80

ANTİKACI DÜKKÂNI II *Charles Dickens*

Dünya Edebiyatından Seçmeler

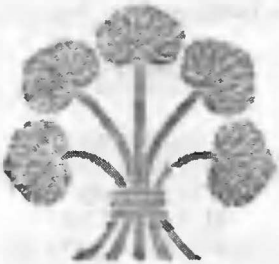
ANTİKACI DÜKKÂNI II

Charles Dickens

MEB YAYINLARI

DÜNYA EDEBİYATINDAN SEÇMELER

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 2188
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ: 499
Dünya Edebiyatından Seçmeler: 80

Kitabın adı
ANTİKACI DÜKKÂNI II
Yayın kodu
91.34.Y.0002.768
ISBN 975.11.0501.3 (Tk. No.)
ISBN 975.11.0503.X (2. Cilt)
Baskı yılı
1991
Baskı adedi
20.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
13.7.1990 tarih ve 5711 sayılı yazıları ile
üçüncü defa 20.000 adet basılmıştır.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

ANTİKACI DÜKKÂNI II

Charles Dickens

Çeviren
BEHLÜL TOYGAR

İstanbul, 1991

ANTİKACI DÜKKÂNI
II

XXXVI.

Bekâr adam daireyi birkaç haftadan beri işgal etmesine rağmen; hâlâ ne Brass, ne de Miss Sally ile söz veya jestle konuşmak istemediğinden. herhangi bir haber için değişmez bir şekilde Swiveller'i seçtiğinden, şahsen zararsız bir kiracı olup her şeyi peşinen ödediğinden, hiçbir zahmet vermediğinden, gürültü etmeyip erken yattığından; Richard yavaş yavaş aile içinde mühim bir mevki işgal etmeye, bu esrarlı kiracı üzerinde bir nüfuzu olan, hiçbir kimsenin ona yaklaşmaya cesaret edemediği bir zamanda onunla — hayır veya şer için — müzakereye girişebilen bir insan mevkiine yükselmişti.

Hakikati söylemek lâzım gelirse; hattâ Richard Swiveller'in bile, yalnız adamla olan münasebeti pek uzaktandı ve pek az teşvik görüyordu; fakat meçhul şahısla olan tek kelimeli konuşmalarından bahsederken: Swiveller sana itimat edebilirim.", "Hiç tereddüt etmeden söyleyim ki, sana karşı bir saygı besliyorum.", "Swiveller; sen benim dostumsun ve eminim ki, bana dost ve destek olursun." şeklinde daha birçok samimî ve mahrem sözlere muhatap olduğunu iddia eden Swiveller'in nüfuz derecesinden ne Brass, ne de Miss Sally şüpheye düşüyor, ona karşı tam bir itimat besliyorlardı.

Diğer taraftan, Swiveller gördüğü bu rağbetten ayrı olarak, aynı derecede devamlı ve köklü bir itibar kaynağına sahip bulunuyordu ki, bu, onun işini hayli hafifletiyordu.

Miss Sally, Dick'den hoşlanmaya başlamıştı. Kadın füsununu küçümsiyenler bir alay mevzuu teşkil edecek olan bir aşk hikâyesine hazırlanmasınlar! Çünkü her ne kadar Miss Sally, şekli ve şemaili itibariyle sevilmek için yaratılmış bir mahlûk ise de; sevginin ne olduğunu bilmiyen bir insandı. Ta çocukluğundan beri, ana kucağı yerine, hukukun eteklerine yapışan ve onun yardımı ile ayakta durup, o zamandan beri bu sıkı tutunma sayesinde maişetini temin eden Miss Brass, çocukluğunu da sanki bir nevi "hukuk yavrusu" olarak geçirmişti. Daha pek küçükken bir icra memurunun yürüyüş ve tavrını taklidetmek hususunda gösterdiği kabiliyet, hayret edilecek bir şeydi. Bütün seyredenleri hayret ve meserretlere garkeden bir sıhhat ve isabetle icra memurunu taklidederek muhayyel bir tevkifhaneye götürmek üzere oyun arkadaşlarının omuzuna dokunması, ancak pek hoş ve emsalsiz bir şekilde bebek odasına haciz koyup masa ve sandalyelerin tadadını yapması ile kıyas edilebilirdi! Bu oyunlar, eşini kaybeden ihtiyar babasının zevk ve tesellisini teşkil ediyordu. Üstün zekâsı yüzünden arkadaşları arasında "koca tilki" lâkabiyle anılan ve kızının bu oyunlarını teşvik eden bu seçkin zatın Houndish mezarlığına yaklaştığını anlamakla duyduğu başlıca keder, kızının bir noter sertifikası elde

edip listeye geçtiğini görememek olmuştu. Muhabbet kokan bu dokunaklı kederle harekete geçen koca tilki, Sally'yı kıymetli bir yardımcı olarak oğlu Sampson'a emanet etmiş ve ihtiyar zatın vefatından bugüne kadar Sally, erkek kardeşinin pek kıymetli bir destek ve yardımcısı olmuştu.

Çocukluğundan beri kendini yalnız bu meslek ve meşguliyete vakfettiğinden, Miss Sally'nin, hayatı, ancak hukukla olan münasebeti bakımından, tanıması, aşikâr bir hakikatti. Bu itibarla onda kadınların temayüz ettikleri ince ve zarif hünerleri aramamak icabeder. Sally'nin muvaffakiyet ve marifet sahası, erkeklerin gördüğü işler ve hukuk sahası idi. Bütün bunlar da bir Noterin gördüğü işlerle başlıyor ve yine orada bitiyordu. Denilebilir ki; Miss Sally bir nevi hukuki mâsumiyet içinde idi. Hukuk onun dadısı olmuştu ve eğer çocuklardaki çarpık bacaklılık gibi bedenî sakatlıklar, kötü bakım ve büyütme neticesi olduğu kabul edilirse; böyle sağ duyulu bir dimağ sahibindeki her hangi ahlâki çarpıklık için ancak Miss Sally'nin dadısına kusur bulunabilirdi!

Brass yokken can sıkıntısını gidermek için yazıhaneyi türlü şarkılar ve eğlencelerle neşelendiren, hokkalar ve etiket kutuları ile hokkabazlık eden, üç portakalı bir elinde yakalıyan, iskemleleri çenesinde, çakıları da burnunun üzerinde muvazenede tutan ve aynı derecede maharete ihtiyaç gösteren daha nice marifetler yapan Swiveller, Sally üzerinde yepyeni ve işitilmemiş bir tesir icra etmişti. Miss Sally'nin tesadüfen keşfettiği

bu sosyal meziyetler kendisi üzerinde yavaş yavaş öyle bir intıba bırakmıştı ki, sanki kendisi yazıhanede değilmiş gibi, Swiveller'e istirahat etmesini rica ediyor, o da — canına minnet — Kabul ediyordu. Bu suretle aralarında bir dostluk teessüs etmiş, Dick de ona tıpkı kardeşi gibi, herhangi bir kâtip olarak bakmaya başlamıştı. Sally, onun pazardan getirdiği meyva, zencefilli gazoz, kızarmış patates ve mütevazi hararet söndürücü içkiye ortaklık etmekten çekinmiyordu. Sally'yi ekseriya kendi yazılarını yazmaya razı ediyor, hattâ bazan arkasına bir şamar atarak çok iyi bir insan ve emsalsiz bir arkadaş olduğunu söylüyor, Sally de bütün bu şaka ve komplimanları memnuniyetle kabul ediyordu.

Bir hal, Richard'ın zihnini pek kurcalıyordu. Küçük hizmetçi kız yerin dibinde yaşıyor; bekâr adam zili çalmadıkça yeryüzüne çıkmıyor; zile derhal cevap verdikten sonra birdenbire ortadan kayboluyordu. Ne sokağa çıkıyor; ne yazıhaneye geliyor; yüzü asla temiz durmuyor; kalın önlüğünü sırtından hiç çıkarmıyor; pencereden bakmıyor; kapı önünde durup temiz hava bile almıyor; rahatlık ve eğlence nedir, bilmiyordu. Hiçbir kimse gelip onu sormuyor; hiçbir kimse ondan bahsetmiyor; hiçbir kimse ona yakınlık göstermiyordu. Brass bir kere onun için "bir aşk çocuğu" demişti ki; bu, aşk mahsulü bir çocuk mânasından çok uzaktı; fakat Richard'ın onun hakkında elde edebileceği bütün malûmat bundan ibaret kalıyordu.

Richard bir gün oturup Miss Sally'nin çehresini tetkik ederken: "Bunu ejdere sormanın hiçbir faydası yok!" mülâhazasında bulundu. "Bu mevzuda bir şey soracak olursam, dostluğumuzun sona ermesinden korkarım. Bilmem ona ejder mi, yoksa deniz kızı mı, demeli? Oldukça pullu, kepekli bir hali var! Fakat deniz kızları aynaya bakmaktan hoşlanır ve saçlarını tararlar. O, taramıyor; deniz kızı olamaz. Herhalde ejder olmalı!" dedi.

Sally her zamanki gibi kalemini yeşil robuna silip oturduğu yerden kalkarken Dick:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu.

— Yemeğe!

Dick kendi kendine: "Yemeğe!" dedi. "Bilmem şu hizmetçi kız ne yiyip, ne içiyor!"

— Sammy yemeğe gelmiyecek. Ben gelinciy kadar bekle. Ben şimdi gelirim.

Dick başını sallayıp onu gözleriyle kapıya, kulakları ile de kardeşiyle yemek yedikleri arka odaya kadar takibetti. Elleri cebinde yazıhanede dolaşırken: "Şu hizmetçi kıza nasıl baktıklarını, nerede yatırıp barındıklarını öğrenmek için elimde olanı veririm." dedi. "Annem hiç şüphesiz pek mütecessis bir kadınmış ve benim de bir tarafında herhalde bir sorgu işareti olmalı!"

Bir müddet bu şekilde düşündükten sonra, Swiveller karşıdan çabucak bir bardak bira içmek niyetiyle, yavaşça yazıhane kapısını açtı. Bu esnada merdivenden aşağı inen Sally'nin kahverengi

şapkasının ucunu gördü. "Herhalde küçük kıza doyurmaya gidiyor." dedi.

Önce merdiven başından gözetleyip şapkanın aşağıdaki loşlukta kaybolmasını bekledikten sonra; sessizce aşağı indi ve elinde bir et parçası ile arka taraftaki mutfağa giren Sally'nin arkasından giderek kapının yanında durdu. Burası; pek karanlık, pek sevimsiz, pek basık ve rutubetli bir yerdi. Duvarlar kirli ve delik deşikti. Delik bir fıçıdan su sızıyor, aç ve sıska bir kedi yalanıp duruyordu. Ocak ızgarası sarılıp sıkıştırılmış ve ancak pek az ateş alacak bir hale konmuştu. Kömürlük, mum kutusu, et dolabı hep kilitli idi. Ortada, hattâ bir böceğin bulup yiyeceği bir şey bırakılmamıştı. Mutfağın acıklı hali — ümitsizlik içinde — bir bukalemunun bile yüreğine inebilirdi. Hizmetçi kız, Miss Sally'nin huzurunda başını eğip büzüldü.

— Orada mısın?

Hafif bir sesle cevap verdi:

— Evet, madam.

— Çekil şu etin yanından! Bilirim; çimdiklemeye başlarsın!

Kızcağız sinip bir köşeye çekildi. Miss Sally cebinden bir anahtar çıkarıp dolabı açtı ve içinden yenip yutulmaz, taş kesilmiş, soğuk patates artığı çıkardı. Bunu hizmetçi kızın önüne iterek, eline bir bıçak aldı, bıçağı masata sürerek gösterişli bir bileme ameliyesine koyuldu.

Bu hazırlıklardan sonra, sekiz santimetre kare, incecik bir dilim eti çatalın ucunda tutarak:

— Bunu görüyor musun? diye sordu.

Hizmetçi kız etin her telini ve zerresini süzen aç gözlerle bakarak:

— Evet; dedi.

— Öyle ise sakın burada et yediğini inkâr edeyim deme! Haydi otur da ye!

Bu iş pek çabuk görülünce, Miss Sally sordu:

— Daha istiyor musun?

Aç mahlûk, belirsiz bir "hayır!" cevabında bulundu. Hiç şüphesiz ancak aralarında teessüs etmiş bir usule riayet ediliyordu.

Olayları hulâsa eden Miss Sally:

— Etini yedin. Yiyebildiğin kadar yedikten sonra, daha ister misin? diye sorulunca: "Hayır" dedin. Onun için, sakın yiyeceğinden kısıldığını söyleyim demiyesin! Anladın mı?

Bu kelimelerle Miss Sally eti kaldırıp dolaba kilitledi ve kızcağızın patatesi bitirmesini seyretti.

Pek aşikâr bir şekilde Miss Sally'nin şefkatli kalbinde müstesna bir kin yaşıyordu ve hiç şüphesiz bu yüzden — ortada mevcut hiçbir sebep yokken — sanki o kadar yakın dururken başka türlüsünü yapamıyacakmış gibi, bıçakla kızın kâh eline, kâh başına vurdu. Yavaş yavaş kapıya doğru yürüyen kâtip arkadaşının birdenbire geriye dönerek kızcağızı müthiş bir yumruk yağmuruna tuttuğunu gören Swiveller, şaşakalmıştı. Biçare kızcağız — sanki sesini çıkarmaktan korkuyormuş gibi — icin için ağlıyordu. Richard selâmetle yazıhaneye erişirken, Miss Sally de bir tutam enfiye ile keyiflenerek merdivenden yukarı çıkıyordu.

XXXVII.

Bekâr adam, her gün bir yenisini ilâve ettiği türlü garip huyları arasında, kukla oyununa da hayli meraklı görünüyordu. Ne kadar uzak bir mesafede olursa olsun, kukla sesi Bevis Marks semtine erişecek olsa, adamcağız hattâ yattığı sıcak yatağından fırlıyor; acele elbisesini giyip bütün süratiyle kuklanın temsil edildiği mahalle seğirtiyor; haylaz ve aylâk bir kalabalığın başında, kuklacıları da yanına alıp geliyordu. Brass'ın evinin önünde derhal tezgâh kuruluyor; bekâr adam birinci kat penceresine geçiyor; ve eğlence, borular, davul sesleri ve şamataları arasında — sessiz caddenin iş adamlarını yıldırıp bezdiren bir hava içinde — bütün heyecanı ile başlıyordu. Oyun bitince; kuklacıların da, seyircilerin de dağılmış olacağı tahmin edilebilir; fakat epiloğ da oyunun kendisi kadar kötü idi. Çünkü şerir ölür ölmez; bekâr adam kuklacıları odasına davet ediyor; hususi stokundan onlara içkiler ikram ediyor ve hiçbir kimsenin künhüne varamıyacağı bir mevzuda uzun konuşmalara girişiyordu.

Bu konuşmaların sırrı pek mühim bir şey değildir. Şu kadar var ki; konuşmalar devam edip dururken dışarıdaki kalabalık hâlâ evin etrafında oyalanıyor; çocuklar yumrukları ile davulu çalıyor; ince sesleriyle Punch'i taklidediyor; yazıhane penceresi yassılaşan burunlardan buzlu cam haline geliyor; sokak kapısının anahtar deliği biriken gözlerle pırıl pırıl pırıldıyor; bekâr adam

veyahut misafirlerinden birinin her penecerede görünüşünde, veya burunlarının ucunun dışardan seçilmesinde, dışardaki kalabalıktan lânetler, küfürler savuruluyor; kuklacılar kendilerine teslim edilinciye kadar — teselli kabul etmez bir halde — bağırışıp çağırışıyordu. Hulâsa; Bevis Marks semti bu eğlenceli hareketler sayesinde bir inkılâba uğramış, sulh ve sükûn civardan uzaklaşmıştı.

Bu işlere; bu kadar kârlı bir müşteriyi elden kaçırmak istemiyen; kiracının gösterdiği saygısızlığı da cebine indirdiği parası gibi hazmetmeyi akıl kârı bilen; kapısının önüne biriken kalabalığın üzerine, görünmeden kirli sular boşaltan; evin damından sıva ve kiremit parçaları yağdıran; arabacılara rüşvet vererek süratle köşeyi dönüp aralarından geçmesini tembih eden Sampson Brass kadar kızan olmuyordu.

Bir hukuk adamı olduğu için Brass'ın bu sıkıntılı hale sebebolanlar aleyhine, kanuna müracaat etmesi icabettiğini düşünenler olabilir; fakat onlara şunu hatırlamalarını rica edelim ki; doktorların pek ender kendi reçetelerini aldıkları, vaizlerin her zaman vazettiklerini tutmadıkları, terzilerin kendi söküğünü dikmedikleri gibi; hukukçular da hukukun kullanılması pek pahalı, istenildiği zaman istenilen işi görmiyen, kesin ve tatbiki müşkül bir alet olduğunu bildiklerinden; hukuku kendi işleri için kullanmaktan çekinirler.

Brass bir gün öğleden sonra:

— Oh; ne âlâ, iki gündür kuklacılardan kurtulduk, galiba bütün kuklacıları elden geçirdi; dedi.

Sally Brass söze karıştı:

— Kuklacıların ne zararı var?

Brass sabırsızlıkla kalemi elinden bırakarak:

— Hoppala! dedi. İşte insanı kızdırmak buna derler!

— Peki; ne zararı var?

— Ne zararı mı var! İnsanın burnunun dibinde bağırışıp çağırışmalar olur, iş göremez bir hale gelir, öfkeden dişleri birbirine çarpacak olur, pencere insandan perdelenir, kapı tıkanır, cadde avaz avaz haykırıp gırtlağını yırtan insanlarla dolacak olursa, ne zararı var; öyle mi? Sanki boğazları...

Swiveller söze karıştı:

— Sanki pirinçten yapılmış! [1]

Brass, kâtibinin bu kelimeyi yerinde olarak ve hiçbir kötü niyetle söylemediğine emin olmak için onu göz ucu ile süzerek:

— Sanki pirinçten yapılmış! dedi.

Dâva vekili bir lâhza etrafı dinleyip pek iyi tanıdığı sesleri işitince; başını eline dayayıp söğüp saymayı kesti ve gözlerini tavana dikerek: "Al sana bir daha!" dedi.

Bekâr adamın penceresi derhal açılmıştı.

Brass sözlerini tekrarlıyarak:

---

[1] Burada İngilizce pirinç mânasına gelen Brass adına telmih ediliyor. (Mütercimin notu).

— Al sana bir daha! dedi. Kalabalığın en fazla olduğu bir zamanda, elime bir araba ve dört tane sâf kan at geçecek olsa, Marks caddesinden doludizigin geçmek için on sekiz peni verir, hiç acımazdım.

Uzaktan yine cırlak bir ses işitildi. Bekâr adamın oda kapısı birdenbire açıldı. Bir hışımda merdivenleri inip sokağa çıktı ve yazıhanenin penceresinin önünden geçti. Hiç şüphesiz kuklacıları yakalamak için, başı açık, sesin geldiği tarafa gidiyordu.

Brass cebini kâğıtlarla doldururken:

— Bu adamın arkadaşlarının kimler olduğunu ne kadar bilmek isterdim; diye mırıldandı. Şu Baro kıraathanesinde bir "Deliler Komisyonu" kurup bana da iş teklif etseler, evi boşaltıp hiç olmazsa bir müddet oyalanırdım!

Brass bu kelimeleri söyleyip — sanki görmeye tahammülü yokmuş gibi — şapkasını kaşlarının üstüne yıkıp evden acele çıktı.

Kukla seyretmenin veyahut pencereden dışarı bakmanın çalışmadan da iyi olduğunu düşünen Swiveller için kukla temsilleri pek eğlenceli bir şeydi. Swiveller kâtip arkadaşında kuklanın güzellik ve meziyetleri hakkında bir alâka uyandırmak hususunda zahmetlere katlanmış olduğundan her ikisi de pencerenin kenarında yerlerini aldılar. Çocuklara dadılık ve lalalık eden ve uhdelerindeki emanetleri ile birlikte bu temsilleri kaçırmıyan birtakım kadın ve erkek de bir şeref mevkii olarak — bu gibi hallerde mümkün olan bir rahatlıkla

— pencerenin yanını tuttular.

Pencerenin önü loş olduğundan Swiveller aralarında teessüs eden dostça bir âdete uyarak Miss Sally'nin başındaki şapkayı savurup aldı ve tozlarını silkip iade etti. Güzel mahlûk tam bir rahatlık ve kayıtsızlıkla şapkayı alıp başına geçirdi. Bu sırada kiracı da arkasında kuklacılar, kukla tezgâhı ve büyük bir seyirci kitlesi olduğu halde, geri dönmüştü. Kuklacı tezgâhın arkasına arkadaşı da kenarına geçip yüzünde melânkolik bir ifade ile seyircileri süzdü. Halk arasında ağız muzikası denilen müzik aletini ağzına alıp ağzı ve çenesi zaruri olarak, ispazmoza tutulmuş gibi, oynarken yüzünün üst kısmının kederli ifadesini hiç değiştirmeden, bir hava üfürdü.

Temsil devam ediyor, seyirciler de her zamanki gibi oldukları yere mıhlanmış, seyrediyorlardı. Büyük topluluklarda derin bir sükûnetten kurtulup tekrar konuşup görüşmeye cevaz verildiği bir anda hâsıl olan heyecan, bütün kuvveti ile devam edip dururken; bekâr adam kuklacıları yukarı davet etti.

Yalnız kuklayı oynatan kısa boylu, şişman adam davete icabet etmeye hazırlandığından bekâr adam pencereden:

— İkiniz de gelin. Sizinle konuşacaklarım var; dedi.

Kısa boylu, şişman adam:

— Gel Tommy! diye seslendi.

— Ben fazla konuşanlardan değilim. Git öyle söyle. Ben onunla ne konuşacağım?

— Centilmenin yanındaki şişe ve bardağı görmüyor musun?

Arkadaşı âni bir neşe ve çeviklikle:

— Ne diye bunu önceden söylemiyorsun? Ne bekliyorsun! Adamcağızı bütün gün bekletecek misin? Sende hiç nezaket denilen şeyin eseri yok mu? dedi.

Thomas Coldin'den başkası olmıyan melânkolik çehreli adam arkadaşı Harris yahut Trotters lâkabiyle anılan Short'u bir kenara iterek ondan önce bekâr adamın dairesine çıktı.

Bekâr zat:

— Pek güzel bir kukla oynattınız; ne içersiniz? Şu şişman arkadaşına söyle de kapıyı kapasın; dedi.

Coldin arkadaşına doğru dönüp ters bir hitapla:

— Kapıyı kapasana! Söylemeye hacet kalmadan kapıyı kapıyamaz mısın? dedi.

Short hafif bir sesle arkadaşının her zamankinden ziyade huysuz ve ekşi suratlı olduğunu söyliyerek ve muhteviyatının bozulmaması için yakında bir mandıra bulunmaması temennisinde bulunarak. emre itaat etti.

Bekâr adam bir çift sandalye gösterdi ve başının pek keskin bir işaretiyle oturmalarını ima etti. Coldin ve Short birbirine şüphe ve kararsızlık içinde baktıktan sonra; nihayet her biri gösterilen sandalyenin hemen ucuna ilişip elindeki şapkayı da s.kı sıkı tuttu. Bekâr adam yanındaki

masanın üstünde duran bir şişeden iki bardak içki doldurarak münasip şekilde ikramda bulundu.

— Her ikiniz de pek yanmışsınız, uzun bir seyahat mı yaptınız?

Short yüzünde bir tebessüm ve bir baş işaretiyle müspet cevap verdi. Coldin ise doğrulayıcı bir baş işareti ve sanki tezgâhın yükünü hâlâ omuzunda hissediyormuş gibi, bir inilti ile tasdik etti.

— Herhalde sergilere, pazarlara, yarışlara da gidiyorsunuz?

Short cevap verdi:

— Evet, hemen hemen İngiltere'nin bütün batısını dolaştık.

Ev sahibi telâşlı bir hal ile:

— Kuzeyde, güneyde ve doğuda bulunan kuklacılarla görüştüm; fakat şimdiye kadar batıdakilerle görüşmedim; dedi.

— Biz yazın ekseriya batıda dolaşırız. İlkbaharda ve kışın Londra'nın doğusunda gezeriz. Yağmur ve çamurda dolaşıp metelik kazanmadığımız günler çok olur.

— Bardaklarımızı bir daha doldurayım.

Coldin birdenbire kendi bardağını ileri sürüp Short'un bardağını iterek:

— Lûtfedersiniz; dedi. Bütün bu dolaşmaların ve evde oturmaların ıstırabını çeken benim. Şehirde olsun, kulübede olsun, yağmurlu havada, kurak havada, sıcak olsun, soğuk olsun, cefayı çeken Codlin'dir. Ama Tom Codlin'in bunlardan şikâyete hakkı yoktur; Hayır; asla yoktur. Short şikâyet edebilir. Fakat Codlin tek bir kelime ile

olsun şikâyet edecek olursa, vay efendim sen misin şikâyet eden! Onun şikâyete hakkı yoktur, hattâ şikâyet onun hatırına bile gelmemelidir!

Short arkadaşına yan gözle bakarak:

Codlin'in yardımı olmuyor değil; dedi. Fakat her zaman gözünü açmıyor. Bazan uyukluyor. Son yarışları hatırlıyor musun Tom?

— Sen insanı kızdırmadan duramazsın? Bir defa on beş peni topladıktan sonra, uyuklamıştım, öyle mi? Ben işimi görüyordum. Tavus kuşu gibi gözümü yirmi yerde birden tutamazdım ya! Sen yapabilir misin? İhtiyar bir adamla genç bir kıza arkadaş olamadımsa, sen de olamazdın. Bunun için bana kabahat bulayım deme! Şapka benim başıma oturduğu gibi, senin başına da oturuyor!

— Sen bu mevzuu bırak Tom! Bu zatın bu işlerle ne alâkası var?

— Bunu ortaya atan sen oldun. Senin adına centilmenden af dilerim. Sen zaten kendi söylediğini dinlemesini seven, söylediğini de pek tartmıyan bir insansın!

Onlara ikramda bulunan bekâr zat, bu münakaşanın başında, kâh birine, kâh diğerine bakarak ve başka bir soru sormak için bir ipucu bekliyerek veyahut eski mevzua dönmek için fırsat kollıyarak sessizce oturmuştu. Fakat Codlin'in uykuculukla itham edildiği noktada konuşmaya gittikçe artan bir alâka göstermiş ve şimdi bu alâkası büsbütün artmıştı.

— Siz tam benim istediğim, sorup araştır-

dığım insanlarsınız. Bahsettiğiniz bu ihtiyar adamla genç kız nerede?

Short tereddütle arkadaşına bakıp:

— Nasıl? diye sordu.

— Sizinle beraber seyahat eden ihtiyar zatla genç kız şimdi nerede? Haber verecek olursanız tahmininizden fazla memnun olacaksınız. Anlaşılan sizden at yarışlarında ayrılmışlar, nerede oldukları hakkında hiçbir fikriniz yok mu?

Short hayret içinde arkadaşına dönerek:

— Ben sana bu iki yolcunun sorulup aranacağını söylemedim mi? dedi.

— Ben de sana o kızcağızın gördüğüm bütün kızlar içinde en ilginci olduğunu söylemedim mi? Ben onu her zaman sevmedim mi? Ne güzel bir kızdı. Sanki onu işitir gibi oluyorum. Küçük gözlerinden sızan şükran yaşları ile: "Benim dostum Short değil, Codlin. Short'a bir diyeceğim yok ama beni düşünen Codlin" diyordu.

Bu sözleri büyük bir heyecan içinde söyliyen Codlin, kolu ile burnunu uğuşturdu ve başını kederli kederli bir sağa bir sola sallıyarak bekâr zata genç kızın izini kaybedince huzurunun nasıl kaçtığını anlatmak istedi.

Bekâr zat odanın içinde dolaşarak:

— Nihayet araya araya bulduğum bu iki kişi de bana bir yardımda bulunup bir haber veremiyecek mi? Bu şekilde ümidim kırılacak yerde, onlara hiç rastlamayıp ümit içinde yaşamak daha iyi olurdu; dedi.

Short:

— Bir dakika! dedi. Jerry adında birisi... Sen Jerry'yi bilirsin Tommy?

— Bana Jerry'den bahsedip durma! Şu sevimli kızcağızı düşünüp dururken Jerry'nin sırası mı? "Codlin bana dost, iyi kalbli, müşfik Codlin. Ben Codlin'e emniyet ederim." diyordu. Bir kere de bana "Codlin baba!" dedi. Yüreğim parçalanacaktı.

Short egoist arkadaşından yeni ahbaplarına dönerek:

— Dans eden birkaç köpek besliyen Jerry adında birisi, bana bir defa ihtiyar zatı seyyar bir mumya müzesiyle beraber gezerken gördüğünü söyledi. İhtiyar zatla genç kız bizim yanımızdan kaçtıkları ve Jerry de onları kasabanın birinde gördüğü için fazla sorgu, sual etmemiştim. Fakat isterseniz sorarım; dedi.

Bekâr zat sabırsızlıkla:

— Bu adam şehirde mi? Çabuk söyle! dedi.

— Hayır; değil. Fakat yarın gelecek. O da bizim oturduğumuz yerde kalıyor.

— Onu alıp buraya getir. İşte size birer altın. Eğer sizin vasıtanızla onları bulacak olursam, size yirmişer altın daha veririm. Yarın tekrar gelin. Fakat kimseye bir şey açayım demeyin. Bunu size söylemeye de hacet yok. Kendi menfaatiniz icabı. Şimdi bana adresinizi verip gidin.

Kuklacılar adres verip ayrıldılar. Kalabalık da onlarla beraber dağıldı. Bekâr zat bütün bunlardan hiçbir şey anlamıyan Swiveller ile Miss

Sally'nin tepesinde, kendi odasında, tam iki saat büyük bir heyecan içinde dolaşıp durdu.

XXXVIII.

Gelelim Kit'e — çünkü ondan bahsedecek müsait zamanımız olduğu gibi, bu maceraların cereyan tarzı onun başına gelenleri nakletmemizi gerektiriyor — Kit; onu terk ettiğimiz müddet zarfında — aziz okuyucunun tahmin edeceği gibi — kendini yavaş yavaş bay ve bayan Garland. bay Abel, midilli ve Barbara'ya alıştırıyor; zaman geçtikçe, onları birer hakiki dost, Abel villâsını da kendi evi telâkki etmeye varıyordu.

Şu kadar var ki, bu kelimeler Kit'in yeni meskeninde, bol yiyecek ve rahat döşek sayesinde. eski yuvasının zavallı halini ve fakir eşyasını hakiki görmeye başladığı mânasını tazammun ediyorsa, vazifelerini hakkiyle görmüyor demektir. Bir anne ile iki küçük çocuktan ibaret olmasına rağmen; acaba Kit kadar evinde yalnız bıraktıklarını düşünen olmuş mudur? Hangi mağrur baba bütün kalbiyle Kit'in küçük Jacob'dan geceleri Barbara'ya bahsettiği hararetle kendi harika yavrusunun marifetlerinden bahsetmiştir? Oğlunun anlattığına göre, Kit'in annesine benzer bir anne daha var mıydı? Söylediklerinden doğru bir mâna çıkarılacak olsa Kit'in fakir ailesindeki rahatlık kadar hiçbir fakir ailede rahatlık var mıydı?

Burada şunu hemen kaydedelim ki, ev ve aile muhabbeti diye hoş ve cazip bir şey varsa,

bu daha ziyade, fakirlerin evinde görülen bir şeydir. Zengin ve mağruru evine bağlıyan bağlar, yeryüzünün mahsulüdür; fakat fakiri, mütevazi olacağına bağlıyan halkalar, sâf madenden yapılmış olup gökyüzünün damgasını taşır. Nesebi yüksek insanlar, tevarüs ettikleri konakları ve araziyi kendilerinin bir parçası, doğuşlarının ve nüfuzlarının birer ganimet ve bergüzarı telâkki eder. Halbuki, fakirin kendinden evvel başkalarının işgal ettiği, yarın da yabancıların işgal edeceği kulübesine karşı gösterdiği muhabbetin kökleri, daha sâf bir toprağa derinden bağlıdır. Fakirin ev Tanrıları altın, gümüş ve mücevherat değil; et ve kemiktendir. Kalbindeki muhabbetten başka varlığı yoktur. Eskiye, meşakkate ve kıt gıdaya rağmen; çıplak duvar ve döşemelerini sevdiği nispette, ev ve aile sevgisini Tanrıdan alır, ve kaba kulübesi mukaddes bir yer olur.

Milletlerin mukadderatını ellerinde tutanlar, bütün millî meziyetlerin yuvası olan evlerine bütün kalbleriyle bağlı olan insanların sosyal terbiyenin kaybolmaya mahkûm olduğu kalabalık izbelerde yaşamalarının ne kadar müşkül bir şey olduğunu düşünecek olur, gözlerini geniş caddeler ve büyük binalardan çevirip arasından ancak sefaletin geçebileceği ara sokaklardaki zavallı meskenlerin ıslahına çalışacak olursa; mütevazı birçok çatı, suçlar, cürümler, müthiş hastalıklar arasında gururla yükselen en yüksek kilise kulesinden ziyade gökyüzüne işaret ederdi. Bu hakikat, senelerden beri, her gün fabrikalardan, hastanelerden, ceza

evlerinden yükselip durmuştur. Bu ehemmiyetsiz bir mesele, âdi işçinin lüzumsuz bir feryadı, küçümsenecek bir rahatlık arzusundan ibaret değildir. Bir memleketin yükselmesi ev ve aile muhabbetine bağlıdır. Büyük ihtiyaç zamanlarında hakiki vatanseverler; ormaniyle, deresiyle ve toprağın verdiği mahsulleriyle, sahibolduklarını araziye tapanlar mı; yoksa koca ülkede bir avuç toprağı olmıyanlar mıdır?

Kit'in bütün bu meselelerden haberi yoktu. O yalnız, eski evinin pek fakir olduğunu ve yenisinin ona hiç benzemediğini biliyor; bununla beraber; eskisini daima minnettar bir memnunluk ve muhabbetli bir endişe ile zihninden çıkarmıyor; annesine bay Abel vasıtasiyle mektup yazıyor ve yine onun cömertliği sayesinde zarfın içine bir iki şilin koyup gönderiyordu.

Bazan; evinin civarında bulunacak olursa, annesine uğrıyacak zaman buluyor; annesi buna ziyadesiyle memnun olup iftihar ediyor; Jacop ile küçük kardeşi gürültülü bir sevinç tezahürü gösteriyor; Abel villâsının söylenmekle bitmiyen ihtişam ve debdebesini canı gönülden dinliyen bütün aile efradının samimî tebriklerine payan olmuyordu.

Her ne kadar Kit'in arası ihtiyar bay ve bayan Garland, bay Abel ve Barbara ile çok iyi ise de, ailenin hiçbir ferdinin, dünyanın en inatçı ve dik kafalı mahlûku olan midilli kadar ona karşı hususi bir muhabbet ve bağlılık göstermediği

de bir hakikatti. Bu inatçı hayvan onun elinde dünyanın en mazlum ve uysal hayvanı kesiliyordu.

Kit'in elinde gittikçe mücessem bir terbiye kesilen midilli — sanki onu her hal ve surette aile icinde tutmak azminde imiş gibi — ondan başka herkese karşı ele, avuca sığmaz bir hal almıştı. Hattâ gözdesinin elinde bile, bazan türlü tuhaflık ve yaramazlıklar yapan midilli, ihtiyar hanımının sinirine dokunuyordu. Fakat Kit daima bunun bir oyun ve efendilerine karşı olan sevgisinin bir ifadesi olduğunu söylediği için, bayan Garland yavaş yavaş, bu kanaati kabul etmeye mecbur oldu. O kadar ki, midilli bu şaklabanlıkları esnasında arabayı devirecek olsa, yaşlı bayan onun bunu iyi niyetle yaptığına hükmedecekti.

Seyislik işlerinde kısa bir zamanda usta kesilen Kit, aynı zamanda zararsız bir bahçıvan, ev içinde elinden iş gelen bir insan, her gün biraz daha itimat ve takdirini kazandığı bay Abel'in pek lüzumlu bir hizmetkârı olmuştu. Noter, bay Witherden bile, ona dost gözü ile bakıyor; hattâ Chuckster bile ona başını çevirip bakarak âşinalık gösteriyor; yahut lûtuf ve lâtifeyi mezceden bir başka surette selâm veriyordu.

Bir sabah Kit, arasıra yaptığı gibi, bay Abel'i araba ile noterin yazıhanesine bırakmış ve arabayı civardaki bir ahıra çekmek üzere bulunuyordu. Tam bu sırada Chuckster kapıya çıktı ve midilliyi korkutup insanların hayvanlar üzerindeki hâkimiyetini ispat için, hecenin üzerine basarak: "Hooooy" diye bağırdı. Sonra Kit'e hitabederek:

— Dur Snob: seni içerden istiyorlar; dedi.

Kit arabadan inerek:

— Acaba bay Abel bir şey mi unutmuş? diye sordu.

— Soru sorma Sonb; git anla! Hooooy!.. Şu midilli benim malım olsa, kafasını koparırdım.

— Ona karşı nazik davranmalı; yoksa zahmet verir. Sakın kulağını çekeyim demeyin, hiç hoşlanmaz.

Chuckster bu siteme, Kit'e yüksekten bir "delikanlı!" kelimesiyle hitabederek sözü kısa kesip çabuk dönmesini rica etmek suretiyle cevap verdi. Delikanlı bu ricayı kabul edince, Chuckster elini cebine koydu ve sanki midilliye mukayyet olan o değilmiş de tesadüfen orada bulunuyormuş gibi davrandı.

Kit itina ile kunduralarını sildi (çünkü kâğıt tomarlarına ve teneke kutulara olan saygısı hâlâ devam ediyordu) yazıhane kapısını vurdu. Kapıyı açan noterin kendisi idi.

Bay Witherden:

— Gel bakalım Kit; dedi.

Odada bulunan yaşlı fakat tıknaz ve tok sözlü bir yabancı:

Bu çocuk mu? diye sordu.

— Evet, müşterilerden bay Garland ile burada uzlaştılar. İyi bir çocuk olduğuna şahadet ederim. Söyliyeceklerine itimat edebilirsiniz. Genç efendisi, benim eski talebem ve şahsi dostum, bay Abel'i size takdim ederim. Noter, ipek mendilini

çıkarıp yüzünün etrafında gezdirirken ilâve etti: "Pek aziz bir dostum."

Yaşlı zat:

— Memnun oldum; dedi.

Abel sükûnetle:

Mahzuz oldum; mukabelesinde bulundu. Christopher ile görüşmek mi istiyorsunuz?

— Evet müsaade ederseniz.

— Şüphesiz.

Yaşlı zat Abel ile Noter'in çıkmak üzere olduklarını görerek:

— İşimin gizli, kapaklı tarafı yok; yahut işimin burada bir sır olmasına lüzum yok; dedi Evvelce beraber bulunduğu bir antikacıya karşı pek samimî bir alâkam var. Senelerce memleketten uzak kaldım. Onun için şekil ve usul bakımından hata edecek olursam, mâzur görünüz.

Abel ve noter her ikisi birden:

— Mâzur görülecek bir şey yok; dediler.

— Eski efendisinin yaşadığı semtte sorup soruşturmalarda bulundum. Bu delikanlı tarafından hizmetinin görüldüğünü öğrendim. Annesinin evini buldum. En kısa bir zamanda ve kolaylıkla onu burada bulabileceğimi öğrendim. İşte şimdi buradayım.

Noter:

— Bu ziyaret şerefine yardım eden herhangi bir hizmete ziyadesiyle memnun olurum; cevabında bulundu.

— Aziz bayım; siz pek resmî bir şekilde ve bir iş adamı edasiyle görüşüyorsunuz. Ben sizi

daha samimî görmek isterim. Onun için, hakiki karakterinizi saklıyarak, bana boş komplimanlar yapmaya hiç lüzum yok.

— Pek açık sözlüsünüz efendim.

— Ben açık sözden de, açık işten de hoşlanırım. İhtimal uzun zaman memleketten uzak bulunuşum ve tecrübesizliğim beni bu neticeye sevk ediyor. Fakat bu taraflarda açık sözlüler ender bulunuyorsa; açıkça iş görenler herhalde daha kıt olmalı, sözlerim size batacak olursa, ümidederim ki, açık muamelem bunu tamir edecektir.

Bay Witherden'in yaşlı zatın bu şekilde konuşmasından biraz keyfi kaçar gibi oldu. Kit ise, hayretten ağzı açık kalmış bir vaziyette idi. Öyleya yaşlı bir noter ile bu şekilde konuşacak olursa, kim bilir onunla nasıl konuşacaktı. Yabancı zat sert olmamakla beraber, huyu iktizası, sabırsızlık içinde ve telâşla hitabetti:

— Oğlum; bütün bu sorup soruşturmaları; aradığım insanları bulup onlara sahip çıkmak ve bir hizmette bulunmaktan başka bir emelle takibetmiğimi sanacak olursan, hem hakkımda yanlış bir fikir beslemiş, hem de kendini aldatmış olursun. Onun için, rica ederim, sözlerime ve bana itimat et.

Yaşlı zat noter ile eski yetiştirmesine dönerek:

— Baylar, hakikat şu ki, ben cidden pek acıklı ve müşkül bir durumda bulunuyorum; dedi. Ben bu şehre kalbimde pek aziz bir emelle geldim ve bu emelin tahakkukunda fazla müşkülâtla kar-

şılaşacağımı ummadım. Halbuki; bu emelimin birdenbire — sırrına vâkıf olamadığım bir sebeple — kırıldığını görüyorum. Bu sırrı keşfe çalıştığım nispette, karanlığa gömüldüm. Merak ve endişe içinde aradığım insanların benden daha fazla uzaklaşmalarından korkarak. açıkça hareket etmekten çekiniyorum. Bana yapabileceğiniz herhangi yardıma ne kadar mühtaç olduğumu ve beni büyük bir yükten kurtaracağınızı bilseniz, eminim ki, bu yardımı esirgemezsiniz.

Yaşlı zatın itimadındaki safiyet, iyi huylu noterin kalbinde de bir itimat uyandırmakta gecikmemiş; bay Witherden yabancı zatın bu arzusunda yanılmadığını, elinden gelirse kendisine memnuniyetle yardım edeceğini bildirmişti.

Yabancı zat; ihtiyar dede, küçük Nell, sürdükleri bikes hayat ve tam bir inziva içinde sessizce yaşayış tarzları hakkında Kit'e sorular sordu. İhtiyarın geceleri evden çıkıp gitmesi, bu sırada Nell'in tamamiyle yalnız kalması. Quilp'in eve sahip çıkması, ansızın ortadan kaybolmaları hep sorulmuş ve cevaplandırılmıştı. Kit; evin şimdi kiralık olduğunu, kapının üzerindeki bir ilânla Bevis Marks'da dâva vekili bay Sampson Brass'a müracaat edilmesi tavsiye edildiğini ve ihtimal yaşlı zatın bay Brass'dan daha fazla malûmat elde edebileceğini bildirdi.

Yaşlı zat başını sallıyarak:

— Malûmat istemek mi? Ben orada kalıyorum! dedi.

Bay Witherder. adı geçen dâva vekilinin meslek hayatını bildiği için, hayretle:

— Noter Brass'ın evinde mi kalıyorsunuz? diye sordu.

— Evet, kapıda bu ilânı gördüğüm için geçen gün bilhassa onun evinde bir daire kiraladım. Nerede kaldığımın ehemmiyeti yok. Orada kalacak olursam, başka bir yerde elde edemiyeceğim bir ip ucu yakalıyacağımı umdum. Evet; Brass'ın evinde kalıyorum. Bana yakışmaz değil mi?

Bay Witherden omuzlarını silkerek:

— Bu bir kanaat meselesi: dedi. Karakterinden şüphe edilen bir insandır.

Yaşlı zat:

— Şüphe mi? dedi; hâlâ bu şekilde düşünenler olduğuna memnunum; ben uzun zaman önce artık şüpheye mahal kalmadığını sanıyordum. Sizinle hususi olarak birkaç kelime konuşabilir miyim?

Bay Witherden rıza gösterince, birlikte dışarı çıkıp noterin hususi odasında bir çeyrek saat başbaşa görüştükten sonra; tekrar yazıhaneye döndüler. Yabancı zat bay Witherden ile kısa bir zamanda dost olmuştu.

Bekâr zat notere bakıp Kit'in avucuna iki buçuk şilinlik gümüş bir sikke sıkıştırarak:

— Şimdilik seni daha fazla alıkoyacak değilim. Seni tekrar göreceğim. Efendinden başkasına sakın bir kelime söyliyeyim deme; tembihinde bulundu.

Kit kekeliyerek:

— Annem duyacak olursa çok memnun olurdu dedi.

— Neyi duyacak olursa?

— Miss Nell'e bir zarar gelmediğini öğrenirse çok memnun olur.

— Öyle mi? Pekâlâ; sır saklamasını bilirse, ona da söyliyebilirsin. Fakat başka hiçbir kimseye bir şey açayım deme; unutma emi?

— Unutmam efendim. Teşekkür ederim. Allaha ısmarladık efendim!

Yabancı zat aralarında geçeni kimseye söylememesi için Kit'e tekrar sıkı tembihlerde bulunmak endişesiyle onu kapıya kadar takibetmiş ve tam bu sırada Richard Swiveller gözlerini o tarafa çevirince, Kit ve sır kutusu dostunu görmüştü.

Tesadüfen vukua gelen bu hâdisenin mahiyeti şu idi: İnce bir zevk ve ince bir ruh sahibi olan bay Chuckster, Swiveller'in daimî başkanlığını ettiği "Şanlı Gençler Kulübü" nün âzası bulunuyordu. Bir iş için caddeden gecmekte olan Swiveller; pek şanlı kulüp âzası arkadaşının dikkat ve alâka ile bir midilliye baktığını görünce: daimî başkanlara has bir eda ile karşı tarafa geçip arkadaşını selâmlamak ve neşelendirmek istemişti. Kulüp âzasına iltifatını ibzal edip hava hakkında mütalâa beyan ederken başını kaldırıp bakınca, bekâr adamın Chirstopher Nubbles ile pek ciddî bir müzakerede olduğunu gördü.

— Kim bu? diye sordu.

— Bu sabah patronu görmeye gelen bir zat. Başkaca hiçbir şey bilmiyorum.

— Hiç olmazsa adını olsun bilmiyor musun?

Chuckster bu soruya şanlı gençler kulübü âzasına yaraşır, yüksek bir hitabetle mukabelede bulunarak; bu şerefe nail olmadığını bildirdi. Sonra parmaklarını saçları arasında gezdirerek:

— Bildiğim bir şey varsa azizim, o da, benim burada yirmi dakikadan beri beklememe sebep olmasıdır? Onun için ondan baş düşmanım gibi nefret ediyorum. Vaktim olsa onu ebediyetin hudutlarına kadar kovalardım!

Onlar bu şekilde konuşurlarken, Swiveller'i tanımamış gibi görünen bahis mevzuu olan zat, tekrar içeri girdi. Kit de basamakları inerek onların yanına geldi Swiveller ona da sorup soruşturmalarda bulundu; fakat tatmin edici bir cevap alamadı.

Kit:

— Bütün bildiğim onun pek iyi bir centilmen olduğundan ibaret dedi.

Chuckster onun bu cevabına öfkelendi ve isim zikretmeksizin âlemşümul bir hakikat olarak, burnu büyüklerin burnunu kırmak lâzım geldiğini söyledi. Swiveller ise bu mütalâaya iştirak ettiğini bildirmeden; bir lâhza zihnen meşgul olduktan sonra; Kit'in arabayı ne tarafa götüreceğini sorup öğrendi. Kendisinin de o tarafa gideceğini söyliyerek arabaya atlamak arzusunu izhar etti. Kit bu şerefi seve seve reddedebilirdi; fakat Swi-

veller arabaya atlayıp onun yanına oturduğu için zorla itip çıkarmaktan başka çare kalmıyordu. Bu sebeple; Kit, Chuckster ile sayın başkan arasındaki vedalaşmayı kısa kesen ve sabırsızlanan midillinin Chuckster'in nasırına basmasına sebebolan bir hızla arabayı sürüp uzaklaştı.

Whisker durmaktan usandığı, bay Swiveller de keskin ıslıklar ve şakacı bağırışlarla onu teşvik ettiği için pek süratli gidiyorlar ve konuşmaya fırsat bulamıyorlardı. Swiveller'in ihtarlariyle galeyana gelen Whisker, sokak lâmbası direkleri ve yük arabası tekerleklerine fazla rağbet gösteriyor: yaya kaldırımına çıkıp sırtını duvarlarda kaşımak için can atıyordu. Bu sebeple; Swiveller, midilli ahıra geldiğini anlayıp arabayı dar bir kapıdan içeri geçirinciye kadar konuşmak fırsatını bulamamıştı.

— Yorgunluklu iş doğrusu; haydi birer bira içelim!

Kit önce reddetti ise de, sonra kabul etti ve her ikisi birlikte, civardaki bir meyhaneye girdiler.

Dick parlak ve köpüklü kupayı kaldırarak:

— Haydi... Nedir onun adı?... Hani bu sabah seninle konuşuyordu? Onun şerefine içelim; ben onu tanıyorum; iyi bir adam; fakat pek eksantrik; haydi onun şerefine!

Kit onun şerefine içti.

Dick:

— O, bizim evde kalıyor, daha doğrusu benim ortak olduğum bir firmanın malı olan

bir evde kalıyor; dedi. Pek kapalı bir kutu; ama ondan hoşlanıyoruz.

Kit ayağa kalkarak:

— Ben müsaadenizle gideceğim; dedi.

— Hiç acele etme, annenin şerefine de içeceğiz.

— Teşekkür ederim efendim.

— Annen doğrusu mükemmel bir kadın; Christopher. "Düşüp dizimi kanattığım zaman koşup öpeyim geçsin! diyen kimdi? annem." Annen pek hoş, pek tatlı bir kadın. Bekâr zat cömert bir insana benziyor. Annene bir hizmette bulunabilir. Anneni tanıyor mu?

— Kit başını sallayıp kurnazca Swiveller'e baktı ve ona teşekkür ettikten sonra. bir kelime daha sormasına meydan vermeden uzaklaştı.

Swiveller kendi kendine kalınca: "Pek acayip: Brass ile ilgili her şeyde bir sır havası esiyor! Mamafih ben de kendi sırrımı saklıyacağım. Şimdiye kadar bana karşı herkes itimat gösterdi. Ben kendim işe başlıyayım. Doğrusu bu pek acayip bir şey:" mülâhazasında bulundu.

Bir müddet derin derin düşünen Dick, bir miktar bira daha içtikten sonra, kendisini seyreden küçük çocuğu çağırıp kupada kalan birkaç damla birayı yere döktü ve çocuğa kupayı içeri götürmesini emretti. Her şeyden önce; ayık ve perhizkâr bir hayat sürmesini ve alkollu içkilerden kaçınmasını tavsiye etti. Çocuğun katlandığı zahmete mukabil — yarım penilik bir bahşişten çok

daha iyi olduğunu bildirerek — bu ahlâki tavsiyede bulunan şanlı gençler kulübünün daimî başkanı ellerini cebine daldırarak ve hâlâ düşünceli bir tavırla, ağır ve yavaş adımlarla uzaklaştı.

XXXIX.

Kit akşama kadar bay Abel'i beklemesine rağmen: o gün, bütün gün, yarının zevklerini şimdiden yaşamamak azmiyle, annesinin yanına yaklaşmadı. Yarının zevkleri, bir sel halinde, bütün keyfi ile, tam tertip yaşanacaktı. Ertesi gün: uzun zamandır beklediği, hayatının dönüm noktasını teşkil eden bir gündü. Çünkü; ilk üç aylık hizmetinin sonu ve senelik altı sterlin üzerinden tam otuz şilin alacağı gündü. Ertesi gün; tam bir cümbüşe hasredilecek yarım tatil günü idi. Küçük Jacob da istiridyenin tadını ilk defa tadacak ve bir tiyatroya gidecekti.

Her şey bu büyük vesilenin lehine çalışmıştı. Bay ve bayan Garland bu muazzam meblâğdan teçhizat masrafı çıkarmıyacaklarını, otuz şilini tam olarak bütün azametiyle vereceklerini bildirmiş; yabancı zat da bu meblâğı hiç beklenilmiyen ve başlıbaşına bir servet olan beş şilin bahşişle artırmıştı. Hiçbir kimsenin rüyasını bile görmediği bu tatlı hâdiselere ilâve olarak, aynı gün Barbara'nın da hesap ve tatil günü idi. Ve Barbara'nın annesi de partiye iştirak edecek, Kit'in annesi ile çay içip onunla tanışacaktı.

O sabah Kit bulutların ne tarafa gittiklerini görmek için, erkenden pençereden dışarı bakmıştı.

Hiç şüphesiz; Barbara da ertesi sabah için ütü, kola, dikiş ve piliselerle meşgul olup pek geç yatmamış ise, pencerede olmalı idi. Bütün bu hazırlıklara rağmen her ikisi de pek erken kalkmış; kahvaltı ve öğle yemeğini pek az bir iştah ile yemişlerdi. Büyük bir heyecan içinde bulundukları bir sırada, Barbara'nın annesi havanın dışarda pek güzel olduğunu bildirerek (buna rağmen büyük bir şemsiye taşıyarak çünkü Barbara'nın annesinin sınıfına dâhil olan kadınlar şemsiyesiz tatile çıkmazlar) içeri girdi. Ve tam bu sırada altın ve gümüş sikkelerden ibaret olan üç aylık ücretlerin yukarı çıkıp alınması için zil çaldı.

Bay Garland: "Christopher: işte üç aylık ücretin! Bu parayı hakettin" dediği zaman ve bayan Garland: "Barbara; işte bu da senin ücretin! Senden çok memnunum," dediği zaman pek nazik ve kibarca hareket etmemişler miydi? Kit makbuzuna imzasını yiğitçe, Barbara ise titriyerek atmamış mıydı? Bayan Garland'ın Barbara'nın annesine bir kadeh şarap verdiğini görmek pek hoş bir şey değil miydi? Barbara'nın annesi "çok iyi kalbli bir hanımsınız. Şerefinize! Çok iyi bir centilmensiniz bay Garland; sıhhatinize! Barbara; sana da sevgilim. Bay Christopher bu da sana!" dediği zaman çok güzel konuşmamış mıydı? Kadehini bitirmesi çok uzamamış mıydı? Elindeki eldivenleriyle pek kibar görünmüyor muydu? Arabada bunları konuşurlarken, ne kadar çok gülmüşler ve tatili olmıyanlara ne kadar acımışlardı.

Her kim olsa, Kit'in annesinin iyi bir aileden geldiğini ve bütün hayatı boyunca bir hanım efendi olduğunu tahmin etmez miydi? İşte bir porselen mağazasının itibarını artıracak olan çay takımları ile misafirlerini kabule hazırlanmıyor muydu? Küçük Jacob da, bebek de, kim bilir ne kadar eski olan, elbiseleri içinde, sanki yepyeniymis gibi, tertemiz görünmüyor mıydı? Kit'in annesi — daha oturalı beş dakika olmadan — Barbara'nın annesinin tam umduğu gibi bir insan olduğunu söylememiş miydi? Barbara'nın annesi de, Kit'in annesi hakkında aynı hisleri beslemiyor muydu? Kit'in annesi Barbara'yı, Barbara'nın annesi de Kit'i göklere çıkarmamış mıydı? Barbara da küçük Jacob'dan ne kadar hoşlanmıştı. Jacob gibi sevildiğini anlayıp çabucak dost olan bir çocuk görülmüş müydü?

Barbara'nın annesi:

— Her ikimiz de duluz. Birbirimizi tanımak mukaddermiş; dedi.

Hiç şüphesiz öyle; ne yazık ki daha önceden tanışamadık.

Bu tanışıklığın oğlumuz ve kızımız tarafından meydana gelmesi de, ne büyük bir zevk; öyle değil mi?

Kit'in annesi bu fikre tamamen iştirak etti. Ve eserden müessire geçerek sözü, tabiatiyle, merhum kocalarına intikal ettirdiler.

Hayatları. ölümleri ve defineleri ile ilgili hâdiseler arasında ne büyük bir müşabehet vardı. Barbara'nın babası, Kit'in babasından tam dört

sene on ay daha büyüktü. Biri bir çarşamba, diğeri perşembe günü ölmüştü. Her ikisi de sıhhatli ve pek yakışıklı insanlardı. Daha nice benzerlikleri vardı. Bu hâtıralar tatilin neşesine bir gölge teşkil ettiği için, Kit mükâlemeyi umumi mevzulara sevk etti ve hemen eski neşelerini kazandılar. Kit Onlara — diğer mevzular arasında — eski yerinden, Nell'in fevkalâde güzelliğinden (Barbara'ya bunu yüzlerce defa söylemişti) bahsetti. Fakat bu son mütalâa dinleyicileri üzerinde umduğu alâkaya uyandırmaktan çok uzak kaldı. Hattâ annesi bile (ras gele Barbara'ya bakarak) Miss Nell'in şüphesiz pek sevimli bir kızcağız olduğunu; fakat ne de olsa; bir çocuk olduğunu, onun kadar güzel daha nice genç kızlar bulunduğunu söylemiş, Barbara da Kit'in bir hataya düştüğünden şüphelendiğini söylemekten kendini alamamıştı. Bu şüphenin sebebini kavrıyamıyan Kit de, büyük bir hayrete düşmüştü. Barbara'nın annesi genç kızların on dört, on beşinde çok değiştiklerini, eski güzelliklerini kaybettiklerini ileri sürmüştü. Bunu canlı misalleriyle izah etti. Ve hususiyle iyi bir istikbali olan, Barbara'ya karşı büyük bir alâka gösteren bir yapı kalfasından bahsetti. Halbuki, Barbara yakınlık göstermemiş, hiçbir şey söylememişti. Her şey yerinde ve en iyi bir şekilde cereyan etmiş olmasına rağmen; bu, üzülecek bir şeydi.

Kit de — samimî olarak — aynı fikirde olduğunu söyledi. Fakat Barbara'nın niçin birdenbire sessiz kesildiğini ve annesinin niçin kendisine, sanki

bunu söylememiş olmasını istiyen bir bakışla baktığını bir türlü anlıyamamıştı.

Artık tiyatroyu düşünmek zamanı gelmişti. Biri portakal, diğeri elma dolu olduğu ve köşelerinden yuvarlanmak temayülü gösterdiği için, bağlanması çok uzayan iki mendili bir tarafa bırakacak olursak, bone ve şal gibi yapılacak hazırlıkları vardı. Nihayet her şey tamam olunca, derhal yola koyuldular.

Kit'in annesi fıldır, fıldır oynıyan bebeği kucağında taşıyor; Kit bir eliyle küçük Jacob'u tutarken, diğeriyle Barbara'ya refakat ediyordu. Arkadan gelerek bu hali gören iki anne. onların tam bir aile gibi göründüklerini söyleyince, Barbara kızarıp "Aman anne!" demişti. Lâkin Kit onun iki annenin düşündüklerini aklından bile geçirmediğini söyledi ve hakikaten Kit'in düşüncelerinin flörtten ne kadar uzak olduğunu bilse. Barbara'nın böyle bir şeyi aklından geçirmemesi lâzımdı. Zavallı Barbara!

Nihayet Astleydeki tiyatroya vardılar. Henüz kapalı olan kapının önüne geleli daha iki dakika olmadan, küçük Jacob sıkışıp yamyassı kesilmiş; bebek sarsılmalara mâruz kalmış; Barbara'nın annesinin şemsiyesi birkaç yarda ileri sürüklenip halkın omuzları üzerinden kendisine iade edilmiş; Kit annesini lüzumsuz yere sıkıştıran bir adamın kafasına elma mendilini çalmış ve büyük bir gürültü kopmuştu. Fakat bir kere gişeyi geçip. biletleri elinde, canlarını kurtarınca ve hususiyle bir kere tiyatroya girip önceden gidip seçseler bile,

daha iyisini elde edemiyecekleri yerlerine oturunca; bütün bunlar büyük bir şaka ve sanki eğlencenin lüzumlu bir kısmı telâkki edilmişti.

Yağlı boyasiyle, yaldıziyle, aynasiyle, programdaki harikaları hatırlatan hafif at kokusu ile, arkasında kimbilir ne muhteşem sırlar saklıyan perdesiyle, sirkteki temiz, beyaz talaşı ile, birer birer gelip yerlerini alan tiyatro kumpanyası ile, müzik aletlerini akord ederken onlara alakasızca bakarak, hepsini bildikleri için, sanki oyunun başlamasını hiç istemiyen müzisyenleri ile, bu Astley tiyatrosu cidden görülecek bir yer değil miydi? Sıra sıra, parlak, uzun lâmbalar yukarı kaldırılınca, hepsi de şevke gelmişler; gong çalıp müzik, davulu ile, balalayka ile başlayınca, ne hararetli bir heyecana kapılmışlardı. Barbara'nın annesi; Kit'in annesine oyunu görmek için galerilerin en iyi yer olduğunu ve localardan çok daha pahalı olmadığına hayret ettiğini söylemekte haksız mıydı? Barbara'nın büyük bir zevk içinde ağlamak mı, gülmek mi lâzım geldiğini kestirmekte tereddüde düşmesi yersiz miydi?

Sonra oyunun kendisi, küçük Jacob'un önce canlı olduğunu sandığı atlar; bir benzerini daha görmediği için hakiki olduğuna inanmadığı erkekli, kadınlı aktörler; Barbara'yı yerinden sıçratan tabanca sesi; gözlerini yaşartan metrûk kadın; korkudan titreten zalim; hizmetçi kızla dans edip şarkı söyliyen ve Barbara'yı güldüren adam; kaatili görünce arka ayakları üzerine kalkıp kaatil muhafaza altına alınıncıya kadar dört ayağı üstüne

düşmiyen midilli; çizmeli, asker elbiseli bir adamla her türlü lâübaliliklere girişen palyaço; yirmi dokuz kurdele üzerinden atlayıp emniyetle atın sırtına düşen genç kadın, hepsi, hepsi pek zevkli, pek muhteşem, pek hayret verici şeylerdi. Küçük Jacob elleri şişinciye kadar alkışlamış; Kit, üç perdelik oyun dâhil, her şeyin sonunda "ankor!" diye bağırmış; Barabara'nın annesi şevke gelerek şemsiyesi paralanıncıya kadar onu yere vurup durmuştu.

Bütün bu füsunlu eğlenceler arasında Barbara'nın zihni Kit'in çay zamanı söylediği söze saplanmıştı. Oyundan çıkarlarken isterik bir tavırla Kit'e küçük Nell'in kurdeleler üzerinden atlıyan genç kadın kadar güzel olup olmadığını sordu.

— Onun kadar mı? İki misli güzel!

— Oo; Christopher, herhalde bu genç kadın da pek güzeldi.

— Saçma; çirkin demem; fakat nasıl giyinip kuşanmış ve boyanmıştı. Bunun çok tesiri vardır. Ne demek; sen ondan güzelsin Barbara!

Barbara başını eğerek:

— Oo, Christopher! dedi.

— Her zaman daha güzelsin; hattâ annen bile!

Zavallı Barbara!

Fakat bütün bunlar — evet bütün bunlar — takibeden sefahate, Kit'in — sanki orada oturuyormuş gibi — gayet tabiî olarak ve tezgâhın arkasındaki adama ehemmiyet bile vermeden,

partiyi bir istiridye lokantasındaki kırmızı perdeli. beyaz masa örtülü, sirkelik ve zeytinyağlığa tamam, hususi bir locaya sevk edip garson hizmeti gören ve Christopher'e "Sir!" diye hitabeden pek ciddî simalı bir zata en büyüğünden üç düzüne istiridye getirmesini ve elini de çabuk tutmasını emretmesiyle kıyas edilebilir miydi? Evet; Kit garsona elini çabuk tutmasını emretmiş; o da sadece "başüstüne" demekle kalmamış: bilfiil emri yerine getirmiş; çok geçmeden en taze ekmek, en taze tereyağ ve en büyük istiridyelerle acele dönüp gelmişti. Bundan sonra Kit ayaktaki zata: "Bir duble bira" demiş; o da "Bu kelimeleri bana mı söylüyorsunuz?" diyeceği yerde "Bir duble bira; başüstüne efendim" diyerek çekilmiş ve getirdiği birayı masanın üstündeki kör dilencilerin köpeklerinin sokakta ağızlarında taşıdıkları ve atılan bakır paraları toplamaya mahsus kaba benzer bir sürahi altlığının üstüne koymuştu. Garson çekilip gidince, Kit'in ve Barbara'nın annesi onun o zamana kadar gördükleri en ince ve en zarif genç erkek olduğunu söylediler.

İştah ile yemeğe başlamışlardı. Barbara ikiden fazla yiyemiyeceğini söylemiş ve dört tane istiridye yemeğe razı edilinciye kadar, hayli ısrarla karşılaşmıştı. Mamafih kendi annesi ve Kit'in annesi onun yerine bir hayli yiyip gülmüşler ve o kadar keyiflenmişlerdi ki, Kit de onlara uyup yiyip içip neşelendi. Fakat gecenin en büyük mucizesi, sanki istiridye işinde çekirdekten yetişip büyümüş gibi, yanından beklenilmiyen bir basi-

retle, biber ve sirkeyi de ihmal etmiyerek, istiridye yiyen ve kabukları ile de mağaralar yapan küçük Jacob'du. Bebek de bütün gece gözünü kırpmamış, uslu, uslu, oturup ağzına koca bir portakal sıkıştırmaya çalışmış; avizedeki ışıklara dikkatli dikkatli bakmış; annesinin kucağında gözünü kırpmadan ışığa bakarken bir istiridye kabuğu ile yumuşacık yüzünü en şefkatsiz insanların bile kalbini yumuşatacak bir şekilde çizip durmuştu. Sözün kısası; daha başarılı bir akşam yemeği tasavvur edilemez ve Kit yemeği bitirmek üzere içecek sıcak bir şey ısmarlayıp bay ve bayan Garland şerefine içmelerini teklif ettiği zaman, dünyada onlardan mesut altı kişi daha bulunamazdı.

Fakat her saadetin bir sonu vardır. İkinci bir saadetin zevkı da burada değil midir? Vakit geçtiğinden artık evlerine dönme zamanı gelmişti. Böylece Barbara ve annesini geceyi geçirecekleri bir arkadaşının evine bırakmak üzere, kendi yollarını değiştiren Kit ile annesi, sabahleyin erkenden Finchley'e dönmek üzere ve ertesi üç aylık eğlenceleri hakkında birçok plânlar kurduktan sonra, onları kapıda bıraktılar. Kit küçük Jacob'u arkasına aldı ve bebeği öpüp annesine kolunu verdikten sonra neşe ile evlerinin yorgunluklu yolunu tuttular.

XL.

Kit; tatillerin ve eğlencelerin ertesi sabah uyandırdıkları belirsiz bir nedamet hissiyle meşbu

olarak, sabahleyin güneşle beraber sıcak yatağından kalkıp, bir gece evvelki zevklere karşı itimadı sarsılmış bir halde, Barbara ve annesi ile kararlaştırılan yerde buluşmaya gitti. Olağanüstü yorgunlukları tesiriyle, henüz uyumakta olan evin küçüklerini uyandırmamaya dikkat eden Kit; parasını ocak rafının üstüne koyup tebeşirle annesine hitaben bu parayı vazife sever oğlunun bıraktığını bildirir bir not yazdıktan sonra, ceplerinden daha hafif bir kalble buna rağmen herhangi büyük bir sıkıntıdan uzak bulunarak; yoluna koyuldu.

Ah bu tatiller! Ne diye bizde bir esef hissi bırakır ve ne diye onları hatırımızda ancak bir iki hafta geriye atmak suretiyle hem sakin bir lâkaytlık, hem de zevkli bir anma ile hatırlıyabileceğimiz bir mesafeye atamayız. Bu tatil günleri niçin bizde bir gece evvel içtiğimiz şarabı veyahut istikbal hakkında kurduğumuz ve yemek zamanına kadar devam eden tatlı plânları andıran bir baş ağrısı ve yorgunluk hissi bırakır?

Kim Barbara'nın bir baş ağrısından şikâyetçi; annesinin de öfkelenmeye hazır, veyahut Astley tiyatrosunu küçümsiyerek, palyaçonun gece tahmin ettiklerinden daha yaşlı olduğundan dem vurmakta olduğuna hayret edebilir? Kit onun bunları söylemesine hayret etmemişti. Zaten bir gece evvel, kararsız aktörlerin — kendisi orada olmasa bile — göz kamaştırıcı ışıklar altında, bir gece evvel de aynı şeyi yaptıklarını. o gece de, ertesi hafta ve ertesi ay da aynı şeyi yapacaklarını aklından geçirmişti. İşte dün ile bugün arasındaki

fark; hepimiz ya bir oyuna gidiyor, yahut bir oyundan çıkıyoruz.

Bununla beraber; güneş bile doğduğu zaman zayıftır; gün ilerledikçe cesaretlenip kuvvet toplar. Yavaş yavaş, hâdiseleri daha zevkli bir surette hatırlamaya başladılar ve yürürken konuşup gülüşerek Finchley'e vardıkları zaman, Barbara'nın annesi daha keyifli ve daha az yorgunluklu bir zamanını hatırlamadığını söyledi. Kit'in de neşesi yerindeydi. Barbara ise — kendisi de itiraf ettiği gibi — bütün yol boyunca sessiz kaldı. Zavallı Barbara; cidden pek sessizdi.

Eve o kadar iyi bir zamanda varmışlardı ki. Kit bay Garland kahvaltıya inmeden midilliyi fırçalayıp temizlemiş ve onu bir yarış atı kadar çekidüzenli bir hale koymuştu. Zamanında ve büyük bir çalışkanlıkla görülen bu işi, yaşlı bay ve bayan ve hattâ bay Abel pek takdir etmişlerdi. Bay Abel zamanında iş görmekten hoşlandığı için, mûtat zamanında (daha doğrusu dakika ve saniyesinde) Londra arabasına yetişmek üzere, evden ayrıldı. Kit ile bay Garland de bahçeye çalışmaya gittiler.

Bu, Kit'in en hoşlandığı işlerdendi. Çünkü: iyi havalarda tam aile partisi teşkil ediliyor; yaşlı bayan kucağına dikiş sepetini alıyor; yaşlı zat toprak kazıyor: dalları budayor; veyahut büyük bir makasla ince dalları kesiyor; büyük bir şevk ve azimle Kit'e şu veya bu surette yardım ediyor: Whisker de çayırlıkta sakin bir istiğrak içinde onlara bakıyordu. O gün asmayı yerleştirip bu-

dıyacaklardı. Kit merdivene çıkmış, makas ve çekiç savuruyor; ihtiyar zat da, o istedikçe, büyük bir alâka ile çivi ve bez parçaları veriyor; ihtiyar bayan ile Whisker de her zamanki gibi seyrediyorlardı.

Bay Garland:

— Demek yeni bir dost kazandın; öyle mi Christopher? diye sordu.

Kit merdivenden aşağı bakarak:

— İşitmedim efendim; dedi.

— Abel'den işittiğime göre; yazıhanede bir centilmenle tanışmışsın.

— Evet efendim; pek kibar pek cömert bir zat.

Yaşlı zat tebessümle:

— Çok memnun oldum; dedi. Fakat daha da cömert hareket etmek istiyor; Christopher.

Kit inatçı bir çiviyi mıhlarken:

— Çok iyi kalbli bir insan, dedi. Fakat bana pek fazla cömert davranmasını da arzu etmem.

— Seni kendi hizmetine almak istiyor. Aman, dikkat et, düşüp incinirsin!

İşini bırakıp merdiven üzerinde maharetli bir cambaz gibi durarak etrafına bakan Kit:

— Beni hizmetine mi almak istiyor; efendim? Bunu ciddî olarak söylediğini sanmam; efendim; cevabında bulundu.

— Hayır; tamamiyle ciddî. Abel'e böyle söylemiş.

Kit acınacak bir halde hanım ve efendisine bakarak:

— Hiç böyle şey işitmemiştim; hayret ediyorum; dedi.

— Lâkin Christopher; bu, senin için pek mühim mesele. Bunu böyle düşünmen lâzım. Bu centilmen sana benim verdiğimden fazlasını verecek. Daha fazla şefkat ve itimat göstermese de, aranızda daha iyi bir rabıta olmasa da; herhalde sana daha fazla para verecek.

— Peki ama...

— Dur dinle; hepsi bu kadar değil. Anladığıma göre, eski efendine karşı büyük bir sadakatle hizmet etmişsin. Eğer bu centilmen onları bulacak olursa — ki bunu bir gaye edinmiş ve bütün kudreti ile çalışıyor — sen onun hizmetinde bulunacak olursan bunun mükâfatını görürsün.

İhtiyar zat katî bir ifade ile ilâve etti:

— Kaldı ki, kendilerine karşı menfaatsiz, büyük bir bağla bağlı olduğun bu insanlara kavuşmak zevkını da duyacaksın. Bütün bunları düşünüp kararında acele etmemelisin.

Bu son sebebi zihninde tasarlıyan Kit, vardığı kararın tesiriyle bir acı — geçici bir ıstırap — hissetti ve hayalinde ümit ve arzularının tahakkuku canlandı. Fakat bir lâhza sonra, önce söylediği gibi, bu zatın başka birisini bulmasını bildirdi.

Yarım dakikalık bir çekiç sallanmadan sonra, tekrar başını çevirip ilâve etti:

— Benim kendisine hizmet etmeye mecbur olduğumu düşünmeye hakkı yok. Ben budala değilim.

Bay Garland temkinli bir ciddiyetle:

— Reddedecek olursan. böyle düşünebilir! dedi.

— Ne düşünürse düşünsün; bence ehemmiyeti yok. Daha iyisi bulunamıyacak olan hanım ve efendimi bırakıp başka bir yere gidecek; sandığınızdan çok daha fakir ve aç bir halde iken, beni sokaktan kurtarıp evine alan ve hizmet verenlerden ayrılacak olursam; budaladan daha kötü bir duruma düşmüş olurum.

Kit burada birdenbire hanımına dönerek ilâve etti:

— Şayet Miss Nell dönüp gelecek olursa o başka mesele; madam. Arzu edecek olursa, her işimi gördükten sonra, sizden müsaade alıp onun işini de görmek isterim. Fakat dedesinin her zaman söylediği gibi, geri gelince zengin olarak gelecek. Zengin, genç bir hanımın benden ne istiyeceği olabilir?

Kit burada başını sallıyarak:

— Hayır. hayır, dedi. Beni artık istiyemez. İnşallah istemez de. Bununla beraber onu görmek isterim.

Kit bu sözlerden sonra lüzumundan fazla bir şiddetle bir çiviyi duvara mıhladıktan sonra, tekrar başını çevirdi:

— Sonra Whisker (nasıl kendinden bahsettiğini anlayınca kişnemeye başlıyor) benden baş-

kasının yanına sokulmasına müsaade etmez; madam. Sonra bahçe ve bay Abel var; madam. Bay Abel benden ayrılmak ister mi efendim? Bahçeye benden daha düşkün bir insan bulunabilir mi; madam? Bay Abel daha geçen gün senelerce beraber bulunacağımızı ümidettiğini söyledikten sonra; birdenbire onun benden bu kadar çabuk ayrılmak istediğini duyacak olursa, annemin kalbi kırılır; hattâ küçük Jacob bile ağlamaktan gözleri şişecek kadar anlayış gösterir; madam.

Koşarak gelen Barbara, Kit'in hitabesine hayran bir tavırla, efendisinin eline yazıhaneden gelen bir habercinin getirdiği notu vermemiş olsa idi; onun ekseriya yanlış şahsa dönerek ve sırasiyle hanımına ve efendisine hitabederek, daha ne müddet merdiven üstünde kalacağını kestirmek müşkül bir iş olurdu.

İhtiyar zat notu okuduktan sonra:

— Haberciye söyle, buraya gelsin: dedi.

Barbara aldığı emri yerine getirmek için hafif ve çevik adımlarla uzaklaşırken ihtiyar zat Kit'e dönüp bu mevzuu şimdilik kapıyacaklarını, kendileri de ondan ayrılmak istemediklerini söyledi. Yaşlı bayan da bu hisse iştirak etti.

Bay Garland elindeki yazıya göz gezdirerek:

— Fakat Christopher, dedi; bu centilmen seni bir iki saat için hattâ bir iki gün istiyecek olursa buna razı olmalısın. İşte genç bay burada:

— Nasılsınız ?

Bu söz şapkası bir tarafa pek yatmış ve saçları dışarı çıkmış bir halde, çalımla bahçeye doğru gelen Chuckster'e hitabedilmişti.

— İnşallah keyfiniz yerindedir, efendim? Afiyettesiniz inşallah madam? Ne güzel bir ev; ne güzel bir kasaba.

— Anlaşılan; Kit'i beraber alıp götürmek istiyorsunuz?

— Araba bekliyor. Ata meraklı iseniz, pek mükemmel, kül rengi bir at.

Bu gibi şeylerle pek az ünsiyeti olduğunu ve atın güzelliklerini lâyıkiyle takdir edemiyeceğini bildirerek bu teklifi reddeden bay Garland; Chuckster'i hafif bir şey yemeye davet edip o da kabul edince; soğuk et, şarap ve biradan teşekkül eden bir yemek çarçabuk hazırlanmıştı.

Yemek esnasında Chuskster ev sahibini meftun etmek ve şehirde yaşıyanların fikir üstünlükleri hakkında bir intıba bırakmak gayesiyle bütün kabiliyet ve maharetini göstererek mevzuu günün ehemmiyetsiz skandalına sevk etti. Marki Mizzler ile Lord Bobby arasında, gazetelere aksettiği gibi güvercinli börek değil; bir şampanya şişesi yüzünden husule gelen anlaşmazlıkla ilgili hâdiseleri nakletti.

Lord Bobby yine aynı kaynaklar tarafından ifade edildiği şekilde: "Mizzler; ikimizden biri yalan söylüyor, yalan söyliyen ben değilim;" dememiş, fakat:

Mizzler; benim nerede olduğumu biliyorsun; işine gelirse ara da bul:" demişti ki, bu enteresan

meselenin safahatini tamamiyle değiştiren ve yepyeni bir ışık altında mütalâasına yol açan bir hâdise idi. Chuckster bundan maada, Thigsberry Dükünün İtalyan Opera Kumpanyası artistlerinden Violetta Stella'ya halkın düşündüğü gibi her altı ayda bir değil; her üç ayda bir temin ettiği gelirin tam tutarını bildirmiş; buna yine sanıldığı gibi mücevherat, parfüm, beş erkek hizmetçinin saçları için pudra ve bir erkek çocuk hizmetçi için her gün iki çift güderi eldiven dahil olmadığını açıklamıştı. İhtiyar bay ile bayan'ın bu meseleler hakkında en doğru havadisi işittiklerine emin olmalarını rica ettikten sonra, Chuckster onları bir tiyatro dedikodusu ve saray sirküleri ile eğlendirdi ve böylece yalnız başına idame ettirdiği üç çeyrek saatlik tatlı sohbeti sona erdirdi.

Sonra pek zarif bir eda ile yerinden kalkarak:

— At soluğunu almıştır. Bana müsaade ediniz; dedi.

Bay ve bayan Garland böyle bir şahsın kendisine has olan muhitinden alıkonması doğru olmıyacağı mülâhazasiyle, onun ayrılmasına mümanaat etmediler. Bu sebeple kısa bir müddet sonra Kit ve Chuckster araba ile şehrin yolunu tuttular. Kit arabacının yanındaki yere oturmuş; Chuckster'de yalnız başına içeriye kurulup ayaklarını uzatmıştı.

Noterin yazıhanesine vardıkları zaman Kit doğruca içeri girmiş ve kendisini görmek istiyen zat dışarı çıkmış olduğu ve belki de pek geç kalacağı için, bay Abel tarafından oturup beklemesi

tavsiye edilmişti. Bu tavsiye yerinde idi; çünkü Kit daha önce gördüğü yalnız adamın büyük bir telâşla dönüp gelmesine kadar Hukuk ve Telefon Rehberindeki bütün hafif şeyleri okumuş, öğle yemeğini yemiş, çayını içmiş. birkaç defa da uyuklamıştı.

Yabancı zat bir müddet bay Witherden ile başbaşa kalmış; bay Abel'in de müzakereye iştiraki istenmiş; nihayet niçin çağırıldığını merak edip duran Kit davet edilmişti.

İçeri girer girmez bekâr adam ona doğru dönerek:

— Christopher; eski efendini ve genç torununu buldum! dedi.

Kit gözleri sevinçten parıldıyarak:

— Ciddî mi söylüyorsunuz efendim? Neredeler, nasıllar, buraya yakın yerdeler mi? diye sordu.

Yabancı zat başını iki tarafa sallıyarak:

— Buraya hayli uzak; dedi. Fakat bu akşam onları alıp getirmeye gidiyorum. Senin de benimle beraber gelmeni isterim.

Kit hayret ve meserret ile:

— Benimle mi efendim? diye bağırdı.

Yabancı zat düşünceli bir tavırla notere dönerek:

— Şu köpeklerin sahibi adamın sağlık verdiği yer buraya ne kadar çeker? Altmış mil var mı? diye sordu.

— Altmış, yetmiş mil kadar çeker.

— Hımmm, gece postası ile bütün gece seyahat edecek olursak, yarın sabah oraya varırız. Fakat beni tanımadıkları için; hususiyle, zavallı kızcağız bir yabancının kendilerini takibettiğini anlayınca, dedesinin hürriyetine bir kastı olduğu zehabına düşeceği için, her ikisinin de tanıdığı bu delikanlıyı beraber götürecek olursam, onu tanıyıp itimat edecekler ve benim dostça niyetler beslediğime inanacaklardır.

— Elbette; elbette Christopher'i beraber götürün; dedi.

Bu muhavereyi yüzü gittikçe uzıyarak dinliyen Kit:

— Affedersiniz efendim; dedi. Fakat benim fayda yerine zararım dokunur. Miss Nell beni tanıyacak ve bana itimat edecektir. Yalnız; eski efendim — bilmem neden — kimse de bilmiyor; hastalandıktan sonra, benim yüzümü bile görmek istemedi. Miss Nell bunu bana kendisi söyledi. Sizinle gelecek olursam; ne yazık ki; yapmak istediğinizi bozmuş olurum. Hiç şüphesiz beraber gelmek için dünyayı feda ederdim, ama daha iyisi siz beni götürmeyin.

Tez canlı yabancı zat:

— İşte yine müşkülât; dedi. Benim kadar zorluklarla karşılaşan insan tasavvur edilebilir mi? Onların tanıdığı ve itimat edebileceği başka hiçbir kimse yok mu? Pek münzevi bir hayat sürmelerine rağmen; benim maksadıma hizmet edebilecek başka tek bir insan yok mu?

Noter sordu:

— Yok mu Christopher?

— Hayır yok. Haa! evet; annem var.

Yabancı zat:

— Anneni tanıyorlar mı? diye sordu.

— Tanımak mı efendim? Onlara sık sık gidip geliyordu. Bana olduğu kadar anneme de iyilik ettiler. Hattâ annem onların gelip bizde kalacaklarını umuyordu.

Sabrını kaybeden yabancı zat, şapkasını kavrıyarak:

— Nerede bu kadıncağız? Niçin burada değil? Tam lâzım olduğu zaman o da, ne kayıplara karıştı? diye bağırdı.

Kısacası: yabancı zat yazıhaneden fırlayıp Kit'in annesini yakalıyarak zorla bir arabaya bindirmek üzere dışarı çıkmakta iken bay Abel ve noterin müşterek gayretleriyle bu fikrinden vazgeçirilip, önce Kit'ten annesinin bu kadar kısa bir haberle ansızın bu uzun yola çıkmak isteyip istemiyeceğini sormaya razı edilmişti.

Kit tereddüde düşmüş; yabancı zat şiddetli tezahürler göstermiş; bay Abel ve noter yatıştırıcı kelimeler sarf etmişlerdi. Kit meseleyi zihninde tasarlayıp düşündükten sonra; annesi adına, onun ancak iki saat zarfında hazırlanabileceğini ve onu bu seyahat için hazırlıklı olarak bu müddet sona ermeden yazıhaneye getireceğini vaadetti.

Bu cesur ve kurtuluş ihtimali olmıyan vaitte bulunan Kit, sözünü yerine getirmek üzere hemen fırlayıp çıktı.

XLI.

Kit, kalabalık caddelerden geçerek, insan selini ikiye ayırarak, faaliyet içindeki yolların ortasına sıçrayıp dar yollara dalarak — kısmen itiyat eseri, kısmen nefesi kesildiğinden — eski antikacı dükkânının önüne gelinciye kadar durup başını bir tarafa çevirmedi.

Kasvetli bir sonbahar akşamı idi. Eski binanın alacakaranlıkta hiçbir zaman bu kadar neşesiz ve hazin görünmemiş olduğunu düşündü. Pencereler kırılmış, çürüyüp paslanan çerçeveler tıkırdıyordu. Sevimsiz bir hudut taşı gibi, caddenin parlak ışıkları ve gürültüsünü ikiye bölen; soğuk, loş ve boş bir halde ortada duran metrûk ev, Kit'in zihninden eski sakinleri hakkında kurduğu parlak emellerle bir tezat teşkil ederek, bir ümit kırıklığı ve felâket hissi uyandırdı. O; boş bacalardan harlı bir alev yükselmesini, pencerelerden bol, parlak ışıkların sızmasını, içerde çevik adımlarla dolaşan insanlar bulunmasını, neşeli seslerle konuşanların işitilmesini, her şeyin yeniden doğan ümitlerle tam bir ahenk içinde bulunmasını arzu etmişti. Başka türlü görünebileceğini ummamıştı — zaten başka türlü olmıyacağını da biliyordu — fakat bu tatlı düşünceler ve ümitlerle dolu bir halde bu sahnenin ortasına gelince; düşüncelerinin seyri değişti, zihnini koyu ve kederli bir gölge kapladı.

Bununla beraber; çok şükür ki, Kit uzaktaki felâketlerin şeametiyle kendisini üzecek kadar oku-

muş veya hayalî bir insan olmadığı ve fikrî kabiliyeti kendisine bu hususta yardım edecek derecede olmadığı için, karşısında, evvelki düşünceleriyle çatışan, gamlı bir evden başka bir şey görmüyordu. Bu sebeple — sebebini kendisi de bilmeden — evin önünden geçmemiş olduğunu arzu ederek, kaybettiği birkaç dakikayı telâfi etmek üzere, adımlarını sıklaştırarak yoluna devam etti.

Kit annesinin mütevazı evine yaklaşınca; kendi kendine: "Şayet dışarı çıkmış olur da, annemi bulamıyacak olursam; bu tez canlı centilmen küplere binecektir." dedi; sonra kapıyı çalarken: "İşte kapı kapalı, ışık da sızmıyor. Allah affetsin ama şayet şu küçük Bethel'e gitmişse, küçük Bethel..." Kit burada sözlerini kollıyarak: "Keşki daha çok uzak olsaydı!" dedi.

Kapıyı ikinci defa çalmasına rağmen evden bir ses çıkmamış; ancak yolun karşısındaki bir kadın başını çıkarıp bayan Nubbles'i kimin aradığını anlamak istemişti.

Kit, muzur ibadet yerinin adını istemiyerek anarak ve garazkâr bir halde kelimelerin üstüne basarak:

—Ben arıyorum; galiba küçük Bethel'de olacak! dedi.

Komşu tasdik makamında başını salladı:

— Allah aşkına bunun nerede olduğunu bana söyleyin. Pek müstacel bir iş için geldim. Değil kilisede, vaız kürsüsünde bile olsa, gidip onu bulmam lâzım!

Komşulardan hiçbiri bu tarikate mensup olmadıkları için, bu kilisenin ancak adını biliyor; nerede olduğunu bilmiyordu. Nihayet ibadete gitmeden önce dinlendirici bir çay sohbeti esnasında sarf edilen lüzumlu kelimeler, lüzumlu bilgiyi temin etmiş; Kit de sağlık alır almaz yoluna koyulmuştu.

Küçük Bethel daha yakın ve daha düz bir yolda bulunmuş olabilirdi; fakat bu takdirde, cemaatin başına geçen muhterem zat, onu cennete giden yollara benzetmekten ve mahallenin cadde üzerindeki kilisesi ile bir tezat halinde mukayese etmek zevkinden mahrum kalmış olurdu. Kit biraz zahmetle nihayet aradığı yeri buldu ve içeriye yakışık alır bir nezaketle girebilmek için. kapıda durup nefes aldıktan sonra, içeriye girdi.

Buraya boş yere Beytüllahim dememişlerdi; burası hakikaten pek küçük bir Beytüllahim idi. Küçük sandalyeleri ve küçük bir vaız kürsüsü vardı. Asıl işi kunduracılık olan, ufak yapılı bir din adamı, kürsüden yüksek sesle, ekserisi uyuklamakta olduğu için adedi daha da azalan küçük bir cemaate, uzun bir vaızda bulunuyordu.

Cemaat arasında geçen gecenin yorgunlukları dolayısiyle gözlerini açık tutmakta müşkülât çeken ve papazın söylediği sözlerin tesiriyle üzerine çöken gafletin önüne geçemiyerek büsbütün kapanmaya başlıyan göz kapaklarını açık tutamıyarak uyuklamaya başlıyan ve pek ağır uykuda olmadığı için sanki vaizin söylediği akideleri tasdik ediyormuş gibi, arasıra işitilir bir sesle homurdıyan

Kit'in annesi de bulunuyordu. Kucağındaki bebek de aynı derecede derin bir uykuya dalmış; körpe yaşı dolayısiyle bu uzun ruhi gıdada istiridyelerin temin ettiği alâkanın yarısını bile bulamıyan küçük Jacob ise; bu hitabede şahsen anılmaktan korktukça veya uykusu daha ağır bastırdıkça, kâh uyuklamış; kâh uyanmıştı.

Kit annesinin karşısındaki ve geçidin öte yanındaki boş sandalyeye doğru süzülerek yürürken kendi kendine: "İşte buldum!" dedi. "Buldum ama ona nasıl yaklaşıp da dışarı çıkmaya razı edeceğim. Sanki yirmi mil uzaktayım! Vaız bitinciye kadar uyanacağa benzemiyor. Bir taraftan da dakikalar geçip duruyor. Şu papaz bir fâsıla verse, yahut hepsi bır ağızdan ilâhi söylemeye başlasalar!"

Fakat daha iki saat kadar bu iki temenniden hiçbirinin tahakkuk edeceğine dair bir emare gözükmüyordu. Papaz: vaazı bitirmeden cemaati ikna etmek niyetinde olduğunu söylemişti ve eğer vaadinin yarısını yerine getirecek olsa, en azı, daha iki saat konuşacağa benziyordu.

Kit veis ve huzursuzluk içinde gözlerini kilisenin içinde gezdirirken kilise kâtibinin önündeki küçük sandalyede Quilp'i görünce, gözlerine inanamıyacak oldu.

Gözlerini iki üç defa uğuşturdu; fakat gözleri hâlâ gördüğünün Quilp olduğunda ısrar ediyordu. Quilp hakikaten orada idi. Ellerini dizinin üstüne koymuş, şapkası dizleri arasında, kirli suratında mûtat sırıtkanlıkla, gözlerini tavana dik-

miş oturuyordu. Ne Kit'e, ne de annesine bakıyordu. Onların mevcudiyetinden tamamiyle bihaber görünüyordu. Kit buna rağmen, kurnaz şeytanın bütün dikkatini kendilerine vermiş olduğuna inanmaktan kendini alamadı.

Bu küçük cemaat arasında cücenin de bulunmasına hayret etmekle ve bunun bir üzüntü ve sıkıntıya bir başlangıç teşkil etmesinden korkmakla beraber; akşam olmakta ve mesele ciddîleşmekte olduğundan, hayretini yenip annesini alıp götürmek hususunda fiilî tedbirler almak lâzım geldiğini düşündü. Bu sebeple küçük Jacob uyanınca, aksırmak suretiyle, dağılan dikkati çekerek ona annesini uyandırmasını işaret etti.

Tam bu sırada, kötü bir talih eseri, vâiz hitabesinin bir tarafını tesirli bir şekilde izah etmek için kürsünün üzerine eğilip sağ eliyle mübalağalı jestler yaparken, sol elini kürsünün üstüne koyup doğrudan doğruya küçük Jacob'un gözlerinin içine bakıyor gibi göründü. Küçük Jacob'a öyle geldi ki, vâiz gergin bakış ve tavırları ile onu tehdit ediyor ve sanki kılını kıpırdatacak olsa, kelimenin tam mânasiyle, hemen üzerine çökecek görünüyordu. Bu korkunç şartlar altında Kit'in birdenbire meydana çıkmasiyle şaşıran ve papazın bakışları ile büyülenen zavallı Jacob dimdik otururak hareketini kaybetti. Ağlamaktan korkan papazın gözlerinin içine, gözleri yuvalarından oynıyacak hale gelinciye kadar, dimdik baktı.

Kit açıkça hareket etmekten başka çare kalmadığını düşünerek yavaşça oturduğu yerden kal-

kıp annesinin bulunduğu tarafa doğru yürüdü ve şayet Swiveller orada olmuş olsaydı onun ifade edeceği tarzda tek bir kelime dahi söylemeden bebeğin yakasından yakaladı ve fısıltı ile:

— Sus anne! dedi. Benimle beraber gel. Sana söyliyeceğim var.

Bayan Nubbles:

— Neredeyim? diye sordu.

Kit tersçe:

— Şu mübarek küçük Bethel'de! dedi.

Annesi kelimeyi yakalamaya çalışarak:

— Cidden mübarek! dedi. Oh, Christopher; bu akşam ruhan ne kadar yükseldim!

Kit telâşla:

— Evet, evet biliyorum; dedi. Ama şimdi benimle beraber gel anne! Herkes bize bakıyor. Gürültü etmeden Jacob'u da beraber al.

Kit çekilirken vâiz:

— Dur şeytan; dur! diye bağırdı.

Bayan Nubbles fısıltı ile:

— Kit; centilmen kalmanı istiyor; dedi.

Vâiz gürlüyordu:

— Dur şeytan; dur! Sana kulak veren kadını ayartacağın yerde, seni imana davet eden sese kulak ver!

Papaz sesini daha da yükselterek ve bebeğe de işaret ederek:

— Ağıldan bir kuzu kapmaya çalışıyor! Bir kuzu: mâsum bir kuzuyu alıp götürmek istiyor. Akşam karanlığında bir kurt gibi hareket ederek körpe kuzuları ayartıyor! diye bağırdı.

Kit çok iyi huylu bir insandı; fakat bu ağır sözler karşısında ve içinde bulunduğu durum icabı, heyecana kapılarak, kucağında bebek olduğu halde, kürsüye doğru dönerek yüksek sesle cevap verdi:

— Hayır ben kurt değilim. O, benim kardeşim.

Vâiz mukabelede bulundu:

— Benim de din kardeşim!

Kit öfke ile:

— Hayır; dedi. Hem bana ağır sözler söylemeyin. Benim ne suçum var? Emin olun ki, mecbur olmasam gelip onları almazdım. Ben sessizce hareket etmek istedim; fakat siz buna müsaade etmediniz. Şimdi istediğiniz kadar şeytana lânetler savurun! Bana da lûtfen müsaade edin!..

Bu sözleri söyliyen Kit, arkasında annesi ve kardeşleri olduğu halde, kiliseden çıkıp kendisini açık havada buldu. Hâtırasında, belirsiz bir şekilde, uyanıp hayretlere düşen halk ve bütün bu fâsıla esnasında eski tavrını hiç bozmadan, gözlerini tavandan ayırmadan ve hattâ olup bitenlere hiç ehemmiyet vermeden oturan Quilp vardı.

Annesi mendilini gözlerinin üstüne tutarak:

— Ooo Kit, ne yaptın! dedi. Ben artık bir daha oraya gidemem.

— Buna memnunum anne! Dün gece duyduğun küçük zevkte, seni bu gece burada kedere düşürecek ne vardı? Kırk yılda bir biraz neşelenecek olsan, buraya gelip pişman olduğunu

söylemek istiyorsun! Hiç iyi etmiyorsun anne.

— Aman sus oğlum! Biliyorum söylediğini muradetmiyorsun. Günaha girecek lâkırdılar etme oğlum!

— Muradetmiyor muyum? Elbette ediyorum. Zararsız bir neşe ve iyi huyun cennette gömlek yakasından daha büyük bir günah olduğuna inanmıyorum. Takan da bir, takmıyan da... Ağlamıyacağına söz verirsen daha fazla konuşmam. Sen bebeği al; o, daha hafiftir. Bana da Jacob'u ver. Hem yürür, hem de konuşuruz. Biraz da çabuk yürümemiz lâzım, sana getirdiğim havadise hayret edeceksin. Ha şöyle! Şimdi küçük Bethel'i hiç görmemiş gibi duruyorsun ve inşallah bir daha görmezsin! İşte bebek, Jacob; sen de sırıtma bin! kollarını da boynuma dola! Bir daha küçük Bethel'in papazı sana veyahut kardeşine "kuzu!" diyecek olursa; ona koca bir sene zarfında bundan doğru lâkırdı etmediğini söyle! Bir daha kuzu yerken daha fazla kuzu ve daha az nane sosu yiyecek olursa, daha fazla hoşuma gider. İşte ona verilecek cevap Jacob!

Kit bu tarzda yarı şaka, yarı ciddî konuşarak annesini de, kardeşlerini de, kendisini de iyi huyu sayesinde neşelendirmek suretiyle onları eve doğru sevk etti ve yolda noterin yazıhanesinde geçen hâdiseyi ve küçük kilisenin ciddî ve vakur havasını ihlâl etmeye sebebolan meramını anlattı.

Annesi kendisinden beklenilen hizmeti işitince, hayli sarsılıp şaşırmıştı. Zihninde toplanan karışık fikirler arasında, büyük bir arabada se-

yahat etmenin bir şeref olduğu, lâkin çocukları arkada bırakıp gitmenin de edeb ve erkân bakımından imkânsız bulunduğu düşüncesi vardı. Kit; bazı eşya ve çamaşırların yıkanmada olduğu ve bazılarının da mevcut olmadığı gerçeklerine dayanan bu itiraza karşı koyarak. Nell'in ele geçirilmesinden doğacak zevkı ve onu geri getirmekten duyacakları memnuniyeti ileri sürdü.

Eve vardıkları zaman:

— On dakikamız kaldı: anne! dedi. Şurada bir mukavva kutu var. İstediklerini al. Hemen yola çıkalım!

Kit'in en uzak bir münasebeti bile olmıyan şeyleri kutuya nasıl tıkıştırdığını, lüzumlu olan şeyleri bıraktığını, komşulardan birinin gelip çocuklarla beraber kalmaya razı edildiğini, çocukların önce nasıl ağlayıp sonradan türlü işitilmemiş oyuncaklar vadiyle nasıl canu gönülden güldüklerini, Kit'in annesinin çocukları öpmeden ayrılmak istemediğini, Kit'in buna kızıp kızmamakta tereddüde düştüğünü anlatmak hayli uzun sürerdi. Bunların tafsilini bir tarafa bırakarak şu kadarına işaret edelim ki, iki saatin bitmesine daha birkaç dakika varken, Kit ve annesi noterin kapısının önüne vardılar. Araba da kapıda bekliyordu.

Yapılan hazırlıklara ağzı açık kalan Kit:

— Hem de dört atlı bir araba! dedi. Tam tertip bir yolculuk anne! İşte annem geldi, efendim. Yola çıkmaya hazır.

Bekâr adam:

— Âlâ: dedi. Hiç heyecana kapılmayın madam; size karşı büyük bir ihtimam gösterecek-lerdir. Madam için yeni elbise ve lüzumlu eşyayı koyduğunuz bavul nerede?

Noter:

— Burada! dedi. Şunları içeri koy Chris-topher!

— Başüstüne efendim; her şey tamam efen-dim.

Bekâr adam: "Haydi öyle ise!" diyerek kolunu Kit'in annesine verdi: onu nezaketle ara-baya yerleştirdikten sonra, kendisi de yanına otur-du.

Arabanın basamakları kaldırıldı; kapı kapa-tıldı; tekerlekler harekete geçti ve tıkır tıkır yola koyuldular. Bayan Nubbles pencereden nemli bir mendil sallıyarak bebek ve Jacob'a hiç kimsenin işitmediği bir şeyler seslendi.

Kit yolun ortasında durarak onların ayrılı-şından ziyade avdetlerini düşünerek, gözleri yaşlı olduğu halde, onlara bakıyordu. "Giderken yürü-yerek ve hiçbir kimseye görünmeden, tek bir sa-mimî kelime işitmeden ayrılmışlardı. Dönerken dört atlı araba ile, zengin bir adamın dostları ve bütün kederlerini arkada bırakmış olarak döne-cekler. Nell bana yazı yazmasını öğrettiğini unut-muş olacaktır." dedi.

Kit'in bundan sonraki düşüncelerinin seyrini kestirmek hayli müşküldü; çünkü araba gözden kaybolduktan uzun zaman sonraya kadar, durup sıra sıra parıldıyan sokak lâmbalarına bakmış ve

araba tekerleklerinin sesi artık işitilmez bir hale gelinciye kadar kapı önünde kaldıktan sonra, içeri giren noter ile, bay Abel'in onun bu kadar gecikmesine merak etmekleri bir zamana kadar içeri girmemişti.

XLII.

Kit'i bir müddet kendi düşüncesi ve ümitleriyle başbaşa bırakıp küçük Nell'in başından geçenleri, birkaç fasıl önce bıraktığımız yerden, hikâyenin seyrini takibederek anlatmamız icabediyor.

Genç kız, iki hemşireyi mütevazı bir mesafeden takibettiği bu akşam gezintilerinden birinde — getirdiği yumuşak zevklerin göz yaşları ile kaybolmasına rağmen — onlara karşı beslediği sempatide ve onların başından geçenlerde kendi ruhi yalnızlığına benzer bir hal; bu zamanı büyük bir zevk kaynağı haline getiren bir rahatlık ve teselli hissetti. Akşamın sakin, alacakaranlığında gökyüzü, hava ve hafif hafif dalgalanan su satlı ve uzaktan gelen çan sesleri sanki kimsesiz ve bikes kızcağızın his ve heyecanlarına tercüman oluyor; ona çocukluk âleminin kolay neşe ve meserreti yerine teskin edici fikirler ilham ediyordu. Yegâne zevk ve tesellisini teşkil eden bu akşam gezintilerinden birinde, gün ışığı kaybolmuş; akşam karanlığı ortalığı sarmaya başlamış; fakat genç kız hâlâ loş ışıkta oyalanmış; ayak sesi ve parlak ışıkların bile ıssızlık telkin edeceği bu esna-

da, sakin ve ıssız tabiatın kucağında bir dostluk hissetmişti.

İki hemşire evlerine dönmüş; genç kız yalnız kalmıştı. Gözlerini kaldırıp gökyüzünün uçsuz, bucaksız genişliğinde, sakin ve mülâyim, yeryüzünü süzen parlak yıldızlara baktı. Onlara bakıp dururken gözlerine daha nice yıldızlar gözüktü. Uzaklara, daha uzaklara baktıkça; gökyüzünün ölçüsüz bir vüsat içinde değişmiyen ve bozulmıyan varlıkları ile ezelî sayılarını muhafaza eden sayısız, parlak küreciklerle ışıldadığını gördü. Eğilip sakin nehre bakınca yıldızların — tıpkı bir kumrunun gördüğü gibi — kabaran sular üzerinde, dağ tepelerinde ve toprağın derinliklerindeki ölülerin üzerinde ihtişamla parıldadığını gördü.

Gecenin sessizliği ve birlikte getirdiği hayranlıklar içinde, nefesini tutarak, sessiz ve sadasız bir ağacın altına oturdu. Zaman ve mekân onu mürakabeye sevk etmişti. Sakin bir ümitle — ihtimal ümitten ziyade bir tevekkülle — geçmiş zaman, hal ve gelecek hakkında düşünceye daldı. Dedesi ile kendi arasında — tahammülü evvelce mâruz kaldığı kederlerden çok daha zor — tedricî bir uzaklaşma husule gelmişti. İhtiyar; her akşam, hattâ ekseriya gündüzün bile, ortadan kayboluyordu. Zayıf kesesindeki daimî sızıntıdan ve ihtiyarın solgun benzinden niçin ve nereye gittiğini pekâlâ bilmesine rağmen; dedesi her türlü soruşturmadan kaçınıp tam bir ketûmiyet muhafaza ediyor; hattâ genç kızın huzurundan bile kaçıyordu.

Oturup keder içinde bu değişikliği aklından geçirirken ve onu etrafındaki her şeyle mecz ederken uzaktaki kilise çanı dokuzu çaldı. Saat sesiyle ayağa kalkarak düşünceli. düşünceli geriye dönüp kasabanın yolunu tuttu.

Nehrin üzerinden geçen ve yolunun üstündeki bir çayırlığa çıkan küçük, tahta köprüye varınca gözüne kızıl bir ışık ilişti. Daha dikkatlice ileriye doğru bakınca bu ışığın — görünüşe göre — yolun civarındaki bir köşede ateş yakıp etrafına geçen çingenelerin çergisinden çıktığını farketti. Onlardan korkusu olmıyacak kadar fakir olduğu için, yolunu değiştirmeye lüzum görmedi; (bunun için pek sapa bir yoldan gitmek icabediyordu) adımlarını sıklaştırarak dosdoğru yoluna devam etti.

Çergiye yaklaşınca, ürkek bir tecessüs onu ateşe doğru bakmaya sevk etti. Ateşle yol arasında, gölgesi ışığa vuran bir karaltı onu birdenbire durdurdu; sonra — sanki kendi kendine muhakeme edip bunun mümkün olamıyacağını kestirmiş veyahut tahmin ettiği şahsın gölgesi olmadığına inanmış gibi — tekrar yoluna koyuldu.

Tam bu sırada, neye dair olduğunu anlıyamadığı konuşma tekrar başlamıştı. Kelimeleri kavrıyamamasına rağmen, konuşan adamın sesinin tonu ona kendi sesi kadar âşina geldi.

Dönüp arkasına baktı. Bu şahıs evvelce otururken şimdi ayağa kalkmış ve öne doğru eğilerek iki elini bastonuna yaslamıştı. Bu jest genç ki-

za sesin tonu kadar âşina geldi. Bu şahıs dedesi idi!

İlk tepkisi dedesine seslenmek, ikinci tepkisi arkadaşlarının kimler olduğunu ve ne sebeple bir araya düştüklerini merak etmek oldu. Belirsiz bir korkuya kapılmıştı. Bu korkunun uyandırdığı kuvvetli temayüle dayanamıyarak düz yoldan değil, çitin kenarından yürüyerek çergiye daha ziyade yaklaştı.

Çergının yakınına sokularak birkaç genç ağacın altında durdu. Şimdi, pek fazla tehlikeye mâruz kalmadan, hem görebiliyor, hem de işitiyordu.

Yaya yolculuklarında rastladıkları çingene kamplarında olduğu gibi bunların arasında kadın veya çocuk yoktu. Uzun boylu, atlet tavırlı, kollarını kavuşturup ayakta duran bir kıpti bir ağaca yaslanmış; kâh ateşe, kâh siyah kirpikleri altından dikkatli ve yarı gizli bir alâka ile, konuşulan sözlere kulak kabartarak, orada toplanmış olan diğer üç kişiye bakıyordu. Bu üç kişiden birisi dedesi idi. Diğerlerinin hâdiselerle dolu olan o fırtına gecesinde meyhanede kart oynıyan iki kişi — İsaac List ile huysuz arkadaşı — olduğunu anladı. Biraz ileride, alçak kemerli bir çingene çadırı bulunuyordu; fakat çadır ya boştu, veyahut boş görünüyordu.

Şişman adam rahatça uzandığı yerden ihtiyar dedenin yüzüne bakarak:

— Gidiyor musun?? diye sordu. Biraz önce acele ediyordun. İstersen git. Sen ne istediğini bildiğin gibi iradene de hâkimsin!

Ateşin öte yanında bir kurbağa gibi kıvrılıp büzülüp oturan ve her taraftan şaşı bakan İsaac List:

— Adamcağızın canını sıkma! dedi. Fena bir şey söylemedi ki!

İhtiyar birinden diğerine dönerek:

— Beni parasız bırakıyor, beni soyuyor, sonra da alay ediyorsunuz. Beni deli edeceksiniz! dedi.

Gri saçlı çocuğun halindeki mutlak kararsızlık ve zaafiyet, elin düştüğü insanların kurnaz ve hilekâr bakışlariyle bir tezat teşkil ederek küçük dinleyicinin kalbine dokundu. Bununla beraber bütün olup bitenlere, her sarf edilen söz ve takınılan tavra dikkat etmeye çalıştı.

Tıknaz adam olduğu yerde dirseğinin üzerine doğrularak:

— Hay Allah'tan bulasın! Ne demek istiyorsun? Seni parasız bırakıyoruz ha! Elinde olsa sen bizi parasız bırakırsın ya! Mızmız, pinti, acınacak oyuncuların hali budur. Kaybedince mazlum mevkiine geçerler; fakat kazanınca kaybedenlere aynı nazarla bakmazlar; dedi.

Sonra sesini yükselterek devam etti:

— Soygunculuğa gelince; bir centilmene yakışmıyacak bu kelime ile ne kastediyorsun?

Bu sözleri söyliyen tıknaz adam tekrar boylu boyuna uzanarak — sonsuz hiddetine daha kesin bir ifade vermek istiyormuş gibi — bir iki, kısa tekme savurdu. Aşikâr bir şekilde kabadayılık ediyordu. Yatıştırıcı bir rol oynamaya çalışan ar-

kadaşının da muayyen bir maksada hizmet ettiği, biçare ihtiyar dededen başkası için gün gibi aşikârdı; çünkü birbirleriyle ve çingene ile açıkça işaretleştiler, o da beyaz dişleri parıldayıncaya kadar ağzını açıp sıntarak muvafakatini ima etti.

İhtiyar dede onların arasında zavallı ve acınacak bir halde durduktan sonra, kendisine dil uzatan adama dönerek:

— Sen kendin biraz evvel soygundan bahsediyor değil miydin? Bana böyle sert muamele etme! dedi.

Muhatabı:

— Aramızda bir soygunculuk olduğundan bahsetmedim; dedi. Sonra cümlesini hemen hemen münasebetsiz bir şekilde bitirmek üzere iken, kelimeyi değiştirip "centilmenler arasında şeref hissi vardır" şeklinde bağladı.

İsaac List:

— Onunla sert konuşma; Jowl! dedi. Gücendirecek söz sarf ettiğine kendisi de müteessir. Sen söyliyeceğini söylemeye bak!

Jowl:

— Ben yumuşak kalbli budalanın biriyim! dedi. Bu yaşta — yerine getirilmiyeceğini ve zahmetime karşılık ters muamele ile karşılaşacağını bildiğim halde — yine oturup nasihat veriyorum Benim de hayatta nasibim bu imiş! Tecrübe, benim sıcak kalbimi soğutmadı.

İsaac List protesto yollu:

— Müteessir olduğunu söyledim ya! dedi. Herhalde devam etmeni istiyor.

— Devam etmemi istiyor: öyle mi?

İhtiyar dede oturduğu yerde sağa, sola sallanarak:

— Evet öyle! dedi. Devam et. Beyhude yere mücadeleye hacet yok. Elimde değil; ne yapayım. Devam et.

Jowl:

— O halde birdenbire ayağa kalktığın zaman bıraktığım yerden devam edeyim; dedi. Eğer şansın dönme zamanı geldiğine inanıyorsan — ki şüphesiz gelmiştir — ve eğer şansını deniyecek vasıtaya sahip değilsen (asıl mesele de burada; çünkü sen de pekâlâ biliyorsun ki bir seansa yetişecek paran yok) önüne konan paradan istifade et! Ödünç demek istiyorum. İmkân ve fırsat bulunca iade edersin.

Burada İsaac söze karıştı:

— Eğer şu mumya müzesi sahibi hanımın parası varsa ve uyuduğu zaman parasını teneke bir kutu içinde saklıyor ve yangından korktuğu için kapısını da kapamıyorsa, mesele pek kolay! Daha doğrusu bir nimet.

Arkadaşı artan bir şevk ve hararetle ihtiyara yaklaşıp kıptiye aralarına girmemesini işaret ettikten sonra:

— İsaac; biliyorsun ki, günün her saatinde içeriye yabancılar girip çıkıyor; dedi. Bunlardan birinin şu iyi kalbli kadıncağızın karyolasının altına girmesi veyahut dolaba saklanması kadar akla yakın bir şey olamaz. Şüpheler uzaklara gidecek

ve asıl hedefinden uzaklaşacaktır. O zaman ben de onunla bir revanş maçı yaparım.

İsaac List arkadaşını tahrik etti:

— Fakat bunu yapabilir misin? Bankan sağlam mı?

Beriki sahte bir istihfafla cevap verdi:

— Sağlam ne demek? azizim; bana şu samanlar içindeki kutuyu verir misin?

Bu son cümle elleri ve ayakları üzerinde sürünerek uzun bir arama ve hışırtıdan sonra para çekmecesi ile dönen kıptiye hitabedilmiş, bu sözleri söyliyen adam da üzerinde taşıdığı bir anahtarla kutuyu açmıştı. Paraları eline alıp parmakları arasından su gibi çekmeceye boşaltarak:

— Bunları görüyor musun? dedi. İşitiyor musun bunları! Sen altın sesinden anlar mısın? Haydi şimdi al bunları yerine koy! İsaac; sen de kendin bir çekmeceye sahiboluncaya kadar kasadan, bankadan bahsetme!

İsaac List sahte bir mahviyetle Jowl gibi şerefli hareketleriyle tanınmış bir centilmenin itibarından asla şüphe etmediğini; sadece çekmecenin ortaya çıkarılmasını istediğini; bunu da hâşâ şüphesini gidermek için değil, fakat bazıları tarafından ancak bir göz ziyafeti telâkki edilse bile: kendi durumunda olanlar için böyle bir servetin seyrinde — onun ancak kendi cebine emniyet edilmesiyle mukayese edilebilecek — büyük bir zevk bulunduğunu söyledi. Her ne kadar İsaac ve arkadaşı birbirlerine hitabediyorlarsa da, her ikisi de yan yan ihtiyar dedeye bakıyor; o da

gözlerini ateşe dikmiş, başının şuursuz bir hareketi ve yüzünün arasıra oynamasına bakılacak olursa; bütün söylenenleri can kulağı ile dinleyip derin derin düşünüyordu.

Jowl kayıtsız bir tavırla yan gelerek:

— Benim tavsiyem gayet açık: ben söyliyeceğimi söyledim; dedi. Ben dostça hareket ediyorum. Yoksa ne diye bir adamın belki de bütün servetimi kazanmasına yardım edeyim? İhtimal diğerlerinin iyiliğini bu derece düşünmek budalaca bir şeydir; fakat bu benim huyum; elimde değil! Beni ayıplama List!

— Ayıplamak mı? Aklımdan bile geçmez. Keşki ben de senin kadar açık elli olsaydım. Dediğin gibi kazanacak olursa parayı yerine koyar: fakat kaybedecek olursa...

— Bunu hiç hesaba katma! Kaybettiğini farz etsen — benim şanstan anladığıma göre kaybetmesi pek uzak bir ihtimaldir — herhalde bir insanın başka birinin parasını kaybetmesi kendi parasını kaybetmesinden evlâdır.

İsaac List vecd içinde:

— Kazanma zevki! diye bağırdı. Parayı, pırıl pırıl sarıcıkları ele alıp cebe indirmenin verdiği haz! Nihayet bir zafer elde etmenin yarattığı neşe ve geri dönmeyip karşı koyma düşüncesi! Nee; gidiyor musun, muhterem?

Ayağa kalkıp ileriye doğru telâşlı birkaç adım atan ihtiyar, aynı telâşla geriye dönüp:

— Yapacağım; dedi Son meteliği bile bırakmıyacağım!

İsaac ayağa kalkıp ihtiyarın omuzuna vurdu:

— Buna yiğitçe bir hareket derler; dedi. Sende böyle genç kanı bulunmasını takdir ederim. Ha ha ha! Jowl sana bir teklifsiyede bulunduğuna şimdi yarı pişman olmalı. Şimdi biz ona gülelim. Ha ha ha!

İhtiyar buruşuk elleriyle Jowl'a işaret ederek:

— Ama revanş isterim; dedi. Çekmecedeki son sikkeye kadar oynamalı. Bu hatırında olsun!

İsaac:

— Ben şahidim, hakkın yerine getirildiğini göreceğim; dedi.

Jowl sahte bir isteksizlikle:

— Ben sözümü söyledim ve sözümü tutacağım; dedi. Bu maç ne zaman yapılacak; bu akşam mı?

İhtiyar cevap verdi:

— Önce parayı almalıyım. Yarın paran olacak!

— Ne diye bu gece olmasın?

— Şimdi geç oldu. Telâşla, heyecana düşerim. Bu iş sükûnetle yapılmalı. Hayır; bu gece değil, yarın.

— Pekâlâ; yarın olsun. Şimdi bir damla rahatlık; bol şans! doldur!..

Çingene üç teneke kupa çıkararak ağız ağıza konyak doldurdu. İhtiyar içmeden önce başını çevirip kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Küçük dinleyicinin kulağına bir yalvarış, ıstırap içinde, nefes alır gibi yükselen büyük bir arzu ile beraber kendi ismi çalındı.

Genç kız içinden: "Allah bize acısın. Şu müşkül zamanımızda bize yardımcı olsun. Onu nasıl kurtarabilirim?" diye mırıldandı.

Daha alçak bir sesle devam eden konuşmaların mütebaki kısmı oldukça kısa idi ve plânın tatbiki ile şüpheyi dağıtmak hususunda sarf edilecek en iyi tedbirlerle ilgili bulunuyordu. Bundan sonra ihtiyar adam kendisini baştan çıkaranların elini sıkıp ayrıldı.

Çingene ve arkadaşları onun yavaş yavaş uzaklaşan eğilmiş bükülmüş vücudunu seyrederken, sık sık başını çevirip arkasına baktıkça, ellerini sallayıp kısa, teşvik edici sözler sarf ettiler ve yavaş yavaş uzakta bir nokta haline gelince, birbirine dönüp kahkahayı bastılar.

Jowl ellerini ateşe tutup ısıtarak:

Nihayet oldu; dedi. Ama sandığımdan fazla uğraşmak icabetti. Bunu aklına koyalı üç hafta oluyor. Bakalım ne getirecek?

İsaac atıldı:

— Ne getirirse aramızda taksim edeceğiz!

Arkadaşı başını salladı.

— İşi uzatmaya gelmez. Hemen onunla alâkayı kesmeliyiz; yoksa şüphe altında kalırız. İşi çabuk halletmeli.

List ve çingene muvafakat ettiler. Kurbanlarının aşırı heves ve iptilâsı ile üçü birden alay edip eğlendikten sonra, bu mevzu üzerindeki görüşmeyi kâfi görerek, genç kızın anlıyamadığı karışık bir lehçe ile konuşmaya başladılar. Pek alâkadar oldukları bir mesele üzerinde konuştukları

anlaşıldığından, Neli bunu görünmeden ayrılmak için en iyi zaman bilerek yavaş ve ihtiyatlı adımlarla çitlerin gölgesine sinerek, kuru hendeklerin içinden geçerek, onların göremiyeceği bir noktada düz yola çıktı. Sonra mümkün olan süratle, dikenlerin ve fundalıkların arasından kan içinde, fakat zihnen daha perişan bir halde, eve koşup şaşkın ve bitap kendini yatağının üstüne attı.

Aklına bir şimşek gibi ilk çakan fikir: dedesini buradan çekip çıkarmak; onu yeniden böyle müthiş bir imtihana mâruz bırakmaktansa; yol üzerinde açlıktan ölmeyi tercih ederek, hemen kaçmaktı. Halbuki suçun ertesi geceye bırakıldığını, arada düşünüp karar verecek zaman kaldığını hatırladı. Fakat dedesinin suçu hemen o dakikada işliyebileceği korkusu ile endişeye düştü. Gecenin sükûnetini delen çığlık ve bağırışmalar, suç üstü yakalanacak ve yalnız bir kadınla mücadeleye mecbur kalacak olursa neler yapmaya varacağını düşünerek, korkular geçirdi. Bu işkenceye tahammül etmenin imkânı yoktu. Yavaşça paranın bulunduğu odaya doğru yürüyerek kapıyı açtı ve içeriye baktı. Çok şükür, dedesi orada değildi ve kadıncağız derin bir uykuya dalmıştı.

Kendi odasına çekilip yatağına girmeye çalıştı. Fakat uyumak mümkün müydü? Bu gibi dehşetlerle şaşkın bir halde bulunan bir insanın pasif bir vaziyette yatmasına imkân var mıydı? Korkular daha kuvvetli bir şekilde üzerine çöktü. Yarı giyinmiş, saçları dağınık bir halde, dedesinin ya-

tağının kenarına koştu ve onu bileğinden kavrıyarak uykusundan sarstı.

İhtiyar adam yatağında doğrulup gözlerini torununun bir hayalet gibi görünen simasına sapdıyarak:

— Ne oluyor? diye bağırdı.

Genç kız ancak bu gibi dehşetlerin ilka ettiği bir enerji ile:

— Korkunç bir rüya gördüm; dedi. Önce bir kere daha böyle bir rüya görmüştüm. Senin gibi gri saçlı, geceleyin uykuda yatanların parasını çalan bir adam!.. Kalk dede, çabuk kalk!...

İhtiyar adam zangır zangır titriyordu. Dua eden bir insan tavriyle ellerini kavuşturdu.

— Bana değil; bu gibi hareketlerden koruması için Allaha dua et! Bu rüya o kadar hakikî, o kadar ciddî ki gözümü uyku girmiyor. Ben artık burada kalamam. Seni de böyle rüyalar gördüğüm bir yerde bırakamam. Haydi kalk! Kaçıp gidelim!

İhtiyar dede genç kıza — bütün realiteye rağmen — bir ruha bakıyormuş gibi baktı ve üzerine bir ürperme geldi.

— Kaybedecek vaktimiz yok! Bir dakika bile kaybetmiyelim. Kalk! Benimle beraber gel!

İhtiyar mırıldandı:

— Bu gece mi?

— Evet; bu gece! Yarın çok geç kalmış olabiliriz. Bu rüyayı tekrar görebilirim. Bizi kaçmaktan başka bir şey kurtaramaz; kalk!

İhtiyar adam, alnı soğuk korku terleriyle kaplı olduğu halde, yatağından kalktı ve genç kızın önünde, sanki istediği yere sevk etmek için gönderilmiş bir siyanet melâikesi gibi, eğilerek onu takibe hazırlandı. Genç kız dedesini elinden tutarak çekti. Dedesinin soymak niyetinde olduğu odanın önünden geçerken titriyerek dedesinin yüzüne baktı. Dedesinin yüzü kül kesilmişti.

Dedesini kendi odasına götürdü. Onu bir an için olsun gözünün önünden ayırmaktan korkuyormuş gibi, elini bırakmıyarak hafif eşyasını topladı ve sepetini koluna aldı. Dedesinin çantasını verdi. İhtiyar çantasını alıp omuzuna bağladı, bastonunu da eline alınca yola koyuldular.

Titrek adımlarla dar yollardan ve dolambaçlı yerlerden telâşla geçip gittiler. Zirvesinde eski gri bir şato bulunan tepeye tırmandılar ve bir kere olsun arkalarına bakmadan, hızla meşakkatli yollarına devam ettiler.

Harap duvarlara yaklaşınca, ay bütün haşmetiyle sarmaşık, yosun ve dalgalanan çayırların üzerinde yükselmeye başladı. Genç kız, vâdinin gölgesinde uyuyan kasabaya, uzak tepelere baktı ve dedesinin elini daha hafif tutarak göz yaşlarına serbest bir cereyan verdi ve ihtiyar adamın boynuna sarıldı.

XLIII.

Nell, bir lâhza süren bu zaafı geçince, o zamana kadar kendisine destek olan metanetini toparladı. Yüzkarası ve suçtan kaçtıklarını unutma-

maya çalışarak; dedesinin korunması herhangi bir kimseden tek bir nasihat ve tavsiye kelimesi işitmeden ve hiçbir yardım görmeden tamamiyle kendi metanetine bağlı olduğunu düşünerek; artık arkasına bakmıyarak dedesini ileriye doğru sevk etti.

İhtiyar adam ise; muti ve mahçup; sanki torununun yanında üstün bir mahlûkun huzurunda imiş gibi, sinip büzülmüş bir halde idi. Genç kız, içinde kendisini yükseltip ihya eden ve ona şimdiye kadar tanımadığı bir enerji ve itimat ilham eden bir hissin farkında idi. Şimdi bölünmüş bir mesuliyet yerine, omuzlarına iki hayatın yükü yüklenmişti. Bundan sonra hem kendisi, hem de dedesi için düşünüp hareket etmek zorunda idi. Kendi kendine: "Onu kurtardım. Bütün tehlike ve sıkıntı zamanlarında bunu hatırlıyacağım." dedi.

Herhangi başka bir zamanda kendilerine bu kadar şefkat gösteren bir dosttan, mâzur gösterecek tek bir kelime söylemeden ayrılmak; görünüşe göre, hiyanet ve nankörlükle suçlu bulunmak ve iki hemşireden uzak düşmek düşüncesi, genç kızın kalbini keder ve esefle doldurabilirdi; fakat şimdi, bu vahşi ve avare hayatlarının şüphe ve endişeleri müvacehesinde, bütün diğer mülâhazalar silinip kaybolmuş; ancak içinde bulundukları ümitsiz şartlar ona gayret vermişti.

Donuk ay ışığının tesiriyle daha da solgun görünen gençlik taraveti ve sevimli cazibesiyle birlikte, endişeli düşüncelerin mezcolduğu narin

bir sima, iki parlak göz, ruhani bir baş, karar ve cesaretle kavuşan iki dudak, metanet okunan nahif bir bünye sessiz bir hikâye anlatıyordu; fakat etrafta hışırdayıp duran rüzgâra anlatılan bu hikâyeyi. ihtimal rüzgâr. açılırken solan belirsiz çocukluk rüyaları ve uyanmak istenmiyen rahat bir uyku halinde, bir annenin yastığı ucuna nakledi-yordu.

Gece süratle ilerlemiş, ay batmış, yıldızlar solup silinmiş ve sabah, onlar kadar üşümüş bir halde, yavaş yavaş yaklaşmıştı. Sonra; uzak bir tepenin üstünden, önündeki hayalet sisleri dağılarak ve hava kararıncaya kadar dünyayı onların hayalet şekillerinden kurtaran, vakur güneş, asaletle doğarak semaya doğru yükseldi ve neşeli ışıkları hararet vermeye başlayınca, iki garip Tanrı yolcusu su kenarında uykuya daldı

Nell, ihtiyar dedesinin derin bir uykuya dalmasından çok sonraya kadar, kolunu tutup yorulmak bilmiyen gözlerle ona mukayyet oldu. Nihayet yorgunluk tesirini göstererek, kavrayışı gevşeyip çözüldü; tekrar sıkılaşıp çözüldü ve sonra yanyana uyudular.

Genç kız rüyalarına karışan karışık seslerle uyandı. Pek kaba ve yakışıksız bir adam tepelerinde duruyor; iki arkadaşı da onlar yatıp uyurken ırmağın kenarına yaklaşan uzun ve ağır bir mavnanın içinden onlara bakıyordu. Mavnanın ne küreği ne de yelkeni vardı. Uçları suda yüzen bir ipe gevşek olarak koşulan bir çift at, mavnayı yedeğe almıştı ve şimdi dinleniyorlardı.

— Hey! Burada ne yapıyorsunuz?

Nell:

— Uyuyorduk! dedi. Bütün gece yürüdük de!

Yanlarına yaklaşan adam:

— Bütün gece yürüyebilecek iki garip yolcu! dedi. Böyle bir yolculuk için biriniz biraz fazlaca yaşlı, diğeriniz de pek genç! Nereye gidiyorsunuz böyle?

Nell şaşalayıp gelişigüzel batıyı işaret etti. Adamcağız batıda bir kasaba adı söyleyince, Nell daha fazla sorgu sualin önüne geçmek için: "Evet; oraya gidiyoruz!" dedi.

Bundan sonraki sual:

— Nereden geliyorsunuz? oldu.

Bu sualin cevabı daha kolaydı. Genç kız adamların tanınması ihtimali pek az olan ve başka bir sual daha davet etmekten uzak bulunan dostları köy öğretmeninin oturduğu köyün adını söyledi.

Bunun üzerine adamcağız:

— Ben de sizi soydular veya kötü muamele ettiler sanmıştım. Allaha ısmarladık! diyerek ayrıldı.

Selâmını iade edip adamcağızın ayrılmasiyle ferahlıyan Nell, onun atlardan birine bindiğini ve mavnanın hareket ettiğini gördü. Fakat mavna biraz uzaklaştıktan sonra durdu ve adamcağız işaret etti.

Nell ona doğru yürüyerek:

— Beni mi çagırdınız! diye sordu.

Mavnadaki adamlardan biri:

— Biz de aynı yere gidiyoruz. İsterseniz bizimle gelin! dedi.

Genç kız bir lâhza süren bir tereddüt geçirdi. Daha önceleri birçok defalar korku ve endişe ile düşündüğü gibi, durumu zihninde tarttı. İhtimal. dedesiyle birlikte gördüğü adamlar, talan kaygusiyle takip edecekler ve dedesinin üzerinde nâfiz olarak onu elinden alacaklardı. Halbuki, bu adamlarla beraber gidecek olursa, bütün izleri bu noktada kaybolacaktı. Bu sebeple, teklifi kabule karar verdi. Mavna sahile yanaştı ve daha fazla düşünmeye vakit kalmadan, dedesi de kendisi de mavnaya atladı ve mavna kanal üstünde süzülüp yoluna devam etti.

Ağaçların gölgelediği berrak suyun üstüne güneş vurmuştu. Yer yer derelerle birleşen nehir; geniş arazi parçaları, ağaçlıklı tepecikler, sürülmüş tarlalar, mahfuz çiftlikler arasından geçiyordu. Arasıra ağaçların arasından mütevazi bir kilise kulesi, çalı kaplı damları ve sivri tepecikleriyle bir köy görünüyor; bazan, dumanlar arasında, uzak bir kasabanın kuleleri hayal gibi yükseliyor; evlerin üstüne yükselen fabrika bacaları ve imalâthaneler göze çarpıyor ve uzun zaman uzakta kalmalariyle ne kadar yavaş ilerlediklerini gösteriyordu. Kanal umumiyetle alçak arazi ve ovalar arasından geçiyor; arasıra rastladıkları tarlalarda çalışan insanlar ve altından geçtikleri köprüler üzerinde gülen birkaç kişi müstesna, yeknesak ve

ıssız yolculuklarını değiştiren hiçbir şeyle karşılaşmıyorlardı.

Akşama doğru bir yük iskelesinde mola verip gidecekleri yere ertesi sabahtan önce varamıyacaklarını ve yanlarında yiyecekleri yoksa, satın almaları icabettiğini öğrenince, genç kızın ümidi kırıldı. Bir miktar ekmek aldığı için elinde ancak birkaç peni kalmıştı; fakat hiçbir gelir vasıtası olmadan, tamamiyle yabancı bir yere gittikleri için, bu birkaç peniyi gayet ihtiyatlı kullanmak icabediyordu. Bu sebeple, ancak küçük bir somun ekmek ve bir küçük parça peynir alıp mavnaya döndü ve adamların meyhanede geçirdikleri yarım saatlik bir gecikmeden sonra tekrar yola koyuldular.

Adamlar meyhanede bol miktarda içki içmelerine rağmen, mavnaya da bira ve alkollü içkiler getirip içmeye başlamışlar ve çok geçmeden sarhoş ve kavgacı bir hal almışlardı. Bu itibarla kız dedesini ve kendisini davet ettikleri karanlık ve pis kamaraya girmekten çekinerek ihtiyar dedesiyle açık havada oturup helecanla onların gürültülerini dinledi. Şimdi, bütün gece yürümek mecburiyetinde kalsa bile; emniyet içinde, sahilde olmayı ne kadar arzu ediyordu.

Mavnacılar, iki yolcuya karşı terbiyeli davranmalarına rağmen, kendi aralarında pek kaba, pek hoyrat ve gürültücü insanlardı. Nitekim dümendeki adamla Nell'e bira ikram etmek teklifinde bulunan kamaradaki arkadaşı arasında başlıyan kavga, genç kızın tarif edilmez korkusu ara-

sında, çekişme ve döğüşe varmış: fakat hiçbirisi Nell'e kötü muamele etmemiş: sadece muştalara ilâve olarak genç kızın anlıyamağı bir ifade ile birbirine sövüp saymışlardı. Anlaşmazlık; kamaradaki adamın dışarı çıkıp dümendeki arkadaşını tepe üstü kamaradan içeri atması ve sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi, hiç istifini bozmadan, dümene geçmesi ve böyle küçük şeylere alışık ve güçlü kuvvetli olan arkadaşının da tabanlarını kaldırıp yatması ve bir iki dakika sonra rahat rahat horlaması ile halledildi.

Bu esnada karanlık basmıştı. Hafif giyinmiş olduğu için üşümesine rağmen, genç kızın düşünce ve kaygısı kendi ıstırap ve rahatsızlığından uzak kalarak, müşterek rızıklarını temin edecek bir çare aramak olmuştu. Bir gece evvel kendisine destek olan ruh hali ona kuvvet verdi. Dedesi yanıbaşında uyuyor; çılgınca atılmaya kalkıştığı suçtan uzak bulunuyordu. Bu düşünce onu müsterih etti.

Yollarına devam ederlerken kısa fakat hâdiselerle dolu olan hayatının her safhası gözünün önüne geldi. Şimdiye kadar düşünüp hatırlamadığı ehemmiyetsiz hâdiseler, bir defa görülüp unutulmıyan simalar, işitildiği zaman ehemmiyet verilmiyen sözler, birbiriyle karışan bir sene evvelki ve dünkü sahneler, hayalinde canlandırdığı aslına hiç benzemiyen âşina semtler, karışık bir rüya halinde görüşüp buluştuğu insanlar, dönüp cevap vermek istediği kulağında çınlıyan sual ve

mütalâalar, merak ve heyecan içinde geçen, huzursuz, yer değiştirmeleri hep zihninden geçti.

Zihni bu tarzda meşgul olurken gözleri, sarhoşluğun içli halinden şimdi gürültücü merhalesine geçen ve daha sağlam olması için etrafına ip sardığı piposunu ağzından çıkarıp kendisine bir şarkı söylemesini rica eden güvertedeki adama ilişti.

— Pek sevimli bir sesin, pek yumuşak gözlerin ve pek kuvvetli bir hafızan var. Ses ve gözlere şahit istemez. Hafızaya gelince, bu benim kendi mütalâam.

— Hiçbir şarkı hatırlıyacağımı sanmıyorum.

Adam bu mevzu üzerinde münakaşaya cevaz vermiyen bir ciddiyetle:

— Sen kırk yedi şarkı biliyorsun! dedi. Bir tanesini dinliyelim. En güzelini söyle! Senin numaran kırk yedi. Haydi söyle!

Mavnacıya sinirlendirmenin sonu neye varacağını kestiremiyen ve onu kızdırmaktan korkan Nell, mesut zamanlarında öğrendiği kısa bir şarkı söyledi. Kulağına pek hoş gelen bu şarkıdan sonra, adam aynı ifade ile bir şarkı daha rica edip hiçbir beste ve güfteye gelmiyen bir gürleme ile şarkıya iştirâk etti ve birçok hususlarda pek yavan kalan sesini hayret verici enerjisiyle destekledi. Bu gürültüye uyanan diğer mavnacı da sendeliyerek güverteye çıktı ve biraz evvel çekiştiği arkadaşının elini sıkarak şarkı söylemenin en büyük zevki olduğunu, bundan daha iyi bir eğlence arzu etmediğini söyledi. Evvelkilerden daha

katî üçüncü bir emre itaat etmek zorunda kalan Nell'e bu sefer sadece iki adam değil; mevkii itibariyle gecenin cümbüşüne daha yakından iştirâk edemiyen at sırtındaki adam da arkadaşları bağırdığı zaman avazı çıktığı kadar bağırmak suretiyle havayı yırtan koroya refakat etti ve bu suretle kısa fâsılalarla aynı şarkıları tekrarlıyarak yorgun ve bitap düşen genç kız, onları bütün gece eğlendirdi ve rüzgârın etrafa savurduğu ahenksiz koro ile derin uykularından uyanan nice köylü, bu seslerden ürküp başını yorganının altına sakladı.

Nihayet sabah oldu ve gün ağarır ağarmaz şiddetli bir yağmur başladı. Genç kızı kamaranın tahammül edilmez kokusuna dayanamıyacağı için geceki gayretine mükâfat olarak yelken bezi ve katranlı muşamba ile sardılar. Bu tedbir onu ıslanmaktan muhafaza ettiği gibi dedesini de korudu. Vakit ilerledikçe yağmur hızlandı ve öğle üzeri hiç dinmiyecekmiş gibi bardaklardan boşanmaya başladı.

Gidecekleri yere yaklaşıyorlardı. Su, daha koyulaşıp kirlenmişti. Sık sık başka mavnalara rastlıyorlardı. Kömür tozu ve tuğla kulübeler bir sanayi bölgesine yakın olduklarını gösteriyor; yer yer sokaklar, evler, bacalardan yükselen dumanlar, kasabanın varoşlarına girdiklerine işaret ediyordu. Şimdi küme küme damlar, makinelerin çalışmasiyle sarsılan ve onların homurtu ve gürültüsünü aksettiren binalar, siyah bir duman savuran ve evlerin üstünde kalın ve kirli bir bulut tabakası teşkil ederek, etrafa kasvet veren bacalar, de-

mir üzerine inen çekiç sesleri, kalabalık caddeler ve gürültücü kalabalığın homurtusu gittikçe artmış ve bütün bu gürültü birbiriyle karışarak birbirinden tefrik edilemez bir hale gelmiş ve nihayet yolculukları sona ermişti.

Mavna, bağlı olduğu iskeleye yanaşınca, adamlar derhal çalışmaya koyuldular. Genç kız ve dedesi onlara teşekkür edip yollarını sormak için beyhude yere bekledikten sonra; pis bir geçitten geçip kalabalık bir caddeye girdiler. Boşanan yağmur altında ve gürültüler arasında — sanki bin sene önce yaşayıp da bir mucize ile getirilip oraya konmuş gibi — garip ve şaşkın etrafa baka kaldılar.

XLIV.

İki taraftan nehir gibi akan halk; hiçbir yorgunluk ve duraklama eseri göstermeden, zihinleri tamamiyle kendi işleriyle meşgul bir halde, birbirine çarpan eşya ile dolu arabaların gürültüsüne, ıslak ve kaypak kaldırım taşları üzerinde kayan atların nallarına, sabırsız yolcuların birbirini itip kakmaları, camlar ve şemsiyeler üzerine pıtır pıtır düşen yağmur damlalarına, işlek bir caddenin işinin en hararetli zamanındaki gürültü ve izdihamına aldırış etmeden geçip gidiyor; diğer taraftan, yabancı kaldıkları bu telâş ve kalabalık arasında, şaşkın bir halde baka kalan iki zavallı, garip yolcu, kendilerini açık bir denizin hırçın dalgaları arasında öteye, beriye savrulan ve her taraftan

kendisini kaplıyan sulara bakmaktan gözleri yorulup kanlanmış olmasına rağmen: kuruyan dilini ıslatacak bir damla içecek su bulamıyan, susuz kalmış bir gemici ile kıyas edilebilecek bir yalnızlık içinde hissediyordu.

Yağmurdan korunmak için alçak bir kemerin altına sığınarak bir ümit ve cesaret şulesi bulmak için gelip geçenlerin yüzüne baktılar. Bazıları kaşlarını çatıp geçiyor; bazıları kendi kendine söyleniyor; kimi, kısa bir zaman sonra girişecekleri konuşmayı düşünerek birtakım jestlerde bulunuyor; kimi, pazarlık ve fesat okunan hilekâr bir sima taşıyor; bazıları, pek şevkli ve canlı, bazıları yavaş ve ağır, kiminin yüzünde kazanç, kiminin yüzünde zarar okunuyordu. Orada durup sükût netle bakarlarken, gelip geçenlerin sanki mahremiyetine nüfuz ediyorlardı. Bu kalabalık yerlerde herkesin kendine mahsus bir hedef ve gayesi vardır ve herkes de böyle düşündüğü için, her şahsın karakter ve maksadı yüzünden okunur. Şehirlerin umumî caddelerinde ve salonlarında birbirini görüp ziyaret eden insanların yüzünde de, pek az bir farkla, aynı ifade okunur. Çalışma günlerinde ise, simalar bu hakikati daha aşikâr bir şekilde tebarüz ettirir.

Genç kız, yalnızlığın verdiği dalgınlık içinde gelip geçenleri hayretle karışık bir alâka ile seyre devam etti ve bu hal ona kendi durumunu unutturur gibi oldu. Fakat soğuk, rutubet, açlık, yorgunluk ve ağrıyan başını yaslıyacak bir yer bulunmaması, onu yine zihninin dağıldığı eski düşün-

celerine sevk etti. Onlara karşı bir alâka gösteren, veyahut müraçaat etmeye cesaret edebileceği bir tek insanla karşılaşmadı. Bir müddet sonra sığındıkları yerden çıkıp kalabalığa karıştılar.

Akşam olmuştu. Şimdi etrafta dolaşan daha az insan vardı. Bütün etrafta aynı alâkasızlık, kalblerinde aynı yalnızlık ve gariplik hissiyle, hâlâ bir aşağı, bir yukarı dolaşıyorlardı. Sokaklardaki ve dükkânlardaki ışıklar onları bir kat daha ümitsiz bir hale düşürmüştü. Çünkü; ışıkların yardımı ile, gece, sanki daha süratle yaklaşmaktaydı. Soğuk ve rutubetten titriyen, bedenen rahatsız ve ruhan çökmüş bir halde bulunan zavallı kızcağızın ağır ağır yürüyebilmesi için bile, bütün azim ve metanetini toparlaması icabediyordu.

Ne diye bu gürültülü şehre gelmişlerdi! Küçük ve sakin bir kasabada hiç olmazsa, murdar bir mücadeleye sahne olan bu şehirdekinden daha az bir ıstırap ile aç ve susuz kalabilirlerdi. Manzarası bile çaresizlik ve ıstıraplarını arttıran bu sefalet dağında, ancak bir zerreden ibaret kalıyorlardı.

Nell sadece perişan hallerinin birikip artan zorluk ve meşakkatlerini iktiham etmekle kalmıyor; aynı zamanda son meskenlerinden ayrılmalarına homurdanıp geri dönmelerini istiyen dedesinin sitemlerine de göğüs germek durumunda bulunuyordu. On parasız ve herhangi bir muavenet ümidinden uzak bulundukları için, adımlarını geri çevirerek tenhalaşan sokaklardan geçip geldikleri mavnayı bulmak ve geceyi geçirmek müsaadesini almak üzere tekrar yük iskelesine

döndüler. Ümitleri burada da boşa çıkmıştı. Kapılar kapanmış; onların yaklaştıklarını görerek havlamaya başlıyan vahşi köpekler, onları geri dönmeye mecbur etmişti.

Bu son hezimetten dönerlerken genç kız hafif bir sesle:

— Geceyi açıkta geçireceğiz! dedi. Sakin bir kasabada mütevazı bir işle ekmeğimizi kazanmak için, yarın dinlenerek yolumuza devam ederiz.

İhtiyar adam öfke ile cevap verdi:

— Beni ne diye buralara getirdin? Bu murdar, havasız sokaklara tahammül edemem. Geldiğimiz yer ne kadar sessiz ve sakindi. Niçin beni oradan ayrılmaya mecbur ettin?

Nell göz yaşlarında kaybolan geçici bir metanetle:

— Çünkü sana söylediğim rüyayı bir daha görmek istemiyorum; dedi. Fakir insanlar arasında yaşamıyacak olursak bu rüyayı tekrar görebilirim! Dedeciğim; yaşlı ve takatsiz olduğunu biliyorum; fakat bir de bana bak! Sen şikâyet etmezsen, ben de etmem. Ben de acı ve ıstırap duyuyorum.

İhtiyar ellerini kavuşturdu ve sanki onun endişeli simasını, çamurlu elbisesini, şişip berelenen ayaklarını ilk defa görüyormuş gibi:

— Ah zavallı, yurtsuz, barksız, avare ve öksüz yavrum dedi. İşkencelere mal olan koruma ve büyük ümitlerimin neticesi bu mu olacaktı! Bir zamanlar mesut bir insan iken, bütün saadetimi bunun için mi kaybettim?

Genç kız sığınacak bir yer bulmak için etrafına bakınıp yürürken, zoraki bir neşe ile:

— Şimdi köyde olsaydık, hiç olmazsa, bizi kucaklamak istiyormuş gibi, yeşil kollarını uzatan, sallanıp hışırdıyan ve bize ninni söyliyen bir ağaç bulurduk; dedi. Allahım! Oraya çabuk, yarın veyahut hiç olmazsa, öbür gün varmış olalım! Buraya geldiğimiz iyi oldu dedeciğim; çünkü burada kalabalık ve telâş içinde kaybolmuş gibiyiz; bizi takibedecek herhangi müfsit bir insan izimizi bulamaz. Buna memnun olalım. Şurada geniş bir kapı arası var. Pek karanlık, ama kuru ve sıcak, rüzgâr da o tarafa esmiyor.

Nell içeri girmek istedikleri karanlık bir kapı ağzından çıkan ve durup onlara bakan bir karaltıdan ürküp, yarı bir çığlıkla, geri çekildi.

Karaltı:

— Konuş bakalım, ben bu sesi tanıyor muyum? diye sordu.

Genç kız ürkek ürkek cevap verdi:

— Hayır; biz fakir insanlarız. Yatacak yerimiz ve paramız olmadığı için şuracıkta dinleneceğiz.

İçerde, dörtköşe bir avlu şeklinde bir yerde, hafif bir ışık veren yegâne bir lâmba vardı ve burasının ne kadar fakir ve süfli bir yer olduğunu göstermeye kâfi geliyordu. Karaltı onlara işaret edip sanki kendisini gizlemek ve fırsattan istifade etmek niyetinde olmadığını anlatmak için ışığın yanına yaklaştı.

Bu karaltı bir insandı. Pek perişan bir halde giyinmiş, kurum ve dumandan simsiyah kesilmişti. Kirli suratı teninin tabii rengi ile bir tezat teşkil ederek, onu olduğundan daha renksiz ve solgun gösteriyordu. Bununla beraber; çukura kaçmış yanakları, yüzünün keskin hatları, içeri çökmüş gözleri ve bunlara ilâve olarak, sabırlı bir tahammül ifade eden bakışları; naturası itibariyle uçuk benizli ve soluk çehreli bir insan olduğuna şahadet ediyordu. Sesi kaba olmakla beraber, sevimsiz olmadığı gibi; soluk çehresini gölgeliyen uzun, siyah saçlarına rağmen; simasının ifadesinde bir vahşet ve hiyanet eseri okunmuyordu.

Adamcağız:

— Nasıl oldu da burada dinlenmek aklınıza geldi? diye sordu.

Sonra genç kıza daha dikkatle bakarak:

— Gecenin bu saatinde nasıl oluyor da burada istirahat etmek istiyorsunuz? dedi.

Dedesi cevap verdi:

— Talihsizlik!

— Adam, Nell'e daha alâkalı bir tavırla bakarak:

— Onun ne kadar ıslanmış olduğunu ve rutubetli sokakların ona hiç iyi gelmiyeceğini bilmiyor musun dedi.

— Bilmez olur muyum? Allah yardımcım olsun! Elimden ne gelir?

Adam tekrar Nell'e bakıp sırsıklam kesilen elbisesine nezaketle dokundu ve kısa bir sükûttan sonra:

— Size sıcak bir yer verebilirim. Başkasına gücüm yetmez; dedi ve geldiği kapı arasına doğru işaret ederek ilâve etti; şuracıkta sıcak bir yer verebilirim; işte o kadar! Fakat orada bu kızcağız buradakinden herhalde daha ziyade emniyette olacaktır. Ateş de kaba saba bir yerdedir. Şu ilerideki kırmızı ışığı görüyor musunuz? İşte orası!

Gözlerini kaldırıp bakınca, karanlık semada asılı gibi duran kızıl bir alevin donuk yankısını gördüler.

Adam:

— Uzak değil! dedi. Ben sizi götürürüm. Soğuk tuğlalar üzerinde uyuyacaktınız. Ben size hiç olmazsa sıcak kül vereceğim.

Dede ile torununun gözlerinde sezdiği cevaptan başkasını beklemiyen adamcağız; Nell'i kucağına alarak ihtiyara da takibetmesini söyledi.

Genç kızı, sanki bir bebekmiş gibi, şefkat ve kolaylıkla taşıyan adam, ayağına çabuk ve emin bir halde, görünüşe göre, kasabanın en fakir bir semtinden geçerek, köpek inlerinden ve açıkta akan sulardan sakınmaya lüzum görmeden, doğruca yoluna devam etti. Sessizce, karanlık ve dar sokaklarda bir çeyrek saat kadar yürüdükten sonra, adamın işaret ettiği kızıllık tam gözden kaybolduğu bir sırada, onu tekrar önlerindeki bir binanın yüksek bacasından çıkan göz kamaştırıcı bir ışık halinde gördüler.

Nell'i yere bırakıp elinden tutan ve bir kapının önünde duran adamcağız:

— İştee burası! dedi. Korkmayın; burada size zarar gelmez.

İçeri girmek için adamcağızın verdiği teminata itimat etmek müşküldü ve içeride gördüklerileri de onların korku ve dehşetini hafifletecek gibi değildi. Demir direklerle desdeklenen, üst duvarlarında açık, büyük siyah delikler bulunan, büyük ve yüksek bir binada; çekiç seslerinin ve ocak gürültülerinin; suya daldırılan beyaz kor halindeki madenlerin çıkardığı hışırtı ile karışarak, başka yerde işitilemiyecek olan daha nice korkunç seslerin yükseldiği bu kasvetli yerde; yakıcı ateşten bunalan, duman ve alevler arasında zebaniler gibi dolaşan, hatalı bir vuruşla bir işçinin kafatasını yamyassı kesecek, büyük aletler kullanan ve devler gibi çalışan birtakım insanlar vardı. Bir kısmı yüzlerini tepedeki siyah kemere çevirerek kömür ve kül kümeleri üzerine serilmiş, istirahat ediyor veya uyuyor; bir kısmı ocak kapaklarını açarak hırlayıp horuldıyarak ve dillerini ileri uzatarak atılan alevlere kömür atıyor, bir kısmı şıngırtılı bir sesle ve tahammül edilmez bir hararet içinde, tıpkı vahşi hayvanların gözlerinde parlıyan derin, donuk, kızıl bir parıltı halindeki kızgın çelik levhaları yerlerde sürüklüyorlardı.

Kılavuzları onları bu hayret verici manzara ve kulakları sağır eden gürültüler arasından geçirerek binanın karanlık bir kösesinde, dudakları nın oynamasından anladıklarına göre — çünkü konuştuğunu görüyor, fakat ne söylediğini işitmiyorlardı — gece gündüz yanan bir ocağın bu-

lunduğu yere getirdi. Bu ateşe bakan ocakçı işini bitirdiği için, memnuniyetle çekildi ve onları yalnız bıraktı. Adamcağız Nell'in paltosunu bir kül yığını üzerine yaydı ve elbiselerini nerde kurutacağını gösterdikten sonra. yatıp istirahat etmelerini işaret etti, kendisi de, ocak kapağının önündeki bir hasırın üstüne yerleşerek ellerini çenesine dayadı ve ızgaralar arasında parıldıyan alevleri ve yere düşen kızgın, beyaz külleri seyre daldı.

Sert ve mütevazı yatağının sıcaklığı ve katlandığı büyük yorgunluk tesiriyle, gürültüler genç kızın kulağına daha yumuşak ve sakin gelmeye başladı ve çok geçmeden, bir ninni tatlılığı ile, onu uykuya sevk etti. İhtiyar adam da onun yanında uzanmıştı. Genç kız elini dedesinin boynuna koyarak yatıp rüyalar gördü.

Uyandığı zaman, daha henüz geceydi ve ne kadar uyuduğunu da bilmiyordu. Fakat hem binaya girebilecek olan rüzgârdan, hem de kavurucu sıcaklıktan işçi elbiseleriyle muhafaza edilmiş olduğunu gördü. Fakir dostlarına baktı ve onun hep aynı vaziyette sabit bir alâka ve dikkatle, hiç kıpırdamadan ateşe baktığına şahit oldu. Adamcağız o kadar sessiz oturuyordu ki, sanki nefes bile almıyordu. Genç kız yarı dalgın, yarı uyanık yatarken onun hareketsiz vücuduna o kadar uzun bir zaman bakmıştı ki, nihayet oturup dururken ölüvermiş olmasından korkarak, yavaşça kalkıp yanına gitti ve kulağına fısıldadı.

Adamcağız kıpırdar gibi oldu ve onun hakikaten genç kızın kendisi olduğuna emin olmak

istiyormuş gibi, başını önce yüzüne sonra yattığı yere çevirdi, bir şey diyecekmiş gibi genç kızın yüzüne baktı.

— Hasta olduğundan korktum. Ötekiler hep hareket halinde, halbuki sen pek sakın duruyorsun!

— Onlar benim tabiatımı bildikleri için beni rahatsız etmezler. Bana gülerler: ama hiçbir zararı yok. Şunu görüyor musun? İşte benim arkadaşım o!

— Ateş mi?

— Biz beraber yaşarız; bütün gece beraberce düşünüp konuşuruz.

Genç kız, hayretler içinde, ona âni bir nazar fırlattı: fakat adamcağız gözlerini tekrar eski istikamete çevirmiş ve eski hülyalarına dalmıştı.

— Ateş benim için bir kitap gibidir. Okumasını öğrendiğim biricik kitap. O, bana ne hikâyeler söyler, bilsen! Ateş, benim için bir müziktir. Binlerce ses arasından onun sesini ayırdedebilirim. Gürül gürül yanarken ne sesler çıkarır, ne tablolar çizer. Şu kızıl, sıcak kömürde ne acayip simalar, ne çeşitli manzaralar görürüm. Ateş benim aynamdır; bana bütün hayatımı gösterir.

Nell eğilip adamcağızın sözlerini dinlerken onun ne parlak gözlerle konuşup ne derin bir düşünceye daldığını söylemekten kendini alamadı.

Ateşçi hafif bir tebessümle:

— Evet; dedi. Daha pek küçük bir yaşta uyuyuncıya kadar onun etrafında emeklediğim

zaman da böyle idi. O zaman ateşin başında babam vardı.

— Annen hayatta değil mi?

— Hayır, ölmüş. Kadınlar buralarda çok çalışırlar. Kendini öldüresiye çalıştığını söylediler. Ateş de hep aynı şeyi söyleyip duruyor. Herhalde doğru olmalı. Buna imanım var!

— Sen burada mı yetişip büyüdün?

— Yaz, kış buradan ayrılmadım. Önceleri gizli olarak kaldım. Sonra ateşin yanından ayrılmadığımı öğrenince, kalmama müsaade etmişlerdi. Bana ateş dadılık etti. Hep aynı ateş, bir defa sönmedi.

— Ateşi çok seviyorsun galiba?

— Elbette; babam ateşin önünde öldü. Şuracıkta küllerin önüne düştüğünü hatırlıyorum.

— O zamandan beri hep burada mısın?

— Evet: ateşe bakmaya geldiğim zamandan beri hep buradayım. Arada bir fâsıla oldu. Bu; çok soğuk ve kasvetli bir fâsıla idi. Ama yine ateş yanmakta devam etti. Ben dönünce oyun oynadığımız zamanlardaki gibi tekrar güldür güldür, alev alev yanmaya başladı. Yüzüme bakarsan benim vaktiyle ne çeşit bir çocuk olduğumu anlarsın. Aramızdaki bütün yaş farkına rağmen, ben de bir zamanlar çocuktum. Seni bu akşam sokakta görünce, babamın öldüğü zaman aklıma geldi ve seni ateşin yanına getirmek arzusunu duydum. Senin ateşin yanında uyuduğunu görünce, yine eski zamanlar hatırıma geldi. Yatıp uyumana bak, zavallı yavrucak; haydi yat; haydi!

Adamcağız bu sözlerle Nell'i kaba saba döşeğine götürüp onu uyandığı zaman üstünde olan elbiseleriyle örttü ve sonra oturduğu yere dönerek, ateşi beslediği zamanlar hariç, bir heykel gibi hareketsiz kaldı. Genç kız da bir müddet onu seyrettikten sonra, bastıran uykuya dayanamıyarak, bu karanlık ve acayip yerde, yattığı yer sanki bir saray odası ve yatağı da kuş tüyünden yapılmış gibi, sakin bir uykuya daldı.

Uyandığı zaman yüksekte, duvarlardaki deliklerden sızan güneş ışığı yarı yolda çapraz kalıyor; burasını gecekinden daha karanlık gösteriyordu. Şangırtı ve gürültü hâlâ devam ediyor; aman bilmez ateş yine eskisi gibi yanıyor; gece ve gündüz burada pek az bir değişiklikle birbirini takibediyordu.

Adamcağız kıt kahve ve kuru ekmekten ibaret olan kahvaltısını onlarla paylaşıp nereye gideceklerini sordu. Genç kız şehirlerden uzak bir yere gitmek istediklerini söyledi ve kekeliyerek hangi yolu tutacaklarını sordu.

Adamcağız başını sallıyarak:

— Ben köyleri pek bilmem; dedi. Bizim gibiler hayatlarını ocak önünde geçirir ve pek ender olarak dışarı çıkıp nefes alır. Fakat herhalde ileride köyler olacak.

— Buraya çok uzak mı?

— Elbette! Köyler hem bize yakın, hem de yeşil ve taze kalabilir mi? Yol da millerce sürer. Hep böyle ateşler ve ocaklarla dolu acayip ve karanlık bir yol ki, gece insana korku verir.

İhtiyar dedesinin bu malûmatı endişe ile dinlediğini gören genç kız, metanetle:

— Buraya kadar geldikten sonra, yolumuza devam etmemiz lâzım! dedi.

— Yol kaba saba insanlarla dolu. Hiç seninki gibi küçücük ayaklar için yapılmıyan kasvetli, kederli yollar. Geri dönseniz daha iyi olmaz mı, kızım?

Nell hızla ilerliyerek:

— Olmaz! dedi. Bize yol gösterebilirsen ne âlâ; göstermezsen bizi yolumuzdan alıkoyma! Sen kaçıp kurtulmak istediğimiz tehlikeyi bilmiyorsun. Bilecek olsan ne kadar haklı olduğumuzu anlar, bizi caydırmazsın.

Pek sabırsız davranan genç kızdan sonra, başını yere eğen ihtiyara bakan tuhaf hâmileri:

— Öyle ise Allah korusun! dedi. Size kapıdan yol gösterebilirim. Fazlasına gücüm yetmez.

Adamcağız onlara kasabadan hangi yoldan çıkacaklarını ve sonra ne tarafa döneceklerini sağlık verdi ve tarifi o kadar uzattı ki, genç kız içten gelen bir duadan sonra hemen yola koyuldu ve fazlasını dinlemedi. Fakat daha köşeyi dönmeden adamcağız arkalarından yetişerek genç kızın eline bir şey sıkıştırdı. Bu; aşınmış, kararmış iki bakır peni idi. Lâkin bu iki peni meleklerin gözünde herhalde altın hediyeler gibi parıldamıştır.

Böylece; genç kız, mukaddes emanetini suç ve utançtan uzaklaştırmak, ateşçi de ocağının ateşinde yeni hikâyeler okumak ve misafirlerinin uyu

duğu yere yepyeni bir alâka göstermek üzere birbirlerinden ayrıldılar.

XLV.

O zamana kadar yaptıkları bütün yolculukları esnasında hiçbir zaman açık havaya, kır hayatına bugünkü kadar mütehassir kalmamışlardı. Hayır; hattâ eski yuvalarını terk edip sevdikleri şeyleri geride bırakarak kendilerini alışık olmadıkları garip bir âlemin merhametine emanet ettikleri o unutulmaz sabah bile — büyük bir sanayi bölgesinin gürültü, pislik, duman, sefalet ve açlığı etraflarını sarıp her ümit kapısını kapadığı ve kurtulmak imkânını ortadan kaldırdığı şu sıradaki kadar — ormanlar, tepeler ve tarlaların taze sükûnetini özlememişlerdi.

Genç kız kendi kendine: "O adamcağız bize bu yerlerde iki gün, iki gece kalacağımızı söyledi. Ah! bir kere köye varsak! Şu sıkıntılı, berbat yerlerden kurtulup — hattâ ölüm pahasına bile olsa — bir kere köye kavuşsak, Allahın merhametine şükredeceğim!" dedi.

Zavallı kızcağız bu gibi düşüncelerle oyalanarak ve ancak pek fakir ve basit insanların yaşadığı dağlar ve ırmaklar arasındaki uzak çiftliklerde — içinden kaçtıkları korku ve dehşetten uzak — küçük bir yardımla mütevazı bir şekilde geçinmek niyetiyle; servet adına ancak fakir işçisinin verdiği hediye, teşvik adına kendi kalbindeki cesaretle yaptığı işin doğruluğuna inanarak, bu

son yolculuğa da katlanıp metanetle vazifesine devam etti.

Zahmetle yollarına devam ederlerken:

— Dedeciğim; bugün ancak pek yavaş yürüyebileceğim; dedi. Dünkü yağmurdan ayaklarım şişti ve dizlerim ağrıyor. Fakir işçi herhalde bunu düşünerek daha ne kadar yürüyeceğimizi sormuş olacak.

Dedesi acınacak bir halde:

— Bize sağlık verdiği yol pek kasvetli bir yol: başka bir yol yok mu acaba? Başka bir yoldan gitmemize razı değil misin? diye sordu.

Genç kız metanetle:

— Sükûnet içinde ve bize bir zarar gelmeden yaşıyabileceğimiz yerler daha çok ileride kalıyor; bize böyle bir gayeyi tahakkuk ettirecek yolu tutacağız ve korkumuzun bize tahmin ettirdiğinden yüz defa kötü bile olsa; oradan dönmiyeceğiz değil mi; dedeciğim? dedi.

İhtiyar adam sesinde ve tavrında sezilen bir kararsızlıkla:

— Hayır! dedi. Yolumuza devam edeceğiz. Ben hazırım.

Genç kız dedesinin umduğundan çok daha fazla bir zorlukla yürüyebiliyordu; çünkü, mafsallarındaki ıstırap pek şiddetli idi ve her sarf ettiği gayret onun acısını arttırmakta idi. Bununla beraber, bu ıstırap onun ağzından tek bir şikâyet kelimesi çıkmasına veya yüzünde bir veca ifadesi okunmasına vesile olmadı. İki yolcu — pek yavaş yürümelerine rağmen — yürüyüşlerine devam

ederek. bir müddet sonra arzu ettikleri yolu tuttuklarını anladı.

Bazılarının önünde bahçeler de bulunan kırmızı tuğlalı evlerden müteşekkil bir banliyöyü kömür tozu ve fabrika bacalarının tesiriyle yaprakların büzülüp küstüğü, kaba, kötü kokulu çiçeklerin bile kavrulup karardığı, büyümeye çalışan nebatları sıcak nefesleri ile sarartıp solduran ve bu itibarla kasabadakinden daha muzır ve kasvetli görünen taş ocakları ve yüksek fırınların bulunduğu bir banliyöyü geçince: yavaş yavaş bir tek otun büyümediği, koca baharda bir tek tomurcuğun açmadığı, ancak kapkara yol kenarlarında tembelce yerleşen durgun havuzların sıcak nefesli satıhlarında yetişen yeşillikten başka bir yeşillik görünmiyen, dağınık ve sevimsiz bir havaliye geldiler.

Bu gamlı havalinin gölgesinde yürüyüp ilerledikçe, ruhlarını karanlık ve kasvetli bir keder kaplamıştı. Her tarafta ve gözün alabildiğine, birbirini takibeden ve kâbuslu bir rüya dehşeti ile aynı sonsuz, sevimsiz ve çirkin sahneyi temsil eden yüksek bacalar bir veba salgını şeklinde dumanlar savuruyor; ışığı kesiyor; kasvetli havayı bulandırıyordu. Ancak birkaç kaba tahta veya çürümüş sundurmalarla çevrilen yol kenarındaki kül yığınları üzerinde acayip makineler, işkenceye uğramış mahlûklar gibi, kıvrılıp bükülüyor; demir zincirler şıngırdıyor; arasıra hızla savrulup dönerken, sanki tahammül edilmez bir azap içinde imiş gibi, acı sesler çıkarı-

yor ve bu ıstırap içinde yerleri sarsıyordu, yer yer; yıkılacak gibi duran ve yıkılanların enkaziyle desteklenmiş, damsız, penceresiz, kararmış, harap, fakat yine de meskûn evler göze çarpıyordu. Soluk benizli, perişan kılıklı kadınlar, erkekler, çocuklar makinelerde çalışıyor; ocakları besliyor; yollarda dileniyor veyahut kapısız evlerin önünde yarı çıplak ve kaşları çatık bir halde duruyorlardı. Daha sonra; tıpkı vahşi hayvanlara ve gazaplı canavarlara benziyen ve gıcırdayıp duran makineler, ileride, geride, sağda ve solda kara kurum kusan; canlı, cansız her şeyi kavurup mahveden; gün ışığını kapıyan ve bütün bu dehşet üzerine bir kara bulut gibi çöken; bitip tükenmek bilmiyen tuğla bacalar geliyordu.

Lâkin bu korkunç yerlerde dumanın ateşe yer veriği; her bacadan alevler fışkırdığı; gündüzün karanlık kemerler halinde duran fakat şimdı kıpkızıl görünen bu yerlerde; alevler saçan çeneleri içindeki külçelerle öteye beriye hareket ederken birbirine boğuk seslerle bağırışan aletlerin işleyip durduğu; karanlık tesiriyle her acayip makinenin gürültüsünün bir kat daha arttığı; etraftaki halkın daha vahşi ve yabani göründüğü; işsiz amelenin sokaklarda nümayiş yürüyüşü yaptığı ve ya sert bir lisanla uğradıkları haksızlığı anlatan ve onları korkunç sesler ve tehditler savurmaya teşvik eden bir liderin etrafında bir meşale altında toplandığı; çılgın erkeklerin bıçak ve meşalelerle silâhlanarak kendilerini zaptetmek istiyen kadınların göz yaşları ve yalvarmalarına ehemmiyet

vermeden, kendi katlandıkları mahrumiyet ve felâketin yarısı bile olmıyan bir dehşet ve tahrip niyetiyle ileri atıldığı; ve ölüm bol olduğundan kaba tabutlarla dolu arabaların gürüldediği; yetimlerin bağırıp şaşkın kadınların onları takibederek teryat ettiği; kiminin ekmek, kiminin keder dağıtmak için içki diye bağırdığı; bazılarının göz yaşlariyle, bazılarının sendeliyen adımlarla, bazılarının kanlanmış gözlerle düşünceli, düşünceli kulübelerinin yolunu tuttuğu; Tanrının yeryüzüne gönderdiği geceye hiç benzemiyerek sulh, sükûn ve uyku nimetinin bir nebzesi bulunmadığı bu yerlerde, gecenin dehşetini bu genç kıza kim anlatabilirdi!

Bununla beraber; zavallı genç kız, artık korkusu da kalmadığından: ihtiyar dedesi için dua ederek, açık havada yere uzandı. O kadar zayıf ve bitkin düşmüş, o kadar sakin ve mukavemetsiz kalmış olmasına rağmen; kendi ihtiyaçlarını unuarak Allahtan dedesi için bir dost göndermesini niyaz etti. Geldikleri yolu hatırlamaya ve bir gece evvel yattıkları yerin ateşi istikametine bakmaya çalıştı; dostları fakir işçinin adını sormayı unutmuştu. Dua ederken adamcağızı hatırlayınca, onun beslediği ateş istikametine dönmemeyi bir nankörlük saydı.

Bir peni verip aldıkları küçük bir somun ekmek o günkü bütün gıdalarını teşkil etmişti. Bu, ufak bir somundu; fakat genç kızın üzerine çöken garip sükûnet ve durgunluk ona açlığı bile unutturmuştu. Yüzünde hafif bir tebessümle uykuya daldı. Buna derin bir uyku denilemezdi; fakat yi-

ne derin bir uykuya dalmış olmalı ki, bütün gece öğretmeninin pek sevdiği küçük öğrenciyi rüyasında gördü.

Sabah olmuştu. Nell daha zayıf düşmüş; görme ve işitme duyguları bile kuvvetini kaybemişti; lâkin hiçbir şikâyette bulunmadı. Hattâ yanında onu sükûte mecbur eden ihtiyar yolculuk arkadaşı bulunmasa da, ihtimal yine şikâyet etmiyecekti. Bu ıssız yerlerden dedesi ile birlikte kurtulacaklarından ümidini kesiyor: pek hasta ve belki de ölüme yaklaştığını müphem bir şekilde hissediyor; fakat hiçbir korku veya endişe eseri göstermiyordu.

Genç kız son penilerini harcayıp bir ufak somun ekmek daha alıncıya kadar, yiyeceğe karşı bir tiksinti duyduğunun farkında olmamıştı. Bu tiksinti onun zavallı yemeklerine iştirakine mâni oldu. Bununla beraber; dedesinin iştiha ile yediğini görmekle memnun oldu.

Yolları — hiçbir değişiklik ve salâh göstermeden — hep aynı sahneler arasında geçiyordu. Yine aynı teneffüs edilmesi müşkül, kesif hava, yine aynı kavruk arazi, yine aynı ümitsiz manzara, yine aynı sefalet ve ıstırap devam ediyordu. Etraflarındaki cisimler daha sönük, gürültü daha hafif. yol daha kaba ve ânızalı idi. Arasıra sendeliyor ve düşmekten sakınmak için gayretler sarf ediyordu. Zavallı kızcağız!

Öğleye doğru dedesi acı acı açlıktan şikâyet etti. Bunun üzerine Nell yol kenarındaki izbelerden birine yaklaşarak eliyle kapıya vurdu.

Kapıyı açan kuru, sıska, perişan bir adam:

— Burada ne arıyorsun? diye sordu.

— Sadaka! bir lokma ekmek!

Adamcağız yerdeki bir külçeye işaret ederek boğuk bir sesle:

— Şunu görüyor musun? dedi. Bu, ölü bir çocuk! Benimle beraber beş yüz amele işten çıkarıldı. Bu, benim üçüncü ve son evlâdım. Benim sadaka verecek bir lokma ekmeğim olduğunu mu sanıyorsun?

Genç kız kapıdan çekildi ve kapı üzerine kapandı. Büyük bir zaruret karşısında, yanındaki kapıyı vurdu. Elinin hafif bir tazyiki ile kapı ardına kadar açılmıştı.

Burada iki ailenin barındığı anlaşılıyordu; çünkü iki kadın kendi çocuklariyle odanın ayrı köşelerini işgal etmişlerdi. Orta yerde, yeni geldiği anlaşılan, siyah elbiseli, pek ciddî bir zat bir çocuğu kolundan tutmuştu.

— Al şu sağır ve dilsiz çocuğunu kadın! Onu sana iade ettiğime teşekkür etmelisin. Onu bu sabah hırsızlık suçu ile karşıma getirdiler. Başka bir çocuk olsaydı dâvanın şekli değişirdi. Buna emin ol! Sakatlığına acıdığım, iyiyi kötüyü anlamıyacağına inandığım için, onu sana getirmeye muvaffak oldum. İlerisi için oğluna mukayyet ol!

Öteki kadın acele yerinden kalkıp siyahlı adamın karşısına dikildi.

— Benim çocuğumu da bana getirmiyecek misiniz? dedi. Aynı suçla yakalanan çocuğumu iade etmiyecek misiniz?

Ayaktaki centilmen sert sert:

— Senin çocuğun da hem sağır, hem dilsiz miydi kadın? diye sordu.

— Öyle değil mi?

— Öyle olmadığını pekâlâ biliyorsun.

Kadın:

— Evet öyle! diye bağırdı. Ta beşikten beri iyi ve doğruya karşı kör, dilsiz ve sağır kaldı. Bu kadının oğlu iyiyi, kötüyü bilmez diyorsunuz. Benimki nereden öğrendi? Nerede öğrenebilirdi? Ona bunu kim öğretecekti? Nerede öğretecekti?

— Sus kadın! Senin oğlun bütün duyularına malik.

— Evet malik: malik olduğu içindir ki daha kolaylıkla yanlış yola gidebilir! Bu çocuğu iyiyi, kötüyü bilmez diye kurtarıyorsunuz da, kendisine iyi ve kötünün ne olduğu öğretilmiyen oğlumu ne diye kurtarmıyorsunuz? Tahsilden mahrum ve cehalet içinde bıraktığınız oğlum kadar, Allahın söz ve sesten mahrum ettiği bu kadının oğlunu da cezalandırmak durumundasınız. Siz birbirinizle şunu mu öğretsinler, bunu mu öğretsinler diye münakaşa edip dururken, idrakleri sağırlaşıp körleşen nice kız ve erkek evlât, kadın ve erkek, bu şartlar altında, mânen ve bedenen cezaya çarpılıyor; fakat siz merhamet etmiyorsunuz. İnsaf edin; bana da çocuğumu iade edin!

Ayaktaki zat enfiye kutusunu çıkararak:

— Pek asabî ve nevmit görünüyorsun; buna müteessirim; dedi.

— Elbette nevmidim. Buna siz sebep oldunuz. Şu biçare yavrular için çalışan oğlumu bana iade edin. İnsaf ve merhamet edin. Bu kadının çocuğunu kurtardığınız gibi, benim çocuğumu da kurtarın!

Genç kızın görüp işittikleri burasının sadaka istenecek bir yer olmadığını anlatmaya kâfi idi. İhtiyar dedesini yavaşça kolundan çekti ve yollarına devam ettiler.

Yolları uzadıkça ümidi kırılıp kuvveti kesilen genç kız, kıpırdayacak enerjisi olduğu müddetçe. herhangi bir söz veya işaretle bitkin halini açığa vurmamak azmiyle, bu çetin günün geri kalan saatleri boyunca, yavaş yürümekle kaybettikleri zamanı kazanmak üzere, hattâ evvelce yaptığı gibi sık sık durup dinlenmeden, yoluna devam etmeye çalıştı. Gün kararıp akşam olmaya başladığı sırada, ayni kasvetli sahne içinde yol alarak, oldukça kalabalık bir kasabaya vardılar.

Kederli ve bitâp bir halde olduklarından caddeler tahammül edilecek gibi değildi. Bir kaç kapı çalıp yardım istemiş fakat koğulmuşlardı. Bu sebeple mümkün mertebe sür'atle caddelerden uzaklaşarak kasaba dışında tenha bir semtteki herhangi bir evden bitkin hallerine daha fazla merhamet göreceklerini ümit ederek, merkezden uzaklaşmağa çalıştılar.

Son caddeden geçerken genç kız artık pek zayıf düşen tâkatinin daha fazlasına ahammül edemiyeceğini hissetti. Tam bu sırada. biraz ileride, sırtında kayışla bağlanmış bir çanta bulunan, bir

elindeki kalın bastona dayanıp öteki elindeki bir kitabı okuyarak kendileri gibi yaya yürüyen bir yolcu göründü.

Hızlı yürüdüğü ve ileride olduğu için ona yetişip yardım istemek kolay bir iş değildi. Nihayet yolcu kitaptaki bir bendi daha dikkatli okumak üzere durmuştu. Bir ümit kıvılcımı ile canlanan Nell, ileriye doğru atılarak yolcuya yaklaştı ve ayak sesleri ile onu ürkütmemeye çalışarak, birkaç mecâlsiz kelime ile yardımını istedi.

Yolcu başını çevirdi. Genç kız vahşi bir sayha koparıp baygın bir halde onun ayaklarının ucuna düştü.

XLVI.

Bu; zavallı öğretmenden başkası değildi. Nell'in onu görüp tanıdığı zaman düştüğü hayret ve teessürden geri kalmıyan bir hayret ve teessürle şaşırıp kalan öğretmen, onu yerden kaldırmak soğukkanlılığını bile gösteremiyerek, bir müddet sessiz ve sakin durdu.

Sonra kendine hâkim olarak bastonunu ve kitabını yere attı ve bir dizi üzerine çökerek, o sırada aklına gelen tedbirlerle, genç kızı ayıltmaya çalıştı. İhtiyar dede ellerini uğuşturarak tembelce bir kenarda durdu ve bir kelimecik olsun konuşması için, sevgi dolu ifadelerle, torunundan ricalarda bulundu.

Öğretmen başını kaldırıp ihtiyara baktı:

— Çok bitkin ve bitap bir halde! dedi. Onu takatinin üstünde yormuşsun; dostum!

— Açlıkan ölecek! Şu âna kadar onun bu kadar zayıf düştüğünün farkında olamadım.

Yarı sitem, yarı merhamet ifade eden bir bakışla ihtiyar adamı süzen köy öğretmeni, Nell'i kucağına aldı; dedesine de onun sepetini alıp takibetmesini söyliyerek, genç kızı kendisi için mümkün olan süratle taşımaya başladı.

Görünürde bir payvon vardı ve herhalde öğretmen, hiç beklemediği bir sırada kendisine yetiştikleri zaman, oraya gitmek üzere olacaktı. Kucağındaki baygın yükü ile acele pansiyonun yolunu tutan öğretmen, doğruca mutfağa girdi ve etrafına toplananlara yol açmalarını söyliyerek genç kızı ateşin önündeki bir koltuğa yerleştirdi.

Öğretmenin içeri girmesiyle şaşkın bir halde ayağa kalkan pansiyondakiler, bu gibi hallerde halkın yaptığını yaptı. Her biri hiçbir kimsenin getirmediği şu veya bu devayı tavsiye etti. Herkes bir taraftan bir merhamet tablosunun etrafını çepçevre kaplarken, bir taraftan da, bol ve temiz hava diye bağırdı ve hepsi kendi akıllarına gelmiyen başka bir şeyin bir başkası tarafından niçin yapılmadığına hayret etti.

Nihayet hepsinden daha soğukkanlı olan ve işten anlıyan pansiyon sahibi kadın, sıcak konyak ve su ile koşarak geldi. Hizmetçi kızın getirdiği sirke, nişadır ruhu ve amonyak ruhu gibi ayıltıcı ilâçlar da tatbik edilince; genç kız zayıf bir sesle teşekkür edip yanıbaşında merak ve endişe içinde duran öğretmene elini uzattı. Kadınlar bir kelime daha konuşmasına ve hattâ parmağını bile

kıpırdatmasına müsaade etmiyerek, onu doğruca yatağa götürdüler ve üstünü güzelce örtüp üşümüş ayaklarını banyo ettikten sonra, sarıp sarmaladılar ve doktora haber gönderdiler.

Siyah seten yeleğinden mühürler sarkan, kırmızı burunlu doktor acele yetişti ve zavallı Nell'in yatağının kenarındaki sandalyeye oturarak saatini çıkardı ve genç kızın nabzını dinledi. Sonra diline bakıp tekrar nabzını tuttu ve yarısı boşalmış duran şarap şişesine derin bir ilgi ile baktı.

— Sık sık çay kaşığı ile sıcak konyak ve su vermek lâzım; dedi.

Buna pek memnun olan pansiyon sahibi kadın:

— Biz de aynen bunu yaptık; dedi.

Merdivenlerde ayak banyosunu görmüş olan doktor bir kâhin edasiyle:

— Ayaklarını sıcak suya koyup fanilâ ile sarmalı! dedi.

Sonra daha büyük bir ciddiyetle ilâve etti:

— Akşam yemeğine hafif bir şey, bir tavuk kanadı veriniz!

Pansiyon sahibi atıldı:

— Tavuk mutfakta pişiyor!

Tavuk hakikaten pişiyordu. Öğretmen tavuğu ısmarlayıp derhal pişirilmesini emretmişti ve eğer doktor himmet edecek olsa, kokusunu da alabilirdi; ihtimal almıştı da!

Ağır, vakur ayağa kalkan doktor:

— Şaraptan hoşlanıyorsa, Porto şarabı veriniz; dedi.

Pansiyon sahibi kızarmış ekmek vermek teklifinde bulununca. doktor pek temkinli ve vekarlı bir müsamahada bulunan bir insan tavriyle:

— Evet: kızarmış ekmek veriniz. Ama kızarmış olsun! dedi.

Dokor yavaş yavaş ve meşum bir eda ile bu tembihte bulunduktan sonra: kendi akıllarına pek yatkın düşen bu dirayet karşısında bütün pansiyon halkını hayran bırakıp ayrıldı. Herkes onun pek kavrayışlı bir doktor olduğunu, herkesin naturasını pek güzel anladığını söyledi. Bunu kabul ettirecek sebep de yok değildi.

Yemek pişerken Nell rahat bir uykuya daldığından. yemek hazırlanınca onu uyandırmak icabetmişti. Dedesinin alt katta olduğunu ve birbirinden uzak kaldıklarını öğrenince. sıkılıp üzülen genç kızın hatırı için, dedesi de yukarı çıkıp onunla beraber yemek yedi. Nell'in hâlâ huzursuz bir halde olduğunu sezerek dedesine de bitişik odada bir yatak yapıldı ve ihtiyar adam orada istırahate çekildi. Bu odanın anahtarı Nell'in odası tarafında idi. Pansiyon sahibi çekilip gidince. genç kız dedesinin odasının kapısını kilitledi ve memnun ve müteşekkir yatağına çekildi..

Öğretmen şimdi boş kalan mutfaktaki ocağın yanında uzun zaman oturup piposunu içerken, yüzünde bahtiyar bir tebessümle, kendisini ve Nell'in hayatının bütün teferruatını öğrenmek istiyen meraklı ve mütecessis pansiyon sahibinin suallerine, kendisine has bir safiyetle, kaçamaklı ce-

vaplar verdi. Zavallı öğretmen o kadar açık kalbli ve alelâde kurnazlıklardan o kadar uzaktı ki, beş dakika geçince, kadının öğrenmek istediklerini birer birer anlattı. Bu teminatla tatmin edilmiş görünmiyen ve bu sözleri pek ustaca bir kaçamak telâkki eden pansiyon sahibi, öğretmenin herhalde kendi düşündükleri olacağını, müşterilerinin işlerine karışmak istemediğini ve kendi işlerinin kendisine kâfi geldiğini söyledi. Pek yerinde bir sual sorduğunu ve yerinde bir cevap alacağını umduğunu ilâve etti. Şimdi tamamiyle tatmin edilmişti. Öğretmen ketûm davranmak istediğini söylemiş olsaydı daha iyi olurdu; çünkü bu mâzur görülebilecek bir şeydi. Ama darılmaya hiç hakkı yoktu. Öğretmen istediğini söylemekte muhtardı, bunu hiçbir kimse münakaşa edemezdi.

Yumuşak huylu öğretmen:

— Aziz bayan; sizi temin ederim ki hakikati söyledim, dedi.

Pansiyon sahibi kadın tatlılıkla:

— Hakikati söylediğinize ve samimî olduğunuza eminim; size takıldım; dedi. Fakat merak ve tecessüs kadınların zayıf tarafıdır. Bu da bir gerçek!

Kadının kocası erkeklerin de merak ve tecessüsten azade kalamıyacaklarını anlatmak istiyormuş gibi başını kaşıdı; fakat öğretmenin cevabı onun bu mütalâayı serdetmesine fırsat vermedi.

— Saatlerce bana sual soracak olsanız, bu akşam gösterdiğiniz iyilik karşısında, oturup saat-

lerce size cevap verirdim. Şimdi lûtfen genç kıza sabahleyin alâkanızı esirgemeyin ve nasıl kalktığını da bana bildirin. Her üçümüzün hesabını da ben ödiyeceğim.

Böylece son talimatında da aynı samimiyeti gösteren öğretmen, pansiyon sahiplerinden dostça ayrılıp yatağına çekildi; onlar da kendi odalarına gittiler.

Sabahleyin genç kızın daha iyi olduğu: fakat pek zayıf düştüğü için, yola çıkmadan önce bir gün daha istirahat ve ihtimama ihtiyacı olduğu bildirildi. Öğretmen bu haberi büyük bir sevinçle karşılayıp bir, hattâ iki günlük müsaadesi olduğunu ve bu sebeple bekliyebileceğini söyledi. Hastanın akşam üzeri yatağında oturabileceği bildirildiği için, öğretmen onu muayyen bir saatte ziyaret etmeyi tasarlıyarak, eline bir kitap alıp gezmeye çıktı ve bu saatten önce dönmedi.

Başbaşa kaldıkları zaman genç kız göz yaşlarını zaptedememişti. Onun soluk benzi ve zayıf vücudunu gören temiz kalbli, sâf öğretmen de birkaç damla göz yaşı döktü. Bununla beraber; ağlamanın önüne geçebileceğini pek kesin bir ifade ile belirtmekte de kusur etmedi.

— Bütün bu iyilik ve nezaket karşısında size bir yük olduğumuzu düşünmek beni müteessir ediyor; bilmem size nasıl teşekkür edebilirim? Size rastlamamış olsaydık, ölüp sokakta kalabilirdim. Dedem de koca dünyada yalnız başına kalırdı.

— Ölmekten bahsetmiyelim. Yük olmaya gelince; siz kulübemde kaldığınızdan beri ben servet sahibi oldum.

Genç kız sevinçle:

— Buna çok memnun oldum; dedi.

— Buradan uzak bir yere ve eski bulunduğum köye de yakın olmıyan bir yere, senede otuz beş sterlinle öğretmen ve vâiz tâyin edildim.

— Cidden çok memnun oldum.

— Şimdi oraya gidiyorum. Araba kiralamama müsaade ediyorlar. Allah senden razı olsun, benden hiçbir şey esirgemiyorlar. Vaktim olduğu için gezmeye çıkmıştım. Böyle yaptığıma şimdi çok memnunum.

— Buna asıl bizim memnun olmamız lâzım.

Öğretmen huzursuz bir halde sandalyesinde dönerek:

— Evet, bu doğru; ama şimdi bunu bırakalım. Nereden geliyor, nereye gidiyorsunuz? Benden ayrıldığınızdan beri neler yaptınız? Daha önce ne yapıyordunuz? Bana bunları anlat. Ben dünya işlerinden pek az anlarım. Belki ben size yol gösterecek yerde, siz bana yol gösterebilecek durumdasınız; fakat samimiyetime inan. Seni sevmemin sebebini — unutmadıysan — herhalde sen de bilirsin. O zamandan beri muhabbetimi, sevdiğim bir çocuğun ölüm yatağı başında bulunan bir başka çocuğa verdiğimi hissettim, dedi.

Sonra başını yukarı kaldırarak ilâve etti:

— Buna küllerden doğan yeni bir hilkat diyecek olursak, bu çocuğa karşı beslediğim sevgi ve şefkat adına, bu kalb rahatlığım devam etsin!

İyi kalbli öğretmenin gösterdiği sâf ve samimî şefkat, sözlerinde ve tavrındaki muhabbet ve ciddiyet, bakışlarında ve sarf ettiği kelimelerde tezahür eden doğruluk, genç kızın kalbinde öğretmene karşı en kurnaz hile ve riyânın uyandıramıyacağı bir itimat uyandırmıştı. Öğretmene ne dost, ne de akrabaları bulunduğunu, ihtiyar dedesiyle birlikte onu korktuğu tehlikelerden ve çılgınlıklardan korumak için kaçtığını, dedesinin hırsını uyandıracak yerlerden uzak, kendisini keder ve üzüntüden koruyacak, sakin bir köşede barınmak istediğini anlattı.

Nell'in anlattıkları öğretmeni hayretlere düşürmüştü. Bütün şüphe ve tehlikelere kahramanca karşı koymak, zaruret ve ıstıraba göğüs germek için bu genç kıza ancak kalbinde beslediği derin muhabbet ve yaptığı işin doğruluğu mu destek ve kuvvet olmuştu! Bununla beraber dünya bu gibi kahramanlardan hâli değildir. En büyük ve en iyi tahammül edilen felâketler her gün vukua gelip de kaydedilmiyenler değil midir? Bu genç kızın hikâyesinde hayret edilecek ne vardı!

Öğretmenin daha neler söyleyip düşündüğünün ehemmiyeti yok. Nell ve dedesinin öğretmenin gittiği köye beraberce gitmeleri ve öğretmenin onların maişetini temin edecek mütevazi bir iş bulmaya çalışması kararlaştırıldı.

Öğretmen kalbden gelen bir samimiyetle:

— Bunda muvaffak olacağımıza şüphe yok; çünkü çok hayırlı bir gaye takip ediyoruz; dedi.

Aynı yoldan geçecek olan büyük bir yük arabası atlarını değiştirmek üzere pansiyonun önünde konaklıyacağından, ertesi akşam yola çıkmaya karar verildi. Arabacı, ufak bir ücret karşılığında, Nell'i arabaya alacaktı. Araba gelince, pazarlık edildi ve genç kız yumuşak yüklerin arasına yerleştirilip dedesi ile öğretmen de arabanın yanında yürümeye hazırlandı. Araba, pansiyon sahibi ve halkın iyi temennileri ve selâmetlemeleri arasında yola koyuldu.

Bu yavaş hareketli dağ gibi araba içinde yatıp atların çıngıraklarını, arasıra arabacının şaklattığı kırbacı, koca, geniş tekerleklerin yuvarlanışını, koşumların hışırtısını, küçük atlar üzerinde giden yolcuların neşeli selâmlarını kalın bir tente arkasından tembelce dinliyerek uyuklamak ne kadar rahat, ne kadar dinlendirici bir yolculuktu. Baş; yastık üstünde, sağa, sola sallandığı için, belirsiz bir uykuya dalış; zahmetsizce ve yorulmadan ilerleyiş; ninni tesiri yapan bütün bu sesleri hülyalı bir müzik gibi dinleyiş; hafif bir uyanış; ön tarafta, yarı açık, tatlı rüzgârlı perde arasından, yukarda, soğuk, parlak semada parıldıyan sayısız yıldızları, aşağıda, arabacının yanında bir bataklık yalazı gibi ışıldıyan feneri, iki tarafta, karanlık, heybetli ağaçları ve ileride, gittikçe yükselen ve sanki artık yol bitmiş ve ilerisi gökyüzü imiş gibi bir tepeye varan, uzun, çıplak yolu seyrediş; sonra bir handa konaklayış; içinde ateş ve

mum yanan bir odaya çekiliş, havanın göründüğünden daha fazla soğuk olduğunu nezaketle hatırlatış: bütün bunlar, araba içindeki seyahatin pek tatlı, pek zevkli tarafları idi.

Dinlenmiş olarak tekrar yola koyulup bir müddet sonra uyuklamaya başlamak; parlak fenerler ve at nallarının takırtısı arasında bir kuyruklu yıldız gibi şakıyıp geçen posta arabasının sesine uyanıvermek; arkada ayaklarını ısıtmak için ayakta duran seyis ve şaşkın ve öfkeli bir halde gözlerini açan kürk kasketli centilmen ile karşılaşmak; nöbetçinin uykuya çekildiği geçitte durup yukarda, içinden sönük bir ışığın sızdığı odadan ve yorgan altından, boğuk sesle cevap alıncıya kadar kapıyı çalmak; geceliği ile üşüye üşüye aşağı inip bütün arabaların yalnız gündüzün geçmelerini temenni eden geçit nöbetçisini beklemek; hep bu yolculuğa dahildi. Gece ile gündüz arasındaki keskin tahavvül ve gittikçe genişleyip yayılarak griden beyaza, beyazdan sarıya, sarıdan kızıla dönen ışıklariyle, neşe ve faaliyet içinde geçen gündüziyle, saban başındaki atlar ve çiftçileriyle, ağaçlar ve çitler üzerindeki kuşları ürkütüp kaçıran, ıssız tarlalardaki çocuklariyle, bu araba seyahati her yerde bulunur zevklerden değildi. Kalabalık pazarları bulunan bir kasabaya varış; han etrafındaki yük ve yolcu arabaları; dükkânların önünde müşteri bekliyen esnaf; satmak için atlarını sokaklarda dolaştıran insanlar; uzakta, pisliğe gömülü domuzların homurtusu; içlerinden bazılarının iplerini koparıp eczacı dükkânına

girmesi ve çıraklar tarafından süpürge sopası ile kovulması; gece postasının at değiştirmesi; neşesiz, üşümüş, çirkin, saçları uzamış yolcularla bir tezat teşkil eden, yakışıklı ve tertemiz arabacılar, hep bu yolculuk içinde idi. Bu kadar çeşitli hareket ve hâdiselerle dolu bir araba yolculuğu kadar zevkli bir şey var mıdır?

Dedesi arabada istirahat ederken birkaç mil yürüyen ve arasıra öğretmenin de arabaya binip dinlenmesinde ısrar eden Nell, büyük bir kasabaya varıncıya kadar, bu tarzda ve memnun ve mesut bir halde seyahat etti. Araba kasabada konakladı ve geceyi orada geçirdiler. Yolda büyük bir kilisenin önünden geçtiler. Sokaklarda bir nevi sıva ile yapılmış ve birçok istikametlerde siyah kirişler geçirilmiş, garip, eski tarzda evlere rastladılar. Bunların kapıları alçak ve kemerli idi. Bazılarının meşe kapılarının önünde, eski sakinlerinin yaz akşamlarında oturdukları sevimli, tuhaf kanepeler vardı. Pencerelere — sanki pek iyi seçmiyorlarmış gibi — gelip geçenlere gözlerini kırparak bakan, ufak karelere ayrılmış camlar geçirilmişti. Tarlalar arasında bir yanardağ gibi bulunduğu yeri kasıp kavuran bir iki fabrika müstesna, artık ocak ve dumandan kurtulmuşlardı. Bu kasabayı da geçtikten sonra, tekrar kırlara girdiler ve hedeflerine yaklaşmaya başladılar. Pek zarurî olduğu için değil; fakat öğretmen vâiz tâyin edildiği bir köye yolculuk elbisesi ve toz toprak içinde girmeyi vekarına yakıştıramadığı ve köy de pek yakın olmadığı için, yolda bir gece daha

geçirdiler. Bulutsuz, açık havalı bir sonbahar sabahı, öğretmenin terfian tâyin edildiği köyün civarına varınca durup onun güzelliklerini seyre daldılar.

Pek mahzuz olan öğretmen alçak bir sesle:

— İşte kilise! dedi. Onun yanındaki eski bina da herhalde okul binası olacak. Bu güzel yerde senede otuz beş sterlin pek hoş bir şey değil mi?

Herşeyden; eski, gri kemerlerden, tirizlerle ayrılmış pencerelerden; yeşil kilise meydanını benekliyen ve hürmet telkin eden mezar taşlarından; hattâ rüzgâr fırıldağından; kulübelerin ot kaplı, kahve rengi damlarından; ambardan; ağaçlar arasında seçilen şirin evden; uzak bir su değirmeni kenarında şırıldıyan çaydan ve daha ilerideki Gal dağlarından hep hoşlandılar. Genç kız sanayi mıntakasında kesif, karanlık, süflî izbeler arasında hep bunları özlemişti. Kül yatağı üzerinde yatarken ve yaya olarak geçtikleri murdar dehşet içinde Nell'in zihninde hep bu güzel sahneler canlanmıştı. Bu sahneleri tekrar görmek ümidi zayıflayıp uzak bir hayal kalınca, onları daha çok özlemişti.

Öğretmen sevinç içinde vardıkları sükûtu bozarak:

— Sizden bir iki dakika ayrılacağım; dedi. Verilecek bir mektubum ve soracak suallerim var. Sizi nereye götüreyim? Şu ilerideki hana gidelim mi?

Nell:

— Burada bekliyelim; dedi. Kapı açık; kilise avlusunda oturup bekleriz.

Öğretmen sırtındaki çantayı çözüp çıkardı ve avluya doğru yürüyerek:

— İyi havadis ile döneceğime emin olun. Şimdi gelirim; dedi.

Böylece bahtiyar öğretmen bütün yolculuğu boyunca küçük bir paket içinde cebinde taşıdığı yepyeni bir çift eldiveni takarak. şevk ve heyecan içinde, çekilip gitti.

Nell onu ara yerdeki dallar ve yapraklar mâni oluncıya kadar, kemer altında durup seyretti. Sonra; yavaş yavaş, yeri kaplıyan düşmüş yaprakların üzerinde ayak sesleri bile işitilmiyerek elbisesinin hışırtısı bile bu derin sükûnete karşı bir tecavüz görünen, pek sakin ve vakur kilise avlusuna doğru yürüdü. Burası pek eski, pek ruhani bir yerdi. Yüzlerce sene önce inşa edilen kilisenin, bir zamanlar, bir de manastırı olduğu anlaşılıyordu: çünkü harap kemerler, yuvarlak pencere bakayası, kararmış, yıkık duvarlar hâlâ meydanda idi. Binanın çürüyüp dökülen diğer kısımları, sanki onlar da birer mezara hak kazanıp küllerini insan kemikleriyle yoğurmak istemişler ve üzerinde çayırlar biten kilise avlusunun toprağına karışmışlardı. Bu mezar taşlarının yanında ve sor zamanlarda barınılabilir bir hale koymak için gayretler sarf edilen harabenin bir kısmını teşkil eden, basık pencereli, meşe kapılı, çürümeye yüz tutmuş, boş ve metrûk, iki küçük kulübe vardı.

Genç kızın dikkati bu kulübelere saplandı. Bunun sebebini kendisi de bilmiyordu. Kilise, harabeler, eski mezarlar bir yabancının dikkatini aynı alâka ile çekecek şeylerdi; fakat gözleri bu iki kulübeye ilişir ilişmez artık başka bir yere bakmadı. Avlunun etrafını dolaşıp kapının önüne gelince, düşünceli düşünceli oturup dostlarını bekledi. Kulübeleri görebileceği bir yeri seçmiş ve sanki bu mevkiin sihrine kapılmıştı.

XLVII.

Bu hikâyenin eşhasını şüpheli ve müteredditdurumlarda bırakmamak ve kararsızlıkla itham edilmemek için, Kit'in annesi ile bekâr adamın izini acele takibetmemiz icabediyor. Noterin kapısının önünden dört atlı bir araba ile ayrıldıklarına şahit olduğumuz Kit'in annesi ile bekâr adam, çok geçmeden, atların nalları kaldırım taşları üzerinde ateşler saçarak ilerlemiş ve kasabayı arkada bırakmışlardı.

İyi kalbli kadıncağız, bu yepyeni durumun verdiği şaşkınlık ve ana kalbinin ilka ettiği korku içinde, huzursuz bir sükûta daldı. Belki Jacob veya bebek veyahut ikisi birden ateşe düşmüşler; yahut merdivenden yuvarlanmışlar; kapı arkasına sıkışıp kalmışlar; belki de çaydanlığın emziğinden susuzluklarını gidermeye çalışırlarken boğazlarını yakmışlardı! Pencereden bakarken gözleri geçit nöbetçilerine, arabacılara ve başkalarına takılan kadıncağız, ölenin kayıbına pek fazla mü-

teessir olmıyarak cenazeyi takibeden arabalardan birinde otururken, pencereden herhangi bir ahbabını görüp tanıyan; fakat bütün dış âleme karşı lâkayt görünmeye çalışıp yakışık alır bir ciddiyet takınan insanlara benziyordu.

Bekâr adamın refakatine bigâne kalmak için, insanın asabı çelikten olmalıydı. Hiçbir araba, hiçbir at bu kadar huzursuz ve kabına sığmaz bir insan taşımamıştır. İki dakikadan fazla aynı vaziyette kalamıyor; durmadan kolunu, bacağını savuruyor; pencereyi açıp tekrar hızla kapıyor, başını bir pencereden çıkarıp öbür pencereye sokuyordu. Cebinde; yapısına akıl ermez, acayip bir çakmak vardı. Kit'in annesi gözlerini kapadıkça, bekâr adam bir vızıltı, bir hışırtı, bir tıkırtı ile alevin ışığında saatine bakıyor; arabacılar imdada yetişmeden diri diri kebap olmak tehlikesi yokmuş gibi, samanlar arasına kıvılcımlar saçıyordu. Atları değiştirmek için bir yerde mola verdikleri zaman, bsamakları indirmeden arabadan atlıyor; hanın avlusunda yakılmış maytap gibi sıçrıyor; lâmba ışığında bakmak için cebinden çıkardığı saatini, bakmadan, tekrar cebine koyuyor; hülâsa; o kadar hatıra, hayale sığmaz işler görüyordu ki, Kit'in annesi ondan âdeta korkuyordu. Atlar koşulunca bir palyaço gibi arabaya atlıyor; daha bir mil yol almadan, cebinden saatini ve çakmağını çıkarıyor; Kit'in annesinde de uyku ümidi kalmıyordu.

Bekâr adam bütün bu marifetlerden sonra birdenbire kadıncağıza dönerek:

— Rahatsız mısınız? diye sordu.

— Pek rahatım; teşekkür ederim.

— Emin misiniz? Üşümüyorsunuz ya?

— Biraz serin, değil mi?

Bekâr adam ön pencereyi indirerek:

— İlk hanın önünde durun! Sıcak su ile konyak isteyin! diye seslendi. Nasıl oldu da daha önce akıl edemedim!

Kadıncağızın konyağa ihtiyacı olmadığını söylemesinin hiçbir faydası yoktu. Bekâr adam dediğinde dedikti. Her türlü huzursuzluk alâmeti gösterdikten sonra, yapılacak bir tek iş Kit'in annesine konyak bulmaktı.

Gece yarısına kadar bu şekilde seyahat edıp nihayet akşam yemeği için mola verdiler. Bekâr adam handa yiyecek namına ne varsa hepsinden ısmarladı; fakat Kit'in annesi hepsini bir anda yiyemediği için bekâr adam onun hasta olduğuna hükmetti.

Odanın bir ucundan öbür ucuna dolaşarak:

— Herhalde üzerinizde bir baygınlık olacak dedi.

— Hayır; katiyen!

— Ben eminim. Pek kısa bir zaman içinde sizi yuvanızdan ve yavrularınızdan ayırdım. Kadıncağız gittikçe zayıflıyor. Ben ne acayip bir insanım! Kaç çocuğunuz var; madam?

— Kit'den başka iki çocuğum daha var.

— Hepsi erkek mi?

— Evet.

— Vaftiz edildiler mi?

— Henüz yarı vaftiz edildiler; efendim.

— O halde hatırınızda olsun: onların vaftiz babası ben olacağım. Şimdi sız biraz sıcak, şekerli şarap için!

— Damlasına bile dokunamam!

— Olmaz; buna ihtiyacınız var. Keşke daha önce aklıma gelseydi! Sanki boğulmaktan kurtarılan bir insanın tedavisinde kullanılacakmış gibi, telâş ve heyecan içinde hareket eden bekâr adam, zili çalıp şekerli ve baharlı şarap istedi ve kadıncağıza ağzına kadar dolu bir bardak şarap içirdi. Şarap o kadar sıcaktı ki, kadıncağızın gözlerinden yaş geldi.

Aynı telâşla arabaya sevk edilen Kit'in annesi — herhalde bu müsekkin ilâcın tesiriyle olacak — artık bekâr adamın huzursuzluğunu hissetmiyerek derin bir uykuya daldı. İlâcın tesiri geçici olarak kalmamış; yolun bekâr adamın tahmin ettiğinden daha uzak olmasına rağmen, kadıncağız sabahleyin atların nalları bir kasabanın caddesinde takırdayıncıya kadar uyanmamıştı.

Yol arkadaşı pencereleri indirerek arabacıya seslendi:

— İşte burası! Mumya müzesine çek!

Arkadaki atın üstündeki seyis elini şapkasına götürdü ve debdebeli bir giriş için atı mahmuzladı. Dört atın birden zarif bir eşkine geçmesiyle husule gelen gürültüye şaşıran halk, kapı ve pencerelere üşüştü ve sekiz buçuğu vuran saatlerinin sesi bu gürültüye karışırken araba, etrafında bir kalabalığın biriktiği bir kapının önünde durdu.

Bekâr adam başını uzatarak:

— Ne oluyor burada? diye sordu.

Birçok ses hep birden:

— Düğün var, düğün var! diye bağırdı.

Kendisini bu gürültücü kalabalığın ortasında bulmakla şaşıran bekâr adam, seyislerden birinin yardımı ile arabadan inerek Kit'in annesine elini uzattı. Bunu gören halk sevinçten hoplayıp zıplıyarak:

— İşte bir düğün daha! diye bağırdı.

Gelin sanılan yolculuk arkadaşı ile kalabalığın içinden geçmeye çalışan bekâr adam:

— Dünya şaşırmış! dedi. Yol verin de şu kapıyı çalayım.

Her çeşit gürültü, kalabalığa hoş gelir... yirmi kirli el hep birden, kapıyı çalmak için uzandı. Hiçbir tokmak bu münasebetle çalınan tokmak kadar sağır edici sesler çıkarmamıştır. İstiyerek gördükleri bu hizmetten sonra, ahali bekâr adamın neticeyi kendi başına karşılamasını tercih ederek nezaketle geri çekildi.

Yakasında büyük bir fiyango bulunan soğukkanlı bir adam kapıyı açtı.

—Ne istiyorsunuz? diye sordu.

— Burada kim evleniyor?

— Ben!

— Siz mi? Kiminle? Onu söyleyin?

Güvey, bekâr adamı tepeden tırnağa kadar süzerek:

— Bunu ne hakla soruyorsunuz? dedi.

Kit'in annesi bu sahneden uzaklasmak niyetinde olduğundan onu kolundan çeken bekâr adam:

— Hak mı? Sizin tasavvur edemiyeceğiniz bir hak! Ey ahalı: şayet bu zat bir minör ile evlenmişse... ama bu olamaz... Burada tuttuğunuz genç kız nerede; sız onu söyleyin! Adı Nell.

Kit'in annesinin de tekrarladığı bu suali işitince, sokağa bakan odada, birisi bir çığlık koparda ve beyazlar giymiş, tıknaz bır kadın gelerek güveyin koluna girdi.

— Evet nerede? Ne haber getirdiniz? Ne oldu ona? diye sordu.

Bekâr adam geri çekilerek o sabah, şair bay Slum'ın öfke ve kederine rağmen, filozof hasletli George ile evlenen Jarley'in yüzüne korku, ümitsizlik ve itimatsızlık taşıyan bır nazarla baktı. Sonra kekeliyerek:

— Ben, size onun nerede olduğunu soruyorum. Ne demek istiyorsunuz? dedi.

— Şayet ona bir iyilik yapmak için geldiyseniz, bir hafta evvel nerede idiniz?

Kül kesilen bekâr adam:

— Yoksa öldü mü? diye sordu.

— Hayır; o kadar kötüsü değil.

— Allaha çok şükür! Müsaade edin de iki dakika içeri gireyim.

Gelin, güvey ona yol verdiler ve içeri girince kapıyı kapadılar.

Bekâr adam yeni evlilere dönerek:

— Karşınızda bahsettiğim iki kişinin hayatını en az kendi hayatı kadar aziz tutan bir insan görüyorsunuz; dedi. Beni tanımazlar. Şeklimi, şemailimi de bilmezler. Fakat her ikisi de, yahut ikisinden biri burada ise. önce bu bayanı görsünler. Çünkü her ikisi de onu tanırlar. Şayet onlara bir zarar geleceğinden korkuyor ve yanlış bir fikre kapılıyorsanız, eski dostları bu bayanı tanımaları ile maksadımı anlamış olacaksınız.

Gelin:

— Ben her zaman söylerdim. Onun alelâde bir kız olmadığını biliyordum. Ne yazık ki size yardım edemiyeceğiz. Çünkü bütün araştırma ve gayretlerimiz boşa çıktı; dedi.

Yeni evliler hiçbir şey gizleyip saklamadan, Nell ile dedesi hakkında görüp bildiklerini, ilk defa tesadüf ettikleri zamandan, birdenbire ortadan kayboluşlarına kadar, birer birer anlattılar ve gayet doğru olarak, onların emniyet ve selâmeti adına endişeye düştüklerini ve ansızın ortadan kaybolmaları ile, ileride mâruz kalacakları şüpheden korkarak, izlerini bulmak için her türlü çareye başvurduklarını; fakat hiçbir netice elde edemediklerini ilâve ettiler. İhtiyar dedenin akıl sakatlığından, genç kızın dedesi ortalarda yok iken izhar ettiği endişe ve huzursuzluktan, ihtiyarın düşüp kalktığı tahmin edilen insanlardan, genç kızın üzerine ârız olup ona gittikçe sıhhat ve neşesini kaybettiren kederden uzun uzun bahsettiler. İhtiyarı geceleyin yerinde bulamayınca, gittiği yerleri bildiği için, Nell'in onun peşinden git-

miş olması veyahut her ikisinin birden evden çıkıp gitmiş olmaları ihtimali vardı. Muhakkak olan şu idi ki, artık onlardan bir haber almak ümidi pek zayıflamıştı ve kaçmak fikri, ister Nell tarafından, ister ihtiyar tarafından ileri sürülmüş olsun; onların geri gelmelerinden ümidi kesmek lâzımdı.

Bekâr adam bütün bu sözleri keder ve ümit kırıklığı ile ve çökmüş bir insan tavriyle dinledi. Dededen bahsederken göz yaşları döküp büyük bir keder içinde olduğu görüldü.

Uzun hikâyeyi kısa kesmek için şunu söyliyelim ki, görüşme sona ermeden bekâr adam işittiklerinin doğruluğuna inandı ve onlara kimsesiz bir genç kıza karşı gösterdikleri iyi kabul için mukabelede bulunmak istedi; fakat kabul ettiremedi. Nihayet mesut çift balayılarını köyde geçirmek üzere arabaya binip yola çıktı ve bekâr adamla Kit'in annesi acınacak bir halde arabanın kapısı önünde kaldı.

Arabacı sordu:

— Nereye çekeyim efendim?

Bekâr adam söyliyeceğini Kit'in annesinin hatırı için değiştirerek: "Hana!" dedi ve hana gittiler.

Mumyaları gösteren genç kızın daha henüz bebek iken kendilerinden çalınan büyük ve asîl bir aileye mensup olduğu ve izinin henüz keşfedildiği hakkında bir tavatür dolaşmaya başladı. Nell'in bir prensin, bir dükün, bir kontun, bir vikontun, veya Baronun kızı olduğu hakkında fikirler yürütüldü; fakat herkes bekâr adamın onun

babası olduğu hakkında ittifak etti ve herkes, dört atlı araba içinde meyus ve mükedder hana giderken, onun burnunun ucunu görmek için ileri atıldı.

Şu anda dede ile genç kızın sabırla köy öğretmen ve papazının avdetini beklemek üzere kilisenin kapısı önünde oturduklarını bilse, kim bilir ne büyük bir müjde verecek ve ne büyük bir kederin önüne geçilmiş olacaktı.

XLVIII.

Halk arasında bekâr adamla takip ettiği iş hakkında ağızdan ağıza yayılan ve dolaşıp yayıldıkça — atalar sözündeki taş hilâfına, yuvarlandıkça yosun toplıyan — genişleyip hayretler uyandıran dedikodu, onun han kapısında yere indiği zaman tahmin edilmiyecek bir heyecan ve alâka tablosu halinde karşılanmasına sebep olmuştu. Mumya koleksiyonunun kapanması ve düğün hazırlıklarının sona ermesiyle, gûya işsiz kalmış görünen birtakım haylaz ve aylak insan, onun hana inmesini hususî bir lûtuf telâkki ederek meserret gösterilerinde bulundu.

Bu umumî merak ve heyecana iştirâk etmiyerek sessiz, sakin bir köşede, kendi derdi ile başbaşa kalmak istiyen bezgin ve meyus bir insan tavriyle arabadan inen bekâr adam, seyircilerde derin bir intıba bırakan pek ciddî bir nezaketle Kit'in annesine elini uzattı; sonra koluna girip hana götürdü. Birkaç işgüzar garson yol açıp hazırladıkları odayı göstermek için ileri atıldı.

Bekâr adam:

— Hangi oda olsa, olur; yalnız yakın bir tarafta olsun; dedi.

— Hemen şuracıkta; böyle buyurun efendim!

Bu esnada bodruma inen merdiven aralığındaki küçük bir kapı birdenbire açıldı ve bir ses işitildi:

— Centilmen bu odayı arzu ederler mi? Mayısta açan çiçekler, kışın aranılan kömür kadar hoş gelip safalar getiren bir misafir! Bu odayı arzu etmez misiniz? Bana bu şerefi bahşetmez misiniz?

Kit'in annesi büyük bir hayret içinde geri çekilerek:

— Şaşılacak şey; olur şey değil! dedi.

Şaşırmak için sebep de yok değildi; çünkü bu nazik davette bulunan Quilp'den başkası değildi. Başını uzattığı küçük kapı, hanın kilerine yakındı. Cüce orada rahat rahat, sanki kendi evinin kapısında duruyormuş gibi, soytarı bir nezaketle başını eğmiş duruyor; şer ve mazarrat için yer altından çıkmış bir gulyabani gibi, kilerdeki soğuk, kızarmış etleri huzuriyle ifsâd ediyordu.

— Bana bu şerefi esirgemeyiniz!

Bekâr adam cevap verdi:

— Yalnız kalmayı tercih ederim.

Quilp: "Ooo!" diyerek bir silkinme ile içeri çekildi ve kapı guguklu bir saatin saat başını çalınca kapanması gibi, kapandı.

Kit'in annesi bir fısıltı ile:

— Onu daha dün akşam küçük kilisede görmüştüm: dedi.

Yolculuk arkadaşı:

— Olur şey değil; olur şey değil! dedi. Garson! Bu adam buraya ne zaman geldi?

— Gece postası ile bu sabah geldi, efendim.

— Ne zaman gidecek?

— Bilmiyorum efendim. Oda hizmetçisi bir oda isteyip istemediğini sorunca suratını buruşturdu ve sonra da kadıncağızı öpmek istedi!

— Söyleyin de iki dakika buraya gelsin. Onunla konuşacaklarım var.

Garson bu emri alınca gözleini açıp baktı; zira, bekâr adam cüceyi görür görmez sadece Kit'in annesinin gösterdiği hayreti göstermekle kalmamış; ondan korkusu olmadığı için, nefret ve hoşnutsuzluğunu da saklamamıştı. Bununla beraber; garson aldığı emri yerine getirmek için ayrıldı ve kısa bir müddet sonra cüce ile beraber geri geldi.

Cüce:

— Emriniz, efendim? dedi. Haberciye yolda rastladım. Hürmetlerimi takdim etmeme müsaade edeceğinizi tahmin ediyordum. İnşallah keyfiniz yerindedir efendim!

Cüce yarı kapadığı gözleri ve buruşturduğu suratiyle cevap beklerken, arada, bir fâsıla geçti. Hiçbir cevap alamayınca, daha iyi tanıdığı ahbabına döndü.

— Christopher'in annesi! Aziz ve muhterem bir bayan; iyi ahlâklı bir evlâdın mutlu annesi! Acaba hava tebdili yaradı mı? çocuklar nasıl?

Yetişip büyüyorlar mı? Değerli vatandaşlar olmaya çalışıyorlar mı?

Her sorduğu sualle sesini biraz daha yükselten cüce, keskin ve cırlak bir tonla sözünü keserek mutâdı olan solugan çehresini takındı. İster tabiî, ister ca'li olsun, cücenin bu pozu onun yüzünden bütün ifadeyi siliyor; çehresi huy ve maksadını izahtan uzak, mutlak ve mânasız bir boşluk halini alıyordu.

Bekâr adam:

— Bay Quilp! Jedi.

Cüce elini iri kulağına kaldırarak derin bir dikkat kesilmek istedi.

— Birbirimizi daha önce görmüştük, değil mi?

Cüce başını sallıyarak:

— Şüphesiz efendim, şüphesiz! bu; o kadar çabuk unutulacak bır zevk ve şeref değildır; dedi.

— Hatırhyacak olursan; Londra'ya varıp görmeye geldiğim evi boş ve metruk bir halde bulunca. komşular bana seni sağlık vermişler; ben de durup dinlenmeden seni bulmaya koyulmuştum.

Cüce, arkadaşı Sampson Brass'ı taklit edip kendi kendine müzakereye giriştikten sonra:

— Evet; bu ne kadar telâşlı, fakat ne samimî ve ciddî bir teşebbüs olmuştu; dedi.

— Seni pek yakın bir zamana kadar bir başkasına ait olan her şeyin, akıl ermez bir şe-

kilde, sahibi buldum. Evine ayak bastığın zamana kadar, servet sahibi bir adam olarak tanılan bu zat; evinden, barkından atılıp birdenbire dilenciliğe sevk edilmiş!

— Buna ruhsatımız, salâhiyetimiz vardı. Evinden, barkından atıldığı da hakikat değildir; çünkü geceleyin kendi isteğiyle çıkıp gitti ve ortadan kayboldu.

Bekâr adam hiddetle:

— Her ne ise; dedi. Gitti ya!

Quilp aynı öfkelendirici soğukkanlılıkla:

— Evet, gitmiş; dedi. Ama nereye? Bunu hâlâ bilemiyoruz.

Bekâr adam ona dik dik baktı ve sordu:

— Bana hiçbir malûmat vermek istmiyen ve aşikâr bir şekilde, bildiğini saklayıp her türlü hile, düzen ve kaçamak yola sapan, şimdi de izimi takip eden bir adam hakkında ne düşünmemi istiyorsun?

— Ben mi izinizi takip ediyorum?

Buna pek sinirlenen bekâr adam:

— Etmiyor musun? diye sordu. Birkaç saat önce, altmış mil uzakta, bu iyi insanın dua ettiği küçük kilisede değil mi idin?

Quilp hâlâ istifini bozmadan:

— Galiba o da orada idi; dedi. Bir kabalık olmıyacağını bilsem, ben de sizin benim izimi takip edip etmediğinizi sorardım! Evet; kilisede idim. Bunda şaşılacak ne var? Bir kitapta hacıların yola çıkmadan önce, sağ salim dönmeleri için, kilisede dua ettiklerini okumuştum. Hiç şüphesiz

akıllıca bir hareket... Yolculuk; hele araba yolculuğu, pek tehlikeli... Tekerlekler çıkar, atlar ürker, arabacılar arabayı delicesine sürer, araba devrilir... Ben yolculuğa çıkmadan her zaman kiliseye giderim.

Yüzündeki ifade, sesi ve tavriyle hakikat uğrunda şehit olan bir insan edası takınan cücenin yalan söylediğini anlamak için pek fazla kavrayışlı olmaya hacet yoktu.

Biçare bekâr adam:

— Beni sinirlendirmeden şuna cevap ver; be adam! dedi. Şu veya bu sebeple, sen de benim peşinde koştuğum işi takip etmiyor musun? Benim buraya niçin geldiğimi bilmiyor musun? Biliyorsan, bana vereceğin bir ip ucu, bir haber yok mu?

Cüce omuzlarını silkerek:

— Ben falcı değilim! Eğer falcı olsaydım, kendi falıma bakardım; dedi

Bekâr adam sabırsızlanarak kanapeye oturdu ve:

— Söyliyeceklerimizi söyledik. Sizi fazla rahatsız etmiyelim; lûtfen bizi yalnız bırakın! dedi.

— Hay hay efendim. Allaha ısmarladık bayan! İyi yolculuklar efendim; ehemm!..

Ayrılırken bu sözleri sarf eden cüce, maymunların ve insanların muktedir oldukları her türlü mimiklerden meydana gelen, tarife sığmaz, çirkin bir sırıtışla dışarı çıkarak kapıyı arkasından kapadı.

Kendi odasına varınca, ellerini kalçasına koyup bir sandalyeye çöktü ve son zamanlarda çehresine verdiği her türlü çirkin ifade ve mimiklerin bir mükâfatı olarak, sanki pek büyük bir sevinç içinde imiş gibi, kahkahayı bastı; sonra, sol bacağını tutup sağa, sola sallanarak mevzuunu anlatmamız icabeden birtakım düşüncelere vardı.

Önce; kendisini buraya sevk eden hâdiseleri aklından geçirdi. Bir gece evvel, Sampson Brass ve bilgili hemşiresinin bulunmadıkları bir sırada, yazıhaneye uğrayan Quilp, hukukun tozu ve örümceği üzerine bir kadeh sıcak cin serpip — tâbir caizse — beden çamurunu cömertçe ıslatmakla meşgul olan Swiveller ile karşılaşmıştı; fakat balçık fazlaca ıslatılınca gevşeyip hiç beklenilmedik yerinden kırılıp döküldüğü, kalıp tutmadığı, selâbet ve metanetini kaybettiği gibi; bay Swiveller'in hamuru da pek fazla rutubet kaptığından; pek gevşek ve kaygın bir halde idi ve zihnindeki türlü fikirler birbirine karışıp kalıp tutmamakta idi. İnsan hamurunun bu şartlar altında bulunduğu bir sırada, tedbir ve ihtiyata en fazla kıymet vermesi mutat olduğundan; bay Swiveller bu hassalarla övünerek yukarki katta oturan bekâr adam hakkında, ne işkence, ne de yalvarma ile ifşa etmemeye azmettiği, bazı garip keşiflerde bulunduğunu söylemeyi bir fırsat bildi. Quilp onun bu azmini pek doğru gördüğünü söyliyerek onu daha fazla konuşmaya teşvik etti ve çok geçmeden, bekâr adamın Kit ile temasa geçtiğini öğrendi. Bu, asla ifşa edilmemesi gereken bir sırdı.

Bu malûmatı elde eden Quilp, yukarki katta oturan bekâr adamın kendisini de arayan adam olduğunu tahmin etmiş; sorup soruşturma neticesinde, bu tahminin doğru olduğuna kanaat getirmişti. Bekâr adamın maksat ve gayesi, hiç şüphesiz, eski müşterisi ihtiyar dede ile torununu ele geçirmekti. İşin esasını anlamak için meraktan çatlıyan cüce; Kit'in annesinin, kurnazlıklarına en çabuk kapılabilecek ve dolayısiyle istediği malûmatı en kolay bir şekilde verebilecek olan yegâne şahıs olduğunu düşünmüştü. Acele Swiveller'in yanından ayrılarak kadıncağızın evinin yolunu tutmuş; Kit'in sonradan yaptığı gibi; kadıncağızın evde olmadığını öğrenip kiliseyi sağlık alınca, vâizdan sonra yolunu kesmek üzere kiliseye gitmişti.

Gözlerini dindar bir halde tavana dikip içinden de kiliseye gelmesine gülerek otururken, henüz bir çeyrek saat geçmeden, Kit göründü. Bir vaşak kadar keskin gözlü cüce, bir bakışta Kit'in bir iş için geldiğini anladı. Evvelce şahit olduğumuz gibi, tam bir dalgınlık taklidi yaparak, onun her hareketini takibetti; annesi ve kardeşleriyle kiliseden çıkarken o da arkalarından fırlayıp çıktı. Onları noterin evine kadar takip edip seyislerden birinden arabanın gideceği yeri tahkik ettikten sonra, bir gece postasının yakındaki bir sokaktan aynı yere hareket edeceğini öğrendi ve hemen yazıhaneye koşup, vakit geçirmeden, arabanın tepesinde yerini aldı. Molaların uzunluk ve kısalığına ve arabaların süratine göre, geceleyin

öndeki arabayı birkaç defa geçip diğer araba tarafından da birkaç defa geçildikten sonra, sabahleyin hemen hemen aynı zamanda kasabaya vardılar. Quilp arabayı gözden kaybetmiyerek kalabalığın arasına karıştı ve bekâr adamın takip ettiği işi ve karşılaştığı başarısızlığı öğrenip kendisi için lüzumlu malûmatı elde ettikten sonra, ondan evvel hana inip biraz önce hikâye ettiğimiz mülâkatı yaptı ve küçük odasına kapanıp olup bitenleri süratle zihninde tartmaya koyuldu.

Aç gözlerle tırnaklarını kemirerek:

— Demek yine karşılaştık, azizim. Benim pabucumu dama atıp Kit'i mahremiyetine aldın ve ona emniyet ettin ha? Galiba ondan kurtulmam icabedecek! dedi.

Ve düşünceli bir sükûttan sonra ilâve etti:

— Bu sabah onlara yetişebilseydik bir hak iddia edebilir ve kârımı temin ederdim. Şu riyakâr delikanlı ile annesi olmasa, şu asabi centilmeni de müşterek eski dostumuz ve pembe, tombul Nell gibi kolaylıkla tuzağıma düşürebilirdim. En kötüsü düşünülse bile; yine kaybedilmemesi icabeden bir fırsat karşısındayım. Önce onları bir bulayım; sonra senin dostun veya hısımını emniyet altında tutacak parmaklıklar, sürgüler, kilitler mevcut oldukça; ben senden sana lüzumu olmıyan fazla altınları sızdırmasını bilirim!

Cüce bir kadeh konyak yuvarlayıp dudaklarını şapırdattıktan sonra devam etti:

— Ben senin şu faziletli insanlarından nef-

ret ediyorum. Evet; hepsinden de nefret ediyorum.

Bu, kuru bir övünme değil; fakat cücenin, hakikî hissiyatının bir itirafı idi. Zira; hiçbir kimseyi sevmiyen cüce, iflâs eden eski müşterisiyle uzak veya yakından ilgili herkesten nefret etmeye başlamıştı. İhtiyar dededen nefret ediyordu; çünkü bütün teyakkuzuna rağmen onu aldatmıştı. Genç kız ise bayan Quilp'in merhametini çekip onun kendisini her zaman suçlu bir insan görmesine sebep olmuştu. Bekâr adamdan da nefret ediyordu; çünkü bu zat onu hakir görüyordu. Kit ve annesinden büyük bir nefret duymak için yukarda zikrettiğimiz sebepler kâfi idi. Onlara karşı duyduğu ve değişik şartlar altında kendisini açgözlülükle zenginleştirmek kaygısından ayırd edilemiyecek olan bu umumi muhalefet hissinin ötesine giden Quilp, hepsinden ayrı ayrı nefret ediyordu.

Quilp bu sevimli ruh haleti içinde kendisini de, nefretini de bir miktar konyak daha içmek suretiyle canlandırdıktan sonra, âdi bir birahanenin bir köşesine çekilerek ihtiyar dede ile küçük Nell'in, bulunması hususunda mümkün olan her soruşturmayı yaptı. Dede ile torunu geceleyin kasabadan çıkmış olacaklardı. Hiçbir kimse onları görememiş; hiçbir arabacı tarif edilen yolculara rastlamamış; hiçbir kimse onlardan bahsedildiğini bile işitmemişti. Nihayet bütün bu teşebbüslerin boş bir ümit olduğuna kanaat getiren cüce; onların izleri hakkında verilecek herhangi bir haber

için büyük mükâfatlar vadiyle; üç arayıcı tâyin edip ertesi sabahki posta ile Londra'ya döndü.

Arabanın tepesinde yerini alan cüce için Kit'in annesini arabanın içinde yalnız olarak görmek büyük bir memnuniyet olmuştu. Kadıncağızın yalnızlığından istifade ederek — hayatı bahasına — arabanın üstünden sarkmak; tepe aşağı baktığı için kadıncağıza daha korkunç görünen iri, patlak gözleriyle pencereden içeri bakmak; onu pencerenin bir tarafından öbür tarafına kaçırmak; atları değiştirdikleri zaman maymun gibi yere inerek sevimsiz bir yan bakışla başını pencereden içeri uzatmak gibi, türlü akla gelmez rahatsızlıklarla kadıncağızı korkutup bütün yolculukları boyunca yaptığı maskaralıklardan zevk aldı. Şeytanca düşünülen bu işkenceler, bayan Nubbles üzerinde küçük kilisede nefretle anılan kötü ruhun cücenin şahsında temsil edildiği fikrini kuvvetlendirdi ve kadıncağızın Astley'deki istiridye cümbüşü ile dine karşı gösterdiği lâkaytlik dolayısiyle bu kötü ruhun şimdi etrafında dolaştığı hükmüne varmasına sebep oldu.

Annesinin dönmeye karar verdiği Kit'e bir mektupla bildirilmiş olduğundan, Kit posta arabaları yazıhanesinde bekliyordu. Arabacının omuzunun üstünden sanki ancak kendisinin tanıdığı bir ifrit gibi sırıtan cücenin mahut çehresini görünce hayretlere düştü.

Cüce arabanın tepesinden seslendi:

— Nasılsın, iyi misin Christopher? Annen içerde!

Kit hafif bir sesle:

— Nasıl oldu da beraber düştünüz, anne? diye sordu.

Oğlunun yardımiyle arabadan inen bayan Nubles:

— Nasıl ve niçin olduğunu bilmiyorum, oğlum; fakat bütün gün aklımı zıvanasından oynattı.

Kit:

— Ya öyle mi? diye bağırdı.

— Yaptıklarını anlatacak olsam, inanmazsın; ama ona bir şey söyleme! Çünkü o insandan başka bir şey! Hiç o tarafa bakma; kendisinden bahsettiğimizi bile anlamasın. Hâlâ araba fenerinin ışığında yan yan bana bakıyor. Ne korkunç şey!

Annesinin ihtarına rağmen; Kit birdenbire ona baktı. Cüce sanki semavi bir mürakabeye varmış; sakin yıldızlara bakıyordu.

— Ne şeytan mahlûk! Bırak; sakın bir şey söyliyeyim deme!

— Söyliyeceğim anne! Ne saçma şey. Baksanıza buraya!

Quilp hareket etmeye hazırlanırken gülümseyip başını çevirdi:

— Annemi rahatsız etmeyin. Onun gibi zavallı bir kadını — sanki sen olmadan kâfi derecede üzüntüsü yokmuş gibi — üzüp tâciz etmeye nasıl cesaret ediyorsun? Ayıp değil mi? Bodur gaddar!...

Quilp içinden gülerek: "Bodur gaddar ha!" dedi. "Bir peniye seyredilecek en çirkin cüce ha!..."

Mukavva kutuyu omuzuna yerleştiren Kit sözüne devam etti:

— Bir daha böyle nezaketsizlikte bulunacak olursan, buna tahammül edemem. Buna hakkın yok. Biz senin işine karışıyor muyuz? Bu, ilk defa da değil. Bir daha annemi üzüp korkutacak olursan, boyuna bosuna bakarak acırım, ama seni döverim!

Quilp tek bir kelime söylemeden Kit'in burnunun dibine kadar sokulup ona dik dik baktı ve gözlerini ondan ayırmıyarak biraz geri çekilip tekrar yaklaştı; tekrar geri çekildi ve bu minval üzere, tıpkı bir hayalnüma içindeki baş gibi, müteaddit kereler yaklaşıp geri çekildi. Kit, âni bir tecavüz bekliyerek yerinde sıkı durdu; fakat bu jestlerden bir şey çıkmadığını görerek parmağını şaklatıp yürüdü. Jacob ve bebek hakkında annesine malûmat verirken bir taraftan da omuzu üzerinden cücenin takip edip etmediğine bakan oğlunu, annesi kolundan çekip sürükledi.

XLIX.

Bayan Nubbles ne kendisini, ne de oğlunu takibeden; başladıkları kavgayı tazelemek düşüncesinden de uzak olan Quilp'in maksadını bilse; sık sık arkasına bakmak zahmetinden kurtulmuş olurdu. İkide bir ıslıkla şarkı söyliyen cüce, şakin

ve müsterih bir sima ile, evinin yolunu tutmuş; üç gün ve iki gece ortadan kaybolduğu ve hiçbir haber de bırakmadığı için, karısının korku ve kederle baygınlıklar geçirmiş olacağını düşünmekten haz duymuştu.

Bu eğlenceli ihtimal, cücenin mizacına o kadar uygun ve hoş görünmüştü ki, bir taraftan yürürken bir taraftan da gözlerinden yaş gelinciye kadar güldü. Bu neşesini, ara sokaklarda, keskin bağırışlarla izhar eden cücenin önde yürüyen yalnız bir yolcuyu ürkütmesi pek hoşuna gitti ve neşesini de arttırdı.

Bu bol neşe içinde, tasasızca, Tower Hill'e ulaşan Quilp, başını kaldırdı kendi oturma odasının penceresine bakınca, bir matem evine yakışan ışıktan pek fazlasını gördüğünü tahmin etti. Daha fazla yaklaşıp dikkatle dinleyince, karısı ve kayın validesinden maada birtakım erkeklerin de pek ciddî bir muhavereye girişmiş olduklarını işitti.

Kıskanç cüce:

— Ha, ha! dedi. Bu da ne demek oluyor! Ben yokken erkek misafirleri de mi ağırlıyorlar!

Yukardan boğuk bir öksürük işitildi. Cüce elini cebine sokup anahtarını aradı; fakat anahtarı almayı unutmuştu. Kapıyı çalmaktan başka çare yoktu.

Anahtar deliğinden bakan cüce:

— Koridorda da ışık var! dedi. Kapıya hafifçe bir vurayım; seni henüz şöyle habersizce yakalıyabilirim, sayın bayan!

Pek hafif bir vuruş içerden hiçbir cevap getirmedi; fakat aynı hafif vuruşla ikinci bir defa çalınca, kapı iskeledeki çırak tarafından yavaşça açıldı. Cüce bir eliyle çocuğun ağzını kapayıp öbür eliyle onu yakasından çekerek sokağa çıkardı.

— Boğulacağım; bırak beni!

— Yukarda kimler var; köpek? Çabuk söyle! Sesini fazla çıkarayım deme; yoksa boğarım seni!

Çocuk, ancak eliyle pencereye işaret edıp büyük bir sevince delâlet eden içten bir gülme ile cevap verince, Quilp onu boğazından yakaladı ve eğer kaçıp kurtulmasa, onu boğacak veyahut hiç olmazsa, boğmasına ramak kalacaktı. Bir sokak lâmbası direğinin arkasına geçen çocuğu saçından yakalamaya çalışan cüce, bu teşebbüsün faydasızlığına kanaat getirince, çocuğa hitab etti:

— Yukarda ne oluyor; bana bunu söyle!

— İnsanı konuşturmuyorsun ki! Seni... ha ha ha!.. seni öldü sanıyorlar; ha ha ha!..

Kendisi de sevimsiz bir şekilde gülen Quilp:

— Öldü sanıyorlar ha! dedi. Öyle mi; köpek!

Garezkâr mizacında efendisinin büyük tesiri olan çocuk:

— Seni boğuldu sanıyorlar... seni son defa iskelenin kenarında görmüşler... denize düştü sanıyorlar. Ha ha ha!...

Quilp için bu gibi tatlı şartlar altında, gizlice içeri girip hepsini de hayal kırıklığına uğratmak.

en büyük şansın telkin edeceği hazdan daha büyüktü. O da çocuk kadar gıdıklanmış gibi idi. Usta ve çırak, birkaç saniye, direğin karşılıklı taraflarında durdu: emsalsiz iki Çin mâbudu gibi, birbirine sırıtıp soludu.

Ayak parmaklarının ucuna basarak kapıya doğru yürüyen cüce:

— Tek bir kelime söylemeye gelmez! Hattâ döşemeyi gıcırdatmaya yahut örümcek ağını bile bozmaya gelmez! Boğuldum ha; bayan Quilp? boğuldum ha!

Mumu söndürüp ayakkaplarını çıkaran cüce, el yordamiyle, yukarı kata çıktı; pek memnun olan küçük dostu da sokakta taklalar atarak keyfine keyifler kattı.

Sinsi sinsi odası kapısından içeri giren cüce, bu oda ile oturma odası arasındaki bölme kapısının arkasına gizlendi. Odayı havalandırmak için aralık bırakılan kapıda bir çatlak vardı. Cüce bu çatlağı evvelce içeriyi gözetlemek maksadiyle genişletip büyütmüş ve bundan çok istifade etmişti. Bu elverişli yerde gizlenen cüce, şimdi içerde olup bitenleri hem görüyor, hem de işitebiliyordu. Gözünü bu çatlağa uyduran Quilp, Sampson Brass'ı yanında kalem, kâğıt, mürekkep, rom şişesi (kendi Jamaika romu) sıcak su, kokulu limonlar, beyaz kesme şeker ve her türlü teferruatı olduğu halde masa başına oturmuş gördü. Sampson bu seçme malzemeden — beklenilen ihtimamı göstererek — sıcak, sıcak dumanı üstünde, koca bir bardak punç yapmış ve tam bu sırada barda-

ğını bir çay kaşığı ile karıştırıyor; yüzündeki hafif, belirsiz bir teessür, pek zayıf bir şekilde, tatlı ve rahat bir neşe ile mücadele ederken, derin bir düşünceye dalmış görünüyordu. Aynı masaya, dirseklerini yaslamış olduğu halde ve artık çay kaşığı ile başkalarının içkisine hırsızlama ortak çıkmaya lüzum görmiyen ve kendi bardağından derin yudumlar çeken bayan Jiniwin oturmuştu. Kızı, bayan Quilp, başına kara yazmalar bağlayıp sırtına çul geçirmemiş olmasına rağmen; yakışık alır bir keder gösterisi içinde; rahat bir koltuğa yerleşmiş; daha küçük bir kadehteki içkiden, hafif yudumlarla keder dağıtıyordu. Aralarında bir çengel takımı bulunan kırmızı burunlu, yüzleri sivilceli ve keyfi yerinde iki deniz adamı da ellerindeki bardaktan büyük bir zevkle punç içtiklerinden; huzurlariyle, toplantıya hâkim olan rahatlık havasını bir kat daha arttırıyorlardı.

Quilp kendi kendine homurdandı:

— Şu kayın anamın içkisini zehirliyebilsem, gözüm açık gitmezdim!

Brass sükûneti ihlâl edip bir iç çekmesi ile başını tavana dikerek:

— Kim bilir; belki de şimdi bizi bir yerden seyrediyor ve yaptıklarımızı dikkatle takip ediyordur: dedi.

Brass burada sözünü kesip bardağındakı puncun yarısını içti ve geri kalan yarısına hazin bır tebessümle baktıktan sonra; başını sallıyarak devam etti:

— Onun gözlerinin bardağının içinde parıldadığını görür gibi oluyorum. Onun bir benzerine daha asla rastlıyamayız.

Brass bardağını gözlerinin hizasına kaldırarak:

— Bir dakika şuracıktayız; dedi. Sonra bardağını boşaltarak ve göğsüne vurarak ilâve etti: Bir dakika sonra orada, mezardayız! Benim onun romunu içeceğim kimin aklına gelirdi. Bu rüya gibi bir şey!..

Brass bir taraftan konuşurken bir taraftan da durumun hakikatine kendini inandırmak istiyormuş gibi, doldurulmak üzere, bardağını bayan Jiniwin'in önüne sürerek iki denizciye döndü:

— Demek bütün araştırmalarınız boşuna çıktı? dedi.

Evet öyle efendim. Su yüzüne çıkacak olursa, yarın medle beraber Greenwich'de sahile vuracaktır. Öyle değil mi arkadaş?

Arkadaşı bu fikri tasdik etti ve tertibat alındığını bildirdi.

Brass söze karıştı:

— O halde tevekkül ve intizardan başka bir şey kalmıyor. Cesedini bulacak olsak herhalde rahat ederdik.

Bayan Jiniwin acele tasdik etti:

— Evet; bir kere cesedi bulunacak olsa emin olurduk.

Brass kalemi eline alarak, eşkâlini tarif edeceğimiz ilâna gelince; onun hususi eşkâlini hatırla-

mak insana hazin bir zevk veriyor! dedi. Bacakları nasıldı?

Bayan Jiniwin atıldı:

— Çarpık!

Brass hilekâr bir tonla:

— Çarpık öyle mi? diye sordu. Onu şimdi kayışsız, kemersiz, küçülmüş Nankin pantalonu içinde, bacaklarını ayırmış yürürken görür gibi oluyorum. Ne hazin bir dünyada yaşıyoruz! Nasıl; çarpık mı diyeceğiz?

Bayan Quilp içini çekerek:

— Galiba biraz öyle idi! dedi.

Brass söylerken yazarak:

— Baş büyük, beden kısa... bacaklar çarpık! dedi.

Bayan Jiniwin söze karıştı:

— Pek çarpık!

Brass dindar bir eda ile:

— Pek çarpık demiyelim, madam. Ölünün kusurları hakkında pek sert davranmıyalım. O; bacaklarından sorgu, sual edilmiyecek bir yere göçtü. Sadece "çarpık!" diyelim; bayan Jiniwin.

Ihtiyar bayan atıldı:

— Ben olduğu gibi hakikati istiyorsunuz sandım.

Quilp kendi kendine:

— Hay Allah senden razı olsun! Seni ne kadar seviyorum! dedi. Haydi bir daha! Punçtan başka içecek şey kalmadı sanki!...

Dâva vekili kalemini bırakıp bardağını boşaltarak:

— Bu vazife bana onu günlük elbisesiyle, Hamlet'in babasının hayaleti halinde gözümün önüne getiriyor; dedi. Ceketi, yeleği, ayakkapları, çorabı, pantalonu, şapkası, mizacı ve lâtifeleriyle, şemsiyesi ve acıklı hali ile gözümün önüne geliyor.

Brass burada duvara bakıp gülerek:

— Çamaşırı da daima hususî bir renkte idi; dedi. Onun kendine mahsus zevk ve merakı vardı. Şimdi çamaşırını da görür gibi oluyorum.

Bayan Jiniwin sabırsızlıkla:

— Devam edelim; dedi.

Brass:

— Haklısınız, madam; cevabında bulundu. Kederle şuurumuzun da donmasına müsaade etmemeliyiz. Sizi biraz daha rahatsız edeceğim. Şimdi sıra burnuna geldi.

Bayan Jiniwin:

— Basık! dedi.

Quilp başını kapıdan içeri sokup yüzünü yumruklıyarak:

— Sivri: kadın, sivri! diye bağırdı. Görmüyor musun? Buna basık mı derler; ha!

Brass itiyat kuvveti ile:

— Ne mükemmel, ne mükemmel! dedi. Ne kadar iyi, ne fevkalâde, ne tuhaf bir insan! İnsana sürpriz yapmak hususunda emsalsiz bir insan!

Quilp ne bu komplimanlara, ne dâva vekilinin yavaş yavaş düşmeye başladığı şüphe ve korkuya, ne kayın anası ve ne karısının bağırışmala-

rına, ne kayın anasının odadan kaçıp gitmesine, ne de karısının düşüp bayılmasına ehemmiyet vermiyerek gözlerini Brass'a dikti; masaya doğru yürüdü ve onun bardağından başlıyarak diğer bardakların muhteviyatını gırtlağına boşalttı; sonra rom şişesini koltuğunun altına alarak dâva vekilini acayip bir tarzda süzdü.

— Daha vakit var, Sampson! Daha vakit var!

Brass kendini toparlıyarak:

— Ne âlâ! dedi. Ha ha ha! Bu işi bu şekilde halledecek bir tek insan daha bulunmaz, halli pek müşkül bir mesele. Fakat ne hoş bir mizacı, ne bol şakası var!

Cüce mânidar bir tarzda başını sallıyarak:

— Hayırlı geceler! dedi.

Dâva vekili geri geri kapıya doğru yürüyerek:

— Hayırlı geceler! dedi. Bu; pek hoş, pek tatlı bir sürpriz oldu. Ha ha ha! pek hoş, pek hoş!...

Merdivenden inerken sözlerine devam eden Brass'ın sesi kesilince, Quilp şaşkın bir halde baka kalan iki denizciye doğru yürüyüp büyük bir nezaketle kapıyı açık tuttu ve:

— Nehri bütün gün taradınız, öyle mi? diye sordu.

— Dün de arayıp durduk.

— Çok yorulmuş olacaksınız; cesedin üzerinde bulacağınız sizin olsun! Hayırlı geceler!...

L.

Aile geçimsizlikleri, ilgili taraflar arasında, umumiyetle bir diyaloğ şeklinde münakaşa edilir ve hanım da bu diyaloğun en azı, yarısına iştirak eder; halbuki bay ve bayan Quilp arasındakî karı ve koca anlaşmazlıkları umumî kaideye bir istisna teşkil ediyor; cücenin uzun hitabelerine mukabil karısı, ancak pek mütevazi ve itaatli bir tonla ve uzun fâsılalarla, tek heceli, titrek kelimelerle yalvarışlarda bulunuyordu. Son hâdisede bayan Quilp, uzun zaman, bu nazik müdafaada bile bulunmıyarak, kendisine geldikten sonra, göz yaşları içinde süküneti muhafaza ederek, alçak gönülle efendisinin azarlarını dinledi.

Aşırı bir şevk ve hızla azarlarına devam eden Quilp ellerini, kollarını ve yüzünü o kadar acayıp şekillere soktu ki, onun bu hallerine alışık olan karısı bile, korku ve dehşetten hemen hemen kendini kaybedecek oldu. Fakat Jamaika romu ve diğerleri üzerinde ilka ettiği büyük hayal kırıklığının neşesiyle yavaş yavaş öfkesini yenen cüce, vahşi bir hiddetten alaycı ve şakacı bir hale geçti.

— Demek benim göçüp gittiğimi sandın ha? demek dul kaldığını sandın ha? Ha ha ha! seni acûze seni!...

— Buna çok müteessirim Quilp.

— Bunu kim inkâr edebilir! Tabiî, elbette çok müteessirim! Şüphe mi var ona!

— Tekrar sağ, salim eve geldiğine müteessirim demek istemiyorum, Quilp! Böyle bir zanna

düştüğümüze müteessirim, demek istiyorum. Seni hayatta gördüğüme çok memnun oldum; Quilp.

Filhakika bayan Quilp kocasını karşısında gördüğüne tahmin edileceğinden çok daha fazla memnun olmuş, emniyet ve selâmeti hakkında o kadar derin bir alâka göstermişti ki; ne şekilde düşünülürse düşünülsün; akıl erecek bir şey değildi. Bununla beraber bu hâl Quilp üzerinde parmaklarını karısının burnunun ucunda zafer ve istihza ile şaklatmaktan ileriye giden bir tesir icra edememişti.

Zavallı kadın hıçkırıklar içinde:

— Nasıl oldu da bana bir tek kelime söylemeden, hicbir haber vermeden ortadan kayboldun Quilp? dedi.

— Niçin mi? Canım istedi de ondan! Ben canım istediği zaman insafsızca hareket edebilirim, yine gideceğim.

— Yine mi gideceksin?

— Evet; hem hemen şimdi gidiyorum. İskelede, yazıhanede, canımın istediği yerde, istediğim gibi yaşıyacağım. Neşesi yerinde bir bekâr gibi yaşıyacağım. Sen vakti gelmeden önce dul olmak istedin; ben hakikî bir bekâr gibi yaşayacağım.

Karısı içini çekti:

— Lâtife ediyorsun, Quilp; dedi.

Cüce kurduğu plândan pek memnun olarak:

— Bunun hiç lâtifesi yok; dedi. Bir bekâr gibi, başı boş bir bekâr gibi, yaşayacağım. Hem de garsoniyerimi yazıhanede kuracağım. Sakın

oraya yaklaşayım demiyesin! Bir köstebek, bir sansar gibi seni gözetleyeceğim. Sakın seni bir daha münasebetsiz saatlerde yakalamayayım, anladın mı? Tom Scott! Tom Scott da nerelerde?

Quilp pencereyi açınca, aşağıdan bir çocuk sesi işitildi:

— Buradayım, patron.

— Bekle orada köpek! Bir bekâr bavulu taşıyacaksın. Hazırla bavulumu bayan Quilp! Sevgili ihtiyarı da dürtüştür de yardım etsin! Hey, bana bak!

Bu kelimelerle beraber eline maşayı geçiren cüce hışımla yaşlı kadının yatak odasının kapısına gitti ve kadıncağız ifadeye sığmaz bir korku ile uyanıncaya kadar kapıya vurdu. Acaba sevimli damadı, bacakları hakkında söylediği sözler için onu öldürmeye mi gelmişti! Bu fikrin tesiri altında, uyanır uyanmaz, avazı çıktığı kadar bağırmaya başlıyan bayan Jiniwin, kızı imdade yetişerek onu yapıştırıp kendinden beklenen yardımı bildirmese, kendisini pencereden fırlatıp atacaktı. Bayan Jiniwin, kızından kendisinden beklenen hizmeti öğrenip emniyet kazanınca, fanilâ geceliği ile dışarı fırlayıp soğuk ve korkudan titriyerek kızı ile birlikte, itaatli bir sükût içinde, cücenin emrini yerine getirmeğe koyuldu. Hazırlığı mümkün mertebe uzatan eksantrik huylu cüce, bavulun yerleştirilmesini muayene edip içine kendi eliyle bir tabak, çatal bıçak, kaşık, çay fincanı ve tabağı ve daha bu gibi ev eşyası ilâve ettikten sonra, bavulun kayışlarını bağlayıp sırtına aldı ve kol-

tuğunun altında sıkı sıkı tuttuğu rom şişesi olduğu halde, tek bir kelime daha söylemeden çıkıp gitti. Sokağa çıkınca, ağır yükü Tom Scott'a verdi. Cesaretini toparlamak için elindeki şişeden bir yudum içtikten sonra, kendi eğlencesi için çocuğun başına şişe ile vurdu ve iskelenin yolunu tutarak sabahın erken saatlerinde oraya vardı.

El yordamı ile yazıhanenin yolunu bulan Quilp her zaman yanında taşıdığı anahtarı ile kapıyı açtıktan sonra:

— Ne âlâ, ne rahat dedi. Beni sekizde kaldır, köpek!

Başkaca etiket ve izahata lüzum görmiyen cüce, bavulu yakalayıp kapıyı çocuğun yüzüne kapadıktan sonra, masanın üstüne çıktı ve kirpi gibi yusyuvarlak kesilip sırtındaki palto ile derin bir uykuya daldı.

Son yorgunluklarından dolayı tâyin edilen saatte uykusundan zorlukla uyandırılan cüce, Tom Scott'a tahta parçaları ile ateş yakıp kahvaltı için kahve pişirmesini emrettikten sonra, sabahın keyfini çıkarmak için ona francala, tereyağı, şeker, ringa balığı gibi kahvaltı malzemesi almak üzere bir miktar para verdi ve böylece, kısa bir zaman içinde, dumanı üstünde, lezzetli bir yemek hazırlandı. Rahatlık ve huzur içinde kendisine ziyafet çeken, canı istediği zaman faydalanmayı tasarladığı bu Bohemyen hayattan son derece zevk alan ve bunu evlilik hayatını kayıt ve külfetlerinden uzak, zevkli bir hürriyet telâkki eden Quilp; karısı ve kaynanasını sonsuz bir heyecan ve intizar

içinde bırakarak çekildiği inzivada daha iyi rahat etmesini sağlıyacak olan vasıtaları temine koyuldu.

Bu niyetle, civarda bu gibi eşyanın satıldığı bir yere şitabeden cüce, kullanılmış bir hamak satın aldı ve onu denizciler gibi barakanın tavanına astırdı. Aynı küflü barakaya, paslı borusundan dumanları damın üstüne savuran bir de eski bir gemi sobası kurduran Quilp, bütün bu tertibat bitince: yapılan işleri tarife sığmaz bir zevkle temaşâya daldı.

Göz ucu ile yatacak yerini süzen cüce:

— Tıpkı Robinson Crusoe gibi bir köy evim var; dedi. Köşeden bucaktan uzakta; yalnız başına, ıssız bir ada kadar tenha bir yer. İşim olduğu zaman burada istediğim gibi yalnız kalabilirim. Burada hiçbir kimse beni dinleyip casusluk edemez. Burada yanıma yaklaşacak farelerden başkası yok; fakat onlar da sessiz, sedasız; gizli kapalı mahlûklardır. Ben asıl şu Christopher gibi birisini bulup zehirliyeceğim. Ha, ha, ha! Fakat her şeyden önce iş görmeli; hattâ zevk içinde bile işi unutmamalı. Bu sabah vakit de ne çabuk geçti.

Tom Scott'a kendisi gelinciye kadar beklemesini emreden cüce, ona başaşağı durup takla atmamasını ve elleri üzerinde yürümemesini tembih ettikten sonra, bir sandala atlıyarak karşı yakaya geçti ve yaya olarak Swiveller'in Bevis Marks'daki mutat eğlence yerine gitti. Genç adam loş odada yemek yemek üzere idi.

Cüce başını kapıdan içeri uzatarak:

— Dick! dedi. Azizim, yavrum, göz bebeğim!

— Ooo! Sen misin? Nasılsın?

Quilp sordu:

— Kâtipliğin kreması ne âlemde?

— Hayli mayhoşça, peynirleşmeye yüz tutmuş bir halde!

Cüce ilerliyerek:

— Sebebi nedir? diye sordu. Yoksa Sally zâlimlik mi ediyor? Ama bütün genç kadınlar arasında onun gibisi yok; değil mi Dick?

Swiveller ciddiyetle yemeğini yerken:

— Şüphesiz yok! dedi. Onun gibisi bulunmaz. O, hususî hayatın bir muamması, sır kumkuması!

Quilp bir sandalye çekerek:

— Senin keyfin kaçmış, nen var? diye sordu.

— Hukuk bana yaramıyor; pek ku-
yor; olduğum yerde kapanıp kalıyorum.
dan bırakıp kaçmak geliyor.

— Nereye kaçacaksın; Dick?

— Bilmiyorum; galiba Highgate taraflarına! Belki çanlar "Swiveller'i tekrar belediye reisi seçin!" diye çalacaktır. Whittington'un ilk adı da Dick'di. Ama şu kedi cinsinden kinci kadınlar eksik olmuyor!

Cüce gözlerini büzüp komik bir tecessüs ifadesiyle yoldaşına baktı ve onun izahata girişmesini sabırla bekledi. Lâkin Swiveller'in hiç acelesi yoktu. Derin bir sessizlik içinde yemeğini yedi ve

nihayet tabağı itip sandalyesine oturdu; kollarını kavuşturup şöminede hoş bir koku saçarak kendi kendine yanan sigara izmaritlerini kederli kederli seyre daldı.

Nihayet cüceye dönüp:

— Bir parça kek yemez misin? Afiyet olsun. Kendi marifetin! dedi.

— Ne demek istiyorsun?

Swiveller cebinden küçük, yağlı bir paket çıkarıp açtı ve hazmı pek müşkül görünen, dört santim kalınlığında, beyaz şeker kaplı, bir parça kek göstererek:

— Bunun ne olduğunu biliyor musun? diye sordu.

Cüce sırıtarak:

— Düğün pastasına benziyor! dedi.

Swiveller tam bir sükûnetle pastayı burnuna götürerek:

— Kimin düğünü dersin? diye sordu.

— Sakın...

— Evet; ta kendisi. İsmini söylemeye hacet yok. Benim için şimdi böyle bir isim mevcut değil! Onun adı şimdi Sophy Cheggs. Halbuki onu hiçbir kimsenin sevemiyeceği kadar sevmiştim. Ona karşı olan muhabbetim kalbimi kırdı.

Pek beğenilen bir şarkıyı kendi acıklı haline maharetle uyduran Swiveller, paketi tekrar kapayıp avuçlarının arasına aldı; sonra göğsüne yapıştırıp üzerine ceketinin düğmelerini ilikledi ve hepsinin üstüne de kollarını kavuşturdu.

— Şimdi herhalde siz de, Fred de memnun

olursunuz efendim. Bana bu azizliği yapmakta Fred ile bir oldunuz. Benim kazancım da bu olacaktı: öyle mi? Tıpkı bu ad altındaki köy türküsüne benziyor: bir genç kadına iki erkek talip olurlar. Biri muradına erer: öteki tabloyu tamamlamak üzere topallıyarak arkadan gelir. Kader bu! Benimki dert ve üzüntü ile yoğurulmuş!

Daniel Quilp; Swiveller'in mağlûbiyetine karşı duyduğu gizli süruru saklıyarak onu teselli etmek için en kesin vasıtaya müracaat edip zili çaldı ve içki ısmarladı. Derhal ikram ettiği içkiyi Cheggs'lerle alay ederek, bekârların şerefine içmesini tavsiye etti. İçkinin tesiri ve hiçbir kimsenin kaderin önüne geçemiyeceği düşüncesiyle keyfi yerine gelen Swiveller, düğün pastasını nasıl kabul ettiğini hikâye etti. Pasta; evlenmemiş olan iki kızkardeş Wackles'ler tarafından Bevis Marks'a getirilmiş; kikir kikir gülerek, meserret içinde yazıhaneye bırakılmıştı.

Quilp:

— Ha ha! dedi. Yakında kikir kikir gülme sırası bize gelecek. Hatırıma gelmişken sorayım: Trent'den bahsediyordun. O nerelerde?

Swiveller muhterem arkadaşının son zamanlarda seyyar bir kumarhanede mesul bir vazife aldığını ve şu sırada Britanya'nın maceraperest insanları arasında meslekî bir tura çıkmış olduğunu bildirdi.

— Yazık! Ben de onu sormaya gelmiştim. Aklıma bir şey geldi, Dick. Şu karşıdaki arkadaşın...

— Hangi arkadaşım?

— Birinci kattaki.

— Evet.

— Birinci kattaki arkadaşın onu bilecektir.

Swiveller başını sallıyarak:

— Hayır; bilmiyor, dedi.

— Bilmiyor; çünkü onu hiç görmemiştir de ondan; fakat onları bir araya getirecek olursak ve Fred'i icabettiği şekilde takdim edersek, küçük Nell ve dedesi kadar iş görür; belki de genç adam bir servete konar; onun sayesinde sen de zengin olursun.

— Doğrusunu istersen onlar birbiriyle karşılaştılar.

Cüce şüpheli şüpheli arkadaşına bakarak:

— Birbiriyle karşılaştılar mı? Kim karşılaştırdı onları? diye sordu.

Dick biraz şaşalıyarak:

— Ben karşılaştırdım; dedi. Geçen sefer sana bahsetmedim miydi?

— Etmediğini pekâlâ biliyorsun.

— Haklısın; öyle olacak. Hatırımdan çıkmış. Onları aynı gün karşı karşıya getirdim. Bunu Fred kendisi teklif etti.

— Netice ne oldu?

— Ne olacak? Fred'in kim olduğunu öğrenince göz yaşları döküp onu kucaklıyacak ve ona dedesi veyahut (umduğumuz gibi) kıyafetini değiştiren ninesi olduğunu söyliyecek yerde; gazaba gelerek ona ağzına geleni savurdu. Nell ve dedesinin fakir düşmelerine sebep olduğunu söyledi.

Bize ikramda bulunacak yerde, bir kapı dışarı etmediği kaldı.

Cüce derin bir düşünceye dalarak:

— Çok garip bir şey! dedi.

Dick serin kanlılıkla cevap verdi:

— Biz de o zaman böyle düşünmüştük; fakat hakikat böyle.

Bu haberi işiten Quilp sarsılmış; küskün bir sükût içinde derin derin düşünmüş, gözlerini Swiveller'in yüzüne dikerek yüzünün ifadesinden mâna çıkarmaya çalışmıştı. Onun yalan söylediğine delâlet edecek hiçbir emare sezmediğinden ve kendi derdine düşen Swiveller de derin bir iç çekmesiyle bayan Cheggs mevzuu üzerinde gittikçe içlenmekte olduğundan, cüce görüşmeyi birdenbire kesti, dertli dostunu karanlık düşünceleriyle başbaşa bırakıp ayrıldı.

Cüce kendi kendine yolda yürürken: "Demek birbirleriyle görüşmüşler ha?" dedi. Bizim ahbap benden gizli bir adım atmış; ama hiçbir faydası olmamış; onun için hiçbir ehemmiyeti yok. Maksadı malûm. Doğrusu; sevgilisini kaybettiğine memnun oldum. Ha, ha, ha! Şu budala henüz hukuktan ayrılmamalı. Bu suretle herhangi bir iş için onu aradığım zaman nerede olduğundan eminim. Kaldı ki Brass'ı da şuursuz bile olsa, gözden kaçırmıyor; görüp işittiklerini söylüyor. Sen bana lâzımsın Dick. Arasıra küçük bir ikramdan başka da masrafın olmuyor. Senin küçük Nell hakkındaki plânlarını öğrenip şu bekâr zatın da itimadı-

nı kazanmak herhalde zahmetine değer; fakat şimdilik dost kalalım.

Bu düşünceler peşinde mutadı veçhile soluya söylene yürüyen Quilp, Taymis nehrini bir kere daha geçip yeni takılan borusu dumanı çekmediğinden içerisi duman dolan ve daha müşkülpesent insanlar için hiç de hoş görünmiyen bekâr odasına kapandı. Mamafih bu gibi rahatsızlıklar cüceyi yeni meskeninden nefret ettirecek yerde, tam onun meşrebine uygun geldi. Bu sebeple meyhanede keyifli bir akşam yemeği yedikten sonra, piposunu yaktı ve bir çift kızarmış ve şişmiş göz ile, müthiş bir öksürük nöbeti içinde etrafa dağılan duman tabakası arasında, arasıra hayal meyal seçilebilen yüzünden başka bir tarafının görünmesine imkân kalmayıncıya kadar piposunu tüttürdü. Herhangi başka bir insanı boğacak olan bu hava içinde akşamı büyük bir neşe içinde geçiren Quilp, içki ve pipo ile oyalanarak arasıra hiçbir insan tarafından ses veya çalgı ile söylenip çalınmak için notaya alınmıyan, hiçbir müzik parçasına benzememekle beraber, şarkı yerine geçen, ahenkli bir havlama ile keyfine keyifler kattı. Bu minval üzere gece yarısına kadar eğlendikten sonra, büyük bir hazla hamağına çekildi.

Sabahleyin uyku sersemi gözlerini açıp kendini tavana pek yakın bulunca, geceleyin bir âdi sinek veya mavi sineğe kalbedildiğini aklından geçiren cücenin kulağına ilk gelen ses, odanın içindeki bir iç çekmesi ve ağlama sesi olmuştu. Hamağının kenarından ihtiyatla bakan Quilp, karısını

seçince, onu bir müddet sessizce süzdü ve sonra birdenbire müthiş bir havlama ile kadıncağızı sarstı.

Zavallı karısı başını kaldırıp:

— Ooo; Quilp beni korkuttun! dedi.

— Korkutmak istedim de ondan! Burada ne işin var? Ben ölü değil miyim?

Bayan Quilp içini çekerek:

— Eve gel Quilp! dedi. Bir daha böyle bir şey olmaz. Bu, endişe içinde düştüğümüz hatadan başka bir şey değildi.

Cüce sırıttı:

— Endişe! Evet; biliyorum. Ölümümün verdiği endişe! Eve ne zaman istersem o zaman geleceğim. Bataklık yalazı gibi daima etrafında, şimdi orada, şimdi burada, hiç ummadığın zaman meydana çıkarak seni daimî bir huzursuzluk içinde bırakacağım. Çekil: git şuradan!

Bayan Quilp ancak yalvarır bir tavır almaya cesaret edebildi.

— Hayır diyorum sana; hayır. Bir daha çağırılmadan buraya gelecek olursan, iskelede hırlayıp ısıran çoban köpekleri besler, islâh edilip kurnazca kurulan ve bilhassa kadınları yakalıyan kapanlar, basınca patlıyan ve seni parça parça edecek yaylı tüfekler kurdururum. Şimdi beni bırakıp gider misin?

Karısı pek içten bir samimiyetle:

— Beni affet Quilp; eve gel! dedi.

Quilp kükredi:

— Hayıır! Ben canım istediği zaman gelirim; istediğim zaman dönerim. Girip çıkmamdan kimseye karşı sorumlu değilim. Kapı şuracıkta; gider misin?

Quilp bu son sözleri o kadar kuvvetli bir tonla söylemiş ve fazla olarak sözlerini o kadar âni bir jestle takviye etmişti ki; kadıncağız, kocasının başında gecelik takkasiyle kendisini sokaklarda sürüyerek eve götüreceğinden korkarak ok gibi fırlayıp çıktı. Efendisi de o, köşeyi dönünceye kadar gerinip durdu ve bahsi kazanıp mesken masûniyetini koruduğuna memnun olarak kahkahalarla güldü ve sonra uyumak üzere tekrar yattı.

LI.

Bekâr odasının tatlı ve açık kalbli sahibi, tabiat ve meşrebine pek uygun düşen yağmur, çamur, kir, rutubet, sis ve fareler arasında geç vakte kadar uyudu ve nihayet çırağı Tom Scott'u çağırıp kalkmasına yardım etmesini ve kahvaltı hazırlamasını emrettikten sonra, yatağından kalkıp tuvaletini yaptı. Bu işi görüp kahvaltısını da ettikten sonra, tekrar Bevis Marks'ın yolunu tuttu.

Bu ziyareti Swiveller'e değil, onun yoldaşı ve patronu Sampson Brass'a tasarlamıştı. Fakat her ikisi de evde olmadığı gibi, hukukun hayat ve ışığı demek olan Miss Sally de işinin başında değildi. Her ikisinin de içerde olmadıkları Swiveller'in el yazısı ile yazılıp Kapının halkasına bağlanan ve okuyana ne zaman yazıldığı hakkında bir

ip ucu vermiyen, ancak sayın bayın bir saate kadar avdet edeceğini bildiren, müphem ve tatmin etmekten uzak bir kâğıt parçasından anlaşılıyordu.

Cüce kapıyı çalarak: "Herhalde içeride birisi olacak. O da işime yarar." dedi.

Uzun bir fâsıladan sonra kapı açıldı; ince bir ses cevap verdi:

— Lûtfen bir kart veya mesaj bırakır mısınız?

Hiç görmediği bu küçük hizmetçi kızı süzen cüce:

— Haa! dedi.

Küçük hizmetçi kız görüşmeyi, Swiveller'i ilk gördüğü zamanki gibi idare ederek:

— Lûtfen bir kart veya mesaj bırakır mısınız? dedi.

Cüce onu itip yazıhaneye girdi ve:

— Bir not bırakacağım; dedi. Efendin gelir gelmez verirsin.'

Böylece Quilp yüksek bir taburaya tırmanarak bir not yazmaya koyuldu; küçük hizmetçi kız da cüce ufacık bir etiket aşıracak olsa, sokağa fırlayıp polisten yardım istemek üzere, dikkat kesildi.

Pek çabuk yazdığı kısa notu katlarken Quilp'in gözleri hizmetçi kızın gözlerine takıldı ve ona uzun uzun, ciddiyetle baktı.

Sevimsiz bir sırıtkanlıkla etiketi yapıştıran cüce:

— Nasılsın, iyi misin? diye sordu.

İhtimal cücenin bakışlarından korkan kızcağız işitilir bir cevapta bulunmadı, fakat dudaklarının oynayışından mesaj veya not hakkında içinden aynı ifadeyi tekrarladığı anlaşılıyordu.

Quilp bir kahkaha ile:

— Sana burada iyi muamele ediyorlar mı? Yoksa hanımın, insafsızın biri mi? diye sordu.

Küçük hizmetçi bu son sual karşısında korku ile karışık sonsuz bir şeytanlıkla bakıp dudaklarını yusyuvarlak ve sımsıkı büzdükten sonra hızlı hızlı başını salladı.

Hizmetçi kızın hareketindeki garip kurnazlıkta cücenin pek hoşuna giden bir şey, yahut onun simasındaki ifadede cücenin dikkatini bir başka sebeple çeken bir şey bulunması; veyahut hoş bir lâtife olarak küçük hizmetçiye dik dik bakıp onu utandırmak istemiş olması muhtemel olmakla beraber; katî olan şu idi ki, cüce dirseklerini sımsıkı masaya yaslayıp çenesini elleriyle sıkıştırarak ona sabit nazarlarla baktı ve uzun bir sükûttan sonra çenesini okşıyarak sordu:

— Sen nerelisin?

— Bilmiyorum!

— Adın ne?

— Hiç!

— Saçma! Hanımın seni çağırdığı zaman ne diyor?

— Küçük şeytan!

Hizmetçi kız aynı nefesle sanki daha fazla sorgu ve sualden korkuyormuş gibi ilâve etti:

— Lûtfen bir mesaj veya kart bırakır mısınız?

Bu garip cevaplar pek tabiî olarak daha birtakım suallere yol açabilirdi. Bununla beraber; Quilp bir kelime daha söylemeden gözlerini küçük hizmetçiden çevirdi; çenesini evvelkinden daha düşünceli bir şekilde okşadı ve sonra — sanki usul ve erkâniyle vermek istiyormuş gibi — notun üzerine doğru eğilerek kalın kaşları altından gizlice ve belli etmeden hizmetçi kıza baktı. Bu gizli bakışın neticesinde cüce yüzünü elleriyle kapıyarak, sessizce ve sezdirmeden, yüzünün damarları şişip hemen hemen patlayıncıya kadar güldü. Şapkasını kaşlarının üstüne indirip gülmesini saklıyan cüce, mektubu hizmetçiye verip acele ayrıldı.

Sokağa çıkar çıkmaz, gizli bir tepki tesiriyle kasıklarını tutup yorgun düşünceye kadar, tekrar tekrar güldü ve tozlu demir parmaklıklar arasında küçük hizmetçi kızın yüzünü bir kere daha görmeye çalıştı. Sonra bekâr odasının civarındaki Beyabana giderek bu salaş barakada üç kişilik çay ısmarladı. Ziyaretinin ve bıraktığı notun gayesi Miss Sally ile kardeşine burada bir ziyafet çekmekti.

Hava, halkın umumiyetle böyle bir yerde çay içmek istiyeceği bir hava değildi. Hususiyle, koca nehrin cezir zamanlarındaki bataklık kenarına bakan çürük çarık, yazlık bir barakada çay içmek kimin aklına gelirdi! Bununla beraber; Quilp bu mutenâ yerde soğuk, hafif çerez kabi-

linden bir yemek ısmarladı ve bu çatlak, akıntılı dam altında Sampson ile kızkardeşi Sall'yi kabul etti.

Cüce, bir sırıtkanlıkla:

— Sen tabiatın güzelliklerinden zevk alırsın. Ne güzel bir yer değil mi Brass? dedi. Pek orijinal, pek kalenderce, pek primitif bir yer!

— Pek lâtif doğrusu.

— Biraz serin değil mi?

Brass dişleri birbirine vururken:

— Fazla serin denmez! Cevabında bulundu.

— Belki biraz rutubetli ve sıtmalı.

— Tatlı tarafından biraz rutubetli diyelim; işte o kadar!

Pek keyiflenen cüce:

— Sally de hoşlandı mı? diye sordu.

İradeli genç kadın:

— Sally çayını içince daha ziyade hoşlanır. Onun için çayımızı içelim de kendimizi fazla üzmiyelim; cevabında bulundu.

Quilp sanki onu kucaklamak için kollarını uzatarak:

— Tatlı, nazik, lâtif, karşı konmaz Sally! dedi.

Brass de kendi kendine: "Harikulâde bir insan! Sanki bir saz şairi!" dedi.

Bu iltifatkâr sözler dalgın ve şaşkın bir halde ifade edilmişti; zira zavallı dâva vekili soğuk algınlığından ve baş ağrısından maada yolda ge-

lirken hayli ıslanmıştı ve kendisini bu soğuk yerden sıcak bir odaya naklettirebilip ateş karşısında kurunabilse seve seve nakdi fedakârlıkta bulunacaktı. Diğer taraftan şeytanî arzularının tatmininden maada, gizli bir şahidi bulunduğu mahut matem sahnesinde oynadığı rolden dolayı Brass a kin beslıyen Quilp, bütün rahatsızlık ve huzursuzlukları ifadeye sığmıyan bir zevk ile karşılayıp bunlardan en mükellef bir ziyafetin temin edemiyeceği hazzı duydu.

Sally'nin karakterinin bir cephesini tebarüz ettireceği için şu hakikat de kayde değer ki, Beyabanın rahatsızlıklarına pek zoraki bir şekilde katlanıp ihtimal çay hazırlanmadan önce çıkıp gidecek olan Sally, kardeşinin saklı huzursuzluk ve rahatsızlığını hisseder etmez memnun olup gaddar bir haz duymaya başlamıştı. Rutubet ve yağmurun damdan sızarak başlarına damlamasına rağmen, Sally hiçbir şikâyette bulunmıyarak çaya nezaret etti. Quilp ise gürültülü bir misafirperverlikle boş bir bira fıçısının üstüne otururak barakayı üç kırallıktaki en rahat ve en lâtif yer olarak övüp, kadehini bu keyifli yerdeki müteakip neşeli toplantıları şerefine kaldırdı. Brass bir taraftan yağmur çay fincanına damlarken diğer taraftan neşesini toparlamaya ve rahat görünmeye çalıştı. Bir şemsiye altında kapıda bekliyen Tom Scot da sefaletini unutup kasıkları çatlayıncıya kadar güldü. Bütün bunlar arasında Sally Brass nazik bedeni üstüne damlıyan yağmura ehemmiyet vermeden çay masasının arkasında sakin sakin, dim-

dik, kaskatı oturup kardeşinin rahatsızlığını rahatça seyre daldı; hattâ kendi haline karşı tatlı bir lâkaytlıkla bütün gece orada oturup onun harıs ve zelil seciyesinin katlanıp öfkeden menettiği işkencelerine şahit olmaktan da memnun olacaktı. Tabloyu tamamlamak için şunu da ilâve edelim ki, Sally iş hayatı bakımından kardesinin hislerine iştirâk ediyordu ve müşterilerinin işini şu veya bu şekilde bozacak olsa, ona ziyadesiyle kızacaktı.

Quilp gürültülü neşesinin tam ortasında şakayı bırakarak derhal her zamanki halini aldı, bira fıçısından indi ve elini dâva vekilinin koluna koydu.

— Şimdi size söyliyecek bir çift sözüm var; dedi. Sen de iyi dinle Sally.

Sally müşterileriyle gizli müzakerelere alışık bir insan tavriyle yaklaştı.

Cüce, erkek kardeşten kızkardeşe gözlerini gezdirerek:

— Bu pek hususî bir iş, dedi. Yalnız kalınca başbaşa verip düşünürsünüz.

Brass cep defteri ve kalemini çıkardı:

— Hiç şüphesiz: efendim. Müsaadenizle not alayım; dedi ve sonra gözlerini tavana dikerek ilâve etti: "Dikkate lâyık bir vesika; çok şayani dikkat bir vesika. Fikirlerini o kadar açık ifade ediyor ki, bunları işitmek büyük bir zevk oluyor. Hiçbir kanun maddesinin bu kadar, vazıh olduğunu hatırlamıyorum."

Quilp:

— Seni bu zevkten mahrum edeceğim; dedi ve defteri cebine koydu. Hiçbir vesikaya lüzum yok! Şimdi; Kit adında bir delikanlı var...

Sally tasdik makamında başını salladı.

Sampson Brass:

— Kit mi dedi? Kit; ha! Evet; bu ismi işitmiştim, ama pek hatırlamıyorum.

Nazik cüce sabırsızlığa delâlet eden bir jestle:

— Bir kaplumbağa kadar yavaş, bir gergedan kadar kalın kafalısın, iltifatında bulundu.

Brass zelil bir yaltaklanma ile cevap verdi:

— Ne hoş bir insan! Tabiî ilimlerdeki bilgisi de hayret verici, tam mânasiyle bir soytarı!...

Hiç şüphesiz Brass bir kompliman yapmak istemiş ve "Buffon" diyecek yerde bir harf ilâvesiyle kelimeyi "Buffoon" şeklinde telâffuz etmişti. Her ne hal ise; Quilp ona kendisini tashih için zaman bırakmadan, bu vazifeyi şemsiyesinin sapı ile onun başına dokunmakla gördü.

Miss Sally onun elini tutarak:

— Çekişmeye lüzum yok! dedi. Ben tanıdığımı söyledim ya! Bu kâfi değil mi?

Cüce Sally'nin arkasını okşayıp Sampson'a istihfafla bakarak:

— Sally sen her zaman önde geliyorsun; dedi. Ben şu Kit'den hiç hoşlanmıyorum.

Sally cevap verdi:

— Ben de öyle!

Brass da söze karıştı:

— Ne de ben!

Quilp:

— Âlâ! diye bağırdı. İşimizin yarısı olmuş demektir. Şu Kit, sözüm ona; namuslu, iyi karakter sahibi bir insan; halbuki, ikiyüzlü, korkak, sinsi bir casus; kendisini besleyip yüzüne gülenlere karşı zelil bir köpek; bütün başkalarına karşı havlayıp hırlıyan bir kelp!

Brass aksırarak:

— Ne belâgat! Ne belâgat! dedi.

Sally söze karıştı:

— Fazla söze hiç lüzum yok. Mevzua gelelim.

Quilp tekrar istihfafla Brass'a bakarak:

— Pekâlâ! dedi. Sen daima en öndesin Sally! Şimdi efendim; bu delikanlı bütün başkalarına ve hususiyle bana karşı hırlıyan, küstah bir köpek, kısacası ona kin besliyorum.

Sampson:

— Bu kadarı kâfi efendim; dedi.

Quilp istihza yollu:

— Hayır; kâfi değil efendim; dedi. Sözümü henüz bitirmedim. Lûtfen dinler misiniz? Ona olan kinimden başka, bana şu sırada hepimiz için bir hazine demek olan bir teşebbüsüme engel oluyor. Velhâsıl bu delikanlı hiç hoşuma gitmiyor ve ondan nefret ediyorum. Onu tanıdığınıza göre, alt tarafını size bırakıyorum. Şunu benim yolumdan kaldıracak çareyi bulup tatbik edin. Nasıl, bunu yapabilecek misiniz?

Sampson cevap verdi:

— Hiç merak etmeyin.

— O halde elini ver! Sen de Sally! Sana onun kadar, hattâ daha fazla güveniyorum. İşte Tom Scott geliyor. Fenerler, çalgılar, içkilerle ne mükemmel bir gece!...

Toplantılarının asıl gayesi hakkında başka hiçbir kelime konuşulmamış, başka hiçbir bakış olmamıştı. Triyo beraberce hareket etmeye pek alışıktı ve birbirine karşılıklı alâka ve menfaat bağlariyle merbuttu. Fazlasına da ihtiyaçları yoktu. Bıraktığı gürültücü haline aynı kolaylıkla avdet eden Quilp, birkaç saniye önceki velveleci, pervasız, küçük vahşi kesilmişti. Sevimli Sally, sevgili erkek kardeşini Beyaban'dan çıkardığı zaman, saat gecenin onu olmuştu. Bu esnada Brass, kızkardeşinin nazik ihtimamına muhtaç bir halde idi; çünkü adımları metin olmaktan uzak olduğu gibi, bacakları da hiç umulmadık yerlerinden daimî surette kırılıp bükülüyordu.

Son zamanlardaki uzun istirahatlerine rağmen, son birkaç gün zarfındaki yorgunluklarından bitap düşen cüce, zarif meskenin yolunu tutup çok geçmeden yatağında rüyalar görmeye başladı. Onu, ihtimal eski kilise kapısındaki sessiz şahısların da mevcut olduğu rüyalariyle başbaşa bırakıp biz şimdi oturup etrafı seyreden hikâyemizin bu eşhasına dönelim.

LII.

Köy öğretmeni uzun bir fâsıladan sonra kilisenin küçük yan kapısında göründü ve elindeki bir deste paslı anahtarı şıngırdatarak onlara doğ-

ru acele acele yürüdü. Büyük kapıya eriştiği zaman, telâş ve memnuniyetinden nefes nefese gelmişti ve ancak genç kızın büyük bir ciddiyetle seyre daldığı eski binaya işaret edebildi.

— Şu eski binayı görüyor musunuz? diye sordu.

Nell cevap verdi:

— Elbette; siz ayrıldığınızdan beri hep onlara bakıyorum.

— Size ne söyliyeceğimi bilseniz onlara daha büyük bir merakla bakardınız. Bu evlerden biri benim.

Daha fazla lakırdı etmeden ve genç kıza cevap vermeye zaman bırakmadan, köy öğretmeni onun elini tuttu ve namuskâr siması sevinçle parıldıyarak genç kızı bahsettiği yere götürdü.

Binanın alçak kemerli kapısının önünde durdular. Sıra ile muhtelif anahtarları deniyen öğretmen nihayet koca kilide uyan bir anahtar buldu, kapı gıcırdıyarak açıldı ve içeri girdiler.

Girdikleri oda, bir zamanlar marifetli mimarlar tarafından asil ve vakur bir şekilde tezyin edilen kemerli odaydı ve hâlâ zarif kemerli tavanında ve kesme taş işçiliğinde eski ihtişamının seçkin bekayasını saklıyordu. Taşlara oyulan yapraklar tabiatın sanatkâr eliyle rekabet ediyor; dışarıdaki yaprakların kaç kere dökülüp yeşerdiğini hikâye ederlerken, değişmiyen varlıklarını muhafaza ediyorlardı. Ocak rafını destekliyen kırık figürler — sakatlanmış olmalarına rağmen — yine eskiden ne olduklarını belli ediyorlar; boş oca-

ğın yanında, kendi akranından çok daha uzun süren bir ömür ve pek yavaş yürüyen zevallerine matem tutan mahlûklara benziyorlardı.

Eskiden — bu eski yerde değişme bile eski idi — odanın bir tarafı yatak odasını teşkil etmek üzere tahta bir bölme ile ayrılmıştı. Aynı tarihlerde, odaya ışık vermek için, kaba bir pencere; daha doğrusu: sağlam duvara bir niş yapılmıştı. Bu bölme, geniş şömine önündeki iki sıra ile birlikte, unutulan bir tarihte, kilise veya manastırın bir kısmını teşkil ediyormuş; zira acele ile şimdiki maksada hizmet için değiştirilen meşe mobilya pek az bir farkla eski keşişlerin oturdukları zengin oymalı koltuk sandalyeleri hatırlatıyordu.

Açık bir kapıdan girilen ve sarmaşık yaprakları arasından sızan gün ışığı ile loş bir halde aydınlatılan küçük bir oda, harabenin bu kısmının dahilini tamamlıyordu. Burada bir kısım mobilya da yok değildi. Kolları, bacakları eskilikten harabolmuş birkaç koltuk sandalye; eski halinin bir hayaleti halinde bir masa; bir zamanlar kilisenin sicil ve kayıtlarını muhafaza eden eski, koca bir sandık; daha nice tuhaf, antika, lüzumlu ev eşyası ve kış için odun etrafa saçılmıştı ve pek uzak olmıyan bir mazide meskûn bir yer olduğu intibaını bırakıyordu.

Genç kız koca ebediyet denizinde ancak birer su damlası haline gelen geçmiş asırların eserlerini temaşa ettiğimiz zaman duyduğumuz vekarla etrafına bakındı. İhtiyar dede de onları takibetmişti; fakat her üçü de sanki derin sükûtu ihlâl

etmekten korkuyorlarmış gibi, bir müddet sessiz kalıp hafif hafif nefes aldılar.

Genç kız alçak bir sesle:

— Pek güzel bir yer; dedi.

Öğretmen:

— Ben de aksini hissettiğinden korkmuştum; dedi. İçeri girdiğimiz zaman burasını pek soğuk ve kasvetli buldunuz diye ürpermiştin.

Nell hafif bir ürperti ile etrafına bakarak:

— Hayır öyle değil; dedi. Ne olduğunu ben de bilmiyorum. Kilise kapısından dışarıya baktığım zaman, üzerime aynı his gelmişti. İhtimal çok eski ve kararmış olduğundan.

Öğretmen:

— Sükûnet içinde yaşanacak bir yer, öyle değil mi? diye sordu.

Genç kız samimiyetle ellerini kavuşturarak:

— Evet sakin ve ferah bir yer; dedi. Yaşanacak ve içinde ölmesini öğrenecek bir yer!

Nell daha fazla da söyliyecekti; fakat fikirlerinin kuvveti, sesinde bir tereddüt husule getirdi ve kelimeler dudaklarından titrek fısıltılar halinde döküldü.

Öğretmen:

— Yaşanacak, yaşamasını öğrenecek, ruhan ve bedenen kuvvet kazanılacak bir yer: dedi. Çünkü bu eski ev sizin!

— Bizim mi?

Öğretmen sevinç ve neşe ile cevap verdi:

— Evet; ümit ederim nice nice seneler için. Ben de yakın bir komşu olacağım. Bitişik evde de ben oturacağım. Bu ev sizin.

Öğretmen hayret ve meraktan kurtularak oturup Nell'i yanına çekti ve ona eski binanın uzun zamanlar, kilisenin anahtarlarını muhafaza eden, onu ibadet zamanları açıp kapıyan ve ziyaretçilere gezdiren, yüz yaşına yaklaşmış bir insan tarafından işgal edildiğini: birkaç hafta evvel bu kadıncağızın öldüğünü; onun işini görecek bir başkasının henüz bulunmadığını; bütün bunları romatizmadan yatakta yatan zangoç ile yaptığı görüşmeden anladığını; ona yol arkadaşlarından bahsettiğini ve yine onun tavsiyesiyle meseleyi kilisenin papazına açtığını birer birer anlattı. Kısacası, bu gayretlerinin bir neticesi olarak Nell ve dedesi ertesi gün, formalite icabı, köy papazının huzuruna çıkacaklardı ve hal ve tavırları onun tarafından makbul görüleceğinden şimdiden münhal vazifeye tâyin edilmiş sayılabilirlerdi.

— Küçük bir de tahsisatı var. Fazla bir şey değil; fakat bu uzak ve kuytu yerde yaşamaya kâfi gelir. Gelirimizi birleştirerek pekâlâ yaşarız. Bundan korkun olmasın.

Genç kız içini çekerek:

— Allah sizden razı olsun! dedi.

Yaşlı dostu meserretle:

— Amin yavrum; dedi. Hepimizden. Zaten bizi keder ve üzüntüden bu âsude hayata sevk etmedi mi? Şimdi benim evimi görelim. Haydi gelin!

Öteki binaya gidip, evvelce yaptıkları gibi, paslı anahtarları birer birer denediler ve nihayet uyanını bulup kurt yemiş kapıyı açtılar. Kapı; diğer binada olduğu gibi, kemerli ve eski bir odaya açılıyordu. Fakat bu oda, diğer binadaki kadar, geniş değildi ve yalnız pek küçük bir odaya bitişikti. Öbür binanın öğretmenin hakkı olduğunu; fakat onlara karşı olan ihtimamı yüzünden kendisi için daha dar olan binayı seçtiğini kestirmek zor bir şey değildi. Bitişik evdeki gibi burada da pek lüzumlu eski mobilya parçaları ve bir yığın odun vardı.

Şimdi bu meskenleri mümkün mertebe barınabilecek rahat bir yer haline koymak onların tatlı bir meşgalesi oldu. Kısa bir zamanda her ikisinin ocağında neşeli bir ateş yanıp çıtırdıyarak eski, soluk duvarı sıhhatli bir pembeliğe bürüdü. Nell eline iğnesini alarak yırtık perdeleri tamir etti; zamanla havı dökülmüş, ipliği kaçmış halı parçalarını pekiştirerek sağlam ve temiz bir hale koydu. Öğretmen de kapının önünü düzeltip süpürdü; uzayan çayırları biçti; acıklı bir ihmal içinde boyunlarını büken sarmaşıkları ayıklayıp budadı. İhtiyar dede ise, kâh birinin, kâh diğerinin yanında her ikisine de yardım etti; küçük hizmetlerde bulundu ve bahtiyar göründü. İşlerinden dönen komşular da yardımlarını eksik etmediler ve çocuklariyle, köylerine yeni gelen yabancılara hediyeler gönderdiler, veyahut pek lüzumlu ev eşyasını ödünç olarak verdiler. Gündüz hayli meşguliyetli geçmişti. Akşam olunca daha pek çok gö-

rülecek işleri olduğunu ve bir müddet sonra etrafın kararacağını anladılar.

Yemeklerini — bundan sonra genç kızın evi diyeceğimiz binada — hep birlikte yediler. Yemeklerini bitirip ateşin yanına toplanınca, hemen hemen fısıltı halinde — çünkü kalbleri yüksek sesten sakınacak kadar müsterihti — geleceğe ait plânlarını görüştüler. Sonra; ayrılmadan önce; öğretmen yüksek sesle dua etti ve geceyi geçirmek üzere ayrıldılar.

Her sedanın kesildiği bu sessiz saatte, dedesi yatağında müsterih uyurken, genç kız geçmeye başlıyan ateşin karşısında oturarak, geçmişteki kaderini, sanki bir rüya imiş ve henüz uykudan uyanmış gibi, zihninden geçirdi. Loş çatıya oymaları yansıyan meşe kapı; ateşin her harlayıp sönmesiyle üzerinde garip şekillerin tecessüm ettiği eski duvarlar; içeride, en dayanıklı cansız şeylere arız olan harabiyet ve çürüme; dışarıda, ölümün her taraftaki kasvetli varlığı, genç kızı derin düşünce ve hislere garketti; fakat korku ve dehşetten uzak kaldı. Kederli ve bikes zamanlarında üzerine tedricî bir değişiklik gelmişti. Azalan bir takat, fakat artan bir azimle beraber onda tasfiyeye uğramış değişik bir şuur uyanmış; kalbinde ancak pek biçarelere has bir ümit ve göğsünde bir imân belirmişti. Ateş kenarından çekilip düşünceli düşünceli pencereye yaslanan genç kızın zayıf ve nahif bünyesini görüp yukarıya kaldırdığı yüzünde onun tarihini okuyacak yıldızlardan başka bir şey yoktu. Eski kilise çanı,

sanki ölülerle uzun bir ülfet ve yaşıyanlara yaptığı tesirsiz ikazlardan keder duyarak, hazin hazin saat başını çaldı; düşmüş yapraklar hışırdadı; mezarların üstündeki çayırlar kıpırdadı; geri kalan her şey sakin ve uykuda idi.

Artık rüya görmiyen bu derin uyku erbabı, sanki istirahat ve korunma maksadiyle kilisenin gölgesi içinde duvara yaslanmış yatıyorlardı. Bazıları ağaçların değişen gölgeleri altında; bazıları yaşıyanların ayak seslerine yakın olmak için yol kenarında; diğerleri küçük çocukların mezarları arasında, ebediyet uykusuna çekilmişlerdi. Yine bazıları hayatta iken çiğnedikleri toprak altında istirahat etmeyi arzu etmiş, bazıları batan güneş ışıklarının istirahatgâhlarında parıldamasını, diğerleri doğan güneşin ışıkları altında yatmasını tercih etmişlerdi. İhtimal bu hapsedilmiş ruhlardan hiçbiri kendisini tamamiyle eski benliğinden ayıramamıştı. Eden olsa bile; tıpkı uzun zaman yaşadıkları hücrelere karşı bir sevgi besliyen ve ayrılırken bu dar çerçeveye muhabbet bağlariyle bağlanan mahpuslar gibi, hâlâ ona karşı bir muhabbet hissetmekteydi.

Nell pencereyi kapayıp yatağına çekilinciye kadar hayli zaman geçmişti. Yine üzerine — evvelce hissettiği gibi — gayri ihtiyarî bir ürperme, korkuya benzer geçici bir his geldi. Fakat bu his, arkada bir dehşet bırakmadan, çabucak zail oldu. Yine küçük öğrencinin rüyasını ve bir defa bir din kitabındaki resimde gördüğü şekilde gökyüzüne bir sütun halinde yükselen ve ona uyurken

yukardan bakan nurlu simaların rüyasını gördü. Dışarının sükûneti hiç değişmemişti. Yalnız havada müzik ve meleklerin kanatlarının sesi vardı. Bir müddet sonra iki hemşire el ele verip mezarlıkların arasında durdular. Sonra rüya sönüp silindi.

Sabahın ışık ve neşesiyle beraber tekrar bir gün evvelki işler, tatlı düşünceler, yeni bir enerji, neşe ve ümit geldi. Öğleye kadar, şen ve mesrur, evin düzeniyle meşgul oldular ve sonra papazı ziyarete gittiler.

Papaz basit, ihtiyar, halim, selim, inzivaya alışık, buraya gelip yerleşmesinden çok önce, dış dünyadan elini eteğini çekmiş bir insandı. Karısı hâlâ içinde oturduğu bu evde ölmüş, uzun zamandan beri dünya endişe ve ümidinden kendini uzak tutmuştu.

İhtiyar papaz onları nezaketle kabul edip Nell'e karşı derhal bir alâka gösterdi; adını, yaşını, doğduğu yeri, onu bu taraflara sevk eden hâdiseleri ve sairyi sordu. Öğretmen ona Nell'in hikâyesini zaten anlatmıştı. Gidecek başka yerleri, yurtları olmadığını; kaderlerini kendisiyle paylaşmak üzere buraya geldiklerini, genç kızı evlâdı gibi sevdiğini söyledi.

Din adamı:

— Pekâlâ, pekâlâ; dedi. İstediğiniz gibi olsun. Ama pek genç bir kız.

Öğretmen cevap verdi:

— Felâket ve tecrübe ile olgunlaşmış.

— Allah yardım etsin. Burada dinlenip, çektiklerini unutsun. Lâkin senin gibi pek genç bir insan için eski bir kilise pek sönük, pek sıkıcı bir yerdir, yavrum.

— Hayır efendim. Böyle bir şey aklımdan bile geçmedi.

Yaşlı din adamı elini Nell'in başı üstüne koyup hazin bir tebessümle:

— Onu çürüyüp dökülen kemerlerin altında oturur görmektense, geceleri yeşillikler arasında dans etmesini arzu ederdim. Bu genç kızın bu harabeler arasında üzülüp sıkılmamasına dikkat edin. Ricanız kabul edildi, dostum.

Daha birkaç nazik kelimeden sonra ayrılıp genç kızın evine gittiler. Orada kendilerine gülmeye başlıyan talihlerini konuşurlarken bir başka dost daha göründü.

Bu; sonradan öğrendiklerine göre; on beş sene önce papazın karısı öldüğünden beri kilise evinde ikamet eden kısa boylu, ihtiyar bir zattı. İhtiyar zat, papazın kolej arkadaşı ve yakın dostu idi; büyük kederinin ilk anlarında teselli için onun yanına koşmuş, o zamandan beri ayrılmamışlardı. Kısa boylu, ihtiyar zat burasının faal bir unsuru idi. Her anlaşmazlığı halleder; her eğlenceyi o tertip eder, arkadaşının ikram ve ianelerini o taksim eder; kendisi de hediye ve sadakadan geri kalmazdı. Velhâsıl o, bir umumî ara bulucu, bir teselli kaynağı ve herkesin dostu idi. Sâf ve basit köylülerden hiçbiri onun adını sormaya hacet görmemiş; yahut adını öğrenince hatırında tutama-

mıştı. Belki daha köye gelmeden önce, parlak kolej tahsili hakkında fısıltı halinde dolaşan tevatür: belki de evlenmemiş ve çoluksuz, çocuksuz bir insan olduğundan ona herkes (bekâr zat) diyordu. Bu isim onun da hoşuna gitmiş ve herhangi diğer bir ad kadar ona yaraşmış ve geldiğinden beri de bekâr kalmıştı. Şunu da ilâve edelim ki, köyün yeni misafirlerinin evlerinde buldukları yakacak odunu da kendi elleriyle oraya koyan o olmuştu.

Bekâr lâkabiyle tanılan zat kapının sürgüsünü kaldırarak bir an için küçük, yuvarlak, sakin simasını kapıda gösterdi ve sonra hiç de yabancısı olmadığı odaya girdi.

Nell'in iyi kalbli dostunu selâmlıyarak:

— Siz herhalde yeni öğretmen Mr. Marton olacaksınız; dedi.

— Evet efendim.

— Hakkınızda çok iyi tavsiyeler aldık. Sizi gördüğüme çok memnunum. Beklediğimiz için dün size hoş geldiniz demek isterdim; fakat birkaç mil uzakta çalışan kızına, hasta bir annenin bir mesajını götürdüm ve ancak şimdi döndüm. Galiba bu genç kız da yeni kilise bekçimiz olacak. Ne bu genç kızı, ne de şu yaşlı zatı beraber getirdiğiniz için size gücenmeye hakkımız yok. İnsaniyet bildiğiniz için kötü bir öğretmen olamazsınız.

Nell'i yanağından öperken ziyaretçilerinin gözlerindeki endişeli bakışa dikkat eden öğretmen:

— Son zamanlarda rahatsızlık geçirdi; dedi.

— Evet biliyorum. Istırap ve üzüntü çekmiş.

— Evet.

İhtiyar zat yüzünü dededen Nell'e çevirdi ve elini şefkatle elinde tutarak:

— Burada daha mesut olacaksın. kızım; dedi. Hepimiz senin mesut olmana çalışacağız. Daha şimdiden evin içine bir düzen gelmiş; bunları sen mi yaptın?

— Evet efendim.

— Daha iyi vasıtalarla daha birçok yenilikler yapabilirsin. Hele etrafı bir dolaşalım.

Nell onu takibederek her iki evdeki küçük odalara girip çıktı. İhtiyar zat ise, eksik gördüğü rahatlık vasıtalarını — hatıra gelen en birbirine uymaz eşyayı ihtiva ettiği için — pek geniş olması icabeden bir ufak tefek deposundan tedarike çalıştı. Her şey, hiç vakit kaybetmeden, derhal temin edilmişti; çünkü ihtiyar zat beş on dakika ortadan kaybolduktan sonra, birtakım eski raflar, kilimler, battaniyeler ve daha birçok ev eşyasını hâmilen geri döndü. Onun arkasından bir çocuk da buna benzer birtakım eşyayı taşıyıp getirdi. Bunlar dağınık bir yığın halinde yere serilince; yerleştirmek, takıp takıştırmak bir hayli iş oldu. Bu işlere nezaret etmenin ihtiyar zata büyük bir zevk verdiği aşikârdı. Kendisi de büyük bir faaliyet ve hamaratlık göstermekten uzak kalmadı ve artık yapacak iş kalmayınca, eşyayı ge-

tiren çocuğu, yeni öğretmenleri tarafından görülüp tanışmak üzere, okul arkadaşlarını çağırmaya gönderdi.

Çocuk çıkıp gidince, öğretmene dönerek:

— Hepsi de tam istediğin gibi iyi çocuklar, Mr. Marton; dedi. Fakat onlara bunu söylemiyorum. Şımartmak istemem.

Haberci, irili ufaklı bir dizi çocuğun önünde geri geldi ve kapı önünde bekâr zat tarafından karşılandıkları için türlü nezaket jestleri içinde şapkalarını, kasketlerini ellerine alıp, ezip büzdüler ve onları her türlü şekle soktular. Bütün bunları büyük bir memnuniyetle seyreden ihtiyar zat birçok baş sallaması ve tebessümle bu memnuniyetini izhar etti. İhtiyar zat memnuniyet ve takdirlerini — öğretmenin tahmin ettiği gibi — büyük bir titizlikle gizlemeye hacet görmeden, çocukların pek güzel işitebileceği şekilde, yüksek fısıltılar ve mahrem mütalâalar halinde bildirdi.

— Şu ilk çocuk John Owen'dir. İyi tarafları olan, açık kalbli, dürüst; fakat pek düşüncesiz, pek oyunbaz, pek havai bir çocuk. Bir gün kafasını patlatıp anasının babasının huzurunu kaçıracak. Söz aramızda; onun tavşan ve tazı oyununda çitlerden, hendeklerden sıçrayıp atlıyarak taş ocağına indiğini görseniz, bir daha unutmazsınız. Doğrusu pek eğlenceli bir şey!

John Owen bu şekilde azarlandıktan ve söylenenleri pekâlâ işittikten sonra, ihtiyar zat bir başka çocuğa geçti.

— Şu çocuğu görüyor musunuz? Adı Richard Evans. Öğrenmeye pek hevesli, hafızası kuvvetli, anlayışı yerinde. İlâhi ve dua okumak için pek güzel bir sesi ve iyi kulakları var. Hepimizden iyi ilâhi söyler. Gel gelelim, bu çocuk yatağında ölmiyecek. Kilisede vâaz edilirken her zaman uyuyor, hakikati söylemek lâzım gelirse Mr. Marton; ben de onun yaşında aynı şeyi yapardım. Bu, benim huyuma uygundu ve elimde de değildi.

Bu küçük çocuk da yukarki müthiş nasihatlerle ikaz edildikten sonra; sıra bir başkasına geldi.

— Eğer sakınılacak misâllerden bahsetmek lâzımsa ve eğer bütün arkadaşlarına birer ikaz olan çocuklara gelecek olursak, işte size bir nümune. Ümit ederim onu cezadan esirgemezsiniz. İşte şu çocuk. Sarı saçlı, mavi gözlüsü. Efendim; bu çocuk bir yüzücü, Allah korusun; hem de dalıcı! Bu çocuk efendim; suya düşüp tasma ve zincirinin ağırlığı ile boğulmak üzere bulunan bir âmanın köpeğini kurtarmak için elbisesiyle on sekiz kadem derinliğinde suya atlamış. Bu esnada zavallı âma, dostu ve rehberi köpeğin kayıbına dövünerek kıyıda ellerini uğuşturup durmuş. Burada ihtiyar zat kendine mahsus garip bir fısıltı ile ilâve etti: bunu işitir işitmez, adımı vermeden, ona iki lira gönderdim. Fakat ona bundan bahsetmeyin. Hâlâ paranın kimden geldiğini bilmiyor.

Bu suçlunun sırası geçtikten sonra, ihtiyar

zat tamamını elden geçirinciye kadar, bir başkasına, bir başkasına daha geçti. Hepsinin kendisine en hoş görünen kabiliyet ve temayülleri üzerinde durdu ve hiç şüphesiz bütün bunlarda kendisinin büyük bir payı vardı. Nihayet gösterdiği sertlik ile hepsinin keyfini kaçırdığına emin olarak, küçük bir hediye ile hepsini azadetti ve atlayıp sıçramadan, itişip kakışmadan doğruca evlerine gitmelerini tembih etti. Halbuki işitilir bir sesle, mahrem olarak, öğretmene — hayatı pahasına bile olsa — çocukken kendisinin de bu tembihe riayet edemiyeceğini söyledi.

Bekâr zatın mizacının bu hususlarını bu andan itibaren kendi hareket tarzının birer teminatı olarak karşılıyan öğretmen, ondan pek memnun ve mesrur olarak ayrıldı ve kendini dünyanın en mesut adamı telâkki etti. İki eski evin pencereleri yine içeride yanan neşeli ateşin etkisiyle pembeye bürünmüştü. Bekâr zatla arkadaşı akşam gezintilerinden dönerlerken genç ve güzel kızdan rikkatle bahsedip içlerini çekerek mezarlıklara baktılar.

LIII.

Nell sabahleyin erkenden kalkıp ev işlerini gördü ve öğretmen onun yorulup üzülmesini istemediğinden; tamamiyle onun arzusu hilâfına; her şeyi düzene koyduktan sonra; bir gün evvel ihtiyar bekâr zatın ona verdiği bir deste anahtarı ocağın yanındaki çividen çekip alarak eski kiliseyi ziyaret etmek üzere dışarı çıktı.

Gökyüzü sakin ve berrak; yeni düşen yaprakların güzel kokulariyle meşbû olan hava, sâf ve her zevke uygundu. Civardaki dere pırıl pırıl parlıyarak ahenkli bir sesle akıyor; şebnemler yeşil tepeciklerde sanki ölülerin üzerine iyi ruhlardan damlıyan göz yaşları halinde pırıldıyordu.

Çocuklar mezarlar arasında oynuyor ve güleryüzleriyle taşlar arkasında saklanıyorlardı. Beraberlerinde getirdikleri uyuyan bir bebeği yaprakların teşkil ettiği bir yatak, bir çocuk kabrinin üstüne koymuşlardı. Bu yeni bir kabir; hastalığına karşı sabırlı ve mütevekkil küçük bir mahlûkun, ekseriya oturup onları seyreden ve şimdi onlara göre hemen hemen hiç değişmemiş olan bir yavrunun ebedî istirahat yeri idi.

Nell onlara yaklaşıp bu küçük kızın kime ait olduğunu sordu. Çocuk bunun bir kabir değil, bir bahçe; kardeşinin bahçesi olduğunu söyledi. Bu diğer bahçelerden daha güzeldi ve kardeşi kuşları beslediği için, kuşların pek sevdiği bir bahçe idi. Çocuk konuşmasını bitirince gülümsiyerek Nell'e baktı ve çömelip yanağını çayıra sürdükten sonra hoplayıp ayrıldı.

Nell başını kaldırıp kuleye bakarak kilisenin önünden geçti ve yan kapıdan köye çıktı. İhtiyar zangoç bir koltuk değneğine yaslanmış, kulübesinin önünde hava alıyordu. Nell'e selâm verdi.

Genç kız durup onunla konuştu:

— Nasılsınız? Şimdi daha iyisiniz; değil mi?

İhtiyar adam cevap verdi:

— Çok şükür; çok daha iyiyim.

— Yakında tamamiyle iyileşeceksiniz.

— Allahın inayetiyle ve biraz da sabırla; gel, içeriye gel kızım!

İhtiyar adam aksıyarak önde yürüdü ve Nell'e zorlukla indiği basamağa dikkat etmesini tavsiye ederek onu kulübesinin içine aldı.

— Burada bir tek oda görüyorsun. Yukarıda bir oda daha var; ama son senelerde merdiven tırmanmak benim için çok zorlaştı. Orayı şimdi hiç kullanmıyorum; gelecek yaza inşallah kısmet olur.

Genç kız, ak saçlı bir ihtiyarın. hususiyle bir kilise hademesinin. nasıl olup da zamandan böyle sükûnetle bahsettiğine hayret etti. İhtiyar adam, genç kızın gözlerinin duvarda asılı duran âletlere takıldığını görerek gülümsedi.

— Herhalde bütün bu âletlerin mezar kazmak için kullanıldığını sanıyorsun; dedi.

— Bu kadar çok âleti ne yaptığınızı düşünüyordum.

— Haklısın yavrum; ben bir bahçıvanım. Toprağı kazar, yaşayıp büyüyen şeyler dikerim. Gördüğüm işlerin hepsi toprakta çürüyüp gitmez! Şu ortada duran beli görüyor musun?

— Şu eski ve çentik olanı mı?

— Bu bir zangoç belidir ve gördüğün gibi çok kullanılmış. Biz bu köyde sıhhatli insanlarız ama yine de çok iş gördü. Şu bel dile gelecek olsa, beraberce ne umulmadık işler gördüğümüzü söylerdi. Ben unuttum; çünkü hafızam zayıf. Ama bu da pek yeni bir şey değil, daima böyle idi.

— Gördüğünüz diğer işler arasında çiçekler, fideler de var, değil mi?

— Evet, hattâ yüksek ağaclar; fakat bu işler sandığın gibi bir zangocun işlerinden ayrı işler değildir.

— Öyle mi?

— Hayır; hattâ bana birçok yardımı oluyor. Şu ağacı şu insan için dikmiştim, diyorum. Bana onun öldüğü zamanı hatırlatıyor. Ağacın geniş gölgesine bakıp ölüyü hatırlayınca, yaptığım diğer işlerin tarihini de hatırlıyor ve mezarını ne zaman yaptığımı söyliyebiliyorum.

— Fakat bazan da hayatta olanları hatırlatmaz mı?

— Ölen yirmi kişi içinde karısı, kocası, anası, babası, kardeşleri, evlâtları, arkadaşları olmak üzere en az yirmi kişi. Bunun içindir ki bir zangocun küreği çabuk eskiyip aşınıyor. Gelecek yaza bir yenisine ihtiyacım olacak.

Genç kız, adamcağızın yaş ve rahatsızlığı ile alay ettiğini sanarak ona âni bir nazar fırlattı; fakat şuursuz zangoç sözlerinde ciddî ve samimî idi.

Zangoç kısa bir sükûttan sonra ilâve etti:

— İnsanlar akıllarını kullanıp öğrenmeye çalışmıyorlar. İçinde hiçbir şeyin büyümeyip her şeyin çürüdüğü derin toprakları altüst eden bizim gibi insanlar, bu gibi şeyleri hakkiyle düşünebiliyor. Kilisenin içine girdin mi?

— Şimdi oraya gidiyorum.

— Orada, tam çan kulesinin altında eski bir kuyu var; derin, karanlık, tın tın öten bir kuyu. Kırk sene önce ipin ilk boğumu çıkrıktan boşanınca kovanın soğuk suya daldığı işitilirdi. Yavaş yavaş su çekilince, on sene sonra ikinci bir ip eklemek lâzım geldi; yoksa kova boş olarak kuyunun içinde asılı kalıyordu. On sene daha geçince, su biraz daha çekildi ve üçüncü bir ip eklendi. Bir on sene daha geçince, kuyu tamamiyle kurudu. Şimdi bütün ipi bırakıp kolunuz ağrıncıya kadar kovayı sarkıtınız, bir tıkırtı ve şıngırtıdan başka bir şey işitmez ve derinden gelen sesten yüreğiniz ağzınıza gelir; içine düşmekten korkup kaçarsınız.

İhtiyar adamın sözlerini ve bakışlarını sanki kuyunun ağzında duruyormuş gibi takibeden genç kız:

— Karanlıkta yaklaşmak istenmiyecek bir yer! dedi.

— O da bir mezardan başka bir şey değil. Bütün bunları bilen köyün yaşlı insanlarından hangisi kuyunun suyu çekildikçe kendi azalan takat ve kısalan ömrünü düşündü! Hiçbiri!

Genç kız elinde olmıyarak sordu:

— Siz de pek yaşlı mısınız?

— Gelecek yaza yetmiş dokuz yaşında olacağım.

— İyi olduğunuz zaman hâlâ çalışıyor musunuz?

— Elbette: buralarda yaptığım bahçeleri göreceksin. Şu pencereden bak. Şu bahçeleri ken-

di ellerimle yaptım. Gelecek sene bu zaman dallar o kadar sıklaşacak ki, gökyüzünü bile göremiyeceğim. Ben kış geceleri de yapacak iş bulurum.

İhtiyar zangoç oturduğu yere yakın bir dolap açarak içinden eski tahtalardan yapılmış küçücük kutular çıkardı.

— Eski günleri ve onlara ait eşyayı hâlâ seven birtakım insanlar, kilisemizden bu hâtıraları satın almaktan hoşlanırlar. Bunları bazan şuradan buradan ele geçirdiğim meşe parçalarından, bazan tabut artıklarından yaparım. İşte şu küçük, kenarları bronz kaplamalı çekmece bunlardan biridir. Üzerinde bir zaman yazı da vardı. Ama şimdi okuması çok zor olur. Senenin bu zamanında elimde fazla kutu bulunmaz. Fakat gelecek sene bu zaman bu rafları dolu göreceksin.

Genç kız onun el işlerini meth ve takdir edip kısa bir zaman sonra ayrıldı. Kendi kendine yürürken şu ihtiyar zangocun gördüğü işe ve bütün etrafındakilerden çıkardığı pek hasin bir hayat felsefesine rağmen; nasıl olup da bunu kendisine tatbik etmediğini, bir taraftan insan hayatının kararsızlığı üzerinde dururken, diğer taraftan hem sözü hem de fiili ile sanki hiç ölmiyecekmiş gibi göründüğünü ne kadar garip buldu; fakat düşünceleri burada bitmedi. Pek hayırlı ve merhametli bir nizam ile bunun insan tabiatı olduğunu ve gelecek yaz için plânlar kuran ihtiyar zangocun, bütün insan cinsinin bir nümunesi olduğunu düşünecek dirayeti gösterdi.

Nell bu mülâhazalarla meşbû bir halde kiliseye vardı. Dış kapının anahtarını ayırdetmek müşkül bir iş değildi. Çünkü hepsinin sarı birer etiketi vardı. Anahtarın kilitte dönmesi derin, boştan gelen bir ses uyandırdı; tereddütlü adımlarla içeri girip kapıyı kapadığı zaman husule gelen yankılar ona bir sarsıntı verdi.

İyi olsun, kötü olsun; hayatımızda her şey bize tezatlar halinde tesir eder. Geride ve uzakta bıraktığı ve mecalsiz adımlarla içinden geçtiği karanlık ve kederli yollar sebebiyle, köyün sükûneti genç kız üzerinde kuvvetli bir iz bırakacak olursa; derin ve oyuk pencerelerinden giren ışığın bile eski ve karanlık göründüğü; çürük, küf ve toprak kokan kemerler ve dehlizler arasından sanki, geçmiş asırların bir nefesi halinde esen hava içinde, bu koca binada kendini yapayalnız bulmaktan hâsıl olan derin izlemi ne olmalıydı? İşte uzun zaman önce dindar adımların aşındırdığı ve hacıların ayak izlerini silen zamanın, taş döşeme yerine bıraktığı, ufalanan toz haline gelen taşlar! İşte çürümüş kirisler, yıkılacak hale gelen kemerler, çürüyüp toz haline gelen duvarlar, çukurlaşmış toprak, üzerinde kitabesi kalmıyan azametli kabir, birer harabiyet âbidesi haline gelen mermerler, taslar, demirler, tahtalar ve toz! En iyi ve en kötü işçilik, en basit ve en zengin, en muhteşem ve en mütevazi, gerek Tanrı'nın ve gerek insanoğlunun işi burada hep aynı seviyede müşterek bir hikâye anlatıyordu.

Binanın bir kısmı vaktiyle bir baronun hususî ibadet yeri idi. Burada taş kaideler üzerinde haçlı seferlerinde döğüşen birtakım cenkçiler; kollarını, bacaklarını kavuşturmuş; tıpkı hayatlarında olduğu gibi, belleri kılıçlı ve zırhlar kuşanmış oldukları halde yatıyorlardı. Bu şövalyelerden bazılarının kendi silâh, miğfer ve zırhları bitişik duvardaki paslı bir kancaya asılmıştı. Kırılmış ve eskimiş olmalarına rağmen, eski şekil ve görünüşlerinden bir şeyler muhafaza ediyorlardı. Bu suretle; sert ve zorlu fiiller, insanlar göçüp gittikten sonra da yaşıyor; harb ve savaşlarla kan döküp hazin şekilleriyle etrafa harabiyet ve hüsran saçanlar, toprağın zerreleri haline geldikten çok sonra bâki kalıyor.

Genç kız kabirler üstündeki bu kaskatı figürler arasında, bu eski, sakin yerde oturdu. Gördükleri, onun hayalinde, burasını her yerden daha sessiz, sakin bir hale koymuştu. Haşyet hissiyle karışık huzurlu bir zevk ile etrafına bakınarak mesut ve huzur içinde olduğunu hissetti. Raftan bir İncil alıp okudu, sonra onu yerine koyarak güneşli bahar ve yaz günlerini, cansız cisimler üzerine yandan vuracak olan ışık huzmelerini, pencerelerde uçuşup zeminde titreşen gölgeler husule getirecek olan yaprakları, kuş cıvıltılarını, dışarda açacak olan bahar ve tomurcukları, içeri girip başı üstündeki liyme liyme olan bayrakları sallıyacak tatlı rüzgârları düşündü. Burası ölümü hatırlatıyorsa ne çıkardı! Ölen ölse de, yine burası hep aynı kalacak; manzaralar ve sesler her zamanki

gibi mesut, bâki kalacaktı. Bunlar arasında uyumak bir acı teşkil etmezdi.

Yavaş yavaş ve sık sık arkasına bakarak kilisenin bu kısmından ayrıldı. Kuleye açıldığı aşikâr olan alçak bir kapıya gelince, kapıyı açıp mazgallardan, ayrıldığı yere baktığı; veya tozlu çanları gördüğü zamanlar müstesna: karanlıkta dolambaçlı merdiveni tırmandı; sonuna kadar çıkıp kulenin tepesinde durdu.

Birdenbire etrafa saçılan bol ışığın ihtişamı, her tarafa yayılan ve gökyüzünün mavisine karışan ağaçlıkların tazeliği, meralarda otlıyan davarlar, yeşillikler ve ağaçlar arasından yükselen duman tabakası, hoplayıp sıçrıyan çocuklar, hepsi ve her şey ne kadar güzel ve bahtiyar göründü. Bu tıpkı öldükten sonra dirilmek, cennete yaklaşmak gibi bir şeydi.

Kilisenin kapısını kapadığı zaman çocuklar etraftan çekilmişti. Okulun önünden geçerken sürekli bir mırıltı halinde sesler işitti. Öğretmen hemen o sabah işe başlamıştı. Sesler yükselmeye başladı. Başını çevirip bakınca, çocukların dışarı çıkıp dağıldıklarını ve neşeli bağırışmalarla oynadıklarını gördü. Kendi kendine: "Kilisenin önünden geçtikleri çok iyi," dedi. Sonra durup bu seslerin kiliseden nasıl işitilip yavaş yavaş kaybolacağını tahayyül etti.

O gün iki kere daha eski kiliseye gidip evvelce oturduğu yerde, aynı kitaptan okudu ve aynı sakin düşüncelere daldı. Hava kararıp akşamın gölgeleri kiliseyi daha ülvî bir hale kalbettiği

zaman bile, genç kız hiç kıpırdamadan ve korkudan uzak bir halde, olduğu yere saplanmış gibi kaldı.

Nihayet onu orada bulup eve götürdüler. Rengi solgun, fakat bahtiyardı. Gece için ayrılmak üzere eğilip onu yanağından öpen zavallı köy öğretmeni yüzünden bir damla göz yaşı damladığını hissetti.

LIV.

İhtiyar bekâr, çeşitli işleri arasında, eski kilisede, kendisi için daimî bir alâka ve eğlence kaynağı bulmuştu. Kendi küçük dünyalarının sihir ve kerametine kapılan insanlara has bir gururla, kilisenin tarihçesini etüde başladı ve yaz günleri kilisenin duvarları arasında, kış geceleri, kilise evinin ateşi karşısında meşgul olarak, kilisenin hikâye ve efsanelerine yenilerini kattı.

İhtiyar zat hakikatı, zaman ve verimli hayalin yer yer süslediği her türlü şüphe kisvesinden tecrit eden haşin ruhlu insanlardan biri olmadığı; alâkasızlık ve bıkkınlık uyandıracak yerde, pek yaraşan ve tıpkı bir kaynağın suları gibi onun yarı saklı, yarı aşikâr kalan cazibesine yeni bir füsun katan hayal ve efsaneye de, bu sert ve inatçı insanlar hilâfına ehemmiyet verip, hakikat mâbudesinin tacının gelenek ve efsanenin taktığı ve ekseriya yetiştiği yerde daha taze duran yabani çiçeklerle süslendiğini görmekten hoşlandığı için, asırların tozları arasından hafif adım ve ellerle

geçerken herhangi iyi bir his ve insanî muhabbetin saklı kaldığını düşünerek, hayal ve efsanenin yükselttiği metfenleri tahrip etmekten sakınmaktaydı. Böylece; yabancı diyarlarda döğüşerek kesip biçen ve talanda bulunan ve sonra ölmek üzere, pişman ve mahzun, vatana dönen bir baronun kemiklerini ihtiva ettiği sanılan taş bir lâhit vardı ki; son zamanlarda, eski tarihle uğraşan âlimler tarafından bahsi geçen baronun dişlerini gıcırdatıp son nefesinde lânetler savurarak harbte öldüğü iddia edilmişti. Halbuki ihtiyar bekâr zat, eski hikâyenin doğru olduğunu, baronun nedamet getirerek kötülüğe tövbe ettiğini, büyük hayır işleri işleyip son nefesini verdiğini ve cennete gidecek bir baron varsa, onun da bu baron olması icabttiğini kuvvetle müdafaa etmişti. Yine tarih bilginleri, kemerli bir kabrin açlık ve susuzluktan kapısı önünde bayılan zavallı bir din adamına yardım ettiği için kıraliçe Elizabet tarafından idam ettirilen ak saçlı bir kadının kabri olmadığını iddia ederlerken; ihtiyar zat bütün bu iddialara rağmen, kilisenin adı geçen ihtiyar kadıncağızın küllerı ile takdis edildiğini ve şehrin dört kapısından geceleyin gizlice getirilen kemiklerinin kiliseye defnedildiğini; kraliçe Elizabet'in şan ve şerefini inkâr ederek, memleket içinde merhametli ve rikkatli bir kalbi bulunan en mütevazi bir kadının bile şan ve şerefçe daha yüksek olduğunu ileri sürdü. Kapının yanındaki yassı taşın biricik oğlunu vârislikten mahrum ederek kilise için çan alınmak üzere bir miktar para bırakan bir cimriye ait olma-

dığı hakkındaki iddiaya tamamiyle iştirak eden ihtiyar zat, köyün böyle bir insan yetiştirmediği mütalâasında bulundu. Kısacası; ihtiyar zat ancak hâtırası yaşaması icabeden taş, levha ve âbidenin mevcudiyetine cevaz veriyordu; bütün diğerlerini unutmaya hazırdı. Onlar da mukaddes topraklarda defnedilmiş olabilirdi; fakat bir daha gün ışığı görmemek üzere. pek derinlere gömülmüş olmalarını arzuluyordu.

Genç kız kolay olan işini işte böyle bir hocanın ağzından öğrendi. Âsude bina ve muhteşem yaş ve tarihin daimî bir gençlik ile ihata ettiği binanın bulunduğu yerin huzurlu güzelliği ile pek duygulanan Nell, bütün bunları işitince; burasının iyilik ve fazilete tahsis edildiğine; burasının günah ve kederin giremediği bir başka âlem, şerrin mevcut olmadığı bir huzur ve istirahat yeri olduğuna inandı.

Bekâr zat her mezar ve kabir taşı hakkında genç kıza bilgi verdikten sonra, onu şimdi ancak karanlık bir kemer halinde bulunan kilisenin eski mahzenine götürdü ve ona eskiden rahipler zamanında burasının nasıl tenvir edildiğini anlattı. Tavandan sarkan kandiller, güzel kokular saçan buhurdanlıklar, altın ve gümüşten parıldıyan elbiseler, resimler, kıymetli kumaşlar ve alçak kemerler altında parıldıyan mücevherler arasında eski tarihlerde gece yarısı işitilen ilâhilerden bahsetti ve başlıklı insanların diz çöküp tesbih çektikleri yeri gösterdi. Daha sonra tekrar yukarı çıkarıp vaktiyle uzaktan siyah robları içinde süzülüp

geçtikleri seçilen, veyahut karanlık gölgeler halinde durup dualar dinliyen rahibelerin bulunduğu, tepeye yakın galerileri gösterdi. Kabirleri üstünde resimleri bulunan cengâverlerin yukardaki paslanıp çürüyen zırhları giydiklerini; şunun bir miğfer, bunun bir kalkan, onun bir zırhlı eldiven olduğunu, bu cenkçilerin koca kılıçları nasıl kullandıkları ve şu ilerideki demir topuzla insanları nasıl yere serdiklerini bir bir anlattı. Genç kız bütün işittiklerini hafızasına nakşetti ve bazan geceleyin bu eski zamanların rüyasından uyandığı zaman, yatağından kalkıp eski kiliseye baktı ve pencerelerin aydınlanıp orgların çaldığını ve seslerin yükseldiğini işitmek istedi.

İhtiyar zangoç iyileşip ayağa kalkmıştı. Genç kız ondan da daha birçok şeyler öğrendi. Zangoç henüz çalışamıyordu. Fakat bir gün, kazılacak bir mezara nezaret etmek üzere gelmişti ve konuşkanlığı üzerinde idi. Nell önce onun yanında ayakta durarak ve sonra yanıbaşında çayırların üzerine oturup düşünceli başını ona doğru kaldırarak konuşmaya başladı.

Şimdi zangoçluk vazifesini gören adam ondan daha yaşlı olmasına rağmen daha aktifti, fakat sağırdı. Genç kız mecbur olunca yarım millik mesafeyi ancak altı saatte müşkülâtla yürüyebilecek olan eski zangocun onunla işi hakkında görüşürken — sanki yaşıyan insanların en sıhhatli ve en kuvvetlisi imiş gibi — onun sakatlığı karşısında bir nevi sabırsız merhametle konuştuğuna dikkat etmekten kendini alamadı.

Nell yaklaşarak:

— Bu işin yapıldığını gördüğüme üzüldüm; dedi. Kimsenin öldüğünü duymadım.

Zangoç cevap verdi:

— Başka bir yerde yaşıyordu, yavrum. Buradan üç mil uzak bir yer.

— Genç mi idi?

— Evet; altmış dörtten fazla olmıyacak. David; yoksa daha yaşlı mıydı?

David kazma ile meşguldü. Sorulan suali işitmedi. İhtiyar zangoç, mezarcıya koltuk değneğiyle yetişemiyeceğinden ve yardımsız olarak yerinden kalkamıyacak kadar sakat olduğundan. onun dikkatini çekmek için kırmızı takkesine bir parça toprak attı.

David başını kaldırarak sordu:

— Ne oluyor?

— Becky Morgan kaç yaşındaydı?

— Becky Morgan mı?

İhtiyar zangoç: "Evet" dedi ve sonra yarı merhamet kokan yarı öfkeli bir tonla mezarcının işitmediği şu sözleri ilâve etti:

— Sen gittikçe ağır işitmeye başlıyorsun; David!

İhtiyar mezarcı işini bırakıp temizlemek için yanına koyduğu taş parçası ile küreğini temizledi ve kim bilir kaç tane Becky Morgan'ın tozunu küreğinden kazıdıktan sonra, meseleyi teemmüle koyuldu.

— Bir düşüneyim; dedi. Geçen gece tabutun üzerine ne yazdıklarını gördüm. Yetmiş dokuzdu, galiba!

İhtiyar zangoç:

— Yok; hayır! dedi.

Yaşlı mezarcı içini çekerek cevap verdi:

— Evet öyle; çünkü bizim yaşımıza pek yakın olduğunu tahmin ediyorum. Evet, yetmiş dokuz olacak.

İhtiyar zangoç heyecanlanarak sordu:

— Rakamı yanlış görmediğine emin misin, Davy?

— Nasıl?

İhtiyar zangoç titizlenerek söylendi:

— Pek sağır, pek sağır; a canım! Yaşın doğru olduğuna emin misin?

— Tabii, niçin doğru olmasın?

İhtiyar zangoç kendi kendine mırıldandı: "Pek ağır işitiyor; hem de galiba bunuyor!"

Nell onu bu düşünceye sevk eden ne olduğunu kestiremedi. Çünkü ihtiyar mezarcı en azı onun kadar kavrayışlı göründüğü gibi, herhalde ondan da güçlü, kuvvetli idi. İhtiyar zangoç daha fazla bir şey söylemediğinden üstüne varmadı.

— Bana yetiştirdiğiniz bahçelerden bahsetmiştiniz. Buraya bir şey diker misiniz?

—Kilise avlusuna mı? Hayır; ben dikmem.

— Etrafta çiçekler ve fidanlar gördüm. Bakın; şurada da var. Bunları sizin yetiştirdiğinizi sanmıştım. Ne yazık ki iyi büyümemişler.

— Onlar Tanrı'nın dilediği şekilde büyürler. Tanrı merhametli takdiriyle onların burada yetişmelerini önlemiştir.

— Sözlerinizden bir şey anlamıyorum.

— Bu mezarlar pek içli ve muhabbetli dostları olan insanların mezarlarıdır.

— Buna eminim ve böyle olduğuna memnunum.

— Ama şunlara bak. Nasıl boyunlarını büküp kuruyorlar. Sebebini tahmin ediyor musun?

— Hayır.

— Çünkü toprak altında yatanların hâtırası çabuk unutuluyor. Önce; sabahleyin, öğle üzeri ve akşamları gelip bakarlar. Arası çok geçmeden daha seyrek, günde bir defa, haftada bir defa gelirler; sonra ayda bir, daha sonra pek uzun ve belirsiz fâsılalarla gelirler ve nihayet hiç gelmez olurlar. Bu gibi nişaneler pek ender payidar olur. Ben, en ömürsüz yaz çiçeklerinin bile daha fazla dayandığına şahit oldum.

Genç kız:

— Buna çok üzüldüm; dedi.

İhtiyar zangoç başını sallıyarak cevap verdi:

— Buraya ziyarete gelenler de öyle söylüyorlar; fakat ben bu fikirde değilim. Bana: "Sizin burada çok iyi bir âdetiniz var. Mezarlara çiçekler, fidanlar dikiyorsunuz. Fakat onların kuruyup döküldüğünü görmek çok hazin!" diyorlar. Ben de onlara, aflarına güvenerek, yaşıyanlar için bunun daha iyi olduğunu söylüyorum. Hiç şüphesiz öyledir de. Tabiata karşı konulmaz.

Genç kız samimî bir sesle:

— Belki ziyaretçiler gündüzün mavi semaya, geceleyin yıldızlara bakıp, ölülerin mezarlarda değil; gökyüzünde yaşadıklarını tahayyül ediyorlar; dedi.

İhtiyar zangoç şüpheli şüpheli:

— Belki öyledir; cevabında bulundu.

Nell kendi kendine: "İster benim düşündüğüm gibi olsun, ister olmasın; burasını kendime bahçe yapacağım. Arasıra burada çalışmanın bir zararı olmaz ve herhalde pek hoş bir iş olur." diye düşündü.

İhtiyar zangoç genç kızın pembeleşen yüzüne ve nemlenen gözlerine dikkat etmeden, mezarcıya dönüp ona adiyle seslendi. Becky Morgan'ın yaşı onu üzdüğü anlaşılıyordu. Bunun sebebini anlamak Nell için pek müşkül bir mesele idi.

Adı iki, üç defa tekrarlandıktan sonra, dikkati çekilen mezarcı, işini bırakıp küreğine yaslandı ve elini ağır işiten kulağına kaldırarak:

— Bana mı seslendin? diye sordu.

İhtiyar zangoç kabre işaret ederek:

— Onun bizden daha yaşlı olduğunu sanıyorum, Davy; dedi.

Mezarcı kederli bir baş sallaması ile cevap verdi:

— Yetmiş dokuz! Sana bunu gözlerimle gördüğümü söyledim.

— Görmüşsün; evet ama, Davy; kadınlar yaşlarını doğru söylemezler.

İhtiyar mezarcı gözlerinde ansızın beliren bir parıltı ile:

— Evet doğru; dedi. İhtimal daha yaşlı idi.

— Ben daha yaşlı olduğuna eminim! Onun ne kadar yaşlı göründüğünü hatırlıyor musun? Biz onun yanında çocuk kalıyorduk!

— Sahi pek yaşlı görünüyordu.

— Kaç seneler senesi yaşlı göründüğünü bir düşün ve sonra bizim yaşımızda, yetmiş dokuz yaşında, olup olmadığını söyle!

Beriki cevap verdi:

— En azı beş yaş daha ihtiyar olmalı.

— Beş mi? On desene şuna! Ferah ferah seksen dokuz olmalı. Kızının öldüğü zamanı hatırlıyorum. Seksen dokuzdan bir gün eksik değil. On yaş küçük görünmeye heves etmiş; ah şu insanlık gururu!

Yaşlı adam bu mevzu üzerinde moral düşüncelere dalmakta gecikmedi ve her ikisi de müteveffanın tahmin ettikleri yaşta değil, hürmete lâyık bir yaş olan yüz yaşına kadar yaşayıp yaşamadığını açıklıyacak deliller gösterdiler. Bu meseleyi her ikisini de memnun edecek şekilde hallettikten sonra, ihtiyar zangoç arkadaşının yardımı ile oturduğu yerden kalkıp ayrıldı.

Topallıyarak yola koyulan ihtiyar zangoç:

— Hava serin; yaz gelmeden fazla oturmaya gelmez; dedi.

İhtiyar David sordu:

— Ne dedin?

Beriki söylendi:

— Zavallı adam pek ağır işitiyor; Allaha ısmarladık.

David onun arkasından bakarak:

— Gittikçe ihtiyarlıyor; her gün biraz daha takatten kesiliyor; dedi. Ve böylece her biri, diğerinin kendinden az sayılı günleri olduğuna inanarak ve Becky Morgan'ın daha on seneye kadar kendileriyle yakın bir alâkası olmıyan ve huzur kaçıran bir tesiri bulunmıyan ölümü hakkında mutabık kaldıkları uydurma hikâye ile rahatlayıp teselli bularak, birbirinden ayrıldılar.

Nell birkaç dakika daha kalarak küreği ile toprak atan ve sık sık öksürüp derin nefes alan, kendi kendine, temkinli, içten gelen bir gülümseme ile, ihtiyar zangocun günden güne süratle çoktüğü hakkında bir şeyler mırıldanan ihtiyar mezarcıyı seyre daldı. Nihayet o da ayrıldı ve düşünceli düşünceli kilise avlusundan geçerken, yeşil bir mezarlıkta oturup okuyan öğretmen ile ansızın karşı karşıya geldi.

Öğretmen kitabını kapıyarak neşeli bir tavırla:

— Vay Nell burada hâl dedi. Seni açık hava ve gün ışığında gördüğüme memnun oldum. Yine her zamanki gibi kilisede olduğundan korkuyordum.

Nell onun yanına oturarak:

— Korkmak mı? dedi. Niçin? Orası iyi bir yer değil mi?

— Evet; evet ama, arasıra da neşeli olmalısın. Yok; öyle başını sallayıp mahzun mahzun gülümseme!

— Kalbimi anlıyacak olsanız, hiç mahzun değilim. Beni kederli görmüş gibi bakmayınız. Şimdi şu koca dünyada benden bahtiyar insan yok.

Genç kız rikkatli bir şükran hissiyle onun elini tuttu. Bir süre sessiz kaldıktan sonra: "Bu Allah'ın bir iradesi." dedi.

— Ne?

— Bütün etrafımızdakiler. Şimdi hangimiz mahzunuz. Görüyorsunuz ki ben gülüyorum.

— Ben de gülüyorum. Daha burada ne kadar güleceğimizi düşünerek gülüyorum. Biraz ileride konuşuyordunuz değil mi?

— Evet.

— Seni kederlendiren bir şey mi konuştumuz?

Burada uzun bir sükût oldu.

Öğretmen şefkatle:

— Neydi bu? Anlat bana! dedi.

Genç kız göz yaşlarını tutamıyarak:

— Etrafımızda göçüp gidenlerin ne kadar çabuk unutulduğu beni meyus ediyor; dedi.

Öğretmen genç kızın etrafına fırlattığı nazara dikkat ederek:

— Ziyaret edilmiyen bir mezar, kurumuş bir ağaç, solmuş bir çiçeğin. unutma ve soğuk bir ihmal eseri mi olduğunu sanıyorsun? dedi. Buradan uzakta görülen birtakım işlerin bu ölüler tara-

fından en iyi bir şekilde hatırlanacağını düşünmüyor musun? Nell; bize ihmal edilmiş gibi görünmelerine rağmen; şu anda en iyi düşünce ve hareketlerini şu mezarlar teşkil eden nice insanlar mevcut olabilir.

Genç kız telâşla:

— Fazlasını söylemeye hacet yok; dedi. Bunu bildiğimi hissediyorum. Sizi düşününce bunu bilmemezlik edebilir miyim?

— Ölen hiçbir mâsum ve iyi insan unutulmaz. Bu itikada dört elle sarılalım. Beşiğinde cıvıldaşıp söyleşen bir yavru, vücudu küle çevrilse, veyahut derin sulara gömülse bile; onu sevenlerin iyi hâtıralarında daima yaşıyacak ve onlar vasıtasiyle de dünyayı koruyup ıslah eden hareketlerde mühim bir rol oynıyacaktır. Cennette hiçbir melek yoktur ki, bu dünyada onu sevenler vasıtasiyle hayırlı bir iş görmemiş olsun! Unutulmak mı? İnsanların iyi işlerinin hakikî kaynakları bulunacak olsa, ölüm bile ne kadar güzelleşir; hayırlı işler, merhamet ve muhabbetin tozlu mezarlarda yetiştiği görülürdü.

— Evet doğru. Bunu ben de biliyorum. Bunun kudretini sizin için sevgili küçük öğrenciyi şahsında yaşatan benden iyi takdir edecek bulunur mu? aziz dost; bana temin ettiğiniz huzur ve istirahati tahmin edemezsiniz.

Biçare öğretmen hiçbir cevap vermedi. Ancak sükûnetle genç kıza doğru eğildi yüreği taşmıştı.

İhtiyar dede onlara yaklaştığı zaman hâlâ oturuyorlardı. Daha fazla konuşmaya vakit kalmadan kilise saati ders zamanını çaldı ve dostlar birbirinden ayrıldı.

İhtiyar dede onun arkasından bakarak:

— İyi ve merhametli bir insan. Ondan bize hiçbir zarar gelmez, Nell; dedi. Artık burada emniyetteyiz ve buradan hiç ayrılmıyacağız.

Genç kız başını sallayıp gülümsedi.

Dedesi onun yanağını okşıyarak:

— Sevgili Nell'in istirahate ihtiyacı var; dedi. Pek solgun, pek solgun. Ama o zamankinden çok daha iyi.

— Hangi zaman?

— Evet; ne zamandı? Kaç hafta oldu. Parmağımla sayabilir miyim? Daha iyisi hiç saymıyalım. Geçip gittiği ne büyük nimet.

— Onları unutacağız dedeciğim. Hatırlasak bile silinip kaybolan korkuları bir rüya gibi hatırlıyacağız.

İhtiyar dede omuzları üzerinden bakıp eliyle ona işaret ederek:

— Artık bu rüyalardan ve getirdikleri kederden bahsetmiyelim. Burada rüya görmiyeceğiz. Burası pek âsude bir yer. Rüyalara yer yok. Artık bir daha bizi takibetmemeleri için bunları unutalım. Burada, huzur içinde yaşamak için, çökmüş gözler, çukurlaşmış yanaklar. rutubet, soğuk, açlık ve hepsinden daha kötü olan korkuyu unutalım; dedi.

Genç kız bu mesut değişiklik için Allah'a şükretti.

— Çok sabırlı olacağım, sana müteşekkir ve itaatli kalacağım; Nell, benim yanımdan ayrılma! Yalnız başına bir tarafa çekilip gitme! Hep senin yanında kalacağım. Sana karşı doğru ve sadık kalacağım, Nell.

Nell neşeli bir tavır takınarak:

— Çekilip gitmek mi? dedi. Doğrusu bu pek eğlenceli bir şey olur. Şurasını görüyor musun, dede? Burayı kendi bahçemiz yapacağız. Çok güzel bir yer. Yarın işe başlarız. Yanyana beraberce çalışırız.

— Çok iyi bir fikir. Unutma yavrum. Yarın hemen başlarız.

Ertesi gün işe başladıkları zaman, ihtiyar dede kadar mesrur ve memnun, mevkiin uyandırdığı hislerden uzak bir insan tasavvur edilebilir miydi? Mezarlar arasında yetişen uzun otları ve ısırganları ayıklayıp fidanları budadılar; çayırı düzeltip otları ve yaprakları attılar. Böyle harıl harıl çalışıp dururlarken Nell toprağa doğru eğdiği başını kaldırınca ihtiyar bekâr zatın çitin yanında oturup sessiz, sedasız kendilerini seyrettiğini gördü.

Nell ona selâm verince ufak yapılı ihtiyar zat başını sallıyarak:

— Çok iyi, çok şefkatli bir iş, dedi. Bütün bunları bu sabah mı yaptınız?

Genç kız gözlerini yerden ayırmıyarak:

— Daha henüz fazla bir şey yapmadık efen-

dim; dedi. Yapmak istediğimiz daha çok işimiz var.

— Çok iyi bir iş, çok iyi bir iş. Ama böyle yalnız gençlerin ve çocukların mezarında mı çalışıyorsunuz?

Nell başını çevirip yumuşak bir sesle:

— Diğerlerine de sıra gelecek efendim; dedi.

Bu küçük bir olaydı; belki tesadüfen, belki bilerek, belki de genç kızın gençlere karşı duyduğu şuuraltı bir sempatiden ileri gelmişti. Daha önce dikkat etmemiş olmasına rağmen; bu hakikat dedesinin dikkatini çekti. Birdenbire mezarlara ve sonra endişeli nazarlarla genç kıza baktı. Onu yanına çekip istirahat etmesini söyledi. Çoktan beri unuttuğu bir şey — belirsiz bir şekilde — dimağını meşgul etti. Daha mühim işlerde olduğu gibi bu düşünce çabuk kaybolmuştu. O gün birkaç defa ve sonraları sık sık zihnini işgal etti. Bir defa; beraberce çalışırlarken, Nell, dedesinin dönüp dönüp ona — sanki acı bir şüpheyi çözmek veyahut dağılan zihnini toparlamak istiyormuş gibi — merakla baktığını görünce, sebebini söylemesinde ısrar etti. Dedesi bir şey olmadığını söyledi ve başını kolu üstüne yaslıyarak eliyle yanağını okşadı. Her gün biraz daha kuvvet kazandığını ve yakında genç bir kadın olacağını ilâve etti.

LV.

O zamandan itibaren genç kız hakkında ihtiyar dedenin zihninden ayrılmıyan bir endişe uyanmıştı. İnsan kalbinde öyle garip teller vardır ki, en şiddetli ve samimî çağrılara karşı hissiz ve sessiz kaldıkları halde, nihayet en hafif ve tesadüfî bir temasa cevap verirler. En duygusuz ve çocukça dimağlarda bile, sanatın pek ender kıymetlendirdiği, liyakatin pek az yardım ettiği öyle bir düşünce zinciri vardır ki, tıpkı büyük hakikatler gibi, onu keşfeden en basit bir gaye peşinde olduğu sırada, kendiliğinden doğup gelişir. O zamandan itibaren ihtiyar dede torununun rahatsızlığını ve gösterdiği sadakati asla aklından çıkarmadı. Bu küçük hâdiseden sonra, genç kızın daima yanıbaşında, zorluklar ve ıstırap içinde meşakkata katlandığını gören; onu kendi şahsında şiddetle hissettiği elem ve sefaletin bir ortağı olmaktan başka bir şey telâkki etmeyip buna genç kız hesabına olduğu kadar kendi adına da kederlenen ihtiyar dedenin şuurunda, torununa karşı duyduğu şükran hissi ve onun katlandığı keder ve elemlerin tesiri zâil olmadı. O zamandan itibaren, sonuna kadar; torununa karşı duyduğu muhabbetten başka hiçbir şahsi endişe, kendi istirahati hakkında hiçbir düşünce, hiçbir egoist mülâhaza ihtiyar dedenin zihnini işgal etmedi.

Nell'i yorulup koluna yaslanıncıya kadar yukarı, aşağı takibediyor; ocak başında karşısına oturuyordu. Eskiden olduğu gibi başını kaldırıp

kendisine gülümseyinciye kadar onu seyrediyor; ona belli etmeden ağır ev işlerini görüyor; soğuk ve karanlık gecelerde kalkıp torunu uyurken nefesini dinliyor; elini tutmak için saatlerce yatağının başında oturuyordu. Bu perişan dimağda neümitler, ne korkular, ne derin muhabbet hislerinin yer aldığını, zavallı ihtiyar adamda ne gibi bir değişiklik husule geldiğini ancak her şeyi bilen Allah bilirdi.

Haftalar geçmişti. Bazan genç kız hafif bir yorgunlukla bitap düşüyor; ateşin yanındaki sedire uzanarak saatler geçiriyordu. Bu sırada öğretmen kitaplar getirip ona yüksek sesle okuyordu ve öğretmenin gelmediği akşamlar pek enderdi. İhtiyar dede oturup dinliyor; kelimeleri kavramasa bile, gözlerini genç kızdan ayırmıyordu. Nell hikâyeyi beğenip gülümsiyecek olsa, o da hikâyenin güzel olduğunu söylüyor ve bu kitaba karşı sevgi besliyordu. Torunu akşamları ihtiyar bekâr zatın anlattığı masaldan hoşlanacak olsa — bekâr zat şüphesiz çok iyi masallar anlatıyordu — ihtiyar dede bin zahmetle masalı hâfızasına nakşetmeye çalışıyor ve bekâr zat ayrılırken o da yavaşça arkasından gidiyor; Nell'den bir tebessüm kazanmak için ondan şu veya bu kısmı tekrar etmesini rica ediyordu.

Fakat çok şükür ki. Nell daima içerde kalmıyordu. Çünkü genç kız açık havada bulunmak ve kendi yaptığı bahçede gezmek için büyük bir arzu duymaktaydı. Kiliseyi görmek için guruplar halinde ziyaretçiler geliyor ve bunlar Nell'den

bahsedip başkalarını gönderiyor ve böylece hattâ senenin bu mevsiminde bile, hemen hemen ziyaretçisiz bir gün geçmiyordu. İhtiyar dede çok sevdiği sesi dinliyerek kısa bir mesafeden onları takibediyor; yabancılar çekilip Nell'den ayrılınca, onlara karışıp ne konuştuklarına kulak misafiri oluyor; yahut aynı maksatla, beyaz saçları açık olduğu halde, onlar geçerken kapıda durup bekliyordu. Ziyaretçiler daima genç kızın zekâ ve güzelliğini methediyorlar; ihtiyar adam da bunları işitmekle iftihar ediyordu. Fakat ekseriya ilâve edilen ve ihtiyar dedenin kalbini burkup onu hıçkırtıp ağlatan ne idi? Lâkayt yabancılar, hattâ genç kıza karşı o dakikanın verdiği alâkadan başka bir şefkat beslemiyen, oradan ayrılıp ertesi gün böyle bir mahlûkun yaşadığını bile unutacak olanların görüp acıdığı ve merhametle Allaha ısmarladık deyip giderlerken fısıldaşmalarının sebebi ne idi?

Bütün köy halkı içinde tek bir insan yoktu ki, zavallı Nell'e karşı bir sevgi ve ilgi duymasın. Onlar arasında da aynı his, genç kıza karşı bir rikkat, her gün biraz daha artan merhametli bir saygı vardı. En katı yüreklileri bile, yolda ona mutat noktada rastlamayınca üzülüyor; yolundan ayrılıp kafesli pencerede onu soruyordu. Onu kilisede oturur görünce, açık kapıdan yavaşça ona bakıyorlar; fakat kalkıp kendilerine doğru gelmeyince, konuşmuyorlardı. Ortada genç kızı onların hepsinin üstüne çıkaran bir his vardı.

Pazar günleri de böyle idi. Kiliseye gelenler

hep fakir köylülerdi. Çünkü eski bir ailenin yaşadığı şato boş bir harabeden ibaretti ve yedi mil mesafede mütevazi halktan başka kimse yoktu. Herkesin alâkası Nell üzerinde toplanmıştı. İbadetten önce ve sonra, kilise kapısının önünde, onun etrafında toplanıyorlar; küçük çocuklar onun eteği etrafında küme oluyorlar; ihtiyarlar dedikoduları unutup ona nazik selâmlarda bulunuyorlardı. Genç olsun, ihtiyar olsun; hiçbiri Nell'e dostça bir kelime sarf etmeden geçmiyordu. Üç dört mil uzaktan gelenler ona küçük hediyeler getiriyorlar; en alçakgönüllüsü de, en kabası da, ona iyi temennilerde bulunuyordu.

Genç kız ilk defa kilise avlusunda oynadıklarını gördüğü çocukları arayıp bulmuştu. Bunlardan biri — küçük kardeşinden bahseden — Nell'in en ziyade hoşlandığı arkadaşıydı. Kilisede yanyana oturuyorlar; hattâ kilise kulesine beraber çıkıyorlardı Küçük çocuk Nell'e yardım etmekten, daha doğrusu yardım ettiğini sanmaktan, pek büyük bir zevk duyuyordu ve kısa bir zamanda pek yakın birer dost olmuşlardı.

Nell bir gün, her zamanki yerinde oturup okurken bu çocuk gözleri yaşlı olduğu halde koşup geldi ve ona büyük bir muhabbetle bakıp küçücük ellerini, derin bir iştiyakla, onun yanaklarına koydu.

Genç kız onu teskine çalışarak:

— Ne var? diye sordu.

Çocuk. genç kızı kucaklıyarak:

— Hayır, olmaz, olmaz! diye bağırdı.

Nell ona hayretle baktı ve saçlarını başının üstüne sıvazlayıp öptükten sonra, ne demek istediğini sordu.

Çocuk:

— Biz onları göremiyoruz, bizimle konuşup oynamıyorlar; sen de onlardan biri olmamalısın sevgili Nell! dedi. Bizimle kalacaksın, değil mi?

— Anlıyamıyorum; ne demek istiyorsun? Anlat bana!

Çocuk onun yüzüne bakarak:

— Kuşlar tekrar cıvıldaşmaya başlamadan senin bir melek olacağını söylüyorlar. Fakat olmıyacaksın, değil mi? Bizi bırakma Nell! Gökyüzü ne kadar nurlu da olsa, bizden ayrılma Nell!

Genç kızın başı öne düştü ve elleriyle yüzünü kapadı.

Çocuk göz yaşları arasında sevinerek:

— Düşüncesine bile tahammül edemiyor; dedi. Gitmiyeceksin değil mi Nell? Bizi ne kadar müteessir edeceğini tahmin edersin. Bizimle beraber kalacağını söyle, sevgili Nell! Kalacaksın değil mi?

Küçük çocuk kollarını kavuşturup genç kızın yanına diz çökmüştü.

— Nell! Gitmiyeceğini söylersen onların yanıldığını anlar ve ağlamam. Evet demiyeceksin: Nell!

Nell'in başı öne eğilmiş ve elleriyle yüzünü örtmüştü. Çocuğun hıçkırıklarından başka bir ses işitilmedi.

— Bir müddet sonra iyi kalbli melekler senin bizim aramızda kaldığına çok memnun olacak. Willy onlara karıştı; fakat geceleyin yatağımızda onu ne kadar aradığımı bilse, eminim ki benden ayrılmazdı.

Genç kız ona cevap veremedi ve sanki yüreği çatlıyacakmış gibi, içini çekerek ağladı.

Çocuk okşıyarak ve yanağını yanağına sürerek:

— Ne diye gideceksin Nell? dedi. Senin kaybına ağladığımızı işitince mesut olamıyacağını biliyorum. Şimdi Willy'nin cennette olduğunu, orada daima bahar olduğunu söylüyorlar. Halbuki, ben onun bahçe yatağına uzanıp yattığım zaman, dönüp beni öpemediğine herhalde çok üzülüyor olmalı. Gidecek olursan Nell, benim hatırım için onu sev, onu ve seni ne kadar sevdiğimi söyle! İkinizin beraber ve mesut olduğunuzu bilirsem bu ayrılığa tahammül etmeye çalışacağım; sizi üzecek bir harekette bulunmıyacağım. Buna emin ol!

Nell, çocuğun ellerini boynuna koymasına müsaade etti. Göz yaşlariyle karışan bir sükûttan sonra, çocuğa yüzünde bir tebessümle bakarak, pek hafif ve nazik bir sesle Tanrı'nın müsaade ettiği müddetçe kalıp ona arkadaş olacağını vaaddetti. Çocuk ellerini çırpıp ona tekrar tekrar teşekkür etti ve aralarında geçeni kimseye söylememesi hakkındaki tembihe tamamiyle uyacağına, samimiyetle söz verdi.

Genç kızın anladığına göre, çocuk sözünü tutmuş; ona bütün gezintilerinde ve düşüncelerinde sessiz bir arkadaş olmuştu. Sebebini kavrıyamamış olmasına rağmen; hissettiğine göre; çocuk kendisine ıstırap veren bu mevzua bir daha dönmemişti. Bununla beraber; çocukta itimatsızlığa benzer bir şey yer etmişti. Bazan; hattâ akşam karanlığında bile, gelip, genç kızın içeride emniyette olup olmadığını anlamak için kapıdan ürkek bir sesle sesleniyor; müspet cevap alıp içeri girmesi istenince, genç kızın yanındaki alçak bir iskemleye ilişerek gelip kendisini arayıp buluncaya kadar sabırla oturuyordu. Sabah olur olmaz eve gidip genç kızın hatırını soruyor; sabahleyin, öğleyin, akşam üstü arkadaşlarını ve oyununu bırakarak genç kıza arkadaşlık ediyordu.

Bir kere ihtiyar zangoç:

— Çok iyi, küçük bir dost! dedi. Kardeşi ölünce — o da henüz yedi yaşındaydı — çok üzüldüğünü hatırlıyorum.

Nell, öğretmenin söylediği sözleri düşündü ve hakikatin bu küçük çocukta bile nasıl tecelli ettiğini hissetti.

İhtiyar adam ilâve etti:

— Bu, ona bir sessizlik vermişti. Bununla beraber; zaman zaman neşelenmesini biliyor. Siz galiba kilisenin mahzeninde idiniz; değil mi?

— Hayır; ben oraya gitmekten korkuyorum. Kilisenin bu kısmına hiç gitmiyorum.

— Gel beraber gidelim. Ben orasını çocukluğumdan beri bilirim. Kilisenin yeraltı kemerlerinin bulunduğu yere beraberce indiler ve kemerler arasında loş bir yerde durdular.

İhtiyar adam:

— İşte burası! dedi. Bana elini ver. Şu kapağı da kapa; düşmiyesin. İhtiyarlık — romatizma demek istiyorum — eğilmeme müsaade etmiyor!

Genç kız:

— Ne kasvetli, ne korkunç bir yer! dedi.

İhtiyar adam parmağı ile işaret ederek:

— Şuraya bak! dedi

Nell itaat ederek derin çukura baktı.

— Burası başlı başına bir mezara benziyor.

— Evet öyle.

— Bana öyle geliyor ki önce burasını daha karanlık ve keşişleri de daha dindar göstermek için kazmışlar. Kapatılsa daha iyi olur.

Nell düşünceli düşünceli mahzene baktı.

Zangoç:

— Burası kapanınca bilmem toprak daha kimlerin başını örtecek! dedi. Gelecek bahara burasını kapıyacaklar.

Genç kız, penceresinden batan güneşi seyredip kendi kendine: "Kuşlar baharda yine ötecek; bahar ne güzel, ne mesut bir zaman" diye düşündü.

LVI.

Swiveller Beyaban'daki çay partisinden bir iki gün sonra, mutat saatte Sampson Brass'ın yazıhanesine yürüdü ve bu doğruluk mâbedinde henüz başka kimse olmadığından şapkasını masanın üstüne koyup cebinden çıkardığı küçük bir paketten siyah bir tül parçası alarak onu şapkasına bir şerit gibi iğnelemeye koyuldu. Şapkaya bu matem bandını takıp büyük bir memnuniyetle seyrettikten sonra — matemin tesirini arttırmak için — şapkasını bir tarafa fazla eğerek başına geçirdi. Bu işleri arzu ettiği şekilde tamamlayıp ellerini cebine soktu ve yazıhane içinde, ölçülü adımlarla, bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

— Her zaman böyle oldu; dedi. Ta çocukluğumdan beri en aziz ümitlerimin boşa çıktığını gördüm. Her ne zaman bir ağaç veya çiçeği sevecek olsam, en önce kuruyup solan o oldu. Siyah, yumuşak gözlü bir âhu sevmedim ki, ben tanıyıp sevmeye başlayınca, gidip bir bahçıvanla evlenmesin!

Bu düşüncelerin tesiri altında bulunan Swiveller kendini müşterilerin oturduğu sandalyenin kollarına attı.

Sonra şakacı bir sükûnetle:

— Galiba hayat, bu! dedi. Pekâlâ; ben halimden şikâyetçi değilim. Swiveller bundan sonra şapkasını çıkarıp ona sert sert baktı ve sanki malî neticelerini düşünmese, şapkayı ayakları al-

tında ezecekmiş gibi davranarak ilâve etti: "Bunu hiçbir alışverişim kalmıyan, hayatımın sonuna kadar adını bile ağzıma almıyacağım bir kadının hâtırası, bir hiyanet ve sadakatsizlik nişânesi olarak giyeceğim. Ha, ha, ha!..."

Swiveller'in kendi kendine konuşmasının sonunda, pek ciddî düşünceleriyle bir tezat teşkil eden, neşeli bir kahkaha atmadığı düşünülecek olsa bile, şunu kaydedelim ki, genç adam pek dramatik bir halde bulunduğundan; rolünün bu kısmını melodramlarda "şeytan gibi gülme" diye vasıflandırılan şekilde yaptı. Çünkü şeytan heceler halinde ve daima üç hece olarak güler ki, bu hakikaten hatırda tutmaya lâyık bir şeydir.

Bu zehir gibi sesler kaybolmadan ve Swiveller pek abûs bir çehre ile sandalyede otururken, yazıhane kapısında bir zil sesi — veyahut içinde bulunduğu ruh haline göre bir çan sesi — işitildi. Genç adam hemen kapıyı açınca, Chuckster'in pek mânalı simasiyle karşılaştı ve ikisi arasında pek samimî bir selâmlaşma oldu.

Chuckster bir ayağı üzerinde durup diğerini rahatça sallıyarak:

— Şu mülevves mezbahaya bugün pek erken gelmişsin; dedi.

— Biraz.

Chuckster kendisine pek yaraşan, hiçbir şeyi mühimsemiyen soğukkanlılıkla:

— Biraz mı? dedi. Saatin, sabahın henüz dokuz buçuğu olduğunu biliyorsun?

— Gelmez misin? Benden başka kimse yok. Swiveller cenapları yapayalnız. Hem günün sihirli saatinde.

— Gecenin kasvetli zamanında...

— Kilise avluları esnerken...

— Mezarlar ölüleri teslim ederken...

Diyalog şeklindeki bu iktibaslardan sonra, her ikisi de yeni bir poz alarak nazımdan nesre döndü ve yazıhaneye girdi. "Şanlı Apollonlar" kulübü âzası arasında bu gibi heyecanlar eksik olmazdı ve gerçekten bunlar onları birbirine bağlıyan rabıtalar. onları soğuk ve karanlık toprağın üstüne çıkaran cezbelerdi.

Bir iskemleye oturan Chuckster:

— Nasılsın dostum? diye sordu. Bazı hususî işlerim için şehre inmiştim. Sana uğramadan geçemedim. Lâkin seni bu kadar erken bulacağımı sanmıyordum.

Swiveller teşekkürlerini sundu. Konuşma devam edip iyi sıhhatte olduğu, Chuckster'in de aynı gıpta edilecek durumda bulunduğu tahakkuk edince, her ikisi de mensubu bulundukları şanlı cemiyetin geleneklerine uyarak, beraberce popüler bir düetin bir parçasını söyledikten sonra, el sıkıp oturdular.

Richard sordu:

— Ne havadis var?

— Şehir bir Felemenk fırını gibi düpedüz; azizim. Hiç havadis yok. Ama şu sizin kiracı pek ömür bir insan. Akıl erecek adam değil; görülmemiş bir insan.

— Ne işler görüyor?

Chuckster kapağı bronzdan bir tilki başı ile süslenmiş olan enfiye kutusunu çıkarıp:

— Bu adamın işine karışılmaz; dedi. Bizim kâtiple pek dost. Zararsız bir insan ama, pek yavaş ve yumuşak, şayet arkadaş arıyorsa, ne diye aklı eren, oturup konuşmasını bilen birisiyle dost olmuyor? Benim de kusurlarım yok değil...

Swiveller söze karıştı:

— Yok canım!

— Evet kusurlarım var. Hiçbir kimse kendi kusurlarını benim kadar bilmez. Gel gelelim; ben yumuşak başlı değilim. Şu bizim kâtipten ziyade insanları umumiyetle birbirine bağlıyan vasıflara sahibolmasam, boynuma bir kangal kaşar peyniri bağlar; kendimi denizlere atar; hayatımda olduğu gibi, kendimi rezil edip öldürdüm. Buna emin ol!

Chuckster burada sözlerine fâsıla verip parmağının kemiği ile tilkinin burnunu okşadıktan sonra, bir tutam enfiye çekti ve aksıracağını sanıyorsa hata ettiğini anlatmak için arkadaşına temkinle baktı.

— Abel ile dost olduğu yetişmiyormuş gibi, annesi ve babası ile de ahbaplığı ilerletti. Şu mahut yaban ördeği avından döneli beri onlardan ayrılmıyor. Züppe Kit'e de pek fazla ehemmiyet veriyor. Hem onun buraya sık sık gelip gideceği anlaşılıyor.Halbuki benimle, günlük nezaket icabı, birkaç kelimeden başka bir şey konuşmuyor.

Chuckster bundan sonra işlerin fazla ileri gittiğini anlatmak isteyen insanlara mahsus bir eda ile ve ciddiyetle ilâve etti.

— Bu o kadar bayağı, o kadar âdi bir şey ki, patronu düşünmiyecek olsam ve bensiz yapabileceğini kestirsem. derhal alâkayı keseceğim. Başka yapacak bir şey kalmadı.

Arkadaşının karşısında, bir başka iskemlede oturan Swiveller, onun hislerine iştirak etti; fakat ateşi karıştırıp hiçbir şey söylemedi.

Chuckster bir kâhin edasiyle sözlerine devam etti:

— Şu genç Snob, Kit'in sonu kötüye varacak. Biz mesleğimiz dolayısiyle insanlardan anlarız. Fazla olarak aldığı bir şilin için hizmet görmekten kaçmıyan bu delikanlının pek yakında foyası meydana çıkacak. Bayağı hırsızın biri. Başka türlüsü olamaz.

Galeyana gelen Chuckster belki bu mevzuu daha kesin bir dille daha da uzatacaktı; fakat bir iş için geldiği anlaşılan bir müşterinin kapıyı çalmasiyle sakin bir hal aldı. Aynı sesi işiten Swiveller de sandalyenin bir ayağı üzerinde dönerek masasının önüne geldi ve son heyecanı içinde elinde tuttuğu maşayı masanın içine attıktan sonra:

— Giriniz! dedi.

Gelen Chuckster'in öfkesine mevzu teşkil eden Kit'den başkası değildi. Chuckster onu görünce derhal cesaretini toplayıp ciddileşti. Swiveller bir an gözlerini dikip Kit'e baktı; sonra is-

kemlesinden fırlayıp kalktı ve maşayı sakladığı yerden çıkarıp her türlü hamle ve müdafaa hareketleriyle çılgınca bir meç talimine başladı.

Bu pek garip kabul tarzı ile karşılaşan Kit:

— Centilmen evde mi? diye sordu.

Swiveller henüz bir cevapta bulunmadan, Chuckster bu tarzdaki soruya hiddetli bir protestoda bulunmak fırsatını kaçırmadı. Soru sahibinin orada iki centilmenin oturup durduğunu görüp dururken, diğer centilmen diye soracak yerde yahut — aradığı zatın madûn birisi olması ihtimali karşısında, adiyle anacak ve derece ve sıfatını muhataplarının takdirine bırakacak yerde — centilmen diye soruşturmada bulunmasının saygısız ve züppece bir temayül olduğunu iddia etti. Bu hitap şeklinin kendisine mahsus olduğunu, bazı hoppaların sandığı gibi kendisinin alaya alınamıyacağını ve bunun onlara pahalıya mal olacağını belirtti.

Kit, Swiveller'e dönerek:

— Yukardaki centilmen evde mi demek istiyorum; dedi.

— Niçin soruyorsun?

— Evde ise ona bir mektup getirdim.

— Kimden?

— Bay Garland'dan.

Swiveller pek nazik bir tavırla:

— Ooo; dedi. O halde onu bana verebilirsiniz, efendim. Cevap isterseniz holde bekleyiniz. Orası pek havadardır, efendim.

— Teşekkür ederim; fakat müsaadenizle mektubu kendi elimle vereceğim.

Bu cevaptaki cüret Chuckster'e o kadar tesir etti, arkadaşının şerefi hakkında beslediği saygı hissini o kadar rencide etti ki, resmî müâhazalar mâni olmasa, Kit'i hemen oracıkta yok edecekti. Yapılan hakarete karşı gösterilecek olan bu tepkinin — zorlayıcı şartlar da düşünülecek olursa — İngilizlerden teşekkül eden bir jüri tarafından behemehal tasvip edilip, haklı bir adam öldürme vak'ası olarak tavsif edileceğini ve öç alanın yüksek karakteri ve ahlâkı hakkında iyi şahadette bulunacağını beyan etti. Swiveller ise bu mesele üzerinde bu kadar fazla hassasiyet göstermiyen arkadaşının aşırı heyecanından mahçup oldu ve nasıl hareket edeceğini şaşırdı. Kit'e gelince, o pek serinkanlı ve iyi huylu davranmıştı. Tam bu sırada yukardaki bekâr kiracının hiddetli sesi işitildi:

— Beni görmeye gelen mi var?

— Evet efendim.

— Hani nerede öyle ise?

Dick cevap verdi:

— İşte burada efendim. Delikanlı çağırıldığını işitmiyor musun? seni istiyorlar!

Kit yeni bir çekişmeye girmenin faydasızlığına inanarak "Muhteşem Apollonlar" kulübü mensuplarını sessiz, sedasız birbirine bakar bir halde bırakarak, acele çıkıp gitti.

— Nasıl ben sana demedim mi? Buna ne dersin?

Swiveller esas itibariyle iyi huylu bir insan olduğundan ve Kit'in tavır ve hareketinde büyük bir habasete delâlet edecek bir şey sezmediğinden, ne cevap vereceğini kestiremedi; bununla beraber Sampson ile kızkardeşinin içeri girmesiyle bu şaşkınlıktan kurtuldu. Zira Chuckster onları görür görmez çekilip gitti.

Sampson Brass ile sevimli hemşiresi mütevazı kahvaltıları esnasında mühim bir mevzu görüşmüş bulunuyorlardı. Bu gibi görüşmeler vukuunda — sanki kurdukları plân onları müsterih etmiş ve işlerini kolaylaştırmış gibi — yazıhaneye umumiyetle mutât zamanlarından yarım saat sonra, mütebessim bir çehre ile gelirlerdi. O gün bilhassa neşeli görünüyorlardı. Sally'nin tatlılığı pek üstündeydi; Brass da pek keyifli ve şakacı bir halde ellerini uğuşturup duruyordu.

— Keyfiniz bu sabah nasıl Mr. Richard?

Dick cevap verdi:

— Oldukça iyi efendim.

— Ne âlâ: ne âlâ! Tarla kuşları gibi neşeli olmalıyız, Mr. Richard. Lâtif bir dünyada yaşıyoruz. Gerçi içinde kötü insanlar yok değil; fakat kötü insanlar da olmasa, iyi hukukçular olmazdı. Ha, ha! Bu sabah postadan bir şey çıkmadı mı Mr. Richard?

Swiveller menfi cevapta bulundu.

Brass:

— Ehemmiyeti yok; dedi. Bugün az iş olursa, yarın çok olabilir. Hayatı tatlılaştıran kanaattir. Hiç gelen olmadı mı Mr. Richard?

— Sade bir arkadaş!

Brass hemen söze karıştı:

— Ve bir de şişe; ha, ha, ha! şarkının arkası böyledir, değil mi? Pek güzel bir şarkı, pek güzel bir şarkı Mr. Richard. İçindeki duyguyu pek severim. Ha, ha, ha! gelen arkadaş, bay Witherden'in yazıhanesinde çalışan genç değil mi idi? Başka bir kimse gelmedi mi Mr. Richard?

— Kiracıya biri geldi.

— Ooo! kiracıya öyle mi?

Dick, patronunun izhar ettiği aşırı neşe karşısında şaşalıyarak:

— Evet; şimdi onun yanında; dedi.

— Onun yanında öyle mi Mr. Richard? Ha, ha, ha! neşeleri bol olsun; değil mi Mr. Richard?

— Şüphesiz.

Brass masanın üstündeki kâğıtları karıştırarak:

— Kiracının ziyaretçisi kim acaba? diye sordu. Bir kadın olmasın Mr. Richard! Bevis Marks'ın şerefi korunmalı; değil mi Mr. Richard? Sevimli kadın bir ihtiyatsızlık edecek olursa...

— Hayır; hayır. Yine Witherden ile alâkası olan bir genç; adı, Kit.

— Kit öyle mi? acayip bir ad. Demek bu Kit yukarda ha?

Swiveller; kardeşinin gösterdiği bu nadir taşkınlığın önüne geçecek yerde, sükût ve zimnî bir tasviple karşılıyan Sally'ye hayretle baktı ve

herhalde birisini aldatıp parsa toplamakta olduklarına hükmetti.

Brass yazıhanenin gözünden bir mektup alarak:

— Lûtfen şu mektubu Peckham'a götürür müsün, Mr. Richard? dedi. Cevap istemez; fakat ehemmiyetli bir mektup olduğu için elden verilmesi lâzım. Araba parası yazıhaneye ait. Onun için hiç acıma! Mümkün mertebe fazla yazmana bak! Kâtiplerin düşüncesi de budur; değil mi Mr. Richard? Ha, ha. ha!

Swiveller vekar ve resmiyetle denizci ceketini çıkarıp sokak ceketini giydi. Askıdan şapkasını aldı ve mektubu cebine sokup ayrıldı. O gider gitmez, Sally de kardeşine tatlı bir tebessümde bulunup ayrıldı. Brass ise başını sallayıp burnunu okşadı.

Böylece yalnız başına kalan Brass aşağı inip sokak kapısından çıkacak olan herhangi bir kimseyi görebilmek için, yazıhane kapısını ardına kadar açıp karşısına geçti. Büyük bir neşe ve gayretle yazı yazmaya koyuldu; bir taraftan da müzikal olmaktan uzak bir sesle, devlet ile kiliseyi birleştirerek, yarı millî marş, yarı ilâhi bir şeyler mırıldanmaya başladı.

Bevis Marks'lı dâva vekili uzun zaman — kurnaz bir çehre ile durup dinlediği zamanlar müstesna — hem mırıldanıp hem yazmaya devam etti ve hiçbir ses işitmeyince, daha yüksek perdeden mırıldanıp daha yavaş tempo ile yazısını yazdı. Nihayet bu kısa fâsılalardan biri es-

nasında, kiracının kapısının açılıp kapandığını ve ayak seslerinin aşağı doğru indiğini işitti. O zaman Brass yazısını tamamiyle bırakıp, kalemi elinde, en yüksek perdeden bir şarkı mırıldanarak, kalbini tamamiyle müziğe kaptırmış bir insan edasiyle, başını bir taraftan bir tarafa sallayıp bir melek hasletiyle tebessüm etti.

Merdiven ve tatlı müzik Kit'i bu dokunaklı sahneye sevk etti. O, kapının önüne gelir gelmez, bay Brass şarkısını bırakıp tebessümünü muhafaza ederek, tatlılıkla başını salladı ve kalemi ile işaret edip onu davet etti.

Tasavvur edilebilinecek en hoş bir tarzda:

— Kit! dedi. Nasılsın?

Kit, çekingen bir tavırla münasip bir cevap verdi. Tam elini sokak kapısının kilidine koyacağı sırada, Brass yumuşak bir sesle onu çağırdı.

Dâva vekili esrarlı fakat iş adamlarına yaraşır bir tavırla:

— Kit! dedi. Dur biraz, gitme! Şuraya iki adımcık atıver! Brass yerinden kalktı ve sırtını ateşe vererek ilâve etti: "Olur şey değil! Sana bakınca gördüğüm simaların en tatlısını hatırlamış oluyorum. İki üç defa gelip gittiğini hatırlıyorum. Kit; aziz dostum; benim mesleğimde bulunan insanlar bazan elemli vazifeler de görürler. Onun için, hiç gıpta edilecek bir tarafımız yoktur.

— Takdiri benim gibilerine düşmezse de, gıpta etmiyorum, efendim.

Dâva vekili ona düşünceli bir dalgınlıkla bakarak:

— Biricik tesellimiz şu ki. rüzgârın istikametini çeviremezsek bile onu yumuşatırız. Tâbir caizse adalete merhamet katarız, dedi.

Kit kendi kendine: "Hangi merhamet." diye düşündü. Fakat bir şey söylemedi.

Bu münasebetle bay Quilp ile çok sert bir mücadeleye giriştim. Bay Quilp çok çetin bir adamdır. Fakat sonunda ıstırap içindeki fazilet bana ilham verdi ve istediğim müsamahayı elde ettim.

Vicdaniyle mücadele halinde bulunan bir insan tavriyle dudaklarını büzen dâva vekili karşısında Kit kendi kendine: "Hiç de fena bir insana benzemiyor." dedi.

Dâva vekili heyecanla:

— Mütevazi hal ve durumuna rağmen, senin hürmete lâyık taraflarını gördüm; dedi. Ben yeleğe bakmam, kalbe bakarım. Yelekteki çizgiler kafesin telleri; fakat kalb, içindeki kuş, demektir. Bu kuşlardan nicesi daimî surette tüylerini döküp teller arasından gagalarını çıkarır ve insanlığı gagalamak ister!

Kendi çizgili yeleğine bir telmih olduğunu sandığı bu şairane ifade Kit'in kavrayışının üstünde idi. Brass, ses ve tavriyle, bunun tesirini arttırmakta kusur etmedi; zira konuşmasında bir sofu itidal ve sükûneti takınmış; tabloyu tamamlamak için şöminenin üstüne bir kuru kafa ile beline bir ip bağlaması kalmıştı.

Brass kendi veya hemcinsinin zaafına gülümsiyen iyi bir insan edasiyle konuşurken masanın üstünde duran iki mecidiyeye işaret ederek:

— Bu hesap dışı; dedi. Al onları!

Kit önce gümüş sikkelere, sonra Sampson'a baktı ve tereddüt etti.

— Bunlar senin için.

— Kimden?

— Kimden geldiğinin ehemmiyeti yok. İstersen benden olsun! Yukarda pek eksantrik bir dostunuz var; fazla konuşmaya hacet yok. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi? Sen şunları al! Söz aramızda, bunlar aynı yerden alacağın son sikkeler olmıyacak. İnşallah olmaz da! Haydi güle güle; haydi güle güle Kit!...

Birçok teşekkürlerle ve ilk konuşmada sandığından çok daha iyi çıkan bir insan hakkında beslediği şüpheden kendi kendini ayıplıyan Kit, parayı alıp evinin yolunu tuttu. Brass da atesin yanında keyiflenerek şarkısını mırıldanmaya başladı ve bir melek tebessümünde bulundu.

Sally başını içeri uzatarak:

— Geleyim mi? diye sordu.

Kardeşi cevap verdi:

— Elbette!

Miss Brass mânalı mânalı öksürdü.

Sampson:

— Evet; dedi. İş oldu demektir.

LVII.

Chuckster'in öfke ve endişesi tamamiyle yersiz değildi. Bekâr adamla bay Garland arasındaki dostluk, süratle gelişip genişlemişti. Şimdi sık sık görüşüp konuşuyorlardı ve bekâr adamın şu sıra — pek muhtemel olarak son heyecan ve hayal kırıklığı neticesi — soğuk algınlığından muztarip olması, daha sık haberleşmeleri için bir vesile teşkil etmişti. Böylece, hemen hemen her gün, Abel köşkü sâkinlerinden biri köşk ile Bevis Marks arasında mekik dokuyordu.

Midilli ise, artık hiç çekinip sakınmadan, Kit'den başkası tarafından sürülmeyi katiyetle reddettiğinden; gelen ister bay Garland, ister bay Abel olsun; Kit onunla birlikte gidiyordu. Her türlü havadis ve haberi — vazifesi icabı — Kit getirip götürüyor ve bekâr adam rahatsız olduğu müddetçe, hemen hemen bir postacı intizamı ile her sabah Bevis Marks'a gelip gidiyordu.

Etrafı inceden inceye tetkik etmesi için kendince birtakım sebepler olan Sampson Brass, çok geçmeden, caddenin köşesinden midillinin ayak sesleriyle arabanın tıkırtısını tefrik edecek bir hale gelmişti. Bu sesi işitir işitmez, derhal kalemini elinden bırakıp büyük bir neşe ile ellerini uğuşturmaya başlıyordu.

— Ha, ha! İşte midilli geliyor! Pek tuhaf, pek uysal bir midilli, değil mi Mr. Richard?

Dick münasip bir cevapta bulunuyor; Brass caddeyi daha iyi görebilmek için iskemlesinin üstüne çıkıyor ve ziyaretçiler hakkında müşahedelerde bulunuyordu.

— İşte yaşlı centilmen geliyor! Pek alımlı bir zat; Mr. Richard; pek sevimli bir sima. pek sakin. pek hayırsever bir insan. Tacına, tahtına sahibolduğu zamandaki kıral Lear'i hatırlatıyor. Aynı hoş mizaç. aynı beyaz ve yarı dökülmüş saçlar ve aynı talih! Üzerinde durulacak pek câzip bir mevzu; Mr. Richard.

Bay Garland arabadan inip yukarı çıkınca, Brass pencereden Kit'e başını sallayıp gülümsüyor; sonra dışarı çıkıp onunla konuşuyordu.

— Ne güzel giyinip kuşanmışsın Kit! diyor; sonra midilliyi okşıyarak ilâve ediyordu: "Ne güzel tımar edilmiş; pırıl pırıl. Sanki baştan tırnağa kadar cilâlanmış. Ne kadar öğünsen yeridir, Christopher.

Kit elini şapkasına götürüyor. kendisi de midilliyi okşuyor ve onun emsalsiz bir midilli olduğunu söylüyordu.

— Hakikaten çok güzel bir hayvan, hem de pek anlayışlı.

— Her söylediğinizi anlar.

Bunun üzerine aynı sözleri, aynı yerde, aynı şahıstan tekrar tekrar işitmiş olmasına rağmen; Brass hayretler içinde: "Öyle mi? olur şey değil!" diyordu.

Dâva vekilinin gösterdiği büyük alâkaya çok memnun olan Kit kendi kendine: "İlk gör-

düğüm zaman ona bu kadar alışıp seveceğimi sanmamıştım." dedi.

Ahlâki düsturlar ve fazilet muhabbeti ile coşup taşan Brass:

— Senin için üzerinde düşünülecek bir mevzu! dedi. Bir iftihar ve tebrik mevzuu, doğruluk en iyi yoldur, Christopher. Ben her zaman bu hakikati müşahede ederim. Bu sabah doğruluk yüzünden kırk yedi buçuk lira kaybettim. Fakat bu kâr demektir, hep kâr!

Brass kurnazca kalemi ile burnunu gıdıklıyarak; gözleri yaşlı; Kit'e baktı. Kit de göründüğüne benzemiyen iyi bir insan varsa, onun Sampson Brass olduğuna kanaat getirdi.

— Doğruluğu yüzünden bir sabahta kırk yedi buçuk lira kaybeden bir insan, gıpta edilecek bir insandır. Seksen lira olsa, bu zevkli his daha da artardı. Her kaybedilen lira tonlarla saadet olurdu. Brass burada gülümseyip hafifçe göğsüne vurarak ilâve etti: "İçimdeki sakin ve hafif ses bana komik şarkılar söylüyor, o zaman neşe ve saadetten başka bir şey kalmıyor!"

Bu konuşmadan faydalanıp onu kendi hislerine pek uygun bulan Kit, ne söyliyeceğini düşünürken; bay Garland göründü. Yaşlı zat, Brass tarafından büyük bir tabasbusla arabaya yerleştirildi. Midilli bir kaç defa başını sallayıp, sanki o noktada yaşayıp, o noktada ölmeye azmetmiş gibi, yerinden kımıldamıyarak, üç dört dakika dört ayağı üzerinde mıhlanmış gibi durduktan sonra; birdenbire ve hiç habersiz, yerin-

den fırlayıp saatte on beş mil süratle arabayı çekti. O zaman Brass ve kapıda ona katılan Sally, ifadesi hiç de hoş denmiyecek olan garip bir tebessümle birbirine sırıttılar ve kendilerinin gaybubeti esnasında türlü pandomima marifetleriyle kendi kendine eğlenip pek hararetlenmiş ve kızarmış bir halde masa başında yarım bir çakı ile neyi kesip yonttuğu belli olmıyan Richard Swiveller'in yanına döndüler.

Kit arabasız olarak yalnız başına geldiği zaman Brass daima bir iş hatırlıyor; Swiveller'ı çağırarak onu Peckham'a değilse bile; dönmesi iki üç saat — hattâ kâtip bu gibi hallerde sürat gösterecek yerde mümkün mertebe gecikmesini bildiğinden — daha da fazla sürecek uzakça bir yere gönderiyordu. Swiveller gidince, Miss Sally de çekilip gidiyor; o zaman Brass yazıhane kapısını ardına kadar açarak melek tebessümü ile eski şarkısını büyük bir neşe ile mırıldanmaya başlıyordu. Kit aşağa inerken içeriye davet ediliyor; hoş ve ahlâkî bir muhasebe ile avutulup eğlendiriliyor; bay Brass caddenin karşı tarafına geçivereceği sırada yazıhaneye bakması rica ediliyor; sonra icabına göre, birkaç şilin bahşiş veriliyordu. Bu o kadar çok tekerrür etmişti ki, Kit bunun annesini pek cömertçe mükâfatlandıran; kendisine, küçük Jacob'a, bebeğe ve hattâ Barbara'ya o kadar çok ucuz hediyeler veren bekâr zattan geldiğine şüphe etmiyordu. Öyle ya, gün geçmiyordu ki içlerinden biri ondan bir hediye almamış olsun.

Sampson Brass'ın yazıhanesinin içinde ve dışında bu işler olup biterken, Richard Swiveller ekseriya yalnız kalmakta olduğundan, sıkılmaya başladı ve bu sebeple neşesini muhafaza etmek ve zekâsının paslanmasının önüne geçmek için, bir deste oyun kâğıdı ile bir tahta bularak muhayyel bir oyuncu ile yirmi, otuz, hattâ bazan elli bin lirasına oyun oynamaya başladı!

Swiveller ortada dönen meblâğın azametine rağmen, sessizce oynanan bu oyunlar esnasında, Brass ile Miss Sally'nin bulunmadığı akşamlar — şimdi pek sık dışarıda kalıyorlardı — kapı tarafından gelen bir horultu işittiğini sandı ve bir müddet düşündükten sonra, bu sesin rutubette yattığı için daima soğuk algınlığından muztarip olan küçük hizmetçi kızdan geldiğine hükmetti. Bir gece bu tarafa doğru dikkatle bakarken, anahtar deliğinde bir gözün parıldadığını açıkça seçti ve şüphesinin doğru olduğuna kanaat getirerek yavaşça kapıya doğru yürüdü ve hizmetçi kız farkında olmadan üzerine atıldı.

Küçük hizmetçi kız çok daha büyük bir insan gibi çırpınarak:

— Kötü bir niyetim yoktu; dedi. Aşağısı pek karanlık da! Beni hırpalamayın!

— Hırpalamak mı? Demek anahtar deliğinden arkadaş arıyordun, öyle mi?

— Evet; doğrusu bu.

— Ne zamandan beri içerisini gözetliyordun?

— Kart oynamaya başladığınız zamandanberi. Hattâ daha önce.

İş yorgunluğundan sonra dinlenmek maksadiyle yaptığı türlü tuhaf hareketleri müphem bir surette hatırlıyan Swiveller, bunların herhalde küçük hizmetçi tarafından görüldüğünü düşünerek epey şaşaladı; fakat bu gibi şeylere fazla ehemmiyet vermediğinden kendini çabuk toparladı.

Kısa bir mülâhazadan sonra:

— Pekâlâ, içeri gel; dedi. Otur; sana oyun öğreteyim.

— Olmaz, yapamam. Miss Sally buraya geldiğimi duyacak olursa beni öldürür!

— Aşağıda ateş var mı?

— Pek az.

Richard kartları cebine sokarak:

— Sally benim aşağı indiğimi duyacak olursa, beni öldüremez. O halde ben aşağı geleyim; dedi. Ne kadar zayıfsın!

— Benim kabahatim değil!

— Sen et yer misin? Hiç biranın tadına baktın mı?

— Bir defa bir yudum içmiştim!

Swiveller gözlerini tavana dikerek:

— İşte dünyanın hali! dedi. Daha bira tatmamış! Bir yudumla biranın tadına bakılmaz. Kaç yaşındasın sen?

— Bilmiyorum!

Swiveller gözlerini faltaşı gibi açıp bir lâhza düşündükten sonra, hizmetçi kıza kendisi ge-

linciye kadar kapıya bakmasını emrederek hemen ortadan kayboldu.

Çok geçmeden, arkasında karşıki meyhanenin çırağının bir elinde, bir tepsi içinde rozbif ve ekmek; diğerinde hoş ve baharlı bir koku saçan bir kupa olduğu halde, geri döndü. Kupanın içinde, Swiveller'in borcu defterde bir hayli yekûn tuttuğu sırada, meyhanecinin gönlünü hoş etmek için, kendisi tarafından tarif edilen bir reçeteye göre hazırlanan şekerli ve baharlı, sıcak bira olduğu anlaşılıyordu. Çırağı yükünden kurtarıp savan Swiveller, küçük hizmetçi kıza kapıyı kapamasını emrettikten sonra, onunla beraber mutfağa indi.

Richard burada tepsiyi küçüğün önüne koyarak:

— Evvelâ şunu bir temizle; sonrası kolay! dedi.

İkinci bir teklife hacet kalmadan küçük hizmetçi tepsiyi tertemiz etti. Bundan sonra Dick birayı da ikram ederek:

— Şunun da bir tadına bak bakalım! dedi. Ama yavaş yavaş iç; çünkü alışık değilsın. Çok iyi bir şeydir.

— Herhalde öyle olacak.

Bu cevaptan ziyadesiyle memnun olan Swiveller, kendisi de derin bir yudum çekerken, sâbit nazarlarla küçük kıza baktı. Bu başlangıçtan sonra, zeki ve kurnaz olan küçük kıza kart oyununu öğretmesi uzun sürmedi.

Swiveller kâğıtları karıştırıp dağıttıktan

sonra, kötü bir ışık veren kandili temizleyip bir tabak içine iki adet altı penilik sikke koydu.

— Şimdi; dedi; ortaya konan para bu! Sen kazanırsan, senin; ben kazanırsam, benim olur. Oyunu daha hakikî ve tatlı bir hale koymak için sana Markiz diye hitab edeceğim.

Küçük hizmetçi başını salladı.

— Haydi bakalım markiz, başla!

Markiz kartları her iki elinde sımsıkı tutarak hangi kartı oynıyacağını düşündü. Swiveller ise bu gibi yüksek sosyeteye mahsus şen bir tavır takınarak kupadan bir yudum daha çekti ve hizmetçi kızın oynamasını bekledi.

LVIII.

Değişik şansta oyun arkadaşı ile birkaç parti oynadıktan sonra, üç adet altı penilik sikke kaybedip biranın yavaş yavaş tükendiğini ve saatin de onu çalması ile vaktin geciktiğini fark eden Swiveller, Sampson ile kızkardeşi Sally Brass dönmeden çekilip gitmenin akıl kârı olduğuna hükmetti.

Bay Swiveller bu mülâhaza ile ciddî vakur:

— Sayın Lady'nin müsaadeleriyle şu birayı bitirince kartları cebime koyup ayrılacağım; dedi. Hayat bir nehir gibi aktığı için Markiz hazretleri; nehir kenarında böyle bir çiçek açtığı ve böyle gözler, akan suları aydınlattığı müddetçe, ne kadar hızlı aktığının bence hiç ehemmiyeti yok! Markiz hazretleri; şerefinize! Şapkamı giy-

meme müsaade buyurun: Markiz hazretleri. Çünkü saray biraz rutubetli ve tâbir caizse, mermer döşeme de biraz kaypak!

Bu son mahzura karşı bir tedbir olmak üzere ayaklarını ocağın kenarına uzatıp bu itirazlarda bulunan Swiveller, âbı hayatın son nefîs yudumlarını da yavaş yavaş içti.

Swiveller bundan sonra kolunu masaya yaslıyarak ve tiyatroya yakışır bir eşkiya tavriyle sesini yükseltip sağ bacağını kaldırarak:

— Baron Sampson Brass sevimli hemşiresi ile tiyatroya gittiler; öyle mi? diye sordu.

Markiz başını salladı.

Swiveller acayip bir kaş çatması ile:

— Pek güzel. Markiz! Ziyanı yok; dedi. Bana şuradan biraz şarap!

Swiveller bu melodramatik jestleri mahviyetle kupayı kendi kendine vermek, onu azametle almak ve kana kana içip şiddetle dudaklarını şapırdatmak suretiyle ifa etmişti.

Hizmetçi kız tesadüfen yasak yerlerden ve çatlaklar arasından seyretmekten başka, tiyatro hakkında hiçbir şey görüp işitmediği için, bu pek garip tezahürat karşısında epey ürktü ve bakışlariyle bu endişesini o kadar açıkça belirtti ki, Swiveller eşkiya rolünü bırakarak hususi hayatta daha münasip bir rol aldı.

— Böyle sık sık eğlenmeye gidip seni yalnız mı bırakıyorlar? diye sordu.

— Evet; Miss Sally çok bilmişin biridir!

— Çok ne?

— Çok bilmiş!

Swiveller bir lâhza mülâhazadan sonra hizmetçi kızı ıslah etmek gibi mesuliyetli bir vazifeden vazgeçerek, onun konuşmasını teşvik etti; zira baharlı, sıcak biranın tesiriyle dili açılan hizmetçi kız, her zaman böyle konuşmak fırsatını bulamıyordu.

Hizmetçi kız anlayışlı bir bakışla:

— Bazan bay Quilp'i görmeye gidiyorlar. Beraberce daha birçok yerlere de gidiyorlar; dedi.

— Bay Brass da çok bilmişin biri mi?

Hizmetçi kız başını sallıyarak:

— Miss Sally kadar değil; dedi. Bay Brass, Miss Sally'ye danışmadan hiçbir iş görmez.

— Ya! Öyle mi?

— Miss Sally onun akıl hocasıdır; daima ondan öğüt alır ve çoğu defa tutar.

— Herhalde çoğu defa başbaşa verip birçok insanlar hakkında konuşuyorlar; meselâ benim hakkımda...

Küçük hizmetçi kız şaşılacak bir şekilde başını salladı.

— İltifat mı ediyorlar; dersin?

Hizmetçi kız sallamakta devam ettiği başının hareketini değiştirerek, başını boynundan ayırmak tehdidinde bulunan bir şiddetle sağdan sola çevirmeye başladı.

Dick sordu:

— Hımmm! Acaba şimdi huzurunuzda bulunmak şerefiyle bahtiyar olan köleniz hakkın-

da ne söylediklerini bildirmek, emniyeti kötüye kullanmak olur muydu, Markiz hazretleri?

— Miss Sally sizin için "tuhaf bir insan" diyor!

— Eh buna zemmetmek denmez! Neşe; kötü veya şereften kaybedilen bir vasıf değildir. Tarihe kıymet vermek lâzımsa, ihtiyar kıral Cole de pek neşeli bir insandı.

Küçük hizmetçi devam etti:

— Fakat sizin için ayrıca "itimad edilmez bir insan" diyorlar!

Swiveller düşünceli düşünceli:

— Hakikat şu ki, Markiz hazretleri; birçok insanlar, meslek erbabı demek istemiyorum; fakat esnaf, madam; aynı mütalâda bulunuyorlar; dedi. Karşıdaki meyhanenin sahibi de, bu akşamki ziyafeti hazırlamasını emrettiğim zaman bu düşünceye pek meyyal göründü. Bu kanaatin yerleşmiş olduğu anlaşılıyor! Fakat sebebini ben de bilmiyorum, madam; çünkü bana hayatımda oldukça mühim meblâğlar emniyet edildi. Halbuki, emanet beni terk edinceye kadar, ben emaneti terk etmedim; asla! Herhalde bay Brass da bu fikirde olacak.

Hizmetçi kız kurnaz bir bakışla Brass'ın bu mevzu üzerinde Sally'den daha kuvvetli fikirlere sahip olduğunu imâ eder bir tarzda. tekrar başını salladı, sonra kendini toparlıyarak yalvarırcasına:

— Fakat benim söylediğimi söylemeyin; yoksa beni dövüp öldürürler: dedi.

— Markiz hazretleri; bir centilmenin sözü, senet; hattâ şimdiki halde olduğu gibi, senedin pek şüpheli bir emniyet unsuru olmasına mukabil, sözü senetten de kıymetlidir. Ben sizin dostunuzum ve ümit ederim bu salonda daha nice oyun partileri yapacağız.

Richard, kendisini elinde kandil olduğu halde kapıya kadar geçiren küçük hizmetçiye dönerek; ilâve etti:

— Fakat Markiz hazretleri; bütün bunları bilmeniz için gözlerinizi anahtar deliğine sık sık uydurmak itiyadında olduğunuz anlaşılıyor!

Markiz titriyerek:

— Ben sadece kasanın anahtarının nereye saklandığını öğrenmek istedim. Bulmuş olsaydım bile, açlığımı giderecek miktardan fazlasını da almazdım; dedi.

— Anlaşılan anahtarı bulamamışsın! Tabiî bulamamış olacaksın; yoksa daha toplu olurdun! Hayırlı geceler Markiz! Allaha ısmarladık. Kazaya, belâya karşı şu sürgüyü de çekiver!

Swiveller ayrılırken verdiği bu nasihatle uzaklaştı ve bu zamana kadar kâfi derecede içki içtiğini hissederek (baharlı, sıcak bira hayli kuvvetli ve tesirli bir içkidir) akıllıca hareket edıp odasına gitmeyi ve derhal yatağına çekilmeyi tasarladı. Dairesi (eski hülya hâlâ devam ediyordu) yazıhaneye pek uzak olmadığından, çok geçmeden yatak odasına erişti; kundurasının birini çıkarıp ötekini çıkarmayı unutarak derin bir düşünceye daldı.

Kollarını kavuşturarak:

— Şu Markiz esrarla örtülü, fevkalâde bir mahlûk! dedi. Biranın tadını bilmiyor; kendi adından haberi yok; insan cemiyeti hakkında ancak bir anahtar deliği ile sınırlanan bir fikre sahip! Bu; onun kaderi mi, yoksa meçhul bir şahıs onun adına kaderin seyrine karşı koymaya mı kalkışıyor? Gel de çık işin içinden!

Düşüncesi bu noktaya erişince, çıkarmadığı kundurasının farkına vardı ve hiç istifini bozmadan, onu da aynı vekar ve temkinle çıkarırken içini çekip ciddiyetle başını salladı.

Takkesini tıpkı şapkası gibi giyerek:

— Bu kart oyunları bana aile ocağını hatırlatıyor; dedi. Cheggs'in karısı da kart oynamaya bayılır! Yine aynı şeyleri tekrarlıyor; kederini dağıtmak için eğlenceden eğlenceye koşuyor; karşısındakiler de onun yüzünün güldüğünü görünce; unuttuğunu sanıyorlardı. Fakat kolay kolay unutamaz!

Swiveller aynada profiline bakarak ilâve etti:

— Artık herhalde bıçak kemiğe dayanmıştır. Cezasıdır, çeksin. Bu sert ve inatçı tavırdan yumuşak ve acıklı bir hale geçen Swiveller, hafif hafif inliyerek aşağı yukarı dolaştı; saçını yolmak üzere iken fikrini değiştirip onun yerine takkesinin püskülünü kopardı. Nihayet soyunup karamsar bir kararla yatağına girdi.

Onun yerinde olan bir başkası kendini içkiye verebilirdi; fakat Swiveller daha önceden bu

yola düşmüş olduğundan; Sophy Wackles'in ebediyen elden kaçtığını öğrenince, uygun bir mülâhaza neticesi, sadece kendi gamlı haline pek uygun gelen iyi ve yerinde bir meşguliyet olarak değil; fakat aynı zamanda komşularının kalbinde bir arkadaşlık hissi uyandırmak üzere kendini müziğe vermiş ve flüt çalmaya başlamıştı. Bu kararı neticesi olarak, yatağının kenarına küçük bir masa çekip ışığı ve notayı en elverişli bir şekilde yerleştirdikten sonra, kutudan flütünü çıkarıp pek yaslı bir tarzda çalmaya koyuldu.

Çaldığı hava "kederden uzak" adlı bir beste idi ki, yatakta flütle yavaş yavaş çalındığı ve çalmasını pek bilmiyen. müteakip bir notayı çıkarıncıya kadar bir evvelkini tekrarlayıp duran birisi tarafından çalındığı takdirde, pek parlak bir tesir bırakmaz. Bununla beraber; bay Swiveller gözleri tavana dikili olarak ve sırt üstü yatarak, arasıra notayı daha iyi görmek için yataktan kalkarak, nefes almak için ve Markiz hakkında kendi kendine söylenmek için ayırdığı fâsılalar müstesna; yeni bir kuvvetle ve hiç durup dinlenmeden, gece yarısından sonraya kadar bu melânkolik nağmeyi çalıp durdu. Nihayet düşünce mevzuunu tüketip bütün hissiyatını flüte üfledikten ve evdeki ve civardaki halkı adamakıllı sinirlendirdikten sonra, notasını kapadı, kandili söndürdü, gamlarını dağıtmış olarak uykuya daldı.

Sabahleyin rahatlamış ve dinlenmiş olarak uyandı ve flütü ile yarım saatlik bir egzersiz yap-

tı. Şafaktan beri merdivende bekliyen pansiyon sahibi tarafından nazikâne bir surette pansiyonu terk etmesi bildirilen Swiveller yazıhanenin yolunu tuttu. Sevimli Sally daha önce gelmiş; bakışları yeni aydan sızan yumuşak ışıklar gibi tatlı bir aydınlık saçarak, yerine oturmuştu.

Swiveller bir baş sallaması ile onu selâmladı ve kolları pek dar olduğu için ancak bir seri mücadele ile ve uzun bir zamanda, sokak ceketini çıkarıp denizci ceketini giydi. Bu müşkülü de yendikten sonra, masanın başında yerini aldı.

Miss Sally Brass birdenbire sükûtu bozarak:

— Bu sabah gümüş bir kalem kutusu gözüne ilişti mi? diye sordu.

— Sokakta fazlasına rastlamadım. Yalnız oldukça yaşlı bir çakı ve genç bir kürdan ile ciddî bir mükazerede bulunan çekili düzenli bir kalem kutusu gördüm; fakat aralarına girmek nezaketsizliğini göstermedim.

— Ciddî söylüyorum, sahi kutuyu görmedin mi?

— Ne budalaca bir sual soruyorsun; ben şimdi gelmedim mi?

— Benim de bildiğim bir şey varsa kutu yerinde değil, masanın üstüne bırakmıştım, şimdi meydanda yok.

Richard kendi kendine: "Sakın bu, Markizin işi olmasın," dedi.

Miss Sally:

— Aynı örnek bir de çakı vardı. Senelerce önce, her ikisini de babam hediye etmişti: dedi. Her ikisi de ortada yok. Senin de kaybolan bir şeyin olmasın!

Swiveller, sanki ceketinin bir başka şey olmadığına emin olmak istiyormuş gibi, iradesizce ellerini meşhur ceketine götürdü ve Bevis Marks'daki bu biricik menkul eşyasının emniyette olduğuna hükmederek, menfi cevapta bulundu.

Sally ince teneke kutusunu çıkarıp bir tutam enfiye ile keyiflendikten sonra:

— Bu, çok nâhoş bir şey; Dick; dedi. Fakat iki dost olarak sana şunu söyliyeyim ki, — zira Sampson işitecek olursa arkasını bırakmıyacaktır: — ortada bırakılan yazıhaneye ait bir miktar para da kayboluyor! üç defa masanın üstüne bıraktığım iki buçuk şilinim aynı yere gitti!

— Ciddî mi söylüyorsun? Sözüne dikkat et. Zira bu pek ciddî bir mesele, emin misin? bir hata olmasın.

Sally katiyetle cevap verdi.

— Hiçbir hata yok.

Richard kalemini bırakarak kendi kendine: "Markiz hapı yuttu demektir!" dedi.

Swiveller bu meseleyi zihninde kurcaladıkça suçlunun bedbaht hizmetçi kız olduğu ihtimali üzerinde daha ziyade durdu. Ne kadar kıt gıda ile yaşadığını, ne kadar ihmal edilip cahil bırakıldığını, ihtiyaç ve mahrumiyetle şeytanlığının ne derece arttığını düşününce; hemen hükmünü verdi. Bununla beraber; ona o kadar acıyor ve

bu kadar ciddî bir mesele ile pek garip ülfetlerinin sona ermesine razı olamıyor; elli lira mükâfat almaktansa, Markizin mâsumiyetinin ispat edilmesini arzu ediyordu.

Swiveller bu mesele üzerinde pek derin ve ciddî bir tefekküre daldığı ve Miss Sally de büyük bir esrar ve şüphe havası içinde başını sallayıp durduğu sırada, koridorda şen bir şarkı mırıldıyan kardeşinin sesi işitildi ve Brass memnun ve müsterih bir tebessümle içeri girdi.

— Günaydın bay Richard! İşte yine vücudumuz uyku ve kahvaltı ile zindeleşmiş; mâneviyatımız yükselmiş olarak yeni bir gün daha idrak etmiş oluyoruz. İşte güneşle beraber kalkarak işimizi gücümüzü, üzerimize düşen vazifeyi yapmak ve işimizi tıpkı güneş gibi görerek kendimiz için itibar ve hemcinslerimiz için fayda temin etmek üzere, yine işimizin başındayız. Pek iç açıcı bir mülâhaza, öyle değil mi; Richard?

Bu kelimelerle kâtibine hitabeden Brass, elinde tuttuğu beş liralık banknotu ışığa karşı tutarak pek gösterişli bir şekilde ve inceden inceye tetkik etmekle meşguldü. Kendisinin yukardaki mülâhazalarını pek şevksiz ve heyecansız karşılıyan Richard'ın yüzüne bakan patronu onun üzgün olduğunu müşahede ederek:

— Keyfin kaçmış Mr. Richard. İşimize neşe ve ümit ile sarılalım. Bize yakışan da budur; dedi.

Swiveller, Sally'ye bakınca onun, kendisine son defa görüştükleri mesele hakkında kardeşine

malûmat vermesi için işaretlerde bulunduğunu gördü. Bu mesele; şu, veya bu şekilde halledilmedikçe kendi durumunun da pek hoş bir şey olmıyacağını düşünen Richard, nihayet meseleyi açtı. Miss Sally de enfiye kutusunu elinden düşürmiyerek onun söylediklerini destekledi.

Neşesi kaçan Brass'ın yüzünü endişe kaplamıştı; fakat kızkardeşi Sally'nin sandığı gibi, paranın kaybına feryat edecek yerde, ayak parmaklarının ucuna basarak kapıya kadar yürüdü; kapıyı açıp dışarı baktı; yavaşça kapayıp tekrar parmaklarının ucuna basarak geri döndü ve bir fısıltı ile:

— Bu pek elim bir hâdise Mr. Richard; dedi. Ben de son zamanlarda masanın üstünden birkaç defa az miktarda paranın kaybolduğuna şahit oldum; fakat bir tesadüfün suçluyu meydana çıkaracağını ümit ederek, bir şey söylemedim. Lâkin tesadüf yardım etmedi. Bu, pek keder evrici bir iş!

Sampson konuşurken dalgın bir halde banknotu masanın üstündeki kâğıtların arasına sıkıştırdı ve ellerini cebine soktu. Swiveller buna işaret ederek parayı almasını tavsiye etti.

Brass heyecanlanarak:

— Hayır, Mr. Richard; dedi. Almıyacağım. Onu olduğu yerde bırakacağım. Onu oradan almak senin hakkında şüpheye düşmek mânasını tazammun eder; halbuki ben senin için hudutsuz bir itimat besliyorum, Mr. Richard! Onu oradan hiçbir surette alacak değilim, Mr. Richard.

Bu kelimeleri söyliyen Brass, kâtibinin sırtını pek dostça iki, üç defa okşıyarak onun dürüstlüğüne kendi dürüstlüğü kadar emin olduğuna inanmasını rica etti.

Bunu başka bir zaman şüpheli bir iltifat olarak telâkki edecek olan Swiveller, mevcut şartlar altında, haksız yere şüphe altında tutulmadığını hissetmekle müsterih oldu. Verdiği münasip cevap karşısında Brass onun elini sıkarak derin bir düşünceye daldı. Sally de pek düşünceli görünüyordu. Her dakika Markize suç isnat edileceğinden korkup onun suçlu olduğu kanatinden sıyrılamıyan Swiveller de dalgın bir haldeydi.

Hepsi birkaç dakika bu halde kaldıktan sonra, Sally yumruğunu masaya vurarak: "Buldum!" dedi. Masanın kenarından kopan ufak bir parçaya bakılacak olursa, hakikaten bir şey bulmuş olmalıydı.

Brass merakla:

— Pekâlâ, devam et! dedi.

Kızkardeşi bir zafer neşesiyle devam etti:

— Son üç, dört haftada yazıhaneye birisi gelip gitmiyor mu? Senin sayende bu birisi bazan, yazıhanede yalnız kalmadı mı? Bunun bir hırsız olması ihtimali yok mu?

Brass bir yaygara ile:

— Kim bu? diye sordu.

— Nedir onun adı! Kit değil mi?

— Bay Garland'ın yanındaki genç mi?

— Değil mi ya!

— Asla; asla! Bunu işitmek bile istemem.

Brass başını sallayıp sanki örümcek ağından kurtulmak için çabalıyormuş gibi ellerini etrafa savurarak:

— Ona yakıştıramam; hayır; asla! dedi.

Sally bir tutam enfiye daha çekerek:

— Ben de hırsızın o olduğunu söylüyorum; dedi.

Sampson şiddetle reddederek:

— Hayır, olamaz! cevabında bulundu. Ne demek istiyorsun? Buna nasıl cesaret ediyorsun? İnsan şerefinin hiç kıymeti yok mu? Yaşıyan insanların en namuslusu, en sadıkı o olduğunu; kusursuz bir şöhrete sahibolduğunu bilmiyor musun? Giriniz, giriniz!

Bu son kelimeler, daha önceki öfkeli sitemler tonundaki çeşniyi taşımasına rağmen, Miss Sally'ye hitabedilmiş değildi. Bu kelimeler yazıhane kapısını vuran meçhul bir şahsa hitabedilmişti ve kelimeler Brass'ın ağzından çıkar çıkmaz Kit içeriye girdi.

— Yukardaki centilmen odasında mı efendim?

Brass hâlâ haklı bir hiddet içinde kızkardeşine kaşlarını çatarak:

— Evet Kit; yukarda! dedi. Seni gördükçe çok memnun, çok mahzuz oluyorum; Kit. Aşağı inerken yine uğra Kit.

Kit çıktıktan sonra Brass:

— Bu açık kalb ve temiz yürekle bu çocuğun bir hırsız olmasına ihtimal var mı? dedi. Mr. Richard lûtfen Broad Street'de Wrasp ve ortak-

larına kadar giderek Carkem ve Painter dâvasına iştirak edip etmiyeceklerini sorar mısın?

Öfkeden kızarıp heyecanlanan Brass:

— Bu çocuk mu hırsız! Ben kör, sağır ve budala mıyım? Ben insanlardan hiç de mi anlamam! Kit hırsız olamaz; dedi.

Ölçüsüz bir istihfafla Sally'ye savurduğu bu alaylardan sonra Sampson Brass, sanki gözlerinin önünden âdi dünyayı sıyırmak istiyormuş gibi, başını masanın içine sokarak yarı kapalı kapağından meydan okurcasına soluk aldı.

LIX.

Kit bir çeyrek saat sonra işini görüp bekâr adamın yanından ayrılarak aşağı indiği zaman, Brass yazıhanede yalnızdı. Her zamanki gibi şarkı söylemediği gibi, masasının başında da oturmuş değildi. Açık kapıdan, arkasını ateşe vermiş olduğu halde, ayakta durduğu görülüyor ve o kadar acayip bir halde bulunuyordu ki, Kit onun birdenbire hastalandığına hükmetti.

— Bir şey mi oldu, efendim?

— Hayır, niçin?

— O kadar sararmışsınız ki, sizi az daha tanımıyacaktım!

Brass eğilip ateşi karıştırarak:

— Sana öyle gelmiş Kit; dedi. Hayatımda bu kadar iyi olduğumu hatırlamıyorum. Keyfim pek yerinde. Yukardaki dostumuz nasıl?

— Çok daha iyi, efendim.

— Çok memnun oldum, çok mahzuz oldum. Mükemmel bir insan; değerli, cömert bir zat; pek az zahmeti olan bir kiracı. İnşallah bay Garland âfiyettedir. Midilli, sevgili midilli nasıl?

Kit; Abel villâsındakilerin hepsi hakkında malûmat verdi. Pek dalgın ve sabırsız bir halde bulunan Brass sandalyesine oturdu, ona işaret edip yanına davet etti.

— Annene bir hizmette bulunmayı düşünüyordum, Kit; dedi. Hatırımda kaldığına göre annen sağ değil mi?

— Evet efendim.

— Dul kalmış değil mi? Pek çalışkan, pek hamarat bir dul hanım.

— Daha çalışkan bir kadın, daha iyi bir anne tasavvur edilemez efendim.

— Bu pek müessir, pek rakik bir şey! Fakir bir dul kadının yetim kalan evlâtlarını rahat ve namuskâr bir halde yaşatabilmesi için çalışıp çabalaması insanların iyiliğine şahadet edecek nefîs bir tablo! Şapkanı asıver Kit!

— Teşekkür ederim, gideceğim.

Brass, Kit'in şapkasını elinden alıp masanın üstünde şapkaya yer ayırmak için kâğıtları alt üst ederek:

— Oturduğun kadar şuracıkta kalsın; dedi. Biliyorsun ki, elimizde müşterilerimize ait, kiraya verilecek evler var. Bu evlerde oturanlara hizmet edecek insanlara da ihtiyacımız var. Buralara; ekseriya, lâyık olmıyan, itimat edemiyeceğimiz insanlar talip çıkıyor. İtimat edebileceği-

miz ve aynı zamanda iyi bir hizmette bulunmakla zevk duyacağımız bir insanı ne diye tercih etmiyelim? Ne diye muhterem annene bu hizmeti vermiyelim? Ufak tefek işler hariç, yatacak yer var; hem de bütün sene oturabilinecek iyi bir yer. Kirası da bedava! Onları şimdikinden çok daha rahat ettirecek bir de haftalık caba! Ne dersin? Yegâne arzum, size bir hizmette bulunmaktır. Onun için razı değilsen açıkça söyle, Kit.

Brass konuşup dururken Kit'in şapkasını iki, üç defa yerinden kaldırdı ve sanki bir şey arıyormuş gibi kâğıtları karıştırdı.

Kit bütün kalbiyle:

— Böyle nazik bir teklife ne diye razı olmıyayım efendim? dedi. Size nasıl teşekkür edeceğimi cidden bilmiyorum, efendim.

Brass birdenbire Kit'e dönüp sevimsiz bir tebessümle yüzünü onunkine o kadar yaklaştırdı ki, biçare, duyduğu minnettarlığın en yüksek zirvesinde, bir sarsıntı geçirdi.

— O halde iş oldu demektir.

Kit şaşkın şaşkın ona baktı.

Sampson ellerini uğuşturup mutat olan yaltaklanıcı tavriyle ilâve etti:

— Oldu demektir, diyorum Kit. Ha, ha! Bak göreceksin! Şu Mr. Richard de nerede kaldı. Acınacak bir aylak! Ben yukarıya çıkıyorum. Sen yazıhaneye bir dakika mukayyet ol, bir dakika! Seni her ne pahasına olursa olsun daha fazla alıkoyacak değilim Kit.

Telâşla yazıhaneden çıkarken konuşup duran Brass. pek kısa bir zaman sonra geri geldi. Swiveller de hemen hemen aynı zamanda çıkagelmişti. Kit kaybettiği zamanı telâfi için acele odadan ayrılacağı sırada, Miss Brass onu kapıda karşıladı ve içeri girerken delikanlıya bakıp istihza ile:

— Ooo! İşte sevgili dostun gidiyor, Sam; dedi.

Brass cevap verdi:

— Evet küçük dostum gidiyor. Dürüst bir insan, hakikaten değerli bir genç.

Miss Brass: "Ehmm!" diye öksürdü

Öfkelenen Brass:

— Beni kızdırıp durma şaşkın! dedi. Ben onun namusu üzerine hayatımı bahse korum. Artık bu bahse son verelim. Ben senin şu âdi şüphelerinden kurtulamıyacak mıyım? Senin hakikî meziyete karşı hiç saygın yok mu? Habis! Daha ileri gidersen, ben onun dürüstlığından ziyade seninkinden şüphe ederim!

Sally erkek kardeşine sabit ve temkinli nazarlarla bakarken teneke enfiye kutusunu çıkarıp, ağır vakur, yavaş yavaş, bir tutam enfiye aldı.

Brass:

— Beni deli edecek, Mr. Richard; dedi. Tahammülü aşacak derecede beni çileden çıkartıyor. Pek kızıyor ve sinirleniyorum. Buna iş ahlâkı denmez. Bana sabrımı tükettiriyor. Mr. Richard!

Swiveller:

— Niçin rahat bırakmıyorsunuz? diye sordu.

Brass atıldı:

— Çünkü elinde değil; çünkü kızdırıp öfkelendirmek onun huyunda var. Yapmadan duramıyor; yoksa sıhhati bozulacak! Lâkin ne ehemmiyeti var. Ben istediğimi yaptım ya! Delikanlıya olan itimadımı gösterdim. Biraz evvel yazıhaneye yine mukayyet oldu. Ha ha! seni hain seni!...

Sevimli, genç kadın bir tutam enfiye daha çekip kutuyu cebine koyarken erkek kardeşine hâlâ büyük bir sükûnetle bakmaktaydı.

Brass muzaffer bir eda ile:

— Yine yazıhanede yalnız başına kaldı, dedi. Ona itimadım var. Ve bu itimadım devam edecek. Şu... şey...

Swiveller sordu:

— Ne arıyorsun?

Brass bütün ceplerini karıştırarak ve masanın içine, dışına, üstüne, altına bakarak, öfke ile kâğıtları etrafa savurarak:

— Beş liralık banknot, Mr. Richard! Nereye gitmiş? Şuraya koydumdu, şaşılacak şey: dedi.

Sally yerinden fırlayıp ellerini birbirine vurarak ve kâğıtları yere saçarak:

— Ne? Yok mu? Hakkım yok mu imiş? Haydi kim aldı bakalım? Beş liranın ne ehemmiyeti olur! O çok namuslu bir çocuktur. Ondan

şüphe etmek bir âdilik olur! Sakın arkasından koşayım deme! Hayır; sakın ha! Dünya bir tarafa; o, bir tarafa!..

Dick de onunki kadar uçuk bir benizle bakarak:

— Sahi yerinde yok! dedi.

Dâva vekili ceplerini araştırarak ve üzgün bakışlarla:

— Bu pek çirkin bir şey Mr. Richard! dedi. Evet yok; ne yapalım acaba?

Sally bir miktar enfiye daha çekerek:

— Sakın onun arkasından koşayım deme! Bırak parayı istediği gibi saklasın. Onu suçüstü yakalamak çok zalimce bir hareket olur! dedi.

Swiveller ile Sampson başlarını genç kadından çevirip şaşkın şaşkın birbirine baktı; sonra, sanki âni bir tepki ile şapkalarını giyip sokağa fırladılar. Sokağın tam ortasından — hayatlarını kurtarmaya çalışıyorlarmış gibi — önlerine geleni iterek, koşmaya başladılar.

Bir tesadüf olarak, onlar kadar hızlı değilse bile, Kit de koşmaktaydı ve birkaç dakika evvel çıktığı için hayli ileride bulunuyordu. Bununla beraber; gideceği yolu aşağı yukarı katiyetle bildikleri ve daha hızlı koştukları için, Kit tam nefes almak için yavaşlayıp da tekrar koşmaya başlıyacağı sırada ona yetiştiler.

Swiveller delikanlının bir omuzuna yapışınca Brass da diğerine yapışıp:

— Dur! dedi. Telâşın olduğu anlaşılıyor. Bu kadar aceleye ne lüzum var?

Kit hayretler içinde birinden diğerine bakarak:

— Evet acelem var; dedi.

Sampson soluk soluğa:

— Hiç inanmak istemiyorum ama yazıhaneden kıymetli bir şey yok oldu. Senin haberin var mı? diye sordu.

Kit tepeden tırnağa kadar titriyerek:

— Nerden haberim olacak Mr. Brass! dedi. Olur şey değil; siz beni...

Brass onun sözünü derhal keserek:

— Hayır, hayır; dedi. Hiçbir şey sanmıyorum. Sen yaptın da demedim. Ümit ederim sessizce bizimle beraber gelirsin.

— Elbette gelirim, niçin gelmiyeyim?

— Şüphesiz; niçin gelmiyesin! İnşallah sebebi de olmaz. Seni müdafaa etmek için bu sabah katlandıklarımı bilsen Christopher, sen de üzülürdün.

— Sizin de benden şüphelendiğiniz için son derece üzüleceğinize eminim. Haydi çabuk geri dönelim.

— Tabiî ne kadar çabuk olursa, o kadar iyi olur. Mr. Richard; lûtfen şu kolunu tutun; ben de bu kolunu tutacağım. Üç kişi bir arada ve yanyana yürümek kolay bir iş değil ama, bu şartlar altında yapacak başka bir şey kalmadı.

Kit onlar kendisini bu şekilde emniyet altına alırlarken beyazdan kırmızıya, tekrar kırmızıdan beyaza döndü ve bir an için mukavemet etmek temayülü gösterdi. Fakat çabuk ken-

dini toparlıyarak ve şayet mücadele edecek olursa, sokakta kendisini yakasından çekip götüreceklerini düşünerek, gözleri yaşlı olarak ve büyük bir ciddiyetle yaptıklarına nâdim olacaklarını tekrarlıyarak, mahfuzen götürülmesine rıza gösterdi. Yolda yürürlerken, gördüğü bu yeni hizmetten son derece sıkılan Swiveller, bir baş işaretiyle olsun suçunu itiraf edecek ve bir daha böyle bir şey yapmamaya söz verecek olursa, Sampson'un bacağına tekme atıp kaçmasına göz yumacağını Kit'in kulağına fısıldıyacak fırsat buldu. Fakat Kit bu teklifi reddedince, Swiveller onu Bevis Marks'a varıncıya kadar sıkı sıkı tutmaktan başka çare bulamadı ve yazıhanede sevimli Sally'nin huzuruna çıkardı. O da kapıyı derhal kilitlemek dirayetini gösterdi.

Brass:

— Christopher! dedi; etraflı bir araştırmanın her iki taraf için de tatmin edici olması icabeden bir mâsumiyet dâvası karşısında olduğumuza göre; araştırmaya razı olmalısın! Brass burada ne çeşit bir araştırma kastettiğini göstermek için paltosunun yenlerini çevirdi. Bu her iki taraf için de hoş ve rahat bir hareket olur.

Kit gururla kollarını kaldırarak:

— Arayın! dedi. Şuna da emin olun ki bu hareketiniz için hayatınızın sonuna kadar pişman olacaksınız.

Brass bir iç çekmesiyle Kit'in ceplerinden birisine dalıp çeşitli eşya çıkararak:

— Pek elîm bir hâdise; dedi. Pek elîm! Burada bir şey yok, Mr. Richard. Pek memnun olunacak bir şey. Burada da yok. Yeleğinde, ceketinde de yok. Doğrusu şimdilik çok memnun oldum.

Kit'in şapkasını elinde tutarak olup bitenleri büyük bir alâka ile seyreden Swiveller'in yüzünde, Brass'ın sanki bir teleskoptan bakıyormuş gibi, gözünün birini kapayıp diğeriyle delikanlının ceketinin kolunun içine bakması ile, pek hafif bir tebessüm belirdi. Tam bu sırada Sampson acele ona dönerek şapkayı aramasını söyledi.

Dick:

— Bir mendil! dedi.

Brass gözünü ceket kolunun diğerinin içine tatbik ederek ve sanki pek geniş bir manzara temaşa eden bir insan edâsiyle konuşarak:

— Bunun hiçbir ziyanı yok! dedi. Mendilin ne zararı olacak! İşten anlıyanlar bunun sıhhate faydası olduğunu sanmıyorlar. İşittiğime göre başı pek sıcak tutarmış. Ama mendilin orada bulunması diğer bakımlardan çok memnun olunacak bir şey. Çoook memnun olunacak bir şey!

Richard, Sally ve Kit'in hep birden bağırması dâva vekilinin sözünü kısa kesti. Brass dönüp bakınca, Swiveller'in banknotu elinde tuttuğunu gördü.

Brass acı bir feryat ile:

— Şapkanın içinden mi çıktı? diye bağırdı.

Bu keşiften son derece şaşkın bir hale düşen Swiveller:

— Mendilin altından, astarın içinden çıktı! dedi.

Brass ona, kızkardeşine, duvarlara, tavana, döşemeye, tamamiyle sersemlemiş ve hareketsiz duran Kit'den başka her şeye baktı.

Dâva vekili ellerini kavuşturarak:

— İşte kendi mihveri etrafında dönen, ayın tesirlerine mâruz kalan, diğer semavatın etrafında devreden ve daha çeşitli marifetler gösteren dünyanın hâli! dedi. Demek; insanlık bu! Demek: bütün küçük hizmetlerimle faydalandırmak istediğim ve hattâ şimdi bile, merhamet edip çekilip gitmesini istiyeceğim gaddar burada!

Brass büyük bir metanetle sözlerine devam etti:

— Fakat ben bir hukukçuyum ve bahtiyar vatanımın kanunlarının tatbik edildiğini görmek isterim. Sally beni affet ve onu öbür kolundan tut! Mr. Richard; siz de lûtfen gidip bir polis çağırın! Zaafiyet ve merhametim zâil oldu. Ahlâki kudretim geri geldi. Lûtfen bir polis efendım!

LX.

Kit ne Brass'ın korkak bir halde kravatının bir tarafına yapışıp çekmesine, ne de Miss Sally'nin diğer ucunu daha kuvvetli tutmasına ehemmiyet vermeden; sanki büyülenmiş gibi; gözle-

rini faltaşı kadar açıp yere sapladı. Sevimli kadının tutuşu hiç hoşa gidecek bir halde değildi; cünkü arasıra parmak kemiklerini Kit'in boğazına kancalamaktan maada, daha ilk hamlede, onu o kadar sıkı kavramıştı ki, biçare delikanlı karışan zihni ve bu perişan hâli içinde bile, rahatsız bir boğulma hissi duymaktan kurtulamadı. Kit; Swiveller peşisıra bir polisle beraber dönünciye kadar, hiçbir mukavemet göstermeden ve tamamiyle pasif bir halde, kız ve erkek kardeş arasında bu vaziyette kaldı.

Bu gibi sahnelere pek alışık olan; âdi hırsızlıktan, eve girme ve haydutluğa kadar, her türlü hırsızlığı işinin bir kısmı bilen, fâilleri de kendisinin tezgâh arkasında bulunduğu bir ceza hukuku toptan ve perakende mağazasına gelen müşteriler telâkki eden polis memuru, Brass'ın ifadesini bir cenaze kaldırma müessesesi memurunun hizmette bulunacağı şahsın son rahatsızlığı hakkında kendisine verilen tafsilâtı dinlerken gösterdiği hayret ve alâka ile dinleyip Kit'i nazik bir lâkaytlıkla tevkif etti

Emniyet memuru:

— Sorgu hâkimi yerinde iken daireye gelsen iyi olur, dedi. Siz de beraber gelin Mr. Brass. Keza... polis memuru Miss Sally'nin bir ejder veya efsanevî bir canavar olup olmadığını kestirememiş gibi baktı.

Brass:

— Bu lady de beraber gelsin değil mi? dedi.

— Evet lady de: parayı bulan genç de beraber gelsin.

Brass kederli bir sesle:

— Mr. Richard; bu hazin bir zaruret! dedi. Fakat memleketimizin...

İki kardeşin serbest bıraktığı Kit'i dirseğinin biraz üstünden lâkaytçe tutan polis memuru:

— Bir araba çağırırsınız değil mi? dedi.

Kit gözlerini kaldırıp yalvarır bir halde etrafına bakınarak:

— Benim de bir kelime söylememe müsaade edin! dedi. Ben hiç suçlu değilim. Mr. Brass; siz beni daha iyi bilirsiniz. Benim hırsız olmam ihtimali var mı? Hiç iyi etmiyorsunuz.

Brass atıldı:

— Sözüme itimat edin!

Fakat polis memuru burada onun sözünü keserek hukuken sözün ehemmiyeti olmadığını; sözün ancak bebek maması olduğunu, yeminin erkeklere yaraşacağını beyan etti.

Brass aynı kederli tonla bu hakikati teslim etti.

— Çok doğru, tamamiyle doğru; dedi. Yemin ederim ki memur efendi; birkaç dakika önce; bu elîm hâdisenin vukuuna kadar, bu delikanlıya o kadar itimadım vardı ki, ona bir... araba emniyet edebilirdim. Mr. Richard; pek yavaşsınız efendim!

Kit:

— Beni tanıyıp da emniyet etmiyecek birisi var mı? diye bağırdı. Benden şüphelenen, bir

meteliğini aldığım tek bir insan var mı? Fakir ve aç kaldığım zaman dürüstlükten ayrılmadım da şimdi mi ayrılacağım; buna ihtimal var mı? Ne yaptığınızı düşünün bir kere! Bu isnat ile ben dünyanın en şefkatli insanları olan dostlarımızın karşısına ne yüzle çıkarım!

Brass mukabelede bulunarak mevkufun bunu daha önce düşünmesi gerektiğini söyledi ve daha birtakım tatsız mülâhazalar ilâve edeceği sırada, yukardan ne olup bittiğini merak eden ve bütün bu gürültünün sebebini soran bekâr adamın sesi işitildi. Kit buna kendisi cevap vermek üzere kapıya doğru iradesiz bir hamlede bulunnunca, polis memuru onu derhal yakaladı ve zavallı delikanlı Brass'ın hikâyeyi kendi istediği şekilde anlatmak üzere dışarı çıktığını görmek azabına katlanmaya mecbur oldu.

Sampson geri geldiği zaman:

— O da inanmak istemiyor; dedi. Kimse inanmaz! Keşke kendi gözlerimin şahadetinden şüphe edebilseydim; fakat onların şahadeti şüphe götürmez.

Gözlerini kırpıştırıp oğan Sampson ilâve etti:

— Gözlerimi isticvap etmenin hiçbir faydası yok! İlk ifadelerinde ısrar ediyorlar. Sarah; sokaktan arabanın sesi işitiliyor. Şapkanı giy; çıkalım. Bu çok hazin bir iş; mânevi bir cenaze!

Kit:

— Mr. Brass; bana bir iyilik edin. Beni önce Mr. Witherden'in yanına götürün! dedi.

Sampson kararsızca başını salladı.

— Bana bu iyiliği yapın Mr. Brass. Efendim şimdi oradadır. Allah rızası için beni oraya götürün!

Brass ihtimal notere âdil bir harekette bulunduğunu ispat etmek istediği için, kekeliyerek:

— Bilmem ki; dedi. Memur bey; vaktimiz var mı?

Bütün bu esnada büyük bir ağırbaşlılıkla ağzında bir saman çöpü ile oynıyan polis memuru, derhal gidecek olurlarsa vakit olduğunu; fakat çene çalmakta devam ederlerse. mahkemeye müracaat etmeleri icabettiğini bildirdi.

Richard Swiveller arabaya binip yüzü atlara dönük olduğu halde, arabanın en rahat yerine yerleşince; Brass, memurun mevkufu sevk etmesini ve kendisinin de hazır olduğunu söyledi. Bunun üzerine Kit'i hâlâ aynı tarzda tutmakta olan polis memuru, onu meslekî bir usul olarak, bir kol boyu ileri itip arabaya attı; kendisi de takip etti. Arkasından Miss Sally girdi ve şimdi içeride dört kişi bulunduğu için. Brass arabacının yanına oturdu ve sürmesini emretti.

İşlerindeki bu müthiş ve âni değişiklikle hâlâ tamamiyle sersemlemiş bir halde bulunan Kit, arabanın penceresinin kenarında oturup dışarıyı seyrederken, caddede zuhur edecek herhangi fevkalâde bir hâdisenin kendisini rüya görmekte olduğuna inandırmasını bekliyordu. Ne yazık ki; her şey hakikî ve pek âşina idi; aynı yol ağızları, aynı evler, yol üzerinde muhtelif istikamet-

lerde giden aynı kalabalık, yük ve binek arabalarının aynı telâşlı hâli, dükkân vitrinlerinde pek iyi hazırlanan aynı eşya ve hiçbir rüyanın asla tecessüm ettirmediği aynı gürültü ve telâş!... Hâdise, hikâye gibi görünmesine rağmen; hakikatti. Hırsızlıkla itham edilmiş; gerek fikren, gerek hareketiyle de mâsum olmasına rağmen; para kendi üzerinde bulunmuş ve onu şimdi mahfuzen götürüyorlardı.

Bu ıstırap verici düşünceler içinde, kırık bir kalble annesi ve küçük Jacob'u hatırlıyan; dostları onun suçlu olduğuna inanacak olurlarsa, mâsumiyet şuurunun bile kendisini desteklemeye kâfi gelmiyeceğini hisseden; noterin yazıhanesine yaklaştıkça cesaretini de, ümidini de kaybeden; hiçbir şey görmeden pencereden bakan Kit; birdenbire, sanki bir sihir tesiriyle, Quilp'in yüzünü seçti.

Ve yüzünde ne kötü niyetli bir bakış vardı! Cüce, bir meyhanenin açık penceresinden bakıyordu ve başını iki eli arasına alıp dirseklerini pencere pervazına yaslıyarak o kadar yayılmıştı ki, bu vaziyetin yardımı ve zaptedilmiş bir kahkahanın tesiriyle, sanki tabiî cüssesinin iki misli şişmiş görünüyordu. Brass onu seçer seçmez arabayı durdurdu. Araba tam onun oturduğu yerin karşısında durunca, cüce şapkasını çıkarıp iğrenç ve grotesk bir nezaketle onları selâmladı.

—Aha! Nereye böyle Mr. Brass? dedi. Sally de beraber. Sevimli Sally! Dick de mi var.

Hoş, tatlı bir insandır o. Sonra Kit, namuskâr Kit!

Brass arabacıya:

— O pek neşeli bir insandır; peeek! dedi. Pek hazin bir iş efendim. Bir daha dürüstlüğe inanmayın efendim!

— Ne diye inanmıyayım? derbeder hukukçu!

Brass başını sallıyarak:

— Yazıhanede para kayboldu; dedi. Şapkasından çıktı. Kendisi biraz önce yazıhanede yalnız kalmıştı. Hiçbir hata yok efendim. Deliller zinciri tamam; hiçbir halkası eksik değil.

Cüce, vücudunun yarısını sarkıtarak:

— Nehh! dedi. Kit hırsızlık mı etti? Ha ha ha! Bir peniye seyredilecek olan hırsızların en çirkini; ha Kit? Ha, ha, ha! demek beni dövmeye zaman ve fırsat bulmadan onu tevkif ettiniz, ha Kit? Bu sözleriyle arabacıyı açıkça dehşete düşüren cüce, biraz ileride bir boyacının sırığı üzerinde tıpkı ipe çekilmiş bir insan gibi sallanan bir elbiseye işaret etti ve ellerini sıkı sıkı uğuşturarak bağırdı; iş buraya mı varacaktı Kit? Ha, ha, ha! Küçük Jacob ve annesi için ne büyük bir hayal kırıklığı bu! şimdi Bethel kilisenin papazı onu teselli etsin, değil mi Kit? Arabacı; sür arabanı! Güle güle Kit. Bütün iyilikler de seninle beraber gidiyor; cesaretini kaybetme. Aziz bay ve bayan Garland'a saygılarımı sunarım. Hatırlarını sorduğumu unutma, olmaz mı? Hepsinden,

senden herkesten ve bütün dünyadan Allah razı olsun!

Cüce hızlı akan bir sel halinde ağzından dökülen bu iyi niyetler ve selâmetlerden sonra, arabanın ayrılmasına müsaade etti ve araba gözden kaybolunca, başını içeri çekti ve zevk içinde kendinden geçerek yerlerde yuvarlandı.

Cüceye pek yakın bir ara sokakta rastladıkları için, çok geçmeden noterin evine eriştiler. Brass arabadan inip kederli bir çehre ile arabanın kapısını açtı ve kendilerini bekliyen acı haberi vermek üzere, kızkardeşinin refakatini rica etti. Sally muvafakat edince, Swiveller'in de beraber gelmesini istedi. Böylece; iki kardeş kol kola girdi. Swiveller de yalnız olarak arkadan takip etti.

Noter, yazıhanenin dış kısmında, ateşin önünde, ayakta durmuş, bay Garland ve Abel ile konuşuyor; Chuckster ise, bir taraftan bir masa başında yazı yazarken, diğer taraftan onların konuşmalarına kulak misafiri oluyordu. Kapıyı açacağı sırada camdan onların bu halini gören ve noterin kendisini tanıdığını anlıyan Brass, camlı kapı arkasından başını iki tarafa sallayıp derin derin içini çekti.

Deri eldiveninin sağ tekinin iki orta parmağını ısırıp şapkasını çıkaran Sampson:

— Efendim; adım Brass; yazıhanem Bevis Marks'dadır, dedi. Sizinle bir vasiyetname meselesinden dolayı karşılaşmıştık. Nasılsını efendim?

Noter başını çevirerek:

— Kâtibim her işinizi halleder; Mr. Brass; dedi.

Brass:

— Teşekkür ederim efendim; dedi. Müsaadenizle hemşiremi takdim edeyim. Zayıf cinsten olmasına rağmen, o da bizdendir. İşlerime çok yardımı oluyor. Mr. Richard; lûtfen şöyle buyurun.

Brass bu sırada hususî yazıhanesine çekilmekte olan noter ile yazıhane arasına girerek:

— Zarar görmüş bir insan sıfatiyle konuşuyorum. Sizinle birkaç kelime konuşmama müsaade buyurun; dedi.

Muhatabı kesin bir ifade ile:

— Mr. Brass, dedi; ben meşgulüm. Bu zatlarla görüştüğümü görüyorsunuz. İşinizi şurada Mr. Chuckster'e bildirin. O size icabeden alâkayı gösterecektir.

Brass sağ elini yeleğinin üstüne koyarak ve baba ile oğluna tatlı bir tebessümle bakarak:

— Muhterem baylar; dedi; sizden rica ediyorum. Düşününüz ki ben bir hukuk adamıyım. Parlâmento kararı ile ve kanunen ünvanım "Centilmen" dir. Bu ünvanı senevî on iki sterlin vermek suretiyle muhafaza etmekteyim. Ben memleket kanunlarının tanımadığı bir mevki sahibi olduklarını sanan bir çalgıcı, bir sahne artisti, bir yazar veya ressam değilim. Bir aylak veya serseri de değilim. Benim aleyhime dâva açacak bir kimsenin benden centilmen diye bahsetmesi

kanun iktizasıdır; yoksa dâvası hükümsüzdür. Sizden rica ediyorum: bu kabul tarzı reva mı?

Noter:

— Pekâlâ Mr. Brass, dedi. Lûtfen işinizi söyleyiniz.

— Söyliyeyim efendim. Ah; Mr. Witherden siz pek az... fakat işi uzatmayım efendım. Bu centilmenlerden birinin adı Mr. Garland değil mi efendim?

— Her ikisinin de!

Brass aşırı bir yaltaklanma ile:

— Ya öyle mi? Büyük müşabehetten bunu anlamam lâzımdı, dedi. Tanışmamıza vesile teşkil eden hâdisenin pek elem verici olmasına rağmen, bu şerefe nail olduğuma pek memnun oldum. Baylar: sizlerden birinin Kit adında bir hizmetkârı var; değil mi?

Noter:

— Her ikisinin de! cevabında bulundu.

Brass gülümsiyerek:

— Olur şey değil: iki Kit mi var? dedi.

Mr. Witherden öfkeli öfkeli:

— Hayır efendim: dedi. Bir Kit var. Her iki centilmenin de hizmetindedir. Pekâlâ Kit'e ne oldu?

Brass mânidar bir şekilde sesini alçaltarak:

— Kendisine sonsuz ve hudutsuz bir itimat beslediğim ve daima bir eşit muamelesi yaptığım bu genç, bu sabah yazıhanemde hırsızlık etti ve hemen hemen suçüstü yakalandı.

Noter:

— Buna bir yalan karışmış olmalı! diye bağırdı.

Abel ise:

— Buna imkân yok! dedi.

İhtiyar Mr. Garland:

— Bir kelimesine inanmam; dedi.

Brass mülâyim bir tavırla onlara bakarak:

— Mr. Witherden, bu sözleriniz dâva açmaya değer mahiyette efendim. Bayağı ve habis ruhlu bir insan olsaydım, iftira için zarar, ziyan talebinde bulunurdum; dedi. Bununla beraber; ben şahsen bu gibi ifadeleri istihfafla karşılarım. Diğer centilmenlerin samimî ve namuskâr heyecanına hürmet ederim. Böyle nahoş bir haber getirdiğime cidden müteessirim ve emin olunuz ki, bu elîm sahne içinde bulunmak istemezdim; fakat genç adam buraya getirilmesinde ısrar etti; ben de onun ricasına boyun eğdim. Mr. Chuckster; lûtfen arabadaki polise pencereye vurarak işaret eder misiniz?

Bu kelimeleri dinliyen üç centilmen boş nazarlarla birbirine baktılar. Chuckster ise kendisinden beklenilen işi görmek üzere, kehanetinin doğru çıktığını gören bir peygamber şevk ve gayretiyle, yerinden fırladı ve biçare sanığın içeri girmesi için kapıyı açtı.

Kit içeri girince karşılaştığı bu sahne karşısında doğruluğun ilham ettiği sade bir belâgatte, Allah'ı şahit göstererek, mâsum olduğunu, paranın nasıl olup da kendi üzerinde bulunduğunu bilmediğini söyledi. Hâdisenin cereyan tar-

zı ve deliller nakledilmeden diller dolaşmış; her şey anlatılınca, odaya bir ölü sükûtu sinmiş ve Kit'in üç dostu şüphe ve hayret içinde birbirine bakmıştı.

Uzun bir sükûttan sonra Mr. Witherden:

— Paranın kazara, meselâ, masa üzerinde kâğıtların karıştırılması sırasında şapkaya girmiş olması mümkün değil mi? diye sordu.

Fakat bunun pek aşikâr bir surette imkânsız olduğu gösterildi. İsteksiz bir şahit olmasına rağmen; Swiveller paranın şapkanın içinde bulunduğu şekilde, kasten saklanmış olduğunu açıkça ve bilfiil ispat etti.

Brass:

— Hiç şüphesiz pek keder verici bir durum; dedi. Muhakemesi cereyan ederken geçmişteki iyi ahlâkından dolayı cezasının hafifletilmesini istemekle bahtiyar olacağım. Daha önce de bir miktar para kaybetmiştim; fakat bunu da onun almış olması icabetmez. Bu tahmin yersiz olur. Hepimiz hıristiyanız.

Polis memuru etrafına bakınarak:

— Burada bulunan centilmenler içinde bu gencin son günlerde bol paraya sahibolduğunu bilen var mı? Siz biliyor musunuz efendim? diye sordu.

Mr. Garland polis memuruna cevap vererek:

— Zaman zaman parası oldu; fakat söylediğine göre bunları Mr. Brass kendisi vermis! dedi.

Kit telâşla:

— Hiç şüphesiz öyle! dedi. Lehimde olarak bunu siz de ikrar edersiniz Mr. Brass.

Brass şaşkın bir hayretle etrafına bakınarak:

— Ha? dedi.

— Bana verdiğiniz iki buçuk şilinler, kiracının verdiği para!

Brass başını sallayıp kaşlarını çatarak:

— Bu pek kötü bir dâva, pek kötü! dedi.

Mr. Garland büyük bir huzursuzlukla:

— Bir başkası hesabına ona para mı verdiniz? diye sordu.

Sampson cevap verdi:

— Para vermek mi? Doğrusu bu büyük bir yüzsüzlük! Memur bey; biz gidelim

Kit bağırdı:

— Ne! inkâr mı ediyor? Lûtfen kendisine sorun; verdi mi, vermedi mi?

Noter sordu:

— Verdiniz mi?

Brass pek ciddî bir tavırla:

— Size şunu söyliyeyim ki, bunun dâvaya hiçbir faydası yok! dedi. Eğer ona karşı bir muhabbet ve alâkanız varsa, başka yoldan yürümesini tavsiye edin. Para verdim mi? Hayır; asla!

Birdenbire bir ilhamla kendini toparlıyan Kit:

— Centilmenler; Mr. Abel, Mr. Witherden herkese söylüyorum; bunu o yaptı! Onu güzendirecek ne yaptığını bilmiyorum; fakat bu

beni mahvetmek için kurulmuş bir tuzak! Netice ne olursa olsun, şuna emin olunuz ki, bu bir tuzak! Ölürken de şunu söyliyeceğim ki parayı şapkama koyan kendisidir! Bakınız nasıl renk değiştiriyor! Hangimiz suçlu? O mu, ben mi?

Brass gülümsiyerek:

— İşitiyor musunuz muhterem baylar? dedi. Dâva sevimsiz bir hal almıyor mu? Bu bir hile işi mi, yoksa âdi bir suç mu? Onun yerine bunu ben söylemiş olsaydım, buna ihtimal verir miydiniz?

Brass bu gibi yatıştırıcı ve şakacı sözlerle karakteri hakkındaki bühtanları çürütmeye çalıştı; fakat daha kuvvetli hisler altında bulunan ve belki de aile şerefi hakkında daha titiz bir fikre sahip olan faziletli Sarah, birdenbire kardeşinin yanından müthiş bir gazeple sanığın üzerine atıldı. Hiç şüphesiz Kit'in yüzü bu savletten pek müteessir olacaktı; fakat basiretli polis memuru Sarah'nin bu niyetini tam zamanında anlıyarak Kit'i kenara çekti ve bu suretle, Chuckster'i tehlike altında bırakmış oldu; çünkü kâtip, Miss Brass'ın gazabına mevzu teşkil eden Kit'in yanında bulunduğundan ve öfke tıpkı aşk ve servet gibi kör olduğundan, sahhar mahlûk. hazır bulunanların gayretiyle hatasını anlayıncıya kadar, kâtibin yakasını koparıp saçlarını darma dağan etti.

Polis memuru bu amansız savletle mütenebbih olarak ve suçlunun yara bere içinde kalmadan adalet huzuruna çıkması daha muvafık ola-

cağını düşünerek, fazla gürültüye mahal bırakmadan, Kit'i arabaya götürdü ve Miss Brass'ın arabacının yanına binmesinde ısrar etti. Sarah bu teklife hiddetli bir münakaşadan sonra rıza gösterince, arabada Brass'ın eski yerini aldı; Brass da istemeye istemeye Sarah'nın yerini aldı. Ve bu tertibattan sonra bütün süratle adalet huzuruna çıkmaya koyuldular. Noter ile iki arkadaşı da bir başka araba ile arkadan takip ettiler. Kit'in bir şilinin hesabını kapatmak için tekrar iş başına gelmesi hâdisesini onun riyakâr ve hilekâr karakterine iyi bir delil teşkil ettiğini düşünen ve şahadetten mahrum bırakılan Chuckster, bunu cürmün örtbas edilmesi telâkki etmiş ve hiddet içinde yazıhanede yalnız bırakılmıştı.

Daireye varınca daha önce oraya gelip kendilerini sabırsızlıkla bekliyen bekâr adamla karşılaştılar. Fakat yarım saat sonra muhakemesine lüzum gösterilen ve hapishaneye götürülürken dostça muamelede bulunan bir memur tarafından, yakında muhakemenin cereyan edeceği ve kısa bir zamanda halledileceği için fazla üzülmeye hacet bulunmadığı temin edilen zavallı Kit'e bir değil, elli bekâr zatın yardımı olamazdı.

LXI.

Filozof ve ahlâkçılar her ne fikirde olurlarsa olsunlar; suçlu bir insanın o gece Kit'in mâsum olmaktan duyduğu elemin yarısını duyup duymadığı şüphe götürür bir meseledir. Dünya;

işlenen büyük ölçüdeki adaletsizlikler karşısında, adaletsizlik kurbanı mâruz kaldığı garaz ve yalancılık hakkında temiz bir vicdan sahibi ise, muhakemesi esnasında yardım göreceği ve ergeç hakikatin belirip hakkın yerine getirileceği kanaati ile avunmaktadır. Adaletsizlik kurbanını resmî formalitelerle sonuna kadar takip etmekten geri kalmıyanlar — pek me'mül edilmese bile — adalet yerini bulduğu takdirde, hiçbir kimsenın kendilerinden daha memnun olmıyacağını söylemektedirler. Halbuki; adaletsizlik her âlicenab ve doğru insan için en tahammül edilmez, en fazla azap veren bir ezâdır. Bu yüzden nice temiz vicdan sahipleri kahırlarından ölmüş; nice temiz kalbler kırılmıştır. Çünkü mâsumiyetleri ıstıraplarını arttırmaktan başka bir şeye yaramamıştır.

Dünya, Kit hakkında hata etmiyordu. Fakat Kit mâsumdu ve bunu bildiği, en iyi dostlarının kendisini suçlu farz ettiklerini hissettiği — bay ve bayan Garland'ın kendisini bir nankörlük canavarı telâkki edeceklerini; Barbara'nın kendisini habaset ve kötülük adına ne varsa onunla bir tutacağını; midillinin kendini terk edilmiş sanacağını; hattâ annesinin bile, zevâhire kapılarak kendisinin suçlu olduğuna inanacağını — bütün bunları duyup düşündüğü için, hiçbir kelimenin tavsif edemiyeceği bir ıstırap hissetti ve kederden kendinden geçmiş bir halde gece için kilitlendiği höcrede bir aşağı bir yukarı dolaşıp durdu.

Bu heyecanların şiddeti geçip sükûnet bulmaya başladığı zaman bile, aklına, verdiği elem

daha az olmıyan bir fikir geldi. Basit delikanlının hayatındaki parlak yıldız, daima tatlı bir rüya gibi hatırladığı, hayatının en muhtaç günlerini en iyi ve en mesut zamanlara kalbeden, daima nazik, düşünceli ve iyi kalbli davranan genç kız bunu işitecek olursa ne düşünecekti! Bu fikrin tesiriyle hapishanenin duvarları sanki eriyip kaybolmuş; onun yerine eski ev gözükmüş — kış geceleri alışık oldukları tarzda — ateş kenarı, küçük yemek masası, ihtiyar dedenin palto, şapka ve bastonu, Nell'in odasına açılan yarı açık kapı, hep gözünün önüne gelmişti. Nell de oradaydı. Her ikisi de — eski günlerde olduğu gibi — bütün samimîyetleriyle gülüyorlardı. Düşüncesi onu buraya kadar getirince, Kit daha ileri gidemiyerek, kendisini zavallı yatağına atıp hüngür hüngür ağladı.

Gece sanki bitmiyecek kadar uzundu; fakat Kit uyuyup rüya gördü. Daima serbest olarak, şimdi birisi, biraz sonra bir başkası ile dolaşıp durdu. Bununla beraber hapishaneye — müphem bir fikir halinde endişe ve kederden yoğurulmuş, hiç silinmiyen, bunaltıcı, tarife sığmıyan bir hapishaneye — davet edildiği korkusundan kurtulamadı. Nihayet sabah olunca, tevkifhane bütün soğukluğu, karanlığı ve kasvetiyle bir hakikat olarak tecelli etti.

Kendi kendine bırakıldığı için bir teselli bulmuştu. Ona muayyen bir saatte, taş döşeli bir alanda gezmek müsaadesi verilmişti. Sabahleyin hücresini açıp yıkanacağı yeri gösteren gardiyandan, her gün muayyen saatlerde ziyaretçiler ka-

bul edildiğini; arkadaşlarından gelen olursa, parmaklığa çağırılacağını öğrendi. Gardiyan ona bu malûmatı ve teneke bir kab içinde kahvaltısını verdikten sonra, höcreyi kilitleyip çekildi ve taş pasajda takırdıyarak yürüdü; birçok kapıları açıp kapadı ve — sanki onlar da hapsedilmiş ve dışarı çıkamıyacaklarmış gibi — binada uzun zaman yankılar uyandıran sayısız sesler çıkardı.

Gardiyan Kit'e, tamamiyle doğru yoldan çıkmış olduğu sanılmadığı ve daha önce hapishanede bulunmadığı için, hapishanedeki diğer bazı mevkuflar gibi, mahpuslar topluluğundan ayrı bir yer verildiğini söylemişti. Kit bu müsamahaya şükrederek, tekrar anahtarın sesini işitip gardiyanın girdiğini görünceye kadar, ezbere öğrenmiş olmasına rağmen, oturup dikkatle akait kitabını okudu.

— Gel bakalım!

Kit sordu:

— Nereye efendim?

Gardiyan kısaca "ziyaretçiler" demekle iktifa ederek ve onu tıpkı polis memurunun yaptığı gibi, kolundan tutarak birçok dolambaçlı yollardan ve muhkem kapılardan geçirip bir pasaja sevk etti ve orada bir parmaklığın önünde bırakıp, çekilip gitti. Bu parmaklığın karşısında, bir buçuk, iki metre ileride; tamamiyle aynı, bir parmaklık daha vardı. Ara yerde bir gardiyan oturmuş, gazete okuyordu. Kit hızlı çarpan bir kalble, dış parmaklığın arkasında, kucağında bebek olduğu halde annesini; asla yanından ayırmadığı şemsiyesi ile Barbara'nın annesini; bütün dikkatiyle bir kuş ve-

ya yırtıcı bir hayvan anyormuş gibi, içeri bakan ve demir parmaklıkların insanlarla bir alâkası olmadığını sanan zavallı, küçük Jacob'u gördü.

Jacob kardeşini görür görmez, onu kucaklamak için, kollarını demir parmaklıklara attı; fakat kardeşinin daha ziyade yaklaşamadığını; demir çubuklardan birinin üstüne koyduğu kolu üzerine yasladığı başı ile hâlâ aynı mesafede kaldığını görünce; pek acıklı bir halde ağlamaya başladı. Bunun üzerine kendilerini tutmaya çalışan Kit'in ve Barbara'nın annesi de içlerini çekip ağladı. Zavallı Kit onlara iştirak etmekten kendini alamadı ve hiçbirisi tek bir kelime konuşamadı.

Bu gamlı sükût esnasında, herhalde gazetenin pek alaylı bir kısmına gelmiş olan gardiyan, yüzünde şakacı bir bakışla gazetesini okuyordu. Nihayet sanki bir şakanın tam zevkine varmak istiyormuş gibi, bir aralık başını kaldırınca, birisinin ağladığının farkına vardı.

Hayretle dönüp bakarak:

— Bayanlar, bayanlar! dedi. Vaktinizi bu şekilde israf etmeseniz iyi edersiniz. Burada vaktiniz hesaplıdır. Çocuğun gürültü etmesine de meydan vermeyin. Nizamlarımızın dışındadır!

Alçak bir gönülle selâm veren bayan Nubbles:

— Ben annesiyim, efendim; dedi. Bu da kardeşi. Aman Yarabbi, aman Yarabbi!

Gardiyan müteakip sütunu daha kolay okumak için gazetesini dizleri üstünde katlıyarak:

— Ne çare! dedi. Aynı durumda olan yalnız o değil ki! Yaygaraya hacet yok!

Adamcağız gazetesini okumaya devam etti. Zâlim ve katı yürekli bir insan değildi. Hırsızlığı, kızıl veya yılancık gibi birşey telâkki etmeye başlamıştı. Bazı insanlar yakalanıyor, bazıları yakalanmıyordu!

Barbara'nın annesinin, Kit'in annesinin kucağından bebeği şefkatle ve nezaketle alması üzerine bayan Nubbles:

— Sevgili yavrum, Kit; dedi. Seni burada mı görecektim!

Kit boğulur gibi bir sesle:

— Anne; bana isnat ettikleri suça inanmıyorsun, değil mi? dedi.

Zavallı kadın:

— Ben mi inanacağım! dedi. Bir kerecik yalan söylemediğini, beşikten beri kötü bir şey yapmadığını bilen; çocuk olmana rağmen, kıt ve zavallı gıdanı iyi huy ve kanaatle yediğini ne kadar az yiyecek olduğunu düşünüp ne kadar düşünceli davrandığını anladığım zamanlar müstesna, senin hesabına hiçbir üzüntü çekmiyen ben mi inanacağım! Doğduğu günden bugüne kadar bana bir teselli olan, bir defacık olsun kızıp öfkelenmediğim oğlumun suçlu olduğuna mı inanacağım!

Büyük bir ciddiyet ve samimiyetle demir parmaklıkları kavrıyan Kit:

— Öyle ise Allah'a çok şükür! dedi. Şimdi tahammül edebilirim. Anne; senin bunları söyle-

diğini düşündükçe, netice ne olursa olsun, kalbimde bir saadet damlası bulunacak.

Bu sözler üzerine bayan Nubbles da, Barbara'nın annesi de tekrar ağlamaya başladılar. Küçük Jacob'un dağınık düşünceleri de bu zamana kadar belirli bir intiba haline geldi ve biçare çocuk Kit'in kendi arzusiyle dışarıya gezmeye çıkamıyacağını ve parmaklıkların arkasında ne kuş, ne aslan, ne kaplan, ne de herhangi meraklı bir şey bulunmadığını anlıyarak göz yaşlarını sessizce onlarınkine kattı.

Zavallı Kit'in annesi sildiğinden fazla göz yaşları dökerek, yerden bir sepet aldı ve alçakgönülle gardiyana hitabederek bir dakika kendisini dinlemesini rica etti. Gardiyan bir lâtifenin tam eğlenceli yerinde olduğundan, ona eliyle bir dakika sükût etmesini işaret etti. Elini, okuduğu yeri bitirinciye kadar eski vaziyetine getirmeden olduğu yerde bırakan gardiyan, sanki "şu gazete muharriri olur komiklerden değil!" demek istiyormuş gibi, yüzünde bir tebessümle, bir iki saniye sükût ettikten sonra, nihayet bayan Nubbles'in ne istediğini sordu.

Kadıncağız:

— Ona biraz yiyecek getirdim; verebilir misiniz? diye sordu.

Evet; verebilirsiniz. Bunda nizamlara aykırı bir şey yok! Giderken bana bırakın; kendisine verilmesini temin ederim.

— Bana kızmayın; efendim. Ben annesiyim.

Herhalde sizin de bir anneniz vardı. Bir parça olsun yediğini görüp gidersem, içim rahat eder.

Bayan Nubbles, Barbara'nın annesi ve küçük Jacob, tekrar göz yaşları döktüler. Bebek ise bütün gayretiyle, sevinçli sesler çıkarıp gülüyor; pek muhtemel olarak bütün bu sahnenin kendi eğlencesi için tertip ve icad edildiğini sanıyordu.

Gardiyan bu ricanın garip ve mûtat dışı olduğunu düşünmekle beraber; gazetesini bırakarak Kit'in annesinin bulunduğu tarafa geldi. Ve sepeti ondan aldı; muhteviyatını muayene ettikten sonra, Kit'e verip eski yerine geldi. Kit'in fazla iştihası olmadığı kolaylıkla tasavvur edilebilir; fakat yere oturup çanı gönülden atıştırdı. Annesi bu manzaranın verdiği memnuniyetle kederi yumuşamış olmasına rağmen, oğlunun ağzına götürdüğü her lokma ile içini çekip yeniden ağladı.

Kit bir taraftan bu şekilde meşgul iken, bir taraftan da efendileri hakkında soruşturmalarda bulundu. Kendisi hakkında bir fikir beyan edip etmediklerini öğrenmek istedi; fakat bütün öğrenebildikleri Mr. Abel'in meseleyi annesine bir gece evvel büyük bir nezaket ve incelikle açtığından, suçlu veya mâsum olduğuna dair hiçbir fikir beyan etmediğinden ibaret kaldı. Kit cesaretini toparlıyarak, Barbara'nın annesinden, Barbara hakkında malûmat istiyeceği bir sırada, kendisini getiren gardiyan göründü. İkinci bir gardiyan da ziyaretçilerin arkasından meydana çıktı; elinde gazete bulunan üçüncü bir gardiyan da "vaktin tamam"! diyerek aynı nefesle "sıra diğer ziyaretçi-

lerde!" diye bağırdıktan sonra, tekrar gazetesine gömüldü. Kit annesinin duaları ve küçük Jacob'un kulakları çınlatan çığlıkları arasında, derhal alınıp götürüldü.

Elinde sepet olduğu halde, eski gardiyanın nezareti altında ikinci avluyu geçerken bir başka memur onlara durmalarını söyledi ve elinde bir siyah bira şişesi ile yanlarına geldi.

— Dün akşam hırsızlık suçu ile buraya getirilen Christopher Nubbles adındaki delikanlı bu değil mi? diye sordu.

Arkadaşı adı geçenin bu delikanlı olduğunu bildirdi.

— O halde işte sana bira! Ne diye bakıyorsun? içinde umacı yok!

— Affedersiniz efendim; acaba kim göndermiş?

— Bir arkadaşın. Her gün alacaksın. Parasını ödedikten sonra, hiç şüphesiz alırsın.

— Bir arkadaş mı?

— Anlaşılan senin hiçbir şeyden haberin yok! İşte mektup. Al oku!

Kit mektubu aldı ve höcresine kapatıldığı zaman okudu:

"Bu kabtan iç! Her damlasında bütün dertlere bir devâ bulacaksın. Helen'in köpüklü şarabı! Fakat onun kupası bir efsaneden ibaretti. Bu hakikî Barclay birasıdır. Yavan bulursan müdüre şikâyet et. Dostun: R. S."

Kit bir müddet düşündükten sonra: "R. S.! Bu Mr. Richard Swiveller olmalı!" dedi. "Çok iyi

kalbli bir insan; ona bütün kalbimle aeşekkür ederim."

LXII.

Quilp'in iskeledeki yazıhanesinin penceresinden sızan hafif ışık, gecenin sisinden sanki bir göz gibi müteessir olarak şişmiş ve kızarmış görünüyor; ihtiyatlı adımlarla ilerliyen Sampson Brass'a mümtaz mal sahibi ve muhterem müvekkilinin içeride olduğunu ve pek muhtemel olarak mûtat sabır ve iyi huyluluğu ile onu buraya sevk eden hizmetin görülmesi için beklemekte olduğunu haber veriyordu.

Sampson belki yirminci defa ayağı gelişigüzel serilmiş kerestelere çarpıp sendeliyerek ıstırap içinde topallarken, kendi kendine: "Karanlık bir gecede yürümesi korkulu bir yer!" dedi. "Herhalde şu yaramaz çocuk insanı yara bere içinde bırakmak için tahtaları her gün bir başka türlü etrafa saçıyor! Bunu efendisinin kendi elleriyle yapmış olması da akla daha yakın geliyor. Yanımda Sally olmadan buraya gelmekten hoşlanmıyorum. O, bir düzine erkekten daha iyi bir can yoldaşıdır."

Hazır bulunmıyan sehhâr mahlûkun meziyetleri hakkında bu sitayişlerde bulunan Sampson, durup şüpheli şüpheli, omuzunun üzerinden ışığa doğru baktı.

Bulunduğu mesafede imkânsız olmasına rağmen, dâva vekili ayak parmaklarının ucuna basıp içeride olup bitenleri görmeye çalışarak "ne işler

görüyor acaba?" dedi. "Herhalde içiyor ve kendisini her zamankinden daha hiddetli ve öfkeli bir hâle sokup garaz ve kötü niyetini körüklüyordur. Hesap kabarık olduğu zaman buraya yalnız başıma gelmekten korkuyorum. Beni boğup suların en yüksek bulunduğu bir zamanda yavaşça nehre atmaktan. bir fare öldürmek kadar müteessir olacağını sanmıyorum. Hattâ ihtimal bunu hoş bır şaka telâkki edecektir. Şimdi de bir şarkı tutturmuş!"

Filhakika Quilp ses talimi yapıyordu; fakat bu, bir şarkıdan ziyade bir nağme, uzun bir cümlenin pek süratli bir şekilde ve son kelimeler üzerinde durarak korkunç bir kükreme ile biten monoton bir tekrarından ibaretti. Şarkının nakaratı sevgi, harp, şarap, sadakat gibi belli başlı şarkı mevzularına temas etmiyor; bestelenen güftelerde ve türkülerde rastlanmıyan şu kelimeleri ihtiva ediyordu:

"Değerli sorgu hâkimi sanığın bu hikâyeye inanacak bir jüri bulmakta müşkilât çekeceğini kaydederek muhakemesine lüzum gösterdi ve dâva dosyasının hazırlanmasını emretti."

Cüce her seferinde bu son kelimelere gelince avazı çıktığı kadar bağırıp kahkahayı basıyor; sonra tekrar başlıyordu.

Bu nağmenin birkaç kere tekrar edildiğini işiten Brass kendi kendine mırıldandı: "Pek tedbirsiz, pek basiretsiz bir insan. Keşke dilsiz olsa; keşke kör olsa! Allah cezasını versin!" Dâva vekili aynı nağme tekrar başlayınca ilâve etti: "Allah canını alsın!"

Müvekkili hakkında bu dostça temennilerde bulunan Sampson, bağırmanın sonunu bekledikten sonra, yüzüne mûtat tatlılığını vererek, ahşap yazıhanenin kapısını çaldı.

Cüce bağırdı:

— Girin!

Sampson başını içeri sokarak:

— Bu gece nasılsınız efendim? dedi. Ha, ha, ha! Nasılsınız efendim? Aman ne şaşılacak şey, ne tuhaf, ne acayip şey!

— Kapının ağzında durup başını sallıyacak ve dişlerini gösterecek yerde, gir içeri be adam! Gir içeri yalancı şahit, yalan yeminci, şahadet bozguncusu gir içeri!..

Brass arkasından kapıyı kapıyarak:

— Ne zengin bir mizaç, ne hayret verici bir şaka kaynağı! Fakat pek basiretsiz bir iş değil mi efendim?

— Ne! Ne söylüyorsun; Yahuda?

Brass:

— Yahuda! diye bağırdı. Ne harikulâde meşreb! Ne zengin mizaç! Yahuda! evet, aman ne güzel: ha ha ha!...

Bütün bu esnada Sampson ellerini uğuşturup gülünç bir hayret ve korku içinde, patlak gözlü, yassı burunlu, sobanın yanındaki duvara yaslanmış bir gülyabani veyahut cücenin taptığı korkunç bir puta benziyen bir gemi aslanına bakmaktaydı. Pek müphem ve uzak bir müşabehetle başının üstündeki tahta, kokartlı bir şapka şeklinde oyulmuş-

tu. Sol göğsündeki madalya ve omuzlarındaki apoletlere bakılacak olursa, bunun meşhur bir amiralin modeli olduğu anlaşılıyordu. Fakat bu emareler de olmasa, herhangi müşahit bunun belinden aşağısı balık şeklinde efsanevî bir deniz ejderinin portresi, veyahut bir deniz canavarının tasviri olduğunu tahmin ederdi. Esasında şimdi süslediği yer için pek büyük olan gemi aslanı belinden kesilmişti. Hattâ bu şekliyle bile, döşemeden tavana kadar yükseliyor; gemi aslanlarında umumiyetle rastlandığı gibi, aşırı ve sıkıcı bir nezaketle pek müteyakkız bir halde öne doğru eğilmiş ve her şeyi cüceleştirmiş görünüyordu.

Quilp dâva vekilinin gözlerine bakarak:

— Tanıyor musun? Müşabeheti görüyor musun! diye sordu.

Brass tıpkı eksperlerin yaptığı gibi, başını bir parça geriye atıp eliyle tutarak:

— Himmm! dedi. Bir daha bakayım. Evet... galiba... tebessümde bana... ama...

Hakikat olan şu idi ki, Sampson bu koca hayalete en ufak müşabeheti olan bir şey görmediğinden pek şaşalamış; Quilp'in onu kendine benzetip bir aile portresi olarak satın alıp almadığını, yahut bir düşmanına benzeterek keyiflendiğini kestirememişti. Bu şüphesi pek uzun sürmedi; çünkü Brass, halkın tanımaları icabeden, fakat tanıyamadıkları bir resme bakarken takındıkları anlayışlı bakışla, heykeli gözden geçirip dururken; cüce yukarda iktibas ettiğimiz kelimeleri okudu gazeteyi yere atarak, eline, maşa yerine kul-

landığı paslı bir demir parçasını alıp, heykelin burnuna öyle bir vuruş vurdu ki, heykel olduğu yerde sallanıp durdu.

Cüce hissiz çehreyi yumruk yağmuruna tutup yanağında hafif çukurlar açarak:

— Kit'e benzemiyor mu? dedi. Onun resmi, tam bir modeli, tam bir benzeri değil mi?

Sualin her tekrar edilişinde koca heykeli durmadan yumruklıyan cücenin yüzünden. gördüğü işin zorundan terler boşanıyordu.

Bu sahnenin; boğa güreşinin meydanda bulunmıyanlar için rahat bir eğlence ve yanan bir evin seyri, yakınında yaşamıyanlar için, bir piyesten daha iyi olması kabilinden; emniyetli bir galeriden seyredilmesi hayli komik olmasına rağmen, Quilp'in tavrında öyle bir hal vardı ki, Brass'ın bu şakanın tamamiyle zevkine varabilmesi için, yazıhanenin pek küçük ve pek hücra bir yerde olmasını istediği aşikârdı. Bu sebeple Brass pek hafif bir sesle takdirlerde bulunurken cüceden mümkün mertebe uzağa kaçtı ve cüce takatten kesilip oturduğu zaman, ona her zamankinden daha fazla bir dalkavuklukla yaklaştı.

— Mükemmel! dedi. Hi, hi, hi! pek mükemmel efkendim!

Sonra yara bere içinde kalan amirale yalvarır gibi bakarak ilâve etti:

— Pek dikkate lâyık bir insan!

Cüce:

— Otur! dedi. Onu dün satın aldım. Bur-

gular saplayıp gözüne çatal batırdım. Üstüne de ismimi kazdım. Eninde sonunda onu yakacağım!

Brass:

— Ha, ha! Pek hoş, pek eğlenceli bir şey! dedi.

Cüce dâva vekiline yaklaşmasını işaret ederek:

— Buraya gel! dedi. İhtiyatsız olan neydi bakalım? diye sordu.

— Hiçbir şey efendim! Hiç! zikretmeye değmez. Şarkıyı pek eğlenceli buldum. Belki biraz...

— Biraz ne?

Ateşe doğru çevirdiği hilekâr gözlerinde kızıl akisler parlıyan cüceye ürkek ürkek bakan Sampson Brass:

— Biraz hududa yaklaşan, yahut tâbiri caızse, hudut hattı üzerinde bulunan bir ihtiyatsızlık! dedi.

Quilp hiç istifini bozmadan:

— Niçin? diye sordu.

Brass daha ziyade samimî olmaya cesaret ederek:

— Takdire lâyik olan bu gaye uğrunda dostların yaptıkları küçük toplantılara kanun fesât tertibi adını verdiği için, dostlar arasında mahrem kalması doğru olur efendim.

Quilp boş nazarlarla ona bakarak:

— Ha! ne demek istiyorsun? diye sordu.

Brass başını sallıyarak:

— Tedbirli, pek tedbirli olmak lâzım; demek istiyorum efendim; dedi.

— Yüzsüz korkuluk! açıkça ne demek istiyorsun? Bana ne diye küçük toplantılardan bahsediyorsun? Benim toplandığım var mı? Benım senin toplantılarından haberim var mı?

— Hayır efendim; şüphesiz yok efendim!

Cüce sanki paslı demir parçasını arıyormuş gibi etrafına bakınarak bağırdı:

— Bana böyle göz kırpıp başını sallıyacak olursan, senin şu maymun suratının ifadesini değiştiririm!

Brass derhal kendini toparlıyarak:

— Öfkelenmeyin efendim; dedi. Haklısınız, yerden göğe kadar haklısınız! Bu mevzua hiç temas etmemem lâzımdı. Lûtfen mevzu değiştirelim. Sally'nin anlattığına göre, kiracımızı sormuşsunuz. Kiracı geri gelmedi, efendim.

Cüce bir tencerede kaynattığı romun taşmamasına dikkat ederek:

— Gelmedi mi? dedi. Ne diye gelmedi?

— Ne diye mi efendim? Şey... efendim...

Kızgın tencereyi ağzına götürmek üzere bulunan cüce kolunu geri çekerek:

— Ne oluyor? diye sordu.

— Suyu unuttunuz efendim! affedersiniz rom kaynar halde efendim!

Bu ikaza ancak fiilî bir cevapta bulunmak tenezzülünü gösteren Quilp, sıcak tencereyi dudaklarına götürdü ve miktarı yarım litreyi bulan ve bir dakika önce ateş üzerinde kabarcıklar teş-

kil ederek kaynayıp fıkırdıyan bütün romu içti. Cüce bu hafif içkiyi yuvarlayıp amirale yumruklarını sıktıktan sonra, Brass'a devam etmesini emretti ve akabinden mûtat sırıtışiyle ilâve etti:

— Dur; önce sen de bir yudum iç! Güzel, sıcak, kaynar bir yudum!

— Şöyle zahmetsizce tedarik edilebilecek biraz su bulunacak olursa efendim!

— Burada öyle şey yok! Dâva vekillerine su mu? Onlara erimiş kurşun ve kükürt; sıcak, fıkır fıkır zift ve katran lâzım! Öyle değil mi Brass?

— Ha, ha, ha! Pek acı bir şey! Lâkin içinde gıdıklanmak gibi tatlı bir zevk var; efendim.

Bu zamana kadar bir miktar rom daha kaynatmış olan cüce:

— İç şunu! dedi. Dik başına! Damlası kalmasın. Boğazın yansın. Bak keyfin nasıl yerine gelecek!

Biçare Sampson bu içkiden, derhal göz yaşları haline inkılâp eden ve bu şekliyle tekrar kabın içine yuvarlanan birkaç küçük yudum içti. Kıpkırmızı kesilen yüzü, gözü ve müthiş bir öksürük nöbeti içinde, bir hakikat şehidi ısrarı ile içkinin "pek nefîs!" olduğunu bildirdi. O, bu tarife sığmaz işkence içinde iken, cüce konuşmaya devam etti.

— Kiracı ne olmuş?

Brass öksürük nöbetleri içinde:

— Garland'lerde kalıyormuş; dedi. Suçlunun sorgusundan beri yalnız bir kere uğramış

Mr. Richard'a son hâdiseden sonra bu evde oturamıyacağını; bir bakıma bütün bunlara sebep kendisi olduğunu düşünerek, üzüntü duyduğunu söylemiş. Çok iyi bir kiracı, inşallah temelli olarak çıkmaz.

Cüce:

— Ya! Öyle mi? diye bağırdı. Sen zaten kendinden başkasını düşünmezsin. Ne diye masrafını kısmıyor; tasarrufa riayet etmiyorsun?

— Sarah kadar tasarrufa riayet eden insan bulunmaz efendim.

— Şu boğazını ıslat! İç be adam; iç! Sen sözümü tutarak bir kâtip aldın, değil mi?

— Bu hizmete çok memnun oldum, efendim. Evet aldım.

— O halde ona derhal yol verebilirsin. İşte sana tasarruf yolu.

— Mr. Richard'ı mı işinden çıkarayım?

— Birden fazla kâtibin var mı ki bu suali soruyorsun?

— Bunu hiç beklemiyordum.

Cüce istihza ile:

— Ben bile beklemiyordum; dedi. Sana kaç defa söyledim ki, onu senin yanına nerede olduğunu bilmek ve göz altında tutmak için vermiştim. Benim bir plânım, bana sessiz, sedasız bir zevk verecek bir tasarım vardı. Onun da arkadaşının da zengin sandıkları ihtiyar dede ile torununun hakikatte meteliksiz olduklarını göstermek istiyordum. Lâkin onlar da sanki yer yarıldı, yerin dibine geçtiler!

— Pek iyi anlıyorum efendim.

Cüce, Brass'a şeytanca parmaklarını şıklatarak:

— Tabiî anlıyorsun! dedi. Tabiî Dick'in âkibeti ne olursa olsun hiç bir ehemmiyeti olmadığını; onun bir başka maksat uğrunda iş başında tutulmasının ne sana, ne de bana faydası olmadığını; pek tabiî olarak anlıyorsun; değil mi?

— Sarah'ya onun bizim işimize yaramıyacağını kaç defa söyledim, efendim. Ona itimat edemeyiz. Bana inancınız varsa, sıkı sıkı tembih etmemize rağmen, yazıhaneye ait en ufak işlerde bile onun doğruyu söylediğini gördüm. Bu gencin yaptıkları tahammülümüzü aştı. Ancak size olan hürmetim...

Zamanında sözü kesilmiyecek olursa, Sampson'un sitayişkâr bir hitabede bulunacağını açıkça anlıyan Quilp, tencere ile dâva vekilinin başına dokunarak, sesini kesecek olursa daha memnun olacağını bildirdi.

Brass başını uğuşturup gülümsiyerek:

— El şakası ama, pek hoş doğrusu! dedi.

— Beni dinle! Yoksa birazdan daha hoş davranırım. Dick'in arkadaşının da dönmesi ihtimali yok. Haylaz; bir hilekârlık yüzünden memleket dışına kaçmış, varsın gittiği yerde gebersin!

Brass sanki hazır bulunan üçüncü bir şahısmış gibi amirale bakarak:

— Doğru efendim; pek münasip, pek yerinde efendim! dedi.

Quilp dişleri arasından mırıldandı:

— Ondan nefret ediyorum. Birçok sebeplerden ondan daima nefret ettim. Zaten yola gelmez habisin biri; yoksa bize faydası dokunurdu. Yufka yürekli, sersemin biri. Varsın kendini assın! İsterse boğulsun, aç kalsın! Canı cehenneme!...

— Hay hay efendim; pek doğru efendim. Bu seyahati ne zaman yapmasını istersiniz efendim? Ha, ha, ha!

Cüce cevap verdi:

— Şu dâva sona erince kuyruğunu bırakıver!

— Pekâlâ efendim; bu, Sarah için büyük bir sürpriz olacak; fakat o, hislerini kontrol etmesini bilir. Ah! Mr. Quilp; kader Sarah ile sizi daha önce bir araya getirmiş olsaydı, bu birleşmeden ne mesut neticeler doğardı! Siz babamızı görmediniz. Ne hoş bir insandı. Sarah onun neşe ve iftihar kaynağı idi. Koca tilki ona böyle bir ortak bularak gözlerini kapamış olsaydı, çok bahtiyar olurdu. Sarah'yı takdir ediyorsunuz, değil mı efendim?

Cüce kurbağa gibi bir ses çıkararak:

— Ona bayılıyorum! dedi

— Cidden çok iyi bir insansınız efendim. Richard'ın şu ehemmiyetsiz işinden başka bir emriniz var mı efendim?

Quilp tencereyi kavrıyarak:

— Hayır; dedi. Şimdi güzel Sarah'nın şerefine içelim!

Brass alçakgönülle:

— Bu işi bu kadar kaynamıyan bir şeyle yapsak daha iyi olmaz mı efendim? dedi. Eminim ki, benden, kendisini son içkiden daha hafif bir içki ile şereflendirdiğinizi duyacak olursa, çok daha memnun olacaktır!

Quilp bu serzenişlere hiç kulak asmadı. Aynı kuvvetli içkiden bir miktar daha içmek mecburiyetinde kalan ve bu esnada ayık olmaktan uzak bulunan Sampson Brass ise, kendine gelecek yerde yazıhanenin büyük bir süratle başının etrafında döndüğünü, döşeme ve tavanın tehlikeli bir şekilde inip kalktığını gördü. Kısa süren bu sersemlikten sonra, yarı vücudunun masanın altında, yarısının da ocağın yanında bulunduğunu fark etti. Bu vaziyet kendi ihtiyariyle seçeceği bir şey olmadığından, sendeliyerek ayaklarının üstüne doğruldu ve amirale tutunarak ev sahibini aradı.

Brass'ın ilk aklına gelen şey, cücenin onu geceyi yalnız başına orada geçirmek üzere kapıyı kilitleyip gitmiş olması idi. Fakat keskin bir tütün kokusu aklına başka şeyler getirdi ve başını kaldırıp bakınca, cücenin hamağında çubuğunu tüttürmekte olduğunu gördü.

Hafif bir sesle:

— Allaha ısmarladık, efendim; Allaha ısmarladık! dedi.

Cüce başını sarkıtarak:

— Gece kalmaz mısınız? dedi.

Odanın havasından midesi bulanan Brass:

Kalamam efendim! dedi. Lütfen yolumu görmek için bana ışığı tutacak olursanız...

Bir lâhza içinde, bütün vücudiyle yattığı yerden sıçrıyan cüce, yazıhanedeki yegâne feneri eline alarak:

— Şüphesiz, şüphesiz; dedi. Bastığın yere dikkat et, azizim. Kerestelerin paslı çivileri hep sivrisine duruyor. Yolda bir köpek de var. Geçen gece bir adamı; evvelki gece de bir kadını ısırdı! Geçen salı günü de bir çocuğu öldürdü. Fakat bu şaka idi. Ne olursa olsun onun yanına pek yaklaşma!

Brass büyük bir korku içinde:

— Köpek yolun hangi tarafında efendim? diye sordu.

İni, yolun sağ tarafındadır; fakat insanın üstüne atılmak için bazan sol tarafta saklanır. Hiç güven olmaz! Dikkatli ol; yoksa seni affetmem. Dışarıda ışık var. Yolunu biliyorsun. Dosdoğru!

Cüce şeytanca göğsü ile fenerin ışığını siperlemişti. Dâva vekilinin yolda düşüp kalktığını görerek, büyük bir zevk içinde, tepeden tırnağa kadar silkinerek kahkahayı bastı. Nihayet Brass gözden kaybolunca, tekrar yazıhaneye kapandı ve bir kere daha hamağına sıçradı.

LXIII

Kit'e teselli edici mahiyette malûmat verip bu küçük dâvanın yakında ceza mahkemesinde rüyet edileceğini bildiren memur, bu kehanetinde

tamamiyle doğru idi. Sekiz gün içinde mahkemeler tekrar açılmıştı. Ertesi gün büyük Jüri Kit'in muhakemesine lüzum gördü ve Christopher Nubbles'a olbabdaki kanun ve kıralın tacı ve şerefi hilâfına ve sulh ve sükûna aykırı harekette bulunarak Sampson Brass nam centilmenin ikametgâh ve yazıhanesinden, İngiltere bankası umum müdürlüğü tarafından ihraç edilen, beş liralık banknot çalmakla itham edildiğinden, ne diyeceği soruldu. Bu ithama karşı Christopher Nubbles pek yavaş ve titrek bir sesle suçsuz olduğunu bildirdi. Burada zevahire kapılarak acele hüküm vermek itiyadında olan ve eğer mâsum ise Kit'in yüksek sesle ve kuvvetle suç isnadını reddedeceği mütalâasında bulunanlara şunu hatırlatalım ki, hapis ve endişe, en cesaretli yürekleri sindirir. On gün için bile olsa, yalnız taş duvarlar ve taş gibi hissiz çehrelerden başka bir şey görmiyen bir zavallı için, hayat dolu, büyük bir salon, insanı hayli ürkütüp irkilten bir haldir. Şu da ilâve edilmeli ki, geniş bir halk tabakası için, perukalı bir hayat, baş üstünde tabiî saçlı hayattan çok daha dehşetli ve heybetlidir. Kit'in her iki bay Garland ve noterin uçuk bir beniz ve endişe ile baktıklarını görmekle düştüğü tabiî heyecan da göz önünde tutulacak olursa, onun bundan rahatsız olması ve yerini yadırgamasında hayret edilecek bir şey yoktur.

Zavallı delikanlı, Garland'ları ve Witherden'i tevkif edildiği zamandan beri görmemiş olmasına rağmen, kendisi için bir avukat tutulduğunu öğ-

renmişti. Bu sebeple perukalı centilmenlerden biri kalkıp da: "Lordum; ben dâvalının vekiliyim" dediği zaman Kit başını eğerek onu selâmlamış; diğer perukalı centilmenlerden biri de: "Lordum ben de dâvacının vekiliyim" dediği zaman korkudan titreyip ona da başını eğmiş ve kalbinde kendi vekilinin dâvacı vekilinden aşağı kalmayıp kısa bir zamanda onu mat etmesi ümidi belirmişti.

Önce dâvacı vekili söz aldı ve — son muhakemede babasını öldürmek bedbahtlığında bulunan bir gencin hemen hemen beraatını temin ettiği için — keyfi pek yerindeydi. Jüriye, sanığı suçsuz çıkaracak olurlarsa, geçen günkü muhakemedeki sanığı suçlu çıkarmakla duyacakları elem ve ıstıraptan daha fazlasını hissedeceklerini bildirdi. Dâvayı tafsilâtiyle anlatıp bundan daha kötü bir hâdise ile karşılaşmadığını bildirdikten sonra, pek müthiş bir şey söylemek üzere bulunan bir insan edâsiyle, bir müddet sustu ve bu esnada yan gözle Kit'in vekiline bakıp dâvalı vekilinin çağırılan kusursuz şahitlerin şahadeti hakkında bazı şüpheleri olduğunu sezdiğini; fakat sayın meslektaşının pek güzel takdir ettiği gibi, mensup olduğu şereflı mesleğin daha şereflisi bulunmıyan bir âzasının — dâvacının — karakteri hakkında daha hürmetkâr olacağına ümit ve itimadı olduğunu açıkladı. Sayın jüri heyeti Bevis Marks'ı biliyor mu idi? (Şahsiyetleri itibariyle bildikleri kabul edilmeliydi.) Biliyorlarsa; bu dikkate şayan semtin iftihara lâyık tarihçesini de biliyorlar mıydı? Sampson Brass gibi bir zatın Bevis Marks'da ika-

met edip de fazilet sahibi ve dürüst bir insan olmamasına ihtimal var mıydı? Bu nokta üzerinde de uzun uzadıya durduktan sonra, nihayet kendilerinin de pek güzel bildiği bir şey hakkında mütalâa yürütmenin onlara karşı bir nezaketsizlik olacağını hatırlıyarak, Sampson'u hemen şahadet kürsüsüne dâvet etti.

Brass pek çevik ve çâlâk bir tavırla ayağa kalkıp hâkimi daha önce tanımak şerefine nail olan ve son duruşmadan beri keyfinin yerinde olmasını temenni etmek istiyen bir insan edâsiyle ona başını eğer ve: "İşte buradayım. Elimde ne kadar delil var. Sor sorabildiğin kadar!" demek istiyormuş gibi, kollarını kavuşturup vekiline bakar. Vekili ona tedbirli sualler sorup delilleri yavaş yavaş ve bütün hazır bulunanlarda açık bir kanaat uyandıracak şekilde ortaya koyar. Bundan sonra Kit'in vekili de Brass'a sualler tevcih eder; pek uzun suallere pek kısa cevaplar alır ve Brass şan ve şeref içinde yerine oturur.

Sıra Sarah'ya gelir. O da Brass'ın vekiline kolaylık gösterip Kit'in vekiline karşı inatçı bir tavır alır. Kısacası Kit'in vekili ondan, önce söylediklerinin bir tekrarından başka bir şey elde edemez. Hattâ Sarah bu sefer Kit'in biraz daha aleyhine yürür. Bu itibarla Kit'in vekili şaşkın bir halde, onun da yerine gitmesine müsaade eder. Brass'ın vekili kürsüye Mr. Richard Swiveller'i dâvet eder. Swiveller kürsüde yerini alır.

Brass'ın vekilinin kulağına bu şahidin sanığa dost olmak temayülünde bulunduğu fısıldanmış-

tır. Avukat buna memnun olmuştur; çünkü şahitleri sinirlendirmekte pek mahir bir insandır. Bu sebeple mübaşirden bu şahidin kitap üzerine yemin etmesini ister; sonra bütün kurnazlığı ile ona da sualler tevcih etmeye başlar.

Dick bâriz bir isteksizlikle hikâyeyi anlattıktan sonra, avukat ona:

— Dün nerede yemek yediniz? sualini sorar.

— Nerede mi yemek yedim?

— Evet nerede yemek yediniz? Buraya yakın mıydınız?

— Oooo! Evet; karşıda!

Brass'ın vekili jüri âzasına bakarak tekrarlar:

— Evet; karşıda!... yalnız mıydınız?

Suali anlamıyan Swiveller sorar:

—Affedersiniz, işitmedim.

Brass'ın avukatı gürler:

—Yemekte yalnız mıydınız? Yoksa birisine ziyafet mi çektiniz?

Swiveller yüzünde bir tebessümle:

— Evet çektim! cevabında bulunur.

Brass'ın avukatı başını sallıyarak Swiveller'in asıl yerinin sanık mevkii olduğunu imâ ederek:

— Lûtfen bulunduğunuz yere yaraşmıyan hafifliği bırakınız ve beni dinleyiniz; der. Bu muhakemenin cereyan edeceğini bile bile, dün buralarda dolaşıyordunuz. Karşı tarafta yemek yediniz. Birisine ziyafet çektiniz. Bu birisi sanığın kardeşi miydi?

Swiveller izah etmek ister.

Brass'ın avukatı sorar:

— Evet mi, hayır mı?

— Evet; o idi. Fakat...

Brass'ın avukatı onun sözünü keserek:

— Ya! demek o idi! ne mükemmel bir şahit! der.

Brass'ın avukatı oturur. Kit'in avukatı meselenin içyüzünü bilmediği için, üzerinde durmaktan çekinir. Richard Swiveller süklüm püklüm oturur. Hâkim de, jüri de, dinleyiciler de onun çirkin, uzun favorili, bozuk ahlâklı, altı kadem boyunda şerirün biriyle haşir neşir olduğunu sanır. Gerçek şudur ki; yanındaki, diz kapakları açık bulunan, küçük Jacob'dan başkası değildir. Brass'ın vekilinin kurnazlığı sayesinde hiçbir kimse hakikati bilmez; herkes yalana inanır.

Sıra tezkiye şahitlerine gelmiştir. Brass'ın vekili burada da zafer elde eder. Mr. Garland'ın Kit'den bonservis istememiş, annesinden başka hiçbir kimseden tasviye almamış olduğu ve Kit'in eski efendisi tarafından bilinmiyen bir sebepten işinden çıkarılmış olduğu anlaşılır.

Brass'ın vekili:

— Mr. Garland; sizin yaşınızda bir zat için buna en azı ihtiyatsızlık derler! ihtarında bulunur. Jüri de aynı kanaattedir ve Kit'i suçlu bulur. Alçakgönülle mâsum olduğunu bildiren Kit alınıp götürülür.

Dinleyiciler yeni bir alâka ile yerlerine yerleşirler. Çünkü müteakip dâvada dinlenecek kadın

şahitler vardır. Brass'ın vekilinin şahitleri sorguya çekerken onlarla alay edeceği fısıltısı dolaşmıştır.

Kit'in annesi, biçare kadın, bebek kucağında, ağlamaktan başka bir şey yapmıyan Barbara'nın annesini merdivende bekler ve hazin bir mülâkat başlar. Gazete tiryakisi gardiyan onlara her şeyi anlatmıştır. Bu, müebbet hapis cezası değildir; henüz iyi ahlâk sahibi olduğunu ispat edecek zaman vardır. Herhalde karakteri ona yardım edecektir. Gardiyan Kit'in bu işi ne diye yaptığına akıl erdiremediğini söyler. Kit'in annesi, ağlıyarak, oğlunun böyle bir şey yapmıyacağını temin eder; gardiyan: "Sizi tekzip etmek istemem; fakat yapmış olsa da, olmasa da, şimdi hepsi bir!" cevabında bulunur.

Kit'in annesi demir parmaklıklar arasından elini uzatıp onun elini derin bir elem içinde kavrar. Kit annesine cesaretini kaybetmemesini söyler ve çocukların onu öpmek üzere yukarı kaldırılmalarından istifade ederek, Barbara'nın annesine, annesini alıp eve götürmesini rica eder.

Kit bağırır:

— Anne; şimdi değilse bile, bir gün, bir dostumuz elbette imdada yetişecektir. Mâsum olduğum anlaşılacak ve eve döneceğim. Buna itimadım var. Jacob ile bebeğe hakikati söyle; çünkü binlerce mil uzakta olsam bile, büyüdükleri zaman benim hırsız olduğumu sanacak olurlarsa, kalbim kırılır. Ah! anneme teselli verecek birisi yok mu?

Annesinin eli elinden kurtulur; çünkü zavallı kadın baygın bir halde yere düşer. Richard Swiveller yol üzerinde bulunanları iterek acele yetişir. Tiyatroya yaraşır, kadın kaçıran bir adam gayretiyle ve hayli çabalama ile, onu kolundan tutup kaldırır. Kit'e başını sallayıp Barbara'nın annesine beraber gelmesini rica eder ve onları dışarıda bekliyen bir arabaya koyup süratle uzaklaştırır.

Richard, Kit'in annesini evine götürür ve yolda şarkı olsun, şiir olsun; ne hayret verici şeyler söylediğini kimse tahmin edemez, kadıncağız kendine gelinciye kadar evde kalan Richard, arabacıya verecek parası olmadığından, aynı araba ile Bevis Marks'a gider ve cumartesi akşamı olduğu için, para almak üzere içeri girip arabacıya beklemesini emreder.

Brass onu görünce neşe içinde:

— Hayırlı akşamlar Mr. Richard! der.

Kit'in hikâyesi önce Richard'a pek gaddarca bir hareket görünmesine rağmen, o gece tatlı huylu patronunun büyük bir hainlik ettiğinden şüpheye düşer. Ona bu hissi veren belki şahidi olduğu elem olmuştur. Fakat sebebi her ne de olsa; bu şüphe zihninde yer etmiştir. Bu sebeple ne istediğini bir iki kelime ile ifade eder.

Brass para çantasını çıkararak:

— Para mı? hay hay Mr. Richard; der. Herkesin yaşaması lâzım! Beş lira bozuk paranız var mı?

— Hayır efendim.

— İşte buldum Güle güle harcet Mr. Richard.

Dick kapıya yaklaşınca Brass:

— Artık yazıhaneye zahmet etmeyin Mr. Richard! der.

— Nasıl efendim!

Brass ellerini cebine sokup sandalyesi üzerinde sallanarak:

— Sizin kabiliyetinizde bir insan bizim kuru ve küflü işlerimizde heder olur Mr. Richard! Ancak sahne, ordu, veyahut Lisansa tâbi üstün kalitede yiyecek, içecek gibi şeyler sizin gibi bir insandaki dehânın inkişafına müsaittir. Ümit ederim arasıra bizi ziyaret edersiniz.

Sally buna hiç şüphesiz çok memnun olacaktır. Sizden ayrılacağına pek müteessir; fakat cemiyete karşı olan vazifesi ona teselli oluyor. Hayret edilecek bir insandır o; Mr. Richard. Parayı doğru bulacaksınız. Çatlak bir pencere var ama, onu hesaba katmadım. Dostlarımızdan ayrılırken cömertçe ayrılmak prensipimizdir. Bu pek tatlı bir histir efendim.

Swiveller bir mevzudan diğerine atlıyan bu insicamsız konuşma esnasında, tek bir kelime söylemeden, meşhur denizci ceketini alır; onu top gibi yusyuvarlak katlar ve sanki Brass'ın kafasına atmak istiyormuş gibi, ona dik dik bakar; ceketini koltuğunun altına alıp derin bir sükût içinde yazıhaneden çıkar. Kapıyı kapar kapamaz tekrar açıp birkaç saniye meş'um bir ciddiyetle içeriye bakar;

başını birkaç kere sallayıp, yavaş yavaş, bir hayalet gibi ortadan kaybolur.

Arabacının parasını verip Kit'e yardım ve annesini teselli etmek hususunda büyük plânlarla sırtını Bevis Marks'a çevirir.

Lâkin Richard gibi zevk düşkünü insanların hayatı istikrarsızdır. Son on beş günün heyecanı, senelerden beri devam eden içkinin tesiriyle, onu bir kat daha sarsmıştır. Swiveller o gece ciddî bir hastalığa yakalanıp yirmi dört saat sonra müthiş bir nöbet içinde kıvranır.

LXIV.

Sıcak, rahatsız yatağında dönüp duran; hiçbir şeyin gideremiyeceği müthiş bir hararetten yanan; her ne şekilde yatsa da, bir dakikacık sükûnet ve istirahat bulamıyan; sıkıntılı ve sürekli bir bıkkınlık içinde zavallı vücudunun huzursuz hareketlerinden ve zihninin bezgin perişanlığından başka bir değişiklik yüzü görmiyen; huzur ve istirahate delâlet edecek hiçbir ses ve manzara bilmiyen koca efkâr çölünde avare kalan; yarı bırakılmış bir iş, yenilmesi gereken korkunç bir engel, şimdi şu şekilde, şimdi bu şekilde, fakat daima meçhul ve karanlık kalıp her aldığı şekilde daima bir şer halinde tecelli ederek uykusunu kaçıran bir endişeye düşen; korkunç hastalığının bu ağır tempolu ıstıkenceleri içinde kıvranan ve yavaş yavaş solup eriyerek yatağında yatan Richard Swiveller, nihayet hastalığı ile mücadele edip kalkmaya çalıştığı za-

man, zebanilerin tesiriyle olduğu yere yapışıp kalarak derin bir uykuya daldı ve artık rüya görmedi.

Nihayet uyandı. Uykudan daha iyi ve daha mesut bir hisle yavaş yavaş bu ıstırapları hatırlamaya, gecenin ne kadar uzun sürdüğünü; bir, iki defa hezeyan geçirip geçirmediğini düşünmeye başladı. Bu düşünüp taşınma esnasında, elini kaldırmaya çalışınca, onun ne kadar zayıf ve mecalsiz, bununla beraber, ne kadar ağır olduğunu görmekle hayretler içinde kaldı. Yine de aldırış etmıyerek, bahtiyar göründü. Bu mevzu üzerinde düşünmek merakına kapılmadan; dikkati, bir öksürük sesi ile çelininciye kadar, bir uyuşukluk içinde kaldı. Gece kapıyı kapayıp kapamadığından şüphelenerek, odada bir arkadaşı bulunması fikriyle hayrete düştü. Bu düşünceyi takıp edecek enerjisi bile yoktu. Bu istirahat zevki ve rehavet içinde gözleri yatak odasının mobilyası arasında birtakım yeşil çizgilere takıldı ve onları taze çayırlara benzetti. Zeminin yarısı, çakıl döşeli yolları andırdığından, kendisini sanki bir sıra temiz ve düzenli bahçeler karşısında sandı.

Hayalinde bu bahçeler arasında dolaşıp kaybolan Swiveler, yeniden bir öksürük sesi işitti. Bahçe yolları bu sesle beraber, tekrar çizgiler haline münkalip oldu. Yatağında biraz doğrulup bir eliyle perdeyi aralıyarak etrafına baktı.

Oda, aynı oda idi. Mum da hâlâ yerinde idi. Gel gelelim; bütün bu şişeler, taslar, ateş kena-

rında kuruyan çamaşır, hasta odasına yaraşır, tertemiz — lâkin yatağına çekildiği zaman bıraktığından tamamiyle farklı — eşya ne oluyordu! Odanın havasında ferahlatıcı nebatî ilâç ve sirke kokusu seziliyor; döşeme yeni temizlenmiş ve... ne! Markiz!... Evet; Markiz masa başında kendi kendine kart oynuyordu. Kendini tamamiyle oyuna vermiş ve onu rahatsız etmekten korkuyormuş gibi, arasıra sessizce öksürerek, kâğıtları karıştırıp keserek, dağıtarak, oynıyarak, sayarak, işaret ederek, sanki beşikten beri tecrübe görmüş bir insan gibi, oyunun bütün teferrüatiyle pek meşgul görünüyordu.

Swiveller kısa bir zaman seyretti; sonra perdeyi elinden bırakarak başını tekrar yastığa koydu. "Herhalde ben rüya görüyorum!" dedi. "Yatağıma girdiğim zaman ellerim böyle yumurta kabuğu gibi değildi. Hemen hemen bir taraftan diğerini göreceğim! Eğer rüya görmüyorsam, Londra'da uyanacak yerde binbir gece masallarında uyandım! Hayır; hiç şüphesiz ben uykudayım!"

Küçük hizmetçi tekrar öksürdü.

Swiveller kendi kendine: "Olur şey değil!" dedi. "Ömrümde böyle hakikî öksürük rüyası gördüğümü hatırlamıyorum! İhtimal rüya felsefesinin bir cilvesi olarak, bunlar rüyaya dahil değildir. İşte bir daha, bir daha! Bu ne süratli rüya böyle!"

Hakikî halini anlamak için bir lâhza düşündükten sonra kolunu çimdikledi.

"Çok garip!" dedi. "Yattığım zaman toplu idim. Şimdi tutacak etim kalmamış! hele etrafa bir bakayım."

Bu tetkik sonunda Swiveller etrafındaki eşyanın hakikî olduğuna ve onları kendi uyanık gözleriyle gördüğüne kanaat getirdi.

Mecalsiz bir halde yastığı üzerinde döndü ve karyolasının duvara bitişik tarafına bakarak: "Evet; binbir gece! Ben de ya Şam yahut Kahiredeyim! Markiz de bir peri! Bir başka peri ile Çin prensesine en lâyık ve en yakışıklı kocanın kim olduğu hakkında bahse girip mukayese için beni oda içinde buraya getirmişler! Ama prenses meydanda yok!" dedi.

Bır gerçek sayılsa bile, bir sır ve şüphe hissi uyandırdığından bu izah sekliyle de tamamiyle tatmin edilmemiş olan Swiveller, ilk fırsatta arkadaşına hitap etmeyi tasarlıyarak perdeyi araladı. Fırsat zuhur etmişti. Markiz kâğıtları karıştırıp dağıtmış bir vale açmış; fakat bundan istifade edememişti. Swiveller mümkün mertebe sesini yükselterek: "ikiliyi oyna!" dedi.

Markiz sıçrıyarak ellerini çırptı. Richard kendi kendine: "Tam binbir gece!" dedi. "Zil çalacak yerde onlar el çırparlar. Sıra şimdi, başlarında mücevherat kutuları taşıyan, iki bin zenci esire geliyor!"

Anlaşılan hizmetçi kız ellerini sevinçten çırpmıştı; çünkü hemen akabinden gülüp ağlamaya başladı ve düzgün bir arapça yerine günlük ko-

nuşma diliyle, İngilizce olarak, çok memnun olduğu için ne yapacağını bilmediğini söyledi.

Swiveller:

— Markiz hazretleri: lûtfen daha yakın geliniz! dedi. Her şeyden önce, bana sesimi nerede bulacağımı ve sonra etime ne olduğunu bildirmek lûtfunda bulunur musunuz?

Markiz, kederli kederli başını sallayıp tekrar ağlamaya başlayınca, pek zayıf düşen Swiveller'in gözleri de aynı tesire uğradı.

Swiveller bir lâhza sükûttan sonra, titrek dudaklariyle gülümsiyerek:

— Markiz hazretleri; sizin hal ve tavrınızdan hastalanmış olduğum neticesini çıkarıyorum; dedi.

Hizmetçi kız gözlerini silerek:

— Evet; dedi. Bilseniz ne saçma şeyler sayıkladınız!

— Pek mi hastaydım; Markiz?

— Hemen hemen ölü gibi! İyileşeceğinizi hiç ummuyordum. Allah'a şükür kurtuldunuz.

Swiveller uzun zaman bir şey söylemedi. Yavaş yavaş tekrar konuşmaya başladı ve ne zamandan beri burada bulunduğunu sordu.

— Yarın üç hafta olacak.

— Üç hafta mı?

Markiz kesin bir ifade ile:

— Uzun ve geçmek bilmiyen üç hafta! dedi.

Böyle vahim bir durumda bulunmuş olmanın tesiriyle, Swiveller tekrar sükûta varıp upuzun

yattı. Markiz onun yatağını düzeltip daha rahat bir hale koyduktan sonra, ellerini ve alnını tutup ateşi olmadığını görünce; biraz daha ağladı ve ekmek kızartıp çay hazırlamaya koyuldu.

O, bu hazırlıkla meşgul iken, Swiveller minnettar bir kalble ona bakıp ne kadar eli yatkın olduğunu hayretle müşahede etti ve bunun esasını Sally'ye atfedip ona da nasıl teşekkür edeceğini şaşırdı. Markiz ekmeği kızartınca bir tepsinin üstüne temiz bir örtü serip ona gevrek, birkaç dilim ekmek ve koca bir kab hafif çay verdi. Doktor ona hasta uyanınca bunu vermesini tembih etmişti. Küçük hizmetçi profesyonel bir hasta bakıcı liyakatiyle olmasa bile, aynı şefkatle, hastanın arkasına yastıklar koydu ve onun ikide bir durarak elini sıktığını görmekten tarif edilmez bir memnuniyet duydu. Hasta; dünyanın en nefîs yemeklerinin hiçbiri şart altında temin edemiyeceği bir zevk ve iştiha ile, mütevazı yemeğini yedi. Küçük hizmetçi tepsiyi kaldırıp her şeyi yerli yerine yerleştirdikten sonra, masanın başına oturup kendi çayını içti.

Richard:

— Markiz; Sally nasıl? diye sordu. Küçük hizmetçi yüzünü son derece kurnaz bir şekilde büzüp başını salladı.

— Bu yakınlarda onu hiç görmedin mi?

— Onu görmek mi? Allah senin derdini alsın! Ben evden kaçtım!

Swiveller tekrar upuzun yattı ve beş dakika

bu halde kaldıktan sonra, yavaş yavaş oturur hâle gelerek sordu:

— Nerede oturuyorsun, Markiz?

— Nerede mi? burada!

— Yaaa!

Swiveller hayret içinde ve sanki vurulmuş gibi, birdenbire, tekrar upuzun uzandı. Küçük hizmetçi yemeğini bitirip her şeyi yerli yerine koyup ocağı süpürünciye kadar bu şekilde sessiz ve hareketsiz kalan Swiveller, ona sandalyesini yatağın yanına çekmesini işaret ederek tekrar konuşmaya başladı:

— Demek kaçtın, Markiz!

— Evet; onlar da ilân verdiler.

— Ne verdiler?

— İlân. Hani gazetelere veriyorlar ya!

Hizmetçi kız başını sallayıp gözlerini kırptı. Gözleri, ağlayıp uyanık oturmaktan o kadar kızarmıştı ki, trajedi mâbudesi, ona kıyasla, daha rahat uyumalıydı. Hiç olmazsa, Dick böyle düşündü.

— Nasıl oldu da buraya geldin?

— Siz ayrıldıktan sonra arkadaşsız kaldım. Kiracı da bir daha gelmedi. Onun da, sizin de nerede olduğunuzu bilmiyordum. Fakat bir sabah...

Swiveller onun durakladığını görerek tamamladı:

— Anahtar deliğinden bakarken...

Hizmetçi kız başını salladı.

— Evet bildiğiniz gibi yazıhane kapısının anahtar deliğinden bakarken, bir kadının, oturdu-

ğunuz evin sahibi olduğunu, pek rahatsız olduğunuz için, birinin gelip size bakmasını istediğini işittim. Mr. Brass: "Ben karışmam!" dedi. Miss Sally ise: "Çok tuhaf bir insan, bana bakmak düşmez!" dedi. Kadıncağız da kapıyı çarpıp çıktı. Ben de o gece kaçıp buraya geldim. Kardeşim olduğunuzu söyledim. Bana inandılar. Ve işte o zamandan beri buradayım.

— Demek bu zavallı Markiz kendini harap etmiş durmuş!

— Hayır, asla, siz bana bakmayın! Ben oturmaktan hoşlanırım. Arasıra şu sandalyede uyukladığım da oldu. Fakat pencerelerden nasıl atlamak istediğinizi, nasıl şarkı söyleyip nutuk verdiğinizi hatırlıyacak olsanız, inanmazdınız! İyileştiğinize çok memnun oldum; Mr Liverer!

Swiveller kendi kendine düşündü: "Mr. Liverer! Yani bu ben!"

— Sen olmasan ben ölüp gidecekmişim, Markiz!

Swiveller küçük hizmetçinin elini tekrar eline aldı; fakat pek zayıf düştüğünden, şükranlarını ifadeye çalışırken onun gözlerinin de kendi gözleri kadar kızaracağını anlıyan hizmetçi kız, derhal bahsi değiştirerek onu yatırdı ve sakin olmasını rica etti.

— Doktor sizin sakin olmanızı ve gürültü olmamasını tembih etti. Şimdi istirahat edin; sonra yine konuşuruz. Ben de yanınızda oturacağım. Gözlerinizi kaparsanız belki uyursunuz. Çok iyi olur.

Küçük hizmetçi bu kelimeleri söyliyerek yatağın kenarına küçük bir masa getirip oturdu ve bir eczacı liyakatiyle ferahlatıcı bir içki hazırlamaya koyuldu. Richard pek yorgun olduğundan uykuya daldı ve yarım saat sonra uyanınca saatin kaç olduğunu sordu.

Küçük hizmetçi onun doğrulmasına yardım ederek:

— Altı buçuk; dedi.

Richard, sanki o anda aklına gelmiş gibi, elini alnı üstünde gezdirerek ona döndü ve:

— Kit'e ne oldu? diye sordu.

Hizmetçi ona Kit'in uzun seneler için sürgün cezasına çarpıldığını söyledi.

— Sürgüne gitti mi? Annesi? Ona ne oldu?

Küçük hizmetçi başını sallayıp onun hakkında bir şey bilmediğini söyledi ve sonra yavaş yavaş:

— Sakin olup ateşlenmiyeceğinizi bilsem size başka bir şey söylerdim; ama şimdi sırası değil! dedi.

— Söyle canım; beni oyalarsın.

Hizmetçi kız ürkek bir bakışla:

— Ben daha iyisini biliyorum, hele biraz daha iyileşin; dedi.

Richard pek ciddî bir tavırla küçük dostuna baktı ve hastalıktan gözleri büyüyüp çukurlaşmış olduğundan yüzünün ifadesi o kadar değişti ki, küçük hizmetçi korkarak ondan bunları düşünmemesini rica etti. Halbuki hizmetçinin ağzından kaçırdığı sözler sadece onun merakını kamçılamakla

kalmamış; aynı zamanda endişeye de düşürmüş olduğundan, hemen en kötü ne varsa söylemesini rica etti.

— Kötü bir şey değil; sizinle hiçbir alâkası da yok.

Dick heyecanla:

— Bu, senin işitmemen lâzım gelen, deliklerden, koğuklardan duyulmuş bir şey olmasın! dedi.

— Evet.

Swiveller heyecanla sordu:

— Bevis Marks'da Brass ile Sally arasındaki bir konuşma mı?

— Evet.

Richard Swiveller zayıf, ince kolunu yataktan uzatarak onu bileğinden yakaladı ve yanına çekerek serbestçe olup bitenleri anlatmasını emretti. Bu şekilde bir intizar ve heyecana tahammül edemiyeceği için, neticeden mesul sayılmıyacağını bildirdi. Hizmetçi kız onun pek heyecanlı olduğunu ve ifşaatını tehir etmesinin hemen söylemesinden daha zararlı olacağını düşünerek, hastanın sükûnetini muhafaza etmesi ve yatağında kıpırdayıp durmaması, ayağa kalkmaması şartiyle muvafakat etti.

— Lâkin böyle yapacak olursanız, çıkıp giderim.

— Söylemeden gidemezsin. Haydi söyle hemşire! Allah rızası için söyle; sevimli bebek! rica ederim, nerede ve ne zaman, hepsini anlat, Markiz!

Swiveller'in en ciddî hallerde sarf edilecek bu hararetli niyaz ve ricalarına dayanamıyan arkadaşı nihayet şu sözleri söyledi:

"— Kaçmadan önce ben, bildiğin gibi, kart oynadığımız yerde, mutfakta yatardım. Miss Sally mutfağın anahtarını cebinde taşır, geceleyin mumu kaldırır ve ateşi söndürürdü. Bu işleri gördükten sonra beni karanlıkta yatağa girmek üzere yalnız bırakır, kapıyı dışarıdan kilitleyip anahtarı tekrar cebine koyar ve sabahları erkenden gelip kapıyı açardı. Bir yangın çıkacak olursa, yalnız kendilerini kurtarıp beni unutacaklarını düşünerek, böyle kilitli kalmaktan çok korkardım. Onun için her ne zaman elime eski, paslı bir anahtar geçecek olsa, kilide uyup uymadığını denerdim. Nihayet bir gün, çöplükte kilide uyan bir anahtar buldum."

Swiveller burada bacaklariyle şiddetli bir gösteride bulundu; fakat hizmetçi kız sözünü kesince, aralarındaki anlaşmanın aklından çıktığını ileri sürerek, özür diledi ve sözlerine devam etmesini rica etti.

"— Bana pek kıt yiyecek verirlerdi Ne kadar kıt olduğunu tahmin edemezsiniz. Onun için onlar yataklarına çekildikten sonra dışarı çıkar; karanlıkta, yazıhanede bıraktığınız bisküit ve sandviç artıklarını, hattâ portakal kabuklarını arar; kabukları suya atıp sözde şarap yapardım. Siz hiç portakal kabuğu ile su denediniz mi?"

Swiveller bu keskin içkiyi tatmadığını söyliyerek ondan hikâyenin mâbadını anlatmasında ısrar etti.

"— Şarap niyetine içersiniz, hiç fena değil! Niyete bağlı! Her ne ise; bazan onlar uyumaya çekildikten sonra , bazan uyumadan önce, dışarı çıkardım. Bir gece, şu genç adam tevkif edilmeden birkaç gece önce, yazıhanede bir gürültü oldu. Mr. Brass ile Miss Sally yazıhanede ateşin yanında otururlarken, doğrusunu istersen: kasanın anahtarının nerede olduğunu anlamak için, yukarı çıktım."

Swiveller dizlerini bükerek yatağında koca bir koni meydana getirdi ve yüzünde bir endişe belirdi. Lâkin küçük hizmetçi sözünü kesip parmağını kaldırınca, koni yavaş yavaş kaybolduysa da, yüzündeki endişe kaybolmadı.

"— İkisi ateşin yanında oturmuş konuşuyorlardı. Mr. Brass, Miss Sally'ye: "Bu çok tehlikeli bir iş, bize birçok üzüntüye mal olabilir. Hiç hoşuma gitmiyor." dedi. Miss Sally — nasıl konuştuğunu bilirsiniz — (senin kadar korkak, senin kadar zayıf iradeli ve cesaretsiz insan görmedim) dedi. (Sen benim kızkardeşim, ben de senin ağabeyin olmalı imişim! Quilp bizim başlıca desteğimiz değil mi?) Mr. Brass buna: (hiç şüphesiz öyle.) dedi. Miss Sally: (iş hayatında daima şunun veya bunun mahvına çalışıyor muyuz?) dedi. Mr. Brass: (Doğrusu öyle!) dedi. Miss Sally: (Öyle ise Quilp arzu edince Kit'i mahvetmenin ne ehemmiyeti olur!) dedi. Mr. Brass: (Sahi ne

ehemmiyeti olacak!) cevabında bulundu. Sonra uzun zaman fısıldaşıp güldüler. Ustaca hareket edecek olurlarsa, hiçbir tehlike olmadığını söylediler. Bunun üzerine Mr. Brass cep defterini çıkardı: (İşte Quilp'in kendi beş liralık banknotu. Demek kararımız şu olacak: "Kit'in yarın geleceğini biliyorum. O, yukarıda iken sen ortadan kaybolursun. Ben de Mr. Richard'dan kurtulmanın çaresini bulurum. Kit yalnız kalınca onu lâkırdıya tutar ve bu parayı şapkasının içine koyarım. Mr. Richard'ın parayı şapkadan çıkarıp şahit olmasını da temin ederim. Şayet bu da Kit'i, Quilp'in yolundan uzaklaştırmaz ve garazını söndürmezse, bu işe şeytan karıştı demektir.) dedi. Miss Sally güldü ve plânın yerinde olduğunu söyledi. Tam bu sırada ayağa kalktıkları için, daha fazla duramadım ve aşağı indim. İşte hikâyem!"

Küçük hizmetçi de yavaş yavaş kendini Swiveller kadar heyecana kaptırmıştı. Bu sebeple hasta telâşla kalkıp yatağının içinde oturarak bu hikâyeyi bir başkasına anlatıp anlatmadığını sorduğu zaman onun önüne geçmek gayretinde bulunmadı.

— Nasıl söyliyebilirdim ki, hemen hemen düşünmekten bile korkuyor; genç adamın serbest bırakılacağını ümit ediyorum. Onun yapmadığı bir şeyden suçlu çıkarıldığını işitince de siz ayrılmıştınız. Kiracı da geri dönmedi. Ama dönse de belki ona bunları anlatmaktan çekinecektim. Buraya geldiğinizden beri siz de hasta yatıyorsunuz. Söylemenin ne faydası olurdu!

Swiveller gecelik takkesini başından çıkarıp odanın öbür ucuna atarak:

— Markiz; dedi. bir iki dakika dışarı çıkıp ne çeşit bir gece olduğunu bana bildirmek lûtfunda bulunursan, kalkacağım!

— Böyle bir şeyi aklınızdan bile geçirmemelisiniz!

Hasta, odanın içinde gözlerini gezdirerek:

— Kalkmam lâzım. Elbisem nerede? diye sordu.

— Elbiseniz olmadığına şimdi çok memnunum!

Swiveller büyük bir hayret içinde:

— Madam! dedi.

Markiz:

— Size lâzım olan şeyleri tedarik etmek için onların hepsini sattım; dedi. Sonra Dick'in başının yastığı üzerine düştüğünü görünce: buna hiç üzülmeyin; çünkü ayakta duracak takatiniz yok! dedi.

Richard hüzünle:

— Maalesef öyle! dedi. Ne yapayım acaba? Ne yapmalı?

Kısa bir düşünceden sonra, aklına, hemen Garland'lardan biriyle temasa geçmek geldi. Pek muhtemel olarak Mr. Abel henüz yazıhaneden ayrılmamıştı. Küçük hizmetçi, söylemesinden kısa süren bir zaman zarfında, bir kâğıt parçası üzerine yazılı adresi, baba ile oğlun kolaylıkla tanınmasına yardım edecek şifahî tarifi ve Kit'e karşı olan

antipatisi dolayısiyle Chuckster'den sakınması tembihini aldı. Bu silâhlarla mücehhez olarak Mr. Garland veya Mr. Abel'den birini oraya getirmek vazifesini alan küçük hizmetçi acele ayrıldı.

Küçük hizmetçi kapıyı tekrar açıp hastanın rahat olup olmadığına baktığı zaman Swiveller sordu:

— Yeleğim de yok mu?

— Hayır; hiçbir şey kalmadı!

Çok sıkıntılı bir durum. Yangın çıkacak olursa, bir şemsiyenin bile faydası olurdu. Ama sen haklısın Markiz. Sen olmasan ben şimdi sağ olmazdım!

LXV.

Küçük hizmetçinin zeki ve kavrayışlı bir kız olması çok faydalı olmuştu; yoksa en tehlikeli bir muhitte ortaya çıkması Miss Sally'nin ona tekrar sahip çıkarak mutlak kontrolu altına almasını mucip olurdu. Markiz girdiği tehlikeyi aklından çıkarmıyarak, evden ayrılır ayrılmaz, ilk gördüğü karanlık bir ara sokağa saptı ve şimdilik gideceği noktayı hiç düşünmeden, her şeyden önce, Bevis Marks ile kendi arasında iki üç kilometrelik bir mesafe bulunmasına dikkat etti.

Bu gayeyi elde edince, dikkati çekmemek için, iyi aydınlatılmış dükkân veya temiz giyinmiş insanlardan sakınarak, kurnazca, sokak ağızlarındaki elma veya istiridye satan kadınlardan soruşturarak, noterin yazıhanesinin istikametini öğren-

di. Markiz, haber güvercinlerinin yabancı bir yerde havaya salıverildikleri zaman, tâyin edilen istikameti tutmadan önce, kanatlarını havada gelişigüzel çırpmaları kabilinden, kendisini emniyette hissedinciye kadar etrafta dolaştıktan sonra, gideceği yerin yolunu tuttu.

Başında bone yoktu. Yalnız, şapka hususunda pek garip bir zevki olan Sally'nin uzak bir tarihte kullandığı bir başlık takmıştı. Ayağına geçirdiği çok büyük ve ökçesi basık kundura ikide bir ayağından fırlıyor ve kalabalık arasında aranması güç olduğundan süratini kesiyordu. Bu giyecek eşyası için çamurlara batarak ve köpek inlerine girerek, ezilip kalkılarak araştırmalarda bulunan biçare mahlûk, noterin oturduğu caddeye vardığı zaman, yorulup bitap düşmüş; göz yaşları dökmekten kendini alamamıştı.

Lâkin oraya varmak ona bir teselli oldu. Hususiyle yazıhane penceresinden ışık sızıyor ve ona geç kalmadığı ümidini veriyordu. Böylece, Markız elinin tersiyle göz yaşlarını silerek basamakları çıktı ve cam kapıdan içeri baktı.

Chuckster masanın kapağı arkasında, işinden ayrılmadan önce, kolluklarını çıkarmak, yakasını düzeltmek, küçük, üç köşeli bir ayna parçasında favorilerini tanzim etmek suretiyle, kendisine çeki düzen vermekle meşguldü. Sönmek üzere bulunan ateşin önünde iki centilmen ayakta duruyordu. Hizmetçi kız bunlardan birinin doğru olarak noter; paltosunu ilikleyip ayrılmak üzere bulunan diğerinin ise Mr. Abel olduğuna hükmetti.

Bu müşahededе bulunan küçük casus, Chuckster'in huzurunda konuşmak korkusundan kurtulmak ve haberi daha kolaylıkla ve serbestçe ulaştırmak için, Mr. Abel dışarı çıkıncıya kadar, sokakta beklemeye karar verdi. Bu maksatla, tekrar usulca çekilip karşı taraftaki bir kapı eşiğine oturdu.

O, bu tarzda oturur oturmaz, caddede başı bir tarafta, bacakları başka bir tarafta, hoplayıp, sıçrıyan bir midilli göründü. Midillinin arkasında bir fayton ve faytonun içinde bir adam vardı. Fakat midilli ne arabaya, ne de içindeki adama hiç ehemmiyet vermeden, sanki yaratılan mahlûkların en hürü imiş gibi, keyfine göre, arka ayaklarının üzerine şahlanarak, durarak, arabayı çekerek, yine durarak, geriye, yana kaçarak, yoluna devam etmekteydi.

Noterin kapısına gelince, seyis midillinin istendiği zaman duracağını ümit ederek pek saygılı bir şekilde: "Duuur!" dedi. Midilli bir lâhza durduktan sonra, sanki istendiği zaman duracak olursa, rahatsız ve tehlikeli bir emsal teşkil edecekmiş gibi, derhal süratli bir tırısla arabayı caddenin köşesine çekti, köşeyi dönüp geri geldi ve kendiliğinden durdu.

Emniyetle yere inmeden fikrini açığa vurmaktan çekinen seyis:

— Ne sevimli mahlûksun sen yok mu? dedi. Seni, doğrusu, mükâfatlandırmak lâzım!

Basamakları inerken boynuna atkısını saran Mr. Abel:

— Ne yaptı? diye sordu.

Seyis cevap verdi:

— İnsanın kanını kurutmaya kâfi geliyor! Pek huysuz bir hayvan. Huuuy, huuuy!...

Mr. Abel arabaya binip dizginleri ele alarak:

— Ona böyle sövüp sayacak olursan hiç rahat durmaz, dedi. Huyunca gidecek olursan, pek iyi bir hayvandır. Eski arabacı gittiğinden beri hiçbir kimse onu kıpırdatmaya muvaffak olamadı. Lâmbalara baktın değil mi? Âlâ! yarın gelip arabayı buradan alırsın, olmaz mı? Hayırlı geceler!

Midilli, kendi icadı olan bir iki tuhaf atılmadan sonra, Mr. Abel'in yumuşak huyuna boyun eğerek yavaş yavaş harekete geçti.

Bütün bu esnada, Chuckster kapıda olduğundan hizmetçi kız yaklaşmaya cesaret edememişti. Bu sebeple, şimdi arabanın arkasından koşup Mr. Abel'e durmasını rica etmekten başka çare kalmamıştı. Markiz ona yaklaştığı zaman nefes nefese geldiğinden, sesini işittiremedi. Durum nezaket kesbetmeye başlamıştı; çünkü bir taraftan da midilli süratini arttırmıştı. Hizmetçi kız bir lâhza duraklayıp daha fazla koşamıyacağını kestirince, son bir gayretle, arabaya atladı ve arkaya oturdu. Fakt bu esnada kundurasının tekinden oldu!

Mr. Abel dalgın ve midilliyi idare ile meşgul olduğundan etrafına bakmadan, sarsıla, sallana, yoluna devam ediyor; arkasındaki garip mahlûktan habersiz bulunuyordu. Nihayet Markiz soluk

alıp kaybettiği kundurasının üzüntüsünü ve içinde bulunduğu garip durumu yenerek seslendi:

— Efendim!

Mr. Abel midilliyi durdurdu ve bir irkilme ile başını çevirip:

— Allah korusun! Ne oluyor? diye bağırdı.

Kalbi çarpan küçük haberci:

— Korkmayın efendim! Arkanızdan çok koştum; dedi.

— Ne istıyorsun? Oraya nasıl çıktın!

— Arkadan atladım. Durmayın! Lûtfen şehre doğru sürün! Acele ediniz. Çok mühim bir iş. Sizi birisi görmek istıyor. Derhal gelmenizi istedi. Kit hakkında bir şey biliyormuş. Henüz onun masum olduğunu ispat edip kurtarmak ümidi varmış.

— Ne söylüyorsun sen kızım!

— Hakikati söylüyorum. Lûtfen acele ediniz. Yola çıkalı çok oldu. Benim kaybolduğumu sanacaktır.

Mr. Abel, istemeye istemeye, midilliyi zorlardı. Middili gizli bir sempati veya kaprisle hızlandı ve Swiveller'in oturduğu yerin kapısına gelince de — hayret edilecek şey — Mr. Abel dizginleri cekince durdu!

Markiz hafif bir ışık sızan pencereye işaret ederek:

— İşte şu oda! Geliniz! dedi.

Pek sâf ve çekingen bir insan olan Mr. Abel bir lâhza tereddüt etti; çünkü tıpkı içinde bulunduğu şartlar altında, halkın kandırılarak garip

yerlere sevk edildiğini ve orada soyulup öldürüldüğünü, kılavuzların da Markize pek benzediğini işitmişti. Bununla beraber; Kit'e karşı beslediği muhabbet bütün bu mülâhazaları yendi. Midilliyi iş arayan bir adama teslim etti ve elini küçük kılavuza vererek karanlık ve dar merdiveni çıktı.

Mr. Abel yatağında sakin sakin uyuyan bir adamın loş, hasta odasına sevk edildiğini görmekle şaşırdı.

Küçük hizmetçi:

— Onun böyle sessiz, sakin yattığını görmek ne kadar iyi değil mi? dedi. Onu iki, üç gün önce görmüş olsaydınız, siz de şimdi memnun olurdunuz.

Mr. Abel tek bir kelime söylemeden, yataktan uzak ve kapıya yakın durdu. Onun bu gönülsüzlüğünü gören hizmetçi kız mumu düzeltip eline aldı ve yatağa yaklaştı. Bu esnada Mr. Abel sarsılıp doğrulan Richard'ın solgun ve zayıf çehresini görünce derhal tanıdı.

Ona doğru yürüyerek nezaketle:

— Ne oldu? Hasta mıydın? diye sordu.

— Pek hasta. Hemen hemen ölümden kurtuldum. Size gönderdiğim şu küçük dostum olmasaydı beni mezarda bulacaktınız! Bir kere daha elini sıkayım Markiz. Oturun efendim.

Mr. Abel küçük kılavuzun bu ünvanını işitmekle hayrete düşüp yatağın kenarına bir sandalye çekti.

Dick:

— Sizi ben çağırttım efendim; dedi. Herhalde niçin çağırttığımı söylemiştir.

— Evet söyledi. Cidden şaşkına döndüm. Ne söyliyeceğimi, ne düşüneceğimi bilmiyorum.

— Bunu asıl birazdan söyliyeceksiniz Markiz; yatağın kenarına ilişiver. Şimdi bütün bana söylediklerini bu centilmene tekrar et. Sözlerine de dikkat et. Dinleyin efendim.

Hikâye hiçbir şey unutulmadan ve hiçbir şey ilâve edilmeden, eskisinin tamamiyle aynı olarak tekrar edildi. Hikâyenin anlatılması sırasında Swiveller gözlerini ziyaretçiden ayırmadı ve hikâye bitince tekrar söze başladı.

— Hepsini işittiniz. Hiçbir şey unutmayınız. Ben hiçbir teklifte bulunamıyacak kadar şaşırmış ve acayip bir haldeyim. Fakat siz arkadaşlarınızla birlikte ne yapacağınızı tâyin edersiniz. Bu uzun gecikmeden sonra her dakika bir asır kadar uzundur. Eve bu akşam her zamankinden daha acele gidiniz. Bana tek bir kelime söylemeden hemen gidiniz! Bu kızcağızı her ne zaman isterseniz burada bulursunuz. Bana gelince; daha bir, iki hafta dışarı çıkamıyacağım. Bunun sebepleri var. Markiz, ışığı tut! Bir dakika daha kaybederseniz sizi affetmem!

Mr. Abel daha fazla serzeniş ve iknaa hacet kalmadan çıkıp gitti. Markiz, ışık elinde, döndüğü zaman, midillinin hiç huysuzluk etmeden dörtnala uzaklaştığını bildirdi.

Dick:

— Âlâ; buna çok memnun oldum, dedi. Sen de biraz bir şey bulup ye ve bir bardak bira iç. Herhalde çok acıkmış olacaksın. Senin yiyip içtiğini görmek, kendim yiyip içmişim gibi. beni memnun edecek.

Bu teminat küçük hasta bakıcıyı böyle bir lükse razı etti. Küçük hizmetçi Swiveller'i pek memnun eden bir tarzda yiyip içtikten sonra, ona da çayını verdi. Her şeyi yerli yerine kaldırıp bir örtüye sarıldı ve ateşin önündeki kilimin üstüne yattı.

Swiveller uykusunda mırıldanıyordu: "Sazdan yatağımız üzerinde şafak sökünciye kadar kalacağız. Hayırlı geceler, Markiz!"

LXVI.

Richard Swiveller ertesi sabah uyandığı zaman, odada bir fısıltı olduğunun yavaş yavaş farkına vardı. Perdeyi aralayıp bakınca, Mr. Abel, Mr. Garland, bekâr zat ve noterin Markizin etrafında toplanarak — hiç şüphesiz kendisini rahatsız etmemek için — pek hafif bir sesle ve ciddiyetle konuştuklarına şahit oldu. Hasta, hiç vakit kaybetmeden, bu ihtiyata hacet kalmadığını bildirdi ve dört centilmen onun yatağının kenarına toplandı. İhtiyar bay Garland hepsinden önce elini uzatarak hal, hatır sordu.

Swiveller henüz pek halsiz olmasına rağmen, çok daha iyi olduğunu söyliyeceği sırada, küçük hasta bakıcı — sanki onların müdahalesini kıskan-

mış gibi — ziyaretçilerin önüne geçerek, hastanın yastığı ucuna geldi ve kahvaltısını vererek konuşma ve dinlenme yorgunluğuna girmeden önce, karnını doyurmasında ısrar etti. Pek acıkmış ve bütün gece pek açık bir şekilde pirzola, bira ve nefis yiyecek rüyaları görmüş olan Swiveller, kızarmış ekmekle hafif çayın bile dayanılmaz bir ziyafet olduğunu hissederek, bir şartla razı oldu.

Ve Mr. Garland'ın samimî el sıkışma mukabele ile:

— Bir lokma yiyip, bir yudum bile içmeden önce, şu sualime cevap verin! Çok geç kalmadık ya! diye sordu.

— Sizin dün akşam pek güzel başladığınız işin tamamlanması için mi? Müsterih olun. Hiç geç kalmadık.

Bu haberle teselli bulan hasta, büyük bir iştahla yemeye başladı. Bununla beraber yemeğini yerken duyduğu zevk, hasta bakıcının onun yiyip içtiğini görmekten duyduğu büyük zevkten fazla değildi. Swiveller sıra ile çay fincanını veya ekmek dilimini sol elinde tutarak bir lokma yiyor veya bir yudum içiyor; sağ elinde ise Markizin elini tutarak kâh sıkıyor, kâh öpüyor; lokmayı yutacağı sırada, ikide bir büyük bir ciddiyetle duraklıyordu. Ağzına attığı her lokma veya boğazından geçen her yudum esnasında Markizin yüzünde tarife sığmaz bir memnuniyet okunuyor; fakat Swiveller'in şükran hislerinin ifadesi için gösterdiği bu iki emâreden biri esnasında yüzünün ifadesi değişip içini çekiyordu. Bu tezahürün mânası

ister sevinç, ister kedere delâlet etse de, Markız şefkat uyandıran bir bakışla ziyaretçilere bakıp sanki: "Şu zatı görüyorsunuz ya! ne yapabilirim. Elimde ne var?" demek istiyordu. Onlar da bu sahnenin diğer kişileri sıfatiyle, bakışlariyle: "Yapacak bir şey yok; çaresiz!" demek istediklerini imâ ediyorlardı. Zayıf ve mecalsiz olan hastanın da iştirak ettiği bu sessiz sahnenin bütün kahvaltı boyunca devam ettiği düşünülecek olursa, iyi veya kötü bir kelime sarf etmeden, pek ehemmiyetsiz ve basit jestlerle hiçbir yemek esnasında bu kadar şeyin ifade edilip edilmediği şüphe götürür bir meseledir.

Nihayet — uzatmıyalım — Swiveller nekahat devresinin bu merhalesinde, tedbir dairesinde kendisi için kâfi gelecek miktarda kızarmış ekmek yiyip çay içti; fakat Markizin hizmet ve ihtimamı bununla bitmemişti. Çünkü bir lâhza ortadan kaybolup arası çok geçmeden bir tas temiz su ile geri döndü ve hastanın elini, yüzünü yıkayıp saçlarını taradı ve kısacası; bu şartlar altında, onu herhangi diğer bir insan kadar temiz pak bir hale koydu. Markiz bütün bu işleri o kadar tecrübeli ve çabuk yaptı ki, sanki Swiveller küçük bir çocuk, kendisi de onun yetişkin hasta bakıcısıydı. Hasta, bu ihtimamlara dilin tarif edemiyeceği minnet ve hayranlık içinde teslimiyet gösterdi. Bu işler sona erince ve Markiz de şimdiye kadar soğumuş olan kendi kahvaltısını etmek üzere uzak bir köşeye çekilince, Swiveller başını bir lâhza memnuniyetle yastığı üzerinde çevirdi.

Sonra tekrar dönerek:

— Centilmen; beni mâzur görün! dedi. Benim gibi yetişip büyüyenler çabuk yorulurlar. Şimdi kendime geldim. Konuşabiliriz. Birçok eksikliklerimiz arasında sandalyemiz de kıt. Lûtfen yatağın kenarına ilişiverin!

Mr. Garland nezaketle:

— Sizin için ne yapabiliriz? diye sordu.

Dick cevap verdi:

— Şu köşede oturan Markizi hakıkî bir Markiz yapabilseydiniz, derhal teşebbüs etmenizi rica ederdim. Lâkin bunu yapamıyacağınız için ve mesele benim için değil, size daha yakın bir alâkası olan bir başkası için yapabileceğiniz iyilik olduğundan, lûtfen neye karar verdiğinizi bana da bildirin.

Bekâr zat:

— Biz de bunun için geldik, dedi. Çünkü birazdan bir başka ziyaretçi gelecek. Ne yapmak istediğimizi öğrenmeyince merak edeceğinizi düşünerek, henüz hiçbir şeye teşebbüs etmeden sizi görmeyi münasip bulduk.

— Teşekkür ederim. Benim gibi çaresiz bir durumda bulunan bir insan, pek tâbiîdir ki, meraktan kurtulamaz. Sözünüzü kesmiyeyim.

Bekâr zat devam etti:

— O halde, görüyorsunuz ki. Allah'ın inayetiyle meydana çıkan bu ifşaatın sıhhatine inanmakla beraber...

Dick Markize işaret ederek:

— Onun ifşaatını kastediyorsunuz; değil mi? diye sordu.

— Tabiî onun ifşaatı. Buna şüphemiz olmamakla beraber ve bu malûmatın gereği gibi kullanılması sayesinde zavallı gencin affedilerek serbest bırakılacağına kanaatimiz bulunmakla beraber, bu denaetin baş ajanı olan Quilp'i avucumuz içine alıp alamıyacağımıza emin değiliz. Şunu da söyliyeyim ki, bu kısa zaman zarfında danıştığımız, itimada lâyık zevat da bu şüphemizi katîyete yakın bir şekilde takviye ettiler. Siz de takdir edersiniz ki, ona kaçmak için en ufak bir fırsat verecek olursak, netice hiç hoş olmaz. Herhalde kaçıp kurtulmaması icap eden bir insan varsa, onun Quilp olduğuna siz de kanisiniz.

— Evet, şüpheniz öyle. Fakat kanunlar şerrin önüne geçmek için yapıldığından, ben de dahil olduğum halde, hiçbir kimsenin kaçması taraftarı değilim. Doğru değil mi?

Bekâr zat Swiveller'in ne kasdettiğini tamamiyle anlamamış olmakla beraber, hafifçe gülümsedi ve ihtiyatla hareket ederek önce yumuşak kalbli Sarah'dan bir itiraf koparmak niyetinde olduklarını izah etti.

— Bizim neler bildiğimizi, nasıl bildiğimizi ve pek bâriz bir şekilde kendisinin de bu işte methaldar olduğunu anlıyacak olursa, onun vasıtasiyle diğer ikisini cezalandırabileceğimizi kuvvetle umuyoruz. Bunu yapabilecek olursak, varsın o istediği gibi serbest kalsın!

Dick bu plâna fazla iltifat göstermedi ve kendisi için şu sıra mümkün olan hararetle Sarah'nın idaresi Quilp'ten daha zor olduğunu, onun herhangi bir şekilde korkutmak veya yüzüne gülmekle kolay kolay değişecek bir insan olmadığını, Kalıba zor gelen bir tunç parçası olduğunu, onun hakkından gelemiyeceklerini ve mağlûp olacaklarını bildirdi. Fakat onları bir başka plân kurmaya teşvik etmek boş bir gayretti. Bekâr zatın hepsinin müştereken kabul ettikleri bir plânı izah ettiğini söyledik. Şu kadar var ki, hepsi birden konuşuyorlardı. İçlerinden biri bir lâhza susacak olsa, Dick söze karışmak için fırsat bekliyordu. Hülâsa; o derece merak ve sabırsızlık içinde idiler ki, onları bir başka plân kabul ettirmeye çalışmanın ve ikna etmenin imkânı yoktu. Esen en kuvvetli rüzgârın istikametini değiştirmek, onları bir başka plân düşünmeye sevk etmekten daha kolay olurdu. Bu itibarla, Swiveller'e Kit'in annesini ve çocukları asla gözden kaybetmediklerini, Kit'i de aslâ hatırdan çıkarmadıklarını, cezanın hafifletilmesi için ellerinden gelen bütün gayreti sarf ettiklerini, kuvvetli suç delilleriyle Kit'in mâsum olduğu hakkındaki zayıflıyan ümitleri arasında nasıl şaşırıp kaldıklarını anlatıp akşama kadar her şeyin yola girmesini bekliyerek müsterih olmasını ve tafsilâtı lüzumsuz olan daha birtakım nazik ve samimî sözler söyledikten sonra, Mr. Garland, noter ve bekâr zat Richard'ı neticesi kendisi için pek vahim olacak ikinci bir ateş nöbetine sevk etmeden ayrıldılar.

Mr. Abel hastanın yanında kalmıştı. Sık sık saatine ve oda kapısına bakıp duruyordu. Nihayet dışarıda bir hamalın sırtında yere indirilen koca bir yükün tesiriyle ev sallanıp şömine rafı üstündeki ilâç şişeleri birbirine çarpınca, Swiveller daldığı kısa uykudan uyandı. Bu sesi işiten Mr. Abel ise hemen yerinden kalkıp kapıyı açtı. Güçlü kuvvetli bir adam elindeki koca, kapaklı bir sepeti içeri aldı. Sepet açılınca içinden neler, neler çıktı! Çay, kahve, şarap, gevrek, portakal, üzüm, hazır yolunmuş tavuk, donmuş paça suyu, ararot, nişasta ve diğer iştah açıcı hafif yiyecek maddeleri ortaya döküldü. Bu gibi şeyleri ancak dükkânlarda gören küçük hizmetçi, ayağındaki tek kundurası ile olduğu yere saplanıp ne söyliyeceğini şaşırdı; hem ağzından, hem gözünden yaş geldi. Fakat ne Mr. Abel, ne koca sepeti bir lâhzada boşaltan güçlü, kuvvetli adam ne de — sanki sepetin içinden çıkmış gibi — birdenbire ortaya çıkan iyi kalbli, yaşlı bayan Garland şaşırmış görünüyordu. Yaşlı kadın hiç gürültü etmeden, ayaklarının ucuna basarak, faaliyete girişti. Paça peltesini kablara doldurdu; tencerede tavuk suyu çorbası kaynatıp, portakal soydu ve küçük hizmetçiyi — daha besleyici yiyecek hazırlanıncıya kadar — şarap bardağı ve daha birtakım seçilmiş yiyecek ile meşgul etti. Bütün bunlar Swiveller için o kadar beklenilmedik, o kadar hayret edilecek şeylerdi ki, hamal bütün bu bol gıdayı pek aşikâr olarak onun fayda ve menfaatine terk edip gittikten sonra, iki portakal ile bir parça pelte yiyip bu fevka-

lâdelikler hakkında zihin yormak iktidarsızlığı karşısında başını yastığa koyup tekrar uykuya daldı.

Diğer taraftan bekâr centilmen, noter ve Mr. Garland bir kahvehaneye giderek yazdıkları kısa ve esrarlı bir mektupla Miss Sally'nin tanımadığı bir dost ve onun arkadaşlariyle istişarede bulunmak üzere acele oraya gelmesini rica ettiler. Haber tesirini pek çabuk göstermiş ve habercinin dönüp mektubu verdiğini bildirmesinden on dakika sonra, Miss Sally çıkagelmişti

Yalnız bulunan bekâr zat Sally'ye:

— Lûtfen oturunuz madam! dedi.

Sally pek ciddî ve soğuk bir tavırla otururken, kiracı ile mektubu gönderen esrarlı şahsın aynı insan olduğunu anlamakla, pek haklı olarak, hayrete düşmüş görünüyordu.

— Burada beni göreceğinizi ummuyordunuz, değil mi?

Güzel Sally:

— Zihnimi yormadım! dedi. Bir iş için olacağını tahmin etmiştim. İşiniz, tuttuğunuz daire içinse, kardeşime usulü dairesinde haber vermedikçe, kirayı ödemeniz icabeder. Bu kolaylıkla halledilecek bir meseledir. Taraflardan biri olduğunuz için bu gibi hallerde ya para, ya haber vermek gerekir.

— İyi düşüncelerinize teşekkür eder ve mütalâanıza iştirak edirm. Ancak sizinle görüşmek istediğim mesele bu değildi.

— O halde lûtfen tafsilât veriniz. Tahminime göre hukukî bir mesele olacak.

— Evet hukukla ilgili bir iş!

— Pekâlâ; ha kardeşim, ha ben. Talimatınızı alır, size tavsiyelerde bulunabilirim.

Bekâr zat yerinden kalkıp iç odanın kapısını açarak:

— Bu işle alâkalı diğer zevat da bulunduğu için onların da bulunması iyi olur, dedi. Baylar; Miss Sally burada!

Mr. Garland ve noter pek ağır, vakur bir halde içeri girdiler. Her ikisi bekâr zatın her iki yanına birer sandalye çekerek lâtif Sarah'nın etrafına bir çit gerdiler ve onu köşeye sıkıştırdılar. Bu gibi hallerde Sampson bir şaşkınlık ve endişe izhar etmekten kendisini alamazdı; fakat Sarah hiç istifini bozmadan teneke kutusunu çıkararak sükûnetle bir tutam enfiye aldı.

Bu buhranlı anda noter söz alarak:

— Miss Brass! dedi. Biz, meslek erbabı, birbirimizi pek iyi anlarız ve arzu ettiğimiz zaman, pek az kelime ile ne murad ettiğimizi açıklıyabiliriz. Geçenlerde kaçak bir hizmetçi için ilân vermişsiniz!

Sally kızarak:

— Peki ona ne olmuş? diye sordu.

Noter gösterişli bir tarzda mendilini çıkararak:

— Hizmetçi bulundu, madam! dedi.

Sarah acele sordu:

— Kim bulmuş?

— Biz bulduk, madam! Üçümüz bulduk. Onu daha henüz dün gece bulduk. Yoksa, şimdiye kadar malûmatınız olurdu.

Sally sanki hayatı bahasına da olsa, reddedecekmiş gibi, kollarını tasmimle kavuşturarak:

— Şimdi malûmatım oldu, dedi. Ne söylemek istiyorsunuz? Onun hakkında aklınıza bir şeyler koymuş olacaksınız. Ben ispat isterim. İspat edin! Onu bulduğunuzu söylüyorsunuz. Eğer bilmiyorsanız, size şunu söyliyeyim ki, siz pek kurnaz, pek yalancı, hırsız, şeytanın birini buldunuz!.. Miss Sally burada etrafına bakınarak ilâve ettı: "Onu da buraya getirdiniz mi?"

Noter:

— Hayır, şimdilik burada değil; dedi. Fakat tamamiyle emin bir yerde!

Sally enfiye kutusundan bir tutam enfiye alıp, sanki küçük hizmetçinin burnunu koparıyormuş gibi, parmakları arasında garazkârcasına ufaladıktan sonra:

— Onun bundan sonra emniyet altında bulunacağına şüpheniz olmasın! dedi.

— Öyle ümit ederim! Küçük hizmetçi kaçmadan önce, mutfak kapısının iki anahtarı olduğunu biliyor muydunuz?

Sally bir tutam enfiye daha aldı ve başını bir tarafa eğerek, ağzında bir nevi ispazmoz ile, fakat pek kurnaz bir ifade ile muhatabına baktı.

— Bu iki anahtardan birinin ona içeride kilitli olduğunu tahmin ettiğiniz bir sırada, geceleyin ev içinde dolaşmak ve mahrem istişarelere,

hususiyle, bugün bir hâkim önünde açıklanacak olan ve sizin de işitmek fırsatını bulacağınız istişarelere kulak misafiri olmak imkânını verdiğini biliyor musunuz? Bununla, şu pek bedbaht, masum gencin ancak zavallı küçük şahide izafe ettiğiniz sıfatlar ve hattâ daha kuvvetlileriyle tavsif edilebilecek olan, korkunç bir plânla hırsızlık suçu ile itham edildiği günün gecesi, Mr. Brass ile aranızda geçen konuşmayı kastediyorum, madam!

Sally bir tutam enfiye daha çekti. Yüzünün ifadesi pek sakin olmakla beraber, bir sürprizle karşılaştığı pek aşikârdı ve küçük hizmetçi ile ilgili olarak kendisine isnad edileceğini sandığı suç bundan bambaşka bir şeydi.

Noter:

— Haydi, haydi Miss Brass! dedi. Asabınıza pek hâkimsiniz; fakat görüyorsunuz ki bu âdi plân hiç tahmin etmediğiniz bir şekilde meydana çıkmıştır. İki fesatçı adalete teslim edilmelidir. Ne gibi bir cezaya mâruz kaldığınızı biliyorsunuz; onun için üzerinde durmaya hacet görmüyorum. Size bir teklifte bulunacağım. Asılması lâzım gelen bir habisin kardeşi bulunuyorsunuz ve bir kadına söylemek yaraşırsa, siz de ona pek lâyik bir kardeşsiniz. Halbuki, sizinle irtibatı olan bir üçüncü şahıs, bu şeytanî plânın asıl müşevviki, bir hain var ki, her ikinizden de daha kötü bir insan, onun uğruna bu işin içyüzünü bize anlatın. Şunu da hatırlatayım ki, bunu yapacak olursanız, emin ve rahat bir durumda olacaksınız. Halbuki içinde bulunduğunuz durum hiç hoşa gidecek bir şey değil-

dir. Bunun kardeşinize de bir zararı dokunmaz; çünkü görüyorsunuz ki her ikiniz hakkında kâfi delilimiz var. Bunu size merhamet ettiğimiz için söylemiyorum. Zira, hakikati söylemek lâzımsa, size karşı hürmetimiz yok. Fakat buna mecbur kaldık. Size bunu en iyi çare olarak tavsiye ediyorum. Mr. Witherden burada saatini çıkararak: "Bu gibi hallerde vaktin kıymeti büyüktür. Lûtfen kararınızı vermekte acele ediniz." ihtarında bulundu.

Yüzünde bir tebessümle, her üçüne bakan Sarah iki, üç tutam enfiye çekip bu zamana kadar kutuda pek az kaldığı için, baş ve şahadet parmaklariyle kutuyu kazıyıp bir tutam daha aldı ve kutuyu itina ile cebine yerleştirdikten sonra:

— Ya kabul. ya reddetmemi istiyorsunuz, öyle mi? dedi.

— Evet, madam.

Şirin mahlûk dudaklarını açıp cevap verecegi sırada. birdenbire kapı açıldı. Sampson'un başı kapıda göründü ve telâşla:

— Affedersiniz, bir dakika bekleyin! dedi.

Bu kelimeleri söyliyen Brass, huzurunun uyandırdığı hayrete ehemmiyet vermeden içeri girdi ve kapıyı kapıyarak zelil bir halde yağlı eldivenlerini sanki tozmuş gibi öpüp sefilce boynunu kırdı.

— Sarah lûtfen dilini tut ve benim konuşmama müsaade et! Baylar; sizin gibi his ve fikir birliğine sahip üç zatı görmekle ne kadar memnun olduğumu ifade edebilsem bana inanmazdınız.

Bedbaht ve hattâ bu mecliste sert ifadeler kullanacak isek, mücrim olmama rağmen; diğer insanlar gibi ben de hatır gönül sahibiyim. Bir şair bunun herkeste mevcut olduğunu söylemiştir. Bunu söyliyen bir domuz da olsa, yine ölmezler arasında yeri vardır.

Sarah sert bir tavırla:

— Budalalık etme; dilini tut! dedi.

— Sevgili Sarah teşekkür ederim. Fakat ben ne söylediğimi biliyorum ve söylemekte serbestim. Mr. Witherden: cebinizden mendiliniz sarkıyor, efendim! Müsaade eder misiniz?

Brass bu düzensizliği gidermek üzere ona yaklaştığı zaman, noter büyük bir nefretle geri çekildi. Mûtat cazip vasıflarından maada, yüzü tırmanmış olan ve gözlerinin birinin üstünde yeşil bir siper bulunan, şapkası fena halde ezilmiş olan Brass, duraklayıp acıklı bir tebessümle etrafına baktı.

— Hattâ kemliğe karşı iyilik etmek istediğim zaman bile, benden kaçıyor. Pekâlâ! Pekâlâ! Ben yıkılan bir evim. Sevip saydığım bir zat hakkında şu ifadeyi kullanmama müsaade edilirse, fareler benden kaçıyor! Baylar; şimdiki görüşmenize gelince; hemşiremin buraya geldiğini görünce, tâbiri caiz ise, vesveseli bir huyum olduğu için, onu takibettim ve bütün söylediklerinizi işittim.

Sarah söze karışarak:

— Aklını kaçırmadı isen, sesini kes ve fazla bir şey söyleme! dedi.

Brass eksilmiyen bir nezaketle:

— Aziz Sarah; dedi. Teşekkür ederim; fakat devam edeceğim. Mr. Witherden; kiracım olan ve dolayısiyle çatım altında barınan diğer centilmeni hesaba katmasak bile, aynı mesleğin bir müntesibi sıfatiyle, bana bu teklifi derhal reddetmeyi tavsiye ederdiniz. Noterin, sözünü kesmek üzere olduğunu anlıyan Brass, sözünü kesmiyerek dinlemesini rica etti.

Mr. Witherden sükût etti ve Brass yeşil göz siperini kaldırıp fena halde morarmış olan gözünü göstererek devam etti:

— Bunu görünce pek tabiî olarak kendi kendinize bana ne olduğunu sorar, yüzüme bakınca bütün bu tırmıklara hayret eder, şapkamın bu halini merakla karşılarsınız.

Brass burada şapkasına bir yumruk atarak: "Baylar; dedi. Bütün bunların sebebi Quilp'dir."

Üç adam birbirine bakıp sükût etti.

Brass, sanki kızkardeşine malûmat veriyormuş gibi, ona yan yan bakarak ve her zamanki sakin ve mülâyim haliyle bir tezat teşkil eden şirret bir düşmanlıkla sözlerine devam etti.

— Bütün bunların sebebi, beni kışkırtıp kandırarak menfur batakhanesine çeken Quilp; ben yanıp, yara bere içinde ve sakat kalırken seyredip keyfinden kahkahalarla gülen Quilp; onunla olan bütün münasebetlerimizde bana daima bir köpek muamelesi yapan Quilp; her zaman bütün kalbimle nefret ettiğim fakat hiçbir zaman son zamanlardaki kadar nefret etmediğim Quilp'dir!

Şimdi, sanki teklifi yapan kendisi değilmiş ve bu mesele ile hiçbir alâkası yokmuş gibi, bana sırtını çevirdi; ona hiç itimadım yok. Kudurmuş, çılgın, aşırı cümbüşlerinden biri esnasında hattâ katli bile göze alır ve beni korkutup dehşete düşürdüğü müddetçe, kendisini kenara çekip aldırış etmez! Brass tekrar şapkasını eline alıp gözünün üstüne siperi geçirdikten sonra, dizleri üstüne çöküp zelil bir tavırla sordu:

— Bütün bunlar beni neye sevk ediyor; bunu tahmin ediyor musunuz, baylar?

Hiçbiri konuşmadı. Brass sanki pek seçkin bir bilmece söylemiş gibi, bir lâhza durup yılışık bir halde sırıttıktan sonra ilâve etti:

— Kısa kesmek için hemen şunu söyliyeyim ki, hakikat meydana çıktıktan sonra — aşikâr bir şekilde böyle olduğu görülüyor — şimşekli fırtınalar gibi her zaman görmekten fazla hoşlanmadığımız bu kutsal hakikat meydana çıktıktan sonra, bu adamın beni mahvetmesine müsaade etmektense, benim onun aleyhine yürümem daha münasip olur. Kötü bir durumda olduğumu müdrikim. Onun için birinin itirafta bulunması lâzımsa, bunu kendim yaparak faydalanmayı tercih ederim. Sarah; azizim; sen nispeten emin durumdasın. Bunları kendi menfaatim için söylüyorum.

Brass büyük bir telâşla sevimli müşterisini mümkün mertebe kötüliyerek ve kendisini de — kendisi de kabul ve teslim ettiği gibi — beşerî zaafları olan bir evliya göstererek bütün hikâyeyi

anlattı. Ve sözlerini şu suretle tamamladı: "Sayın baylar; ben yarım işlerden hoşlanmam, küçük bir tehlikeye girdikten sonra büyüğüne de hazırlanmasını bilirim. Bana istediğinizi yapın; istediğiniz yere götürün. Eğer bunu yazılı olarak isterseniz hemen yazayım. Bana karşı merhametli davranacağınıza eminim. Siz şeref sahibi, merhametli insanlarsınız. Ben ihtiyaç dolayısiyle Quilp'e boyun eğmiştim. İhtiyaç, kanun tanımaz ama hukukçuları tanır. Size de hem bir zaruret, hem de uzun zamandır beslediğim hisler dolayısiyle boyun eğiyorum. Quilp'i cezalandırın. Ona merhamet etmeyin. Beni uzun zamandır ezdiği gibi, siz de onu ayaklarınızın altında ezin!

Sampson ifşaatının sonuna gelince, öfkesini dizginliyerek tekrar eldivenini öptü ve ancak parazit ve korkakların yapacağı bir şekilde gülümsedi.

Kardeşini elleri arasına aldığı başı ile ve acı bir istihkar ile tepeden tırnağa kadar süzen Sarah başını kaldırarak:

— Bu, benim kardeşim öyle mi? dedi. Kendisi için çalışıp çabaladığım, bir erkek tarafı olduğunu sandığım kardeşim, öyle mi?

Sampson hafif hafif ellerini uğuşturarak:

— Sevgili Sarah; dostlarımızı rahatsız ediyorsun; dedi. Açıkcası, hayal kırıklığına uğradın ve bilmiyerek kendini ele veriyorsun!

Sevimli kadın mukabelede bulundu:

— Evet; acınacak korkak! Ne demek istediğini anlıyorum. Senden önce ifşaatta bulunaca-

ğımdan korktun. Fakat beni bir tek kelime söylemeye ikna edilecek mi sanıyorsun! Yirmi sene uğraşsalar benden tek bir kelime koparamazlardı!

Pek elim bir şekilde haysiyeti kırılan ve sanki kızkardeşi ile cinsiyet değiştirmiş ve sahibolduğu son erkeklik kıvılcımını da ona ciro etmiş görünen Brass:

— Hi, hi! diye aptal aptal güldü. Öyle sanıyorsun Sarah! Fakat sen hiç de öyle hareket etmezdin. Hatırında ise, ihtiyar tilki — muhterem babamız, efendim — daima herkesten şüphe etmeyi bir prensip olarak kabul etmişti. Bu, hayatta bir destek olacak bir prensiptir. Ben geldiğim zaman kendi emniyetini satın almak üzere değilsen bile, her halde şimdiye kadar almış olurdun. Onun için bu işi kendim görerek seni hem zahmet, hem he utançtan kurtardım. Brass mağlûp olduğunu kabullenerek ilâve etti: "Utanç, eğer varsa, bana ait, kadınların bundan korunması lâzımdır."

Brass'ın fikrine ve hususiyle muhterem ceddinin selâhiyetine hürmetle beraber, babası tarafından ileri sürülen ve oğlu tarafından riayet edilen bu yüksek prensipin daima basiretli bir tedbir olduğu ve tatbikatında daima arzu edilen neticeyi verip vermediği şüphe götürür bir hakikattir. Dünya adamı, tedbirli müşteri, çok bilmiş, iş adamı diye tanınan birçoklarının bu düstüru her gün kutup yıldızı ve pusula gibi kullandıkları ve kullanmış oldukları düşünülecek olursa, bu şüphenin yersiz ve cüretkâr olduğu görülüyor. Bununla be-

raber, yine şüpheye açık yer kalmaktadır. Bir misâl olarak şunu kaydedelim ki, Brass fazla vesveseli olmasa, gizlice sokulup dinlemeden, kızkardeşini meseleyi her ikisi için de halletmeye bıraksa; veyahut dinledikten sonra itimatsızlık ve kıskançlık etmeyip onun önüne geçmese, ihtimal sonunda kendi kârlı çıkacaktı. Böylece, her zaman mikroskoptan bakmak zahmet ve külfetine katlanıp en zararsız zamanlarda bile zırh taşıyan dünya adamları, kendilerini daima hayır olduğu kadar şer için de müdafaa ederler.

Üç centilmen birkaç dakika başbaşa görüştüler. Bu kısa görüşmenin hitamında noter masa üzerindeki yazı malzemesine işaret ederek — Brass yazılı bir ifadede bulunmak istiyorsa — buna imkân bulunduğunu bildirdi. Noter onun aynı zamanda birazdan bir sorgu hâkimi önüne çıkması icabettiğini, her ne yapar ve söylerse kendi ihtiyariyle yapacağını ihtar etmek zaruretini hissetti.

Brass eldivenlerini çıkarıp yerde sürünürcesine zelil bir halde:

— Baylar; dedi. Güvendiğim merhametinize hak kazanmak isterim. Bu keşiften sonra merhametinize sığınmasam, her üçümüz arasında en kötü durumda bulunan ben oluyorum. Tam bir itirafta bulunacağıma emin olunuz. Mr. Witherden; üzerimde bir baygınlık var, efendim. Lûtfen zili çalıp sıcak ve baharlı bir şey emrederseniz, bütün olup bitenlere rağmen, sıhhatinize içmekle hazin bir zevk duyacağım. Brass burada kederli bir tebessümle etrafına bakınarak ilâve et-

ti: sizin üçünüzü Marksdaki mütevazi çatım altında görmeyi ümit etmiştim. Fakat ümitler ne çabuk kırılıyor!

Brass bu sırada o kadar müteessir olmuştu ki, içki gelinciye kadar hiçbir şey yapacak veya söyliyecek kudret bulamadı. İçinde bulunduğu sarsıntılı hale rağmen, bol ve serbestçe içtikten sonra, oturup yazmaya koyuldu.

Kardeşi bu işle meşgul olurken, sevimli Sarah kâh kollarını kavuşturarak, kâh arkasında kilitliyerek odanın içinde erkekçe dolaşıp arasıra enfiye kutusunu çıkararak kutunun kapağını ısırdı. Yoruluncıya kadar dolaşıp durduktan sonra, kapının yanındaki bir sandalyeye oturup uykuya daldı.

Bu uykunun o zamandan beri, haklı olarak, sahte ve yapmacık olduğu tahmin edilmisti; çünkü akşam karanlığında, görünmeden, sıvışıp gitmişti. Bu ayrılışın, uyanık ve kastî, veyahut uyku esnasında yürümek şeklinde olup olmadığı münakaşa kabul etmekle beraber, herkes bir nokta — hiç şüphesiz mühim bir nokta — üzerinde mutabıktı. Her ne halde çıkıp gitti ise, Sarah bir daha geri dönmemisti.

Akşam karanlığında Brass'ın işi hayli uzun sürdü. Nihayet gece olmadan isi bitince, Brass ve üç centilmen bir arabaya binerek hâkimin hususî yazıhanesine gittiler. Hâkim, Brass'a sıcak bir kabul gösterip onu ertesi sabah karşısında görmek zevkini temin etmek üzere, emin bir yerde alıkoyduktan sonra, ertesi gün Quilp'in tevkifini sağlı-

yacak müzekkerenin çıkarılacağını; meselenin — çok şükür şehirde bulunan — nâzıra yapılacak müracaat ve etraflı bir şekilde izahı takdirinde, Kit'in affedilip serbest bırakılabileceğini müjdeledi.

Artık Quilp'in şerir ve muzır hayatının sonu geldiği anlaşılıyordu. Ekseriya, hususiyle ağır olduğu zaman, yavaş yürüyen mücazat, emin adımlarla ilerleyip ona hızla yaklaşıyordu. Halbuki ceza kurbanı zafer hulyası içinde, her şeyden habersiz, kendi işine bakmaktaydı. Kendi yolunda ilerliyen ceza nihayet onun ayak ucuna kadar yaklaşmış ve artık kurtuluş imkânı kalmamıştı.

İşleri biten üç centilmen nekahat devresini pek memnuniyet verici bir şekilde atlatarak yarım saat kadar oturup neşe ile konuşan Swiveller'in odasına gittiler. Bayan Garland bir müddet önce ayrılmış; fakat bay Abel hâlâ hastanın yanındaydı. Gördükleri işi bütün teferruatiyle anlattıktan sonra, Garland'lar ve bekâr zat — sanki önceden kararlaştırılmış gibi — ayrıldılar ve hastayı noter ve küçük hizmetçi ile yalnız bıraktılar.

Noter yatağın kenarına ilişerek Swiveller'e:

— Çok daha iyileşmiş olduğunuz için size mesleğim icabı elde ettiğim bir haberi ulaştırmak isterim; dedi.

Hukuk işleriyle mesgul olan bir zatın vereceği bu hukukî haberin Swiveller üzerinde hoş olmaktan uzak bir tesir bıraktığı görülüyordu. İhtimal bu haberi zaten birkaç defa tehditkâr mektuplar aldığı bir, iki gecikmiş borç ile alâkalı gör-

müştü. Cevap verirken yüzünde bir heyecan okunuyordu.

— Hay hay, efendim. İnşallah kötü bir haber değildir!

— Öyle olsaydı bunun için daha münasip bir zaman seçerdim. Önce şunu söyliyeyim ki, bugün buraya gelen dostlarımın bundan haberleri yok. Buraya kendi arzulariyle, hiçbir şey beklemeden geldiler. Bunu bilmeniz iyi olur.

Dick ona teşekkür ederek aynı temennide bulundu.

— Sizin, bizi bir araya getiren hâdiselere benzer bir durum içinde bulunduğunuzu aklımdan bile geçirmiyerek, hakkınızda soruşturmalarda bulundum. Siz Dorsetshire'de, Cheselbourne kasabasında, evlenmeden vefat eden bayan Rebecca'nın yeğeni bulunuyorsunuz.

Dick:

— Vefat eden! diye bağırdı.

—Evet vefat etmiş. Başka huyda bir yeğen olsaydınız — vasiyetnamede kaydedildiğine ve benim de hiç şüphe etmediğine göre — yirmi beş bin sterline tevarüs etmiş olacaktınız. Halbuki şimdi senede yüz elli sterlinlik bir gelire sahip oluyorsunuz. Fakat sizi yine de tebrik ederim.

Dick hem içini çekip, hem gülümsiyerek:

— Edebilirsiniz efendim; dedi. Ahtım olsun; zavallı Markize iyi bir tahsil ve terbiye verecegiz. İpek elbiseler içinde gezecek ve sarf edecek parası olacak!

LXVII.

Geçen fasılda tafsil edilen bütün işlerden habersiz olan ve ayaklarının altına kurulan tuzağı aklından bile geçirmiyen (çünkü olan bitenlerin ihbar edilmemesi için son derece gizli hareket edilmişti) Quilp hiçbir şüphye düşmeden, kurduğu fesadın neticesinden tamamiyle memnun olarak, inzivasında kapalı kaldı. Çekildiği tenha köşenin sükûnet ve sessizliğinden faydalanarak, bazı hesapların görülmesiyle meşgul olmuş ve iki koca gün ininden dışarı çıkmamıştı. Üçüncü gün de onu dışarı çıkmak temayülünden uzak olarak kendi işine gömülmüş buldu.

Brass'ın itirafından beri iki gün geçmişti. Bu sebeple cücenin hürriyetinin tehdit altında bulunduğu ve kendisine bazı nahoş ve beklenilmedik hakikatlerin bildirileceği gündü. Çatısının üzerinde dolaşan kara bulutları sezecek kudrete malik olmadığından, her zamanki neşeli hali üzerindeydi ve işiyle pek fazla meşgul olduğunu anlayınca, sıhhat ve mâneviyatına saygı göstererek, monoton işini kâh baykuş gibi ötmek, kâh havlamak gibi mâsum eğlence ve istirahatle süsledi.

Hizmetini, her zamanki gibi, ateşin yanında kaplumbağa gibi büzülüp oturan ve arasıra efendisi arkasını döndüğü esnada, korkunç bir sıhhatle onun sevimsiz mimiklerini taklid eden, Tom Scott görüyordu. Gemi arması eski yerinde duruyordu. Fakat yüzü, kızgın maşa tesiriyle, fena halde kavrulmuş; burnu koca bir çivi saplanmak

suretiyle süslenmiş bulunuyor; bununla beraber sağlam kalan kısmı ile, gürbüz bir şehit gibi, tatlı tebessümle mücazatçısını yeni eza cefaya kışkırtıyordu.

Hava, şehrin en yüksek yerlerinde bile rutubetli, karanlık, soğuk ve kasvetli idi. O alçak ve bataklık yerde sis her köşeyi, her kovuğu kesif bir bulut tabakasiyle örtmüştü. Bir, iki metre mesafede her şey belirsizdi. Bu kara örtü altında nehirdeki ışık ve fenerler kudretsiz kalıyor; havada kemiklere işliyen keskin bir soğuk hüküm sürüyordu. Şaşkın bir halde küreklerine asılarak yolunu tâyin etmeye çalışan bir mavnacının arasıra işitilen feryadı olmasa, nehir bile sanki millerce uzakta sanılacaktı.

Kesif ve yavaş hareketli sis pek keskindi. Kürk ve kalın kumaşlarla bile korunmak pek müşküldü. Sis ezilip büzülen yaya yolcuların iliğine kadar işliyerek onları üşütüp muztarip ediyordu. Her şey rutubetli ve yapışkandı. Bu rutubete karşı koyan ancak neşe ile çıtırdayıp yanan sıcak, parlak ateşi evde oturup ateşin kenarında toplanarak bu gibi havalarda, kırlarda, tarlalarda yollarını kaybeden yolcuların hikâyesini anlatacak ve ateş kenarını her zamankinden fazla sevecek bir gündü.

Bilindiği gibi, cüce kendi ateşi kenarında bulunmaktan hoşlanıyor; keyfi yerinde olduğu zaman yalnız kalmaktan zevk alıyordu. İçeride bulunmak rahatlığına memnun olarak Tom Scott'a

küçük sobayı kömürle doldurmasını emretti ve o gün işini bırakarak keyiflenmek istedi.

Bu maksatla yeniden mumlar yakıp sobaya bir miktar kömür daha yığdıktan sonra, kendi eliyle pişirdiği bifteği yamyamcasına yiyip koca bir kab punç hazırladı; piposunu yakıp geceyi geçirmek üzere oturdu.

Bu sırada barakanın kapısında işittiği bir ses dikkatini çekti. Kapı bir, iki kere daha vurulunca, yavaşça pencereyi açıp başını uzattı ve kapıyı kimin vurduğunu sordu.

Bir kadın sesi cevap verdi:

— Ben'im Quilp!

Cüce ziyaretçiyi daha iyi görmek için boynunu biraz daha uzatarak:

— Sen öyle mi? dedi. Ne diye buraya geldin; koca karı! Bu dev sarayına yaklaşmaya nasıl cesaret ediyorsun?

Karısı:

— Sana bir haber getirdim. Bana darılma Quilp! dedi.

— İnsanı hoplatıp parmaklarını şıklatacak iyi, hoş bir haber mi? yoksa aziz, ihtiyar bayan Allah'ın rahmetine mi kavuştu?

— İyi veya kötü bir haber olup olmadığını bilmiyorum.

— O halde koca karının bir şeyi yok. Haydi eve! Uğursuz kuş; haydi eve!

Sessiz, kücük yapılı kadıncağız:

— Bir mektup getirdim; diyebildi.

— Pencereden atıp çekil, git! Yoksa dışarı çıkıp seni tırmalarım!

İtaatli karısı göz yaşları içinde:

— Söyliyeceğimi dinle Quilp; yalvarırım sana! dedi.

Cüce kötü niyetli bir sırıtışla hırladı:

— Söyle bakalım! Çabuk ol ve kısa kes!

Bayan Quilp titriyerek:

— Bu mektubu bugün öğleden sonra kimin tarafından verildiğini bilmiyen fakat getirilip sana teslim edilmesi emredilen ve pek mühim olduğu için derhal verilmesini söyliyen bir çocuk getirdi; dedi. Kocası elini uzatıp mektubu almak isteyince, kadıncağız ilâve etti: Bırak içeri gireyim Quilp! ne kadar ıslanmış ve üşümüş olduğumu, bu koyu siste kaç defa yolumu kaybettiğimi bilmiyorsun. Ateşin yanında beş dakika ısınıp elbisemi kurutayım. Söz veriyorum, sen "git!" deyince giderim.

Sevimli kocası birkaç dakika tereddütten sonra, mektubun bir cevap istiyeceğini ve karısının bunu götürebileceğini düşünerek, pencereyi kapayıp kapıyı açtı ve içeri girmesini söyledi. Bayan Quilp can ve gönülden itaat ederek içeri girdi ve ateşin önünde çömelip ellerini ısıtırken kocasına ufak bir zarf verdi.

Quilp karısına yan yan bakıp zarfı çekip aldı ve:

— Islandığına memnun oldum, dedi. Üşüdüğüne, yolunu kaybettiğine mesrur oldum. Ağlamaktan gözlerinin kızardığına mahzuz oldum.

Küçük burnunun donup morardığını görmek kalbime ferahlık veriyor!

Karısı, içini çekerek:

— Quilp ne kadar zâlimsin! dedi.

Cüce; yüzüne hatıra, hayale gelmiyen birtakım mimikler verip suratını buruşturarak:

— Öldüğümü sanmıştın değil mi? dedi. Ha ha ha!

Bu azarlara diz çöküp ellerini ısıtırken içini çekip ağlayan kadıncağız, hiçbir cevap vermedi. Kocası onu zevkle seyrediyordu; fakat karısını seyredip fıkır fıkır gülen Quilp, Tom Scott'un da bundan pek hoşlandığını görünce, neşesine küstah bir ortak çıkmaması için onu yakasından yakalayıp kapıya sürükledi ve kısa bir çekişmeden sonra, tekme ile kapıdan dışarı attı. Bu nezakete bir mukabele olmak üzere, Tom elleri üzerinde yürüyerek. pencerenin yanına geldi ve — tâbire cevaz verilirse — kunduraları ile pencereden içeri bakarak, ölüm haberi getiren başı aşağı çevrilmiş bir varlık gibi, ayakları ile pencerede davul çaldı! Quilp şaşmaz bir şekilde maşaya müracaat ederek saklanıp pusu kurduktan sonra, küçük dostuna iltifatlarda bulununca, Tom hemen ortadan kayboldu ve meydanı ona boş bıraktı.

Cüce:

— Serin, sakin şu işi gördükten sonra bakalım mektupta ne var? dedi. Sonra mektuba bakarak: "Haaa!" diye mırıldandı. "Bu yazıyı tanırım. Güzel Sarah!"

Zarfı açarak, açık, işlek bir yazı ile yazılan mektubu okudu:

"Sammy kandırıldı ve her şeyi söyledi. Ortada dolaşayım deme! Çünkü ziyaretçiler gelecek. Henüz pek sakin görünüyorlar; fakat seni habersiz yakalamak istiyorlar. Hiç vakit kaybetme! Ben etmedim. Beni arayan bulamaz. Senin yerinde olsam aynı şeyi yapardım. S. B."

Quilp bu mektubu tekrar tekrar okuyunca, yüzünde husule gelen değişikliği tarif edebilmek için yepyeni bir dil, şimdiye kadar yazılıp, okunup, konuşulmıyan bir ifade kudretine ihtiyaç vardır! Uzun zaman tek bir kelime söylemedi. Bu müddet zarfında bakışlarının uyandırdığı korku ile karısı hemen hemen paralize olmuştu.

Cüce nihayet soluyarak:

— Ah bir elime geçseydi! Ah onu bir yakalasaydım! dedi.

— Ne oldu Quilp? Kime kızıyorsun?

Quilp karısına aldırış etmiyerek:

— Onu şuracıkta boğardım! dedi. Çok kolay, çok kısa, çok çabuk bir ölüm olurdu bu! Nehir hemen şuracıkta! Ah onu şuracıkta elime geçirseydim! Okşayıp yüzüne gülerek, şakalaşıp lâtife ederek suyun kenarına götürür; sonra âni bir itişle onu suyun içine yuvarlardım! Boğulanlar suyun üstüne üç defa çıkarlarmış. Başı suyun üstüne çıkınca, onunla alay etmek ne büyük bir zevk olurdu!

Karısı onun omuzuna dokunmak cesaretini göstererek kekeledi:

— Quilp; ne oldu?

Kocasının kendi kendine tahayyül ettiği bu zevk karşısında pek korkan bayan Quilp, ona sözünü dinletemedi.

Cüce ellerini yavaş yavaş, ağır ağır uğuşturup, sımsıkı sıkarak:

— Korkak köpek! dedi. Senin korkaklık ve köleliğinin, sükûtu muhafaza etmen için bir garanti olduğunu sanmıştım. Ah Brass; benim aziz, iyi huylu, kıymetli, sadık, nazik, sevimli dostum; seni burada bir elime geçirecek olursam!

Bu homurdanmaları işitmemiş olmak için geri çekilmiş olan karısı tekrar yaklaştığı zaman, Quilp acele kapıya doğru yürüyerek Tom'u çağırdı. Tom, cücenin tembihini hatırlayarak emre itaat etmeyi akıl kârı telâkki etti.

Cüce onu içeri çekerek:

— Haydi bayanı eve götür! dedi. Yarın da geleyim deme! çünkü burası kapalı olacak! Benden haber alıncıya kadar veyahut beni görünceye kadar buraya geleyim deme! Anlıyor musun?

Tom ekşi suratla başını salladı ve bayan Quilp'e önüne düşmesini işaret etti.

Cüce karısına hitabederek:

— Beni hiç arayıp sorma! dedi. Benim hakkımda hiçbir şey öyleme. Daha ölmiyeceğim. Bu da sana bir teselli olsun! Tom sana bakacaktır.

— Nereye gidiyorsun Quilp? Ne oldu? Biraz daha anlatsan olmaz mı?

Quilp karısını kolundan yakalıyarak:

— Hemen çıkıp gidersen, söylenmemesi ve yapılmaması, hakkında daha iyi olacak şeylerden kurtulmuş olursun; dedi.

— Fena bir haber mi var? Bana bunu söyle!

Quilp homurdandı.

— Evet: hayır! Hangisi olsa ne ehemmiyeti var! Sana ne yapacağını söyledim. Söylediğimi yapmıyacak olursan veyahut ufacık bir itaatsizlik gösterecek olursan, vay senin haline! Gidecek misin?

Bayan Quilp kekeliyerek:

— Gidiyorum, hemen gideceğim; dedi. Fakat bir tek kelime ile sualime cevap ver. Bu mektubun sevgili Nell ile bir alâkası var mı? O yavrucağı aldattığım için ne kadar ıstırap çektim. Ne zararım olduğunu bilmiyorum. Fakat küçük de olsa, büyük de olsa, bunu senin için yapmıştım; Quilp. Bunu yaptığım zaman vicdanıma bir şüphe düşmüştü. Bu sualime cevap ver Quilp!

Öfkelenmiş olan cüce cevap vermiyerek mûtat silâhını öyle bir şiddetle eline aldı ki, Tom emanetini kuvvetle ve süratle çekip götürdü. Böyle yaptığı isabet olmuştu; çünkü öfkeden deli olan Quilp onları yola kadar takibetti ve her dakika daha koyulaşan sis onları gözden kaybetmese, daha'da kovalıyacaktı!

Koşmaktan nefes nefese gelen cüce, yavaş yavaş geri dönerken:

"Mütenekkiren seyahat edecek bir gece!" dedi. "Burada kalmak daha iyi olur. Burası pek rahat ve serbest!"

Büyük bir gayretle çamura saplanan iki demir kapıyı kapadı ve ağır bir kalasla destekledi; sonra gözlerinin etrafında toplanan hasırlaşmış saçlarını silkip kapıları zorladı. Kapılar sağlamdı.

Bu tedbirlere başvuran cüce: "Bu iskeleden yanındaki iskeleye kolaylıkla geçilebilir. Orada, arka tarafta, dar bir geçit var. Oradan çıkar giderim. Bu gece, bu sevimli yerde bir insanın yolunu bulabilmesi için, buraları çok iyi bilmesi lâzım. Sis devam ettiği müddetçe nahoş ziyaretçilerden korkmam!" dedi.

Hava pek karardığı ve sis de fazla kesafet peyda ettiği için yolunu el yordamı ile bulmak zorunda kalan cüce, inine döndü ve ateş kenarında bir müddet düşünceye daldıktan sonra. acele ayrılmak için hazırlığa başladı.

Lüzumlu birkaç şey alıp onları cebine tıkan cüce, Miss Brass'ın mesajını okurken sıktığı dişlerini gevşetip hafif bir sesle kendi kendine konuşmaya devam etti:

"— Ah Sampson!" diye mırıldandı. "Ey benim iyi, kıymetli dostum, seni bir kucaklıyabilsem! seni kollarımın arasına alıp kaburga kemiklerini çatırdatsam! Aramızda ne hoş bir buluşma olurdu bu! Yolumuz düşecek olursa, aramızda hiç unutulmıyacak bir selâmlaşma olacak Sampson! Buna emin ol. Her şey yolunda gidip dururken ne güzel bir zaman seçmişsin. Ne kadar düşünce-

li, ne kadar iyi hareket etmişsin. Ey korkak hukukçu! Şu odada bir kere daha yüz yüze gelecek olursak, ikimizden biri buna pek memnun olacak!"

Cüce burada kendi kendine homurdanmayı keserek punç kupasını dudaklarına kaldırdı ve onu sanki kuruyan dudaklarını serinleten, soğuk su gibi içti. Sonra kupayı birdenbire yerine koyarak ve hazırlığına devam ederek, tekrar kendi kendine söylenmeye başladı.

Parıldıyan gözlerle: "Şu Sally'de cesaret, azim ve karar var" dedi. "Acaba uyuyor muydu? Yoksa taş mı kesilmişti! Onu emniyetle bıçaklar veya zehirliyebilirdi. Ortada dolaşanı daha önceden kestirmeliydi. Her şey olup bittikten sonra bana haber vermenin ne kıymeti olur? Ben de onun şuracıkta beyaz suratı, kırmızı saçı ve sevimsiz sırıtışı ile otururken, kalbinden ne geçtiğini ne diye kestiremedim! Zihninden geçeni bilseydim o gece kalbi dururdu. İnsanı uykuya düşürecek ilâç, yahut yakacak ateş kalmadı mı?"

Tekrar punç kupasını başına dikip ateşin yanında vahşi bir tavırla çömeldi ve söylenmesine devam etti:

"Son zamanlarda dûçar olduğum bütün zahmet ve endişeler gibi bu da hep şu bunak ihtiyarla sevgili torunu yüzünden! iki sefil serseri! Daha onlara da oynıyacağım oyun var. Sonra sen; tatlı, namuslu faziletli, mâsum Kit! Kendini iyi kolla! Ben nefret edince ısırırım. Senden haklı olarak nefret ediyorum; sevimli delikanlı! Bu akşam

mağrur olup keyiflenebilirsin; fakat sıra bana da gelecek.. O da ne!"

Kapadığı bahçe kapısı vuruluyordu. Yüksek perdeden, kuvvetli bir vuruş! Sonra bir sükût oldu. Sanki kapıyı vuranlar durmuş dinliyorlardı. Evvelkinden daha ısrarlı, daha gürültülü bir şekilde kapı tekrar vuruldu.

Cüce kendi kendine: "Ne kadar da çabuk böyle!" Dedi. "Hem de ne kadar ısrarlı. Maalesef sizi hayal kırıklığına uğratacağım. Sally sana teşekkür ederim."

Bir taraftan konuşurken, diğer taraftan da mumu söndürdü. Ateşi söndürmek için sarf ettiği zorlu gayret neticesinde sobayı devirdi. Soba öne doğru yıkılarak düşen korların üstünü kapadı. Oda zifiri bir karanlığa bürünmüştü. Demir kapıdaki gürültü hâlâ devam ettiğinden yolunu bulup açık havaya çıktı.

Bu esnada kapının vurulması kesilmişti. Saat sekiz sularında idi. Fakat her şeyi kaplıyan bu koyu sise nispetle en karanlık gece yarısı öğle ortası sayılırdı. Cüce, sanki karanlık bir mağaranın içine giriyormuş gibi, birkaç adım ileri atıldı; sonra yanlış yol tuttuğunu düşünerek istikametini değiştirdi. Ne tarafa gideceğini kestiremiyerek durdu.

Etrafını saran zifiri karanlığı delmeye çalışarak: "Kapı tekrar vurulacak olursa, bana rehberlik ederdi. Haydi bakalım; şu demir kapıyı kırın!" dedi.

Durup dikkatle dinledi. Fakat bir ses işitilmedi. Bu hücra yerde arasıra köpek havlamalarından başka bir şey işitilmiyordu. Ses çok uzaktan geliyordu. Şimdi bir taraftan işitiliyor. öbür taraftan yankısı geliyordu. Ses ona kılavuzluk etmekten uzaktı; çünkü pek güzel bildiği gibi, bu sesler ekseriya gemilerden geliyordu.

Cüce kollarını uzatarak: "Bir duvar veya parmaklık bulacak olursam, ne tarafa döneceğimi kestirirdim." dedi. "Zifiri karanlık... Şeytanın cirit oynadığı bir gece! Ah şu aziz dostum burada olsaydı! Şu arzum yerine gelecek olsa, varsın bir daha sabah olmasın!"

Bu sözleri söylerken sendeleyip düştü. Bir lâhza sonra soğuk, karanlık suda mücadeleye başlamıştı.

Suyun kabarıp köpürmesine rağmen; kapının tekrar vurulduğunu, arkasından bir bağırma olduğunu ve sesi tanıdığını hissetti. Çabalaması arasında yollarını kaybettiklerini ve geri geldiklerini anladı. Kendisi boğulurken onların hemen hemen oracıkta durup seyrettiklerini, pek yakında olduklarını, kendi eliyle kapıları kapamak suretiyle onları demir parmaklık gerisinde bıraktığını düşündü. Bağırmaya, sanki gözlerinin önünde dans eden yüzlerce kıvılcımı titretip parlatan bir rüzgâr savurmasını andıran bir uluma ile cevap verdi. Hiç faydası yoktu. Kuvvetli akıntı boğazını doldurmuş ve dalgalara kapılmıştı.

Can havliyle ve yeni bir gayretle, elleriyle suları döverek suyun üstüne çıktı ve vahşetle pa-

rıldıyan gözleriyle kara bir cisme doğru sürüklendiğini seçti. Bir gemi teknesi! Elleriyle geminin kaypak kenarını hissetti. Şimdi olanca sesiyle bağırabildi; fakat amansız dalgalar bağırmaya fırsat bırakmadan onu suyun derinliğine çekti. Şimdi su üstünde bir ceset yüzüyordu.

Dalgalar bu korkunç hamule ile — kâh yapışkan ve kaygın kümelere çarparak, kâh çamur ve sazlara gömerek, şimdi sert taşlara ve çakıllara sürükliyerek, şimdi toprağa teslim etmek istiyerek — bu çirkin oyuncakla oynadı, ve nihayet korsanların nice kış geceleri zincirlerde sallandığı kasvetli bir bataklığa savurarak orada ağarmaya terk etti.

Ceset orada kaldı. Gökyüzü kızarmıştı. Cesedi oraya savuran dalgalar bu somurtkan ışık altında kızıla büründü. Cesedin canlı bir insan olarak terk ettiği yer, şimdi alevler içinde bir harabe idi. Ölünün yüzünü kızıl bir renk kapladı. Rutubetli rüzgâr — tıpkı ölünün hayatta iken yapmaktan hoşlandığı tarzda — saçlarını bir nevı ölüm istihzası içinde karıştırdı. Elbisesi gece rüzgârında titreşip oynadı.

LXVIII

Bol ışıklı odalar, parlak yanan ateşler, neşeli simalar, şen seslerin müziği, sevgi ve hoş geldin ifadeleri, sıcak kalbler, sevinç göz yaşları — bu ne büyük değişiklik! işte Kit bu gibi zevklere koşuyordu. Kendisini bunların beklediğini biliyor;

fakat bunlara kavuşamadan, sevinçten öleceğinden korkuyordu.

Bütün gün onu bunlara hazırlamaya çalışmışlardı. Ona daha önceden ertesi sabah diğerleri gibi alınıp götürülemiyeceğini söylerler. Yavaş yavaş şüpheler uyandığını, takibat yapılacağını, ve belki de affedileceğini bildirirler. Nihayet akşam olunca onu birtakım centilmenlerin toplandığı bir odaya getirirler. Bunların başında bulunan ihtiyar efendisi gelip onu elinden tutar. Kit, mâsum olduğu anlaşıldığını ve affedildiğini duyar. Konuşanın kim olduğunu görmez. Sesin geldiği tarafa döner ve cevap vermeye çalışırken baygın bir halde yere düşer.

Onu ayıltıp sakin olmasını ve bunu bir erkek gibi karşılamasını tavsiye ederler. Birisi, annesini düşünmesini hatırlatır; fakat asıl annesini o kadar çok düşündüğü içindir ki, haber ona bu derece tesir etmiştir. Etrafını alıp haberin bütün şehre yayıldığını ve herkesin onun felâketine karşı sempati duyduğunu söylerler; fakat onun bunları işitecek kulağı yoktur; düşüncesi henüz kendi yuvasının çerçevesini aşmamıştır. Acaba annesi de işitmiş miydi? İşitti ise ne demişti? Ona haberi kim vermişti? Zavallı Kit'in başka bir şey konuşmaya dili varmaz.

Ona biraz şarap verirler. Kendine gelinceye kadar ve onları dinleyip teşekkür etmek kudretini buluncıya kadar onunla şefkatle konuşurlar. Artık istediği yere gitmekte serbesttir. Bay Garland şayet Kit kendini iyi hissediyorsa, gitmek zamanı

geldiğini söyler. Hazır bulunanlar Kit'in etrafını sarıp elini sıkarlar. Kit gösterilen alâka ve lûtfkâr vaadlerden dolayı, onlara karşı bir minnettarlık hisseder; fakat yine konuşma kudretini kaybetmiştir. Ve her ne kadar efendisinin koluna dayanıyorsa da, ayaklarının üzerinde durmakta müşkilât çeker.

Kasvetli pasajlardan geçerken orada bekliyen hapishane memurları Kit'i kendilerine göre, kaba bir şekilde, serbest bırakıldığı için tebrik ederler. Aralarında bir de dedikoducu vardır. Fakat o, o kadar samimî davranmaz. Selâm ve iltifatlarında ekşi suratlıdır. Kit'i lüzumsuz ve davetsiz bir misafir telâkki eder. Sanki sahte bir gösteriş ve bahane ile buraya gelmiş ve haksız bir imtiyaza sahip olmuştur! O, iyi bir delikanlı olabilir; fakat orada işi yoktur; onun için ne kadar çabuk ayrılırsa o kadar iyi olur.

Son kapı da arkalarından kapanır. Dış duvarı da geçip açık havaya çıkarlar. Kit, içeride, şu kasvetli dış duvarlarla çevrili olduğu zaman bütün rüyalarında gördüğü sokağa çıkmıştır. Sokak ona her zamankinden daha geniş ve daha kalabalık görünür. Gece tatsızdır; fakat onun gözlerine ne kadar lâtif görünür. Centilmenlerden biri ondan ayrılırken avucuna bir miktar para sıkıştırır; Kit parayı saymamıştır; fakat fakir mahpuslar yardım sandığını birkaç adım geçtikten sonra, acele geri dönüp hepsini kutuya atar.

Yakın bir sokakta bay Garland'ın tembih ettiği arabacı beklemektedir. Kit'i arabaya alıp

arabacıya çekmesini emreder. Hattâ fenerler de yanmış olmasına rağmen, sis yüzünden önce pek ağır giderler. Fakat nehirden uzaklaşıp koyu sisi arkada bırakınca, bu tedbire lüzum görmez, daha fazla süratle yollarına devam ederler. Caddeye çıkınca dörtnal bile Kıt için yavaş gelir. Halbuki yolculuklarının sonuna yaklaşınca, daha yavaş gitmelerini ve ev görününce de, nefes almak için birkaç dakika durmalarını rica eder.

Fakat şimdi durmanın sırası değildir. Yaşlı centilmen ona cesaret verir. Atlar adımlarını sıklaştırır. Bahçe kapısına varmışlardır. Bir dakika sonra evin kapısı önündedirler. İçeriden konuşmalar ve ayak sesleri gelir. Kapı açılır. Kit içeri dalar ve annesini boynuna atılmış bulur.

Barbara'nın her zaman sadık annesi de oradadır ve sanki o hazin ve kederli günden beri bebeği kucağından hiç bırakmamış gibi, hâlâ tutmaktadır. O gün böyle bir meserreti akıllarından bile geçirmemişlerdi. Zavallı kadın — Allah razı olsun — oradadır. Ve hüngür hüngür ağlamakta ve hiçbir kadının o zamana kadar yapmadığı bir şekilde içini çekmektedir. Küçük Barbara daha zayıflamış, daha ziyade solmuş, fakat daha da güzelleşmiş olduğu halde duvara yaslanmış, yaprak gibi titremektedir. Her zamankinden daha temiz ve tendürüst görünen bayan Garland yardımına koşacak bir kimse bulamadan düşüp bayılır. Mr. Abel can ve gönülden burnunu silip herkesi kucaklamak ister. Hepsinin üstünden bakan ve bir an için hiçbir şeye dikkat etmiyormuş gibi

davranan bekâr adam da oradadır. İyi, sevimli, düşünceli, küçük Jacob merdiven dibinde, elleri dizinde oturarak hiçbir kimseye zahmet vermeden ortalığı çınlatan feryadı basmaktadır. Bir zaman için hepsi ve her biri kendinden geçmiş, ayrı ayrı ve hep birlikte, türlü taşkınlıklar yapmaktadır.

Diğerleri tekrar kendine gelip söyliyecek söz ve tebessüm bulabildikleri zaman bile, yumuşak kalbli, müşfik, budala, küçük Barbara birdenbire ortadan kaybolur. Arka odada kendi kendine bayılmış bulunur. Baygınlıktan histeriye, histeriden tekrar baygınlığa geçer ve cidden o kadar fena bir haldedir ki, bir hayli soğuk su ve sirkeden sonra, hemen hemen evvelki halinden pek farksızdır. Kit'in annesi gelip oğlunun onu görmesini ister. Kit: "Peki!" deyip gider. Müşfik bir sesle "Barbara!" der. Barbara'nın annesi Kit'in geldiğini söyler, Barbara hâlâ gözleri kapalı olduğu halde: "Sahi geldi mi?" diye sorar. Barbara'nın annesi: "Gerçekten Kit geldi yavrum. Şimdi üzülecek bir şey kalmadı." der. Tekrar tekrar sağ ve sâlim olduğu bildirilen Kit tekrar onunla konuşur. Barbara bir kahkaha nöbetine, sonra bir ağlama nöbetine tutulur. Barbara'nın annesi Kit'in annesi birbirine işaret ederek onu yalancıktan azarlamak isterler.

Tecrübeli ve anlayışlı kadınlar oldukları için iyileşme emarelerini sezerler. Kit'e Barbara'nın kendisine geldiğini temin edip onu geldiği yere gönderirler.

Bitişik bir odada Kit'in şerefine şarap süra-

hileri ve daha neler yoktu. Misafirler pek mümtaz insanlardır. Küçük Jacok hayret edilecek bir süratle evde yapılmış erikli bir gatoya saldırır ve gözlerini incir ve portakallardan ayırmaz. Keyfine keyifler katar. Kit girer girmez bekâr zat büyük bir hamaratlıkla bardakları ağzına kadar doldurur ve onun şerefine içer. Onu bay ve bayan Garland ve bay Abel takip ederler. Bu şeref ve itibar da kâfi değildir. Bekâr zat cebinden tam ayarlı koca bir gümüş saat çıkarır. Saatin arkasına süslü bir yazı ile Kit'in ismi kazılmıştır. Saat Kit'e hemen oracıkta hediye edilir. Bay ve bayan Garland da kapalı bir şekilde Kit'e aldıkları hediyeden bahsederler. Mr. Abel ise açıkça hediyesini söyler. Kit mesut insanların en bahtiyarıdır.

Dört ayaklı ve nallı olduğu için aile muhitine giremiyen bir dost daha kalmıştır. Kit ilk fırsatta sıvışıp ahıra gider. Daha eli ahırın kapısına dokunur dokunmaz midilli yüksek perdeden kişner. Eşiği geçmeden, yular vekarsızlığına tahammülü olmıyan midilli hoplayıp sıçrıyarak onu karşılar. Kit onu okşayınca burnunu ceketine sürer ve hiçbir midillinin hicbir insana göstermediği sevgiyi gösterir. Bu, Kit'e gösterilen kalbten gelen, samimî ve sıcak kabülün son yüksek bir tezahürüdür. Kit kolunu midillinin boynuna dolar.

Fakat nasıl olmuş da Barbara oraya gelmiştir? Ne kadar da şık görünür. Kendine geldiğinden beri şarap bardağını elinden bırakmamıştır. Başka yer kalmamış mı idi ki, Barbara ahıra kadar gelmişti? Hakikat olan şu idi ki, Kit ayrıldı-

ğından beri midilli ondan başka hiçbir kimsenin elinden yem yememişti. Barbara Kit'in orada bulunduğundan habersiz olarak, midilliye bakmak üzere orâya gelmişti. Utangaç, küçük Barbara! Belki Kit midilliyi kâfi derecede okşayıp sevmişti, belki de okşayıp sevecek daha iyi şeyler vardı. Kit midilliyi bırakıp Barbara'ya döner ve onun daha iyi olmasını temenni eder. Evet; Barbara çok daha iyidir. Başını eğip daha fazla kızararak Kit ın kendisini budala sandığından korktuğunu söyler. Kit: "Asla!" der. Barbara memnundur ve "Hemm!" diye hafifçe öksürür.

Şu midilli de istediği zaman ne kadar kavrayışlıdır! Sanki taş kesilmiş gibi sessiz ve sakindir. Pek anlayışlı bir bakışı vardır. Ama bu onun her zamanki halidir. Kit: "Henüz el sıkacak zaman bulamadık, Barbara!" der. Barbara elini uzatır. Titremektedir. Budala, çekingen, küçük Barbara!

Bir kol uzunluğu! Bir kol uzunluğu fazla bir mesafe değildir. Barbara'nın kolu pek uzun değildi. Kaldı ki kolunu da fazla uzatmamış, biraz germişti. Kit el sıktığı zaman ona o kadar yakındı ki, onun titriyen kirpiklerinde küçük bir damla yaşın farkına vardı. Barbara sezmeden bunu görmesi pek tabiî idi. Barbara'nın da gayri ihtiyarî gözlerini kaldırması ve onun gözlerine bakması aynı derecede tabiî idi. Fakat bu esnada herhangi peşin bir plân veya arzusu olmadan Kit'in, Barbara'yı öpmesi tabiî mi idi? İster olsun, ister olmasın; Kit bunu yaptı. Barbara: "Ayıp!" dedi. Fakat yine de

ikinci defa öpmesine müsaade etti. Üçüncüsü de geliyordu. Fakat midilli, sanki birdenbire huylanmış gibi, tekmeler savurup başını salladı. Barbara da korkup kaçtı. Lâkin yanaklarının pek fazla kızarmış olduğunu görerek ve ne olduğunu soracaklarından korkarak doğrudan doğruya annesinin ve Kit'in annesinin bulunduğu yere gitmedi. Kurnaz, küçük Barbara!

Bütün partinin ilk neşe ve taşkınlığı durulup Kit ve annesi, Barbara ve annesi, hattâ Jacob ve bebek akşam yemeklerini hiç telâş etmeden — cünkü geceyi orada geçireceklerdi — yedikten sonra: bay Garland, Kit'i basbaşa kalabilecekleri bir odaya çağırarak onu daha büyük bir hayrete düşürecek bir havadisi olduğunu söyler. İhtiyar zat Kit'in bunu işitince meraklanıp sarardığını görünce, pek hoş bir sürpriz ile karşılaşacağını ilâve ederek ertesi sabah bir yolculuğa çıkıp çıkamıyacağını sorar.

Kit:

— Bir yolculuk mu efendim? diye sorar.

— Evet. Ben ve öbür odadaki dostumla. Nicin olduğunu tahmin edebilir misin?

Kit daha ziyade sararıp başını iki tarafa salladı.

Efendisi:

— Galiba bileceksin; bir gayret et! dedi.

Kit anlaşılmaz, dağınık birtakım kelimeler mırıldandı; fakat "Miss Nell!" kelimelerini üç, dört defa fasih olarak telâffuz etti ve bu esnada,

sanki hiçbir ümidi yokmuş gibi, başını iki tarafa sallayıp durdu.

Kit efendisinin "bir daha gayret et!" demesini beklerken, bay Garland ciddiyetle onun doğru bir tahminde bulunduğunu söyledi.

— Nihayet çekilip saklandıkları yeri keşfettik. Bu yolculuğumuz oraya!

Kit buranın neresi olduğu, nasıl olup da keşfedildiği, keşfedeli ne kadar olduğu, Miss Nell'in iyi ve mesut olup olmadığı hakkında birtakım sualler kekeledi.

— Hiç şüphesiz pek mesut. Hiç olmazsa, ümit ederim ki, pek yakında mesut olacak. İşittiğime göre, zayıf düşüp hastalanmış. Fakat bu sabah daha iyi olduğunu ve pek ümitli bulunduklarını işittim. Otur; arkasını dinle!

Kit büyük bir alâka ile emre itaat etti. Bay Garland ona genç bir adam iken çekilen fotoğrafı, en iyi odalarında asılı duran ve kendisinden bahsedildiğini hatırlıyacağı erkek kardeşinin hikâyesini anlattı. Bu kardeşinin şimdi gençlik ve tahsil arkadaşı olan bir papaz ile birlikte uzak bir köyde yaşadığını söyledi. Nasıl olup da iki kardeş olarak birbirini sevmelerine rağmen, uzun zamandır buluşmadıklarını, arasıra mektuplaştıklarını, nasıl daima birbirinin boynuna sarılacakları günü beklediklerini. fakat insanların alışık oldukları gibi zamanın geçmesine ve geleceğin geçmişe kalbolmasına müsaade ettiklerini anlattı. Mister Abel gibi pek halim, selim ve inzivadan hoşlanan bu

kardeşini, arasında yaşadığı sâf kalbli insanlar pek sever ve ondan her biri ayrı ayrı iyilik gördüğü için, ona ayrıca hürmet ederlerdi. Bütün bu malûmatı yavaş yavaş ve uzun seneler zarfında elde etmişti. Çünkü bekâr olan kardeşi sessiz, sedasız iyilik eden; takdire pek lâyık olsa bile; kendi iyi hareketlerinden ziyade, başkalarının iyiliklerini bulup çıkaran ve onları övmekten zevk alan bir insandır. Bu itibarla köydeki dostlarından pek az bahsetmiştir; fakat bunlardan bilhassa ikisi hakkında dimağı o kadar meşguldür ki, birkaç gün önce aldığı mektup kâmilen onlara dairdir. Onların avare dolaşmaları, birbirine karşı olan muhabbetleri hakkında öyle bir hikâye anlatmıştır ki, pek az insan okurken göz yaşı dökmekten kendini alabilir. Bay Garland bu mektubu alınca, o kadar uzun zamandır soruşturup araştırılan kayıpların onlar olduğunu ve Tanrının onları kardeşinin ihtimamına sevk ettiğini anlamıştır. Bunun üzerine kardeşine mektup yazıp onlar hakkındaki şüpheyi tamamiyle izale edecek tamamlayıcı bilgi istemiş; cevap o sabah gelmiş ve kanaatinin doğru olduğu tahakkuk etmiştir. Hemen ertesi gün yapılacak olan yolculuğun sebebi budur.

İhtiyar zat ayağa kalkıp elini Kit'in omuzuna koyarak:

— Bu aralık senin istirahate ihtiyacın var; dedi. Çünkü, böyle bir yolculuk en güçlü, kuvvetli bir insanı bitap düşürecek bir yolculuktur. Allah rahatlık versin. Hayırlı yolculuklar!

LXIX.

Kit ertesi sabah hiç tembellik hissetmeden, şafakla beraber, yatağından sıçrayıp kalktı; memnuniyetle karşıladığı yolculuk için hazırlanmaya başladı. Bir gün evvelki hâdiselerin doğurduğu heyecan ve geceleyin işittiği beklenmedik haber; uzun, karanlık saatler boyunca, uykusunu kaçırmış ve öyle rahatsız edici rüyalar görmüştü ki, yataktan kalkmak bir istirahat sayılırdı.

Fakat, aynı gaye uğrunda katlanılacak olan büyük bir yorgunluğun başlangıcı — mevsimin bu fırtınalı zamanında yaya olarak yapılacak, her türlü hüsran ve zorluk içinde geçecek, ancak büyük bir keder, yorgunluk ve ıstırap içinde bitecek olan uzun bir yolculuğun başlangıcı; onun en fazla azim ve tahammül kudretini tecrübe edecek, azamî metanetine ihtiyaç gösterecek, elverir ki iyi başarıldığı takdirde Nell'e uğur ve saadet getirebilecek zahmetli bir teşebbüsün arifesi — olsa idi; Kit'in neşeli gayreti aynı şiddetle tahrik edilmiş olur, hiç olmazsa; aynı şevk ve sabırsızlığı göstermesini mucib olurdu.

Merak ve heyecan içinde olan yalnız o değildi. Daha kalkalı bir çeyrek saat olmadan, bütün ev halkı ayakta ve meşguldü. Herkes hazırlığı kolaylaştırmak için elinden geleni yapıyordu. Bekâr zat, kendisi hiçbir şey yapmamakla beraber, herkese nezaret ediyor, hepsinden daha hareketli görünüyordu. Bavullar büyük bir hamaratlıkla hazırlandı ve gün doğarken yolculuk için her şey ta-

mamlanmış oldu. O zaman Kit bu kadar atik davrandıklarına pişman olmaya başladı; çünkü kiralanan araba saat dokuzdan önce gelmiyecekti ve aradaki bir buçuk saatlik zamanı doldurmak için, kahvaltı etmekten başka yapacak bir iş yoktu.

Fakat Barbara vardı. Barbara hiç şüphesiz meşguldü. Kit ona yardım edebilirdi ve bu sayede vakti, akla gelen her çareden iyi bir şekilde, geçirebilirdi. Barbara'nın bu tedbire bir itirazı yoktu ve Kit geceleyin birdenbire içine doğan bir fikri takip ederek Barbara'nın kendisine düşkün olduğunu ve kendisinin de Barbara'dan hoşlandığını düşünmeye başladı.

İmdi, hakikati söylemek icabederse, bütün ev halkı içinde bu acele ve telâştan en az hoşlanan Barbara idi. Kit açık kalble ne kadar memnun ve mesrur olduğunu söyleyince, Barbara daha ziyade purtardı ve bu işten eskisinden çok daha az zevk duyar göründü.

Tarifi imkânsız bir lâkaytlıkla:

— Döneli çok olmadı ki tekrar ayrılmaktan memnun olasın! dedi.

— Fakat ne maksat uğrunda! Miss Nell'i getireceğiz. Onu tekrar göreceğiz. Düşün bir kere! Nihayet senin de onu göreceğine çok memnunum, Barbara!

Barbara bundan fazla bir zevk duymadığını söylemedi; fakat bir baş savurması ile bu hissi o kadar açıkça ifade etti ki, Kit pek bozuldu ve sâf kalble onun niçin bu meseleyi bu kadar soğuk karşıladığına hayret etti.

Kit ellerini uğuşturarak:

Onu görünce, eminim ki, sen de en şirin, en güzel yüzü gördüğünü söyliyeceksin! dedi.

Barbara tekrar başını savurdu:

— Ne var Barbara!

Barbara çirkin ve ekşi olmaktan uzak bir tarzda dudaklarını büzüp somurtunca, dudakları daha kırmızı göründü.

Hiçbir mektepte hiçbir talebe Kit'in Barbara'yı öptüğünden beri gösterdiği ilerleyişten fazlasını gösteremezdi. Şimdi Barbara'nın meramını anlıyordu. Dersini ezbere öğrenmişti. Kitabı da Barbara idi. Bu kitap açık, matbaa yazısiyle önünde duruyordu.

— Barbara bana darıldın mı?

Hayır; Barbara darılmamıştı. Darılmaya hakkı yoktu. Zaten darılsa da, darılmasa da; ne ehemmiyeti olurdu! Ona kim ehemmiyet verirdi!

— Ben; elbette ben!

Barbara bunun sebebini anlamadı.

Barbara düşünürse sebebini bulurdu.

Barbara düşündü; fakat sebebini bulamadı. Kit'in ne kastettiğini anlamıştı. Herhalde onu yukarda bekliyordu. Barbara'nın yukarı çıkması lâzımdı.

Kit nezaketle onu alıkoyarak:

— Hayır Barbara; dostça ayrılalım, dedi. Bütün üzüntülerim esnasında hep seni düşünüyordum. Sen olmasaydın daha çok üzülürdüm.

Barbara kızarınca ve bir kuş gibi büzülünce ne kadar hoş görünüyordu.

Kit samimiyetle:

— Barbara; sana hakikatı söylüyorum; fakat arzu ettiğim kadar kuvvetle ifade edemiyorum, dedi. Miss Nell'den hoşlanmanı isteyişim, benim hoşlandığım şeyden senın de hoşlanmanı istediğim için. Ona bir hizmette bulunmak için hiçbir şeyden sakınmam. Fakat onu görecek olursan, eminim ki, sen de aynı şeyi yaparsın.

Barbara müteessir oldu ve lâkayt göründüğüne üzüldü.

"— Ondan sanki bir melekmiş gibi düşünüp konuşmaya alıştım. Onu tekrar göreceğimi, elini uzatıp her zaman söylediği gibi (benim eski dostum, Kit!) veyahut buna benzer bir şey söyliyeceğini sanıyordum. Onu, etrafında dostlariyle birlikte mesut göreceğimi ve hak ettiği şekilde yetiştirildiğini düşünüyordum. Kendimi de, onun eski hizmetkârı, onu müşfik, iyi kalbli, nazik bir küçük hanım olarak seven, ona hizmet edebilmek için her zahmete katlanan ve yine de katlanacak olan bir insan olarak düşünüyordum. Yanında eşi, akranı ile beraber dönüp beni unutacak veyahut benim gibi mütevazi bir insanla tanışıklığı olduğundan utanarak, soğuk davranacağından korkuyordum. Bu, kalbimi ifade edebileceğimden fazla kırardı. Fakat tekrar düşününce, ona karşı haksızlık ettiğimi anladım ve önceki kararımda sebat ederek onu yine hep eskisi gibi göreceğimi umdum. Bu ümitle, onu olduğu gibi hatırlayınca, onu daima memnun etmeye çalışacağımı ve sanki hâlâ onun hizmetinde imişim gibi davranacağımı

hissettim. Bu hissim doğru ise — yanlış olduğunu sanmıyorum — ona minnettar olur, daha çok sever, sayarım. Sözlerime inan; açık hakikat bundan ibaret!"

Küçük Barabara ters ve huysuz bir insan değildi. Nâdim olarak göz yaşı döktü. Bunun daha ne gibi konuşmalara yol açtığını araştırmaya hacet yok: çünkü bu esnada arabanın tekerleklerinin sesi işitilmiş ve akabinde kapının zili pek çalımlı bir surette çalınmış, kısa bir sessizliğe kavuşan evin içinde on misli bir telâş ve faaliyet baş göstermişti.

Seyahat arabası ile hemen aynı zamanda Chuckster de bir kira arabası ile çıkagelmiş, getirdiği bazı evrak ve bir miktar parayı bekâr zata teslim etmişti. Bu vazifeyi gördükten sonra, Chuckster aile efradının içine girdi ve ayakta olduğu halde, çalıp almaca, kahvaltı ederken zarif bir alâkasızlıkla arabanın dolmasını seyretti

Sonra Mr. Abel'e dönerek:

— Şu bizim Snob da beraber mi gidiyor? diye sordu. Onun huzuru, bunak ihtiyar üzerinde hoş bir tesir bırakmıyacağı için, onun bu seyahatte bulunmıyacağını tahmin etmiştim.

— Kimin üzerinde?

Chuckster hafifçe bozularak:

— Yaşlı centilmen üzerinde! diye tashih etti.

Mr. Abel ince bir istihza ile:

— Müekkilimiz şimdi onu birlikte götürmeyi tercih ediyor, dedi. Bu ihtiyata artık lüzum kal-

madı. Çünkü amcama olan itimadları, yapılan araştırmanın dostane olduğunu temin etmeye kâfi gelecektir.

Chuckster penceredeı dışarı bakarak: "Benden başka herkes!" dedi. "Kendini beğenmiş Kit benden önce geliyor! Şu beş liralık banknotu almamış ama, her zaman böyle bir şeyin peşinde olduğuna şüphem yok! Daha hiçbir şey meydana çıkmamışken bunu söylemiştim. Ne güzel bir kız şu! Alimallah hayran olunacak küçük bir mahlûk!"

Chuckster'in medhü senâsına mevzu teşkil eden bu güzel mahlûk. Barbara idi. Arabanın hareketi için şimdi her şey hazır olduğundan Barbara da arabanın yanında idi. Chuckster olup bitenlere birdenbire büyük bir alâka duyarak, çalımla bahçeye çıkmış; münasip bir yerden onları seyrediyordu. Lâtif cinse karşı tecrübe sahibi olduğundan ve onların kalblerini fethedecek türlü çareler bildiğinden, olduğu yerde bir elini kalçasına saplayıp diğer eliyle uzun saçlarını sıvazladı. Kibar muhitte bu poz pek sevilir ve tatlı bir ıslıkla süslenecek olursa, pek verimli neticeler doğurur.

Halbuki, şehir ile kasaba arasında öyle bir fark vardır ki, hiçbir kimse bu imalı, işmarlı vaziyete ehemmiyet vermedi. Hepsi, yolcuları selâmlamak, el öpmek, mendil sallamak gibi zararsız, alelâde şeylerle meşguldü! Bekâr adam, Mr. Garland arabaya binmişlerdi. Seyis, yerini almış; Kit de sarılıp sarmalanıp arkaya oturmuştu. Bayan

Garland, bay Abel, Kit'in annesi, küçük Jacob hep oradaydılar. Gözüne uyku girmiyen bebeği kucağında tutan Barbara'nın annesi de arka plânda seçiliyordu. Hepsi başını sallıyor, elini sallıyor ve bütün güçleriyle "güle güle!" diye bağırıyorlardı. Bir dakika sonra araba gözden kayboldu. Pazar günleri parklarda faytonlarla geçen hanımlardan alâka toplıyan başarılı Chuckster, olduğu yerde yalnız kalarak, Kit'in arabanın arkasından Barbara'ya kol salladığını, Barbara'nın da ona kol salladığını gördü!

Bu müthiş hakikatle olduğu yerde büyülenmiş gibi kalan ve kendi kendine Kit'in bir habaset prensi, snoblar kıralı olduğunu söyliyen, bu tiksindirici hâdisenin başlangıcını zihninde mahut bir şilin hesabına götüren Chuckster'in düşünceleri, yuvarlanarak uzaklaşan araba tekerleklerinin izini takip ederek yolcularımızın bu soğuk ve rüzgârlı havadaki seyahatine refakat etmek olan gayemizden uzaktır.

Pek soğuk bir gündü. Sert bir rüzgâr onlara doğru esip savuruyor; sert toprağı ağartıyor; çitlerden, ağaçlardan silkip sarstığı kırağıları toz gibi etrafa savuruyordu. Fakat Kit havaya pek aldırış etmiyordu. Uluyan rüzgârda öyle bir tazelik ve hürriyet vardı ki, bıçak gibi kesmese, doğrusu pek hoştu. Rüzgâr kırağıları silkip savuruyor; ince dalları ve kurumuş yaprakları söküp atıyor; onları allak bullak uçuruyordu. Sanki haber etrafa yayılınca, bir his birliğiyle her şeye bir telâş gelmişti. Rüzgâr ne kadar sert eserse, o kadar hızlı

gidiyor görünüyorlardı. Rüzgârın her bir savurmasiyle mücadele ederek ilerlemek, onları birer birer mağlûb etmek, yaklaştıkça sürat ve şiddet kazandıklarını görmek, rüzgâr ıslık çalıp geçerken bir lâhza eğilmek, sonra arkaya bakıp uzaklaştıklarını, boğuk seslerin uzaklarda kaybolduğunu ve koca ağaçların eğildiklerini seyretmek zevkli bir şeydi.

Rüzgâr bütün gün durmadan esti. Gece açık ve yıldızlıydı; fakat rüzgâr kesilmemişti ve soğuk kemiklere işliyordu. Bazan, uzun bir menzilden sonra, Kit havanın biraz daha sıcak olmasını arzu etmekten kendini alamıyor; fakat atları değiştirmek için konakladıkları zaman koşup ısındıktan; eski sürücüye parasını verip yenisi uyandırılıncıya ve atlar koşuluncıya kadar, tekrar ileri, geri koştuktan sonra, kanı o kadar ısınmıştı ki, parmak uçları sızlayıp acıdı. O zaman hararetin bir derece daha az olması seyahatin bütün zevkini kaybetmek demek olduğunu hissederek neşe ile yerine sıçradı ve tekerleklerin keyifli müziğine uyarak, şehir halkı sıcak yataklarında uyurken, ıssız yolda şarkı söyledi.

Diğer taraftan, arabanın içinde uyumak temayülünden uzak olan iki centilmen de konuşarak vakit geçirmeye çalışıyorlardı. Her ikisi de merak ve ümit içinde olduklarından, konuşmalarının mevzuunu seyahatlerinin gayesi, işittikleri haberle ilgili ümit ve korkuları teşkil ediyordu. Ümitleri çok, korkuları azdı. Bu korku da birdenbire uyanan bir ümidin doğurduğu tarif edilmez

bir huzursuzluk ve uzayan bir bekleyiş hududunu aşmıyordu.

Gecenin yarısı geçip bekâr adam konuşmaları arasındaki fâsılalardan birinde, gittikçe daha sessiz ve düşünceli bulunduğu bir sırada, yol arkadaşına dönüp sordu:

— Dinlemekten hoşlanır mısınız?

Mr. Garland gülümsiyerek:

— Herkes kadar! dedi. Alâka çekici bir şey dinlemekten hoşlanırım. Alâkadar olmasam bile, öyle görünmeye çalışırım. Niçin sordunuz?

— Kısa bir hikâyem var. Sizi bununla deneyeceğim. Pek kısa bir hikâye.

Bekâr zat cevap beklemeden elini ihtiyar yol arkadaşının koluna koyarak hikâyesine başladı:

"— Vaktiyle birbirini pek seven iki erkek kardeş vardı. Yaşları arasında on iki senelik bir fark bulunuyordu. Belki yaşları arasındaki bu fark onların, farkında olmadan, birbirini daha ziyade sevmelerine vesile olmuştu. Aralarındaki bu mühim yaş farkına rağmen, birbirinin pek çabuk rakibi oldular. En derin ve kuvvetli muhabbetleri bir şahıs üzerinde toplandı.

"Bunu ilk defa keşfeden — onun hassas ve müteyakkız olması için sebepler vardı — küçük kardeş olmuştu. Onun dûçar olduğu bedbahtlık, ruhunu saran işkence, dimağında geçen mücadele üzerinde durmıyacağım. Hastalıklı bir çocuktu. Büyük kardeş iyi sıhhat ve büyük bir enerji içinde sabırlı ve düşünceli hareket ederek ve sevdiği oyunları unutarak küçüğünün yatağı ucunda otu-

rup onun solgun yüzünde mutât olmıyan bir pembelik hâsıl oluncıya kadar masallar anlatır; onu kucağında yeşil kırlara taşır; zavallı, tasalı çocuk yaz günü etrafına bakıp tabiatte kendisinden başka her şeyden sıhhat taştığını görürken, ağabey, kardeşine bakar, ona düşkün ve sadık bir hasta bakıcı olurdu. Küçük, zayıf kardeşine kendisini sevdirmek için ağabeyin bütün yaptıklarını anlatmaya hacet yok; yoksa hikâyemin sonu gelmez. Fakat tecrübe zamanı gelince, küçük kardeşin kalbi bu eski günlerin hâtırası ile dolu idi. Tanrı ona düşüncesiz gençliğin fedakârlığını, düşünceli bir erkeklik ile ödiyecek kudret verdi. Ağabeyini mesut etmek üzere çekilip gitti.

"Hakikati asla söylemedi. Yabancı diyarlarda ömrünü tüketmek üzere memleketten ayrıldı.

"Büyük kardeş onunla evlendi; fakat genç kadın çok geçmeden öldü ve ona bir kız evlât bıraktı.

"Eski bir ailenin resim koleksiyonuna dikkat etmişseniz, aynı sima ve endâma — ekseriya en narin ve güzeline — nesiller boyunca rastladığınızı hatırlarsınız. Aynı şirin genç kızın — sanki hiç değişmemiş ve ihtiyarlamamış gibi — ırkın bir koruyucu meleği gibi, her türlü felâket anlarında onlara destek olup bütün günahlarının kefareti olduğunu görürsünüz.

"Annesi bu küçük kızcağızda sanki tekrar yaşıyordu. Annesini hemen hemen kazanmakla beraber kaybeden babanın, onun nefes alan bir portresi olan kızına ne büyük bir muhabbetle

bağlandığını takdir edersiniz. Genç kız büyüyüp yetişti ve kalbini onun değerini takdir edemiyecek bir erkeğe verdi. Kızına pek düşkün olan babası, onun sararıp solmasına razı olmadı. Belki genç adam sandığından daha lâyık bir insandı. Hiç şüphesiz kızı gibi bir hayat arkadaşı ile iyi bir koca olabilirdi. Onları elele verip evlendirdi.

"Bu izdivacı takip eden bütün elem, soğuk ihmal ve yersiz azarlara rağmen; kocasının sebep olduğu perişanlık, anlatması çok âdi ve acıklı, tahammülü müziç günlük hayat mücadelelerine rağmen; genç kadın ruhunun bütün sadakatiyle ve ancak kadınlara has bir hasletle ve iyi huylulukla didinip durdu. Ellerinde, avuçlarında olanı tüketip şimdi bir çatı altında yaşadıkları için, her saat onun bedbahtlığına ve ona karşı yapılan kötü muameleye şahit olan babasının fakir düşmesine rağmen, genç kadın babasının hatırı için halinden şikâyet etmedi. Sabır ve beslediği büyük muhabbet sayesinde son dakikaya kadar göğsünü geren genç kadın, kocasının vefatından üç hafta sonra Allah'ın rahmetine kavuştu ve iki yetimi babasının ihtimamına terk etti. Biri on, on iki yaşlarında bir erkek çocuk; diğeri bir kız — tıpkı annesinin çocukluğunda olduğu gibi — zayıf, nahif, âciz bir küçük kızdı.

"Bu iki yavrunun dedesi olan büyük kardeş, senelerin tesirinden ziyade, felâketin demir pençesi altında, ezilmiş bir insandı. Elinde avucunda kalan birkaç para ile önce resim, sonra antika ticaretine başladı. Daha çocukken bu gibi şeylere

merakı vardı. Beslediği bu zevk şimdi ona endişeli ve şüpheli bir rızık temin edecekti.

"Erkek çocuk şahsen ve ruhen babasına çekti. Kız çocuk ise annesine o kadar benziyordu ki, ihtiyar dede onu kucağına alıp yumuşak mavi gözlerine baktığı zaman, kötü bir rüyadan uyandığını ve kızının tekrar küçük bir çocuk olduğunu sanıyordu. Dik kafalı erkek çocuk, dedesinin çatısını hakir görerek ayrıldı ve kendi zevklerine daha uygun arkadaşlar aradı. İhtiyar dede ile kız çocuk birlikte yaşadılar.

"O zaman ihtiyar dede kalbine en yakın olan iki ölünün bütün muhabbetini bu zayıf, nâhif mahlûka verdi. Daima karşısında olan bu yavru ona her saat iki ölüyü, görüp şahidi olduğu bütün ıstırabı, kızının çektiklerini hatırlatıyordu. Erkeğin sefih ve yüzsüz hayatı — tıpkı babası gibi — ihtiyar dedenin parasını tüketince ve hattâ onlara geçici bir muzayaka ve sıkıntı verince; yaşlı adamı zihninden eksik olmıyan bir ihtiyaç ve fakirlik korkusu kapladı. Bu korkusu genç kız hesabına idi. Bu korku evin içinde, sanki bir hayalet gibi, gece, gündüz onu rahatsız ediyordu.

"Küçük kardeş birçok memleketlerde seyahat etmiş ve yalnız yaşamıştı. Bu gönüllü sürgün hayatı yanlış tefsir edilmiş ve acı ile kalbini koparan hâdise, sitem ve istihza ile karşılanmış; yolunu gamlı bir gölge kaplamıştı. Diğer taraftan küçük kardeşle büyüğü arasındaki muhabere müşkül, intizamsız ve ekseriya kesikti. Aradaki uzun fâsılalara rağmen; bu haberleşme, size şimdiye ka-

dar anlattıklarımı öğrenmiyecek kadar kesilmiş değildi.

"Nihayet; küçük kardeş ıstırap ve endişe ile yoğurulmuş olmasına rağmen, birlikte geçirdikleri eski mesut günlerin rüyasını görüp — tıpkı çocukken olduğu gibi — kendisini her gece büyüğünün yanında hissetti. Mümkün mertebe süratle işlerini tesviye edip bütün malını, mülkünü nakde çevirdi ve her ikisi için yetecek kadar hatırı sayılır bir servet ve açık kalble, titriyen bacakları ve insanlar için tahammülü müşkül bir heyecanla, bir akşam büyüğünün evinin kapısını çaldı!"

Hikâyecinin sesi gittikçe kısılmış ve nihayet susmuştu.

Mr. Garland onun elini sıkarak:

— Alt tarafını biliyorum! dedi.

Arkadaşı kısa bir sükûttan sonra:

— Evet; dedi. Arkasını anlatmaya hacet yok. Araştırmalarımın semeresiz kaldığını biliyorsunuz. Büyük bir kavrayış ve uyanıklıkla yaptığımız araştırmalar sonunda, iki kuklacı ile beraber olduklarını öğrendik. Kuklacıları, hattâ onların inzivaya çekildikleri köşeyi bile bulduk. Fakat geç kaldık. İnşallah bu sefer geç kalmayız!

Mr. Garland:

— Hayır; dedi. Bu sefer muvaffak olmamız lâzım.

Diğeri cevap verdi:

— Böyle olmasını ümit ve arzu ettim. Hâlâ da ediyorum. Fakat dostum: mâneviyatım üzerin-

de ağır bir yük hissediyorum. Beni kaplıyan hüzün, ümit ve mantık tanımıyor.

— Bunda hayret edilecek bir şey yok. Hatırladığınız hâdiselerin, bu kederli ve hüzünlü yer ve saatin, hususiyle şu vahşi ve kasvetli gecenin tabiî bir neticesi. Cidden kasvetli bir gece. Bakın rüzgâr nasıl uluyor!

LXX.

Şafak sökmüştü; fakat onlar hâlâ yoldaydılar. Evden ayrıldıklarından beri yolda lüzumlu yiyecek ve içecek için mola vermişler, hususiyle geceleyin atları değiştirmek için vakit kaybetmişlerdi. Başka hiçbir yerde durmamışlardı; fakat hava serindi ve yollar ekseriya yokuşlu olduğu için süratleri ağırdı. Gidecekleri yere varmadan tekrar gece olacaktı.

Soğuğa karşı sertleşip karşı koyan Kit, bu yolculuğu erkekçe karşıladı ve kanını deveran ettirecek faaliyet buldu. Kâh bu sergüzeştli yolculuğun mesut neticesini tasavvur ederek, kâh pencereden dışarı bakıp her şeyi hayretle seyrederek, rahatsızlığı düşünecek pek az zaman buldu. Gün kararırken, yolculuk arkadaşları gibi, onun da sabırsızlığı arttı ise de, saatler de geçip durdu. Kışın kısa gün ışığı çabuk kayboldu ve daha millerce yolculukları varken hava tekrar karardı.

Akşam karanlığında rüzgâr kırılmıştı. Rüzgârın uzak iniltileri şimdi daha derin ve yaslı idi. Rüzgâr, yol üstünde her iki taraftaki kuru çalılar

arasında uğuldıyarak esiyor ve kendine dar gelen bir yoldan azametle geçerken elbisesi hışırdıyan bir hayalete benziyordu. Yavaş yavaş rüzgâr kesilip durdu ve kar yağmaya başladı.

Kuş başı kar taneleri yolu kısa bir zamanda birkaç santim kapladı ve etrafı heybetli bir sessizliğe bürüdü. Tekerleklerin sesi kesilmiş; atların nallarının tıkırtı ve şıkırtısı, sıkıcı boğuk bir sese inkılâbetmişti. Yolculuklarının zevk ve neşesi kırılmış onun yerine bir ölü sükûtu sinmişti.

Kit kaşlarının üstünde donan kar tanelerine karşı gözlerini elleriyle siperliyerek, uzak bir kasabaya yaklaştıklarına delâlet edecek parıldıyan ışıklar seçmeye çalışıyordu. Bu sırada, görünürde birtakım şeyler seçiyor; fakat isabetinde yanılıyordu. Bir kilise kulesi şeklinde tecessüm eden şey, bir ağaç, bir ambar, kendi arabalarının volda bıraktığı gölgeden ibaret kalıyordu. Önlerinde giden ve onlara dar yollarda rastlıyan atlılar, vayalar ve arabalara yaklaşınca, onların da birer gölge olduğu anlaşılıyordu. Yolda bir duvar, bir harabe, sağlam bir çatı yükseliyor; fakat bunlara doğru dalınca, yolun kendisinden başka bir şey gözükmüyordu. Yer yer acayip dönemeçler, köprüler, su satıhları seçiliyor gibi oluyor ve yolu güvenilmez, meşkûk bir hale sokuyor; fakat bunların da diğerleri gibi çıplak yolda birer loş hayalden başka bir şey olmadığı anlaşılıyordu.

Atları değiştirecek hücra bir yere vardıkları zaman, kolları, bacakları uyuştuğundan, yavaşça oturduğu yerden inip gidecekleri yere ne kadar

kaldığını sordu. Bu tenha yerlerde akşam şimdi hayli ilerlemiş sayılırdı ve halk uykudaydı. Lâkin bir pencereden bir ses, daha on mil kaldığını söyledi. Takip eden on dakika sanki bir saat kadar uzadı. On dakika sonra, üşüyüp titriyen bir insan, istedikleri atları getirdi. Kısa bir moladan sonra tekrar harekete geçtiler.

Üç dört mil daha aldıktan sonra, girdikleri kırlıktaki çukurlar ve araba izleri karla kaplı olduğundan, titriyen atlar için, birer tuzak teşkil ediyor ve pek ağır ilerlemeye mecbur kalıyorlardı. İçinde bulundukları heyecan arasında, hareketsizce oturup bu kadar ağır bir yolculuğa tahammül edemiyerek üçü de arabadan inip arabanın arkasından zahmetle ve ağır ağır yürümeye başladılar. Yol bitmez göründüğü kadar yürümek de zahmetli idi. Her biri kendi kendine arabacının yolu kaybettiğini düşünüp dururken, yakındaki bir kilise çanı gece yarısını vurdu ve araba durdu. Araba yoluna sessizce devam etmişti; fakat kar çiğnemesi kesilince sanki büyük bir gürültü yerine tam bir sükûnet kaim olmuşçasına hâsıl olan sessizlik, şaşırtıcı idi.

Arabacı yerinden inip küçük bir hanın kapısını vurarak:

— İşte burası efendim, dedi. Hoppala! Gece yarısı buralarda pek geç bir zaman!

Kapının şiddetle ve uzun uzun vurulmasına rağmen, hanın içindekiler uyanmadı. Her yer eskisi gibi karanlık ve sakindi. Biraz geri çekilip beyaz badanalı binada siyah lekeler halinde görünen

pencerelere baktılar. Hiçbir ışık yoktu. Sanki ev terk edilmiş veyahut içinde bir hayat eseri olmasına mukabil, içeride uyuyanlar ölüp kalmıştı.

Bir araya toplanıp garip bir kararsızlıkla, sanki sebeboldukları hüzünlü yankıları tekrar uyandırmak istemiyerek, fısıltı halinde konuştular.

Küçük kardeş:

— Bakalım arabacı içerdekileri uyandırabilecek mi? dedi. Biz şöyle bir dolaşalım. Ben kendi hesabıma çok geç kaldığımızı anlayıncaya kadar huzur bulamıyacağım Allah rızası için biz yürüyelim!

Arabacıyı mümkün olan yer hazırlığını temin etmek ve kapıyı vurmakta devam etmek üzere orada bırakıp ayrıldılar. Kit evden ayrıldıkları zaman arabaya astığı ve o zamandan beri aklından çıkarmadığı küçük bir çıkınla — tamamiyle Nell'in bıraktığı halde, eski kafes içindeki kuşla — onları takibetti. Nell'in kuşunu görmekten ziyadesiyle memnun olacağını biliyordu.

Yol hafifçe inişli idi. Yoldan ayrılınca saatinin sesini işittikleri kiliseyi ve onun etrafında toplanan küçük köy evlerini gözden kaybettiler. Gecenin sessizliğinde tekrar başlıyan kapı vurulmasını işitip üzüldüler. Adamın vaz geçmesini veyahut ona kendileri dönünciye kadar sükûneti bozmamasını söylemiş olmalarını temenni ettiler.

Soğuk bembeyaz bir elbiseye bürünmüş bir hayalet halinde tecessüm eden eski kilise kulesi, önlerinde idi. Birkaç dakika sonra yanına geldiler.

Kırbeyaz bir manzara içinde hürmet telkin eden eski bir bina. Çan kulesindeki güneş saatini kar kaplamıştı ve ne olduğu belirsizdi. Vakit bile, sanki bu kasvetli geceyi hiç gündüz takıbetmiyecekmiş gibi, gamlı ve yaslı görünüyordu.

Pek yakında mandallı bir kapı vardı; fakat kilise avlusuna açılan bu kapıyı birkaç dar dehliz karşılıyordu. Hangi tarafa döneceklerini kestiremiyerek durakladılar.

Pek yakında olan köyün caddesi — eğer buna cadde denilebilirse — düzensiz birtakım kulübe kümesinden ibaretti. Kulübeler çeşitli yükseklikte, çeşitli biçimdeydi. Bazılarının cephesi, bazılarının arkası, bazılarının yan tarafı caddeye bakıyor; şurada bir işaret direği, orada bir sundurma caddenin ortasını kaplıyordu. Civardaki bir pencereden soluk bir ışık sızıyordu. Kit yollarını sormak için oraya doğru ilerledi.

Kit'in seslenmesine içeriden ihtiyar bir adam cevap verdi. Soğuktan korunmak için boynuna bir şey dolıyarak pencereye çıktı ve bu münasebetsiz saatte kendisini kimin istediğini sordu.

— Bu soğuk havada beni gece yarısı kaldırmanın mânası var mı? Benim işim, gücüm; gece yatağımdan kaldırılmaya lüzum göstermiyen bir iştir. Beni iş için istiyenler, hususiyle bu mevsimde, bekliyebilirler. Ne istiyorsun?

— Yaşlı ve hasta olduğunuzu bilseydim rahatsız etmezdim.

İhtiyar adam tersçe:

— Yaşlı mı? dedi. Benim yaşlı olduğumu nereden biliyorsun? İhtimal senin sandığın kadar yaşlı değilim. Hastalığa gelince; birçok gençlerin benden daha kötü sıhhatte olduğunu görürsün. Ne yazık ki, bu böyle! Yaşıma göre sağlam ve sıhhatli olduğumu değil; fakat onların zayıf ve çelimsiz olduklarını kastediyorum. Önce biraz kaba konuştuysam, kusuruma bakma! Gözlerim geceleyin iyi seçmiyor; bu yaştan ve hastalıktan ileri gelmiyor. Gözlerim hep böyle idi. Bir yabancı olduğunu göremedim.

— Sizi kaldırdığıma üzüldüm; fakat kilise avlusu kapısında gördüğünüz şu centilmenler de buranın yabancısı ve pek uzak bir yoldan geliyorlar. Papazın evini arıyoruz. Sağlık verebilir misin?

İhtiyar adam titrek bir sesle:

—Tabiî verebilirim, dedi. Gelecek yaz buranın zangoçluğunu yapalı tam elli yıl olacak! Sağdaki yoldan gidin. İnşallah iyi kalbli centilmene kötü bir haber getirmediniz!

Kit ona teşekkür edip acele bir cevapla kötü bir haberleri olmadığını söyledi. Tam geri dönecekti sırada, bir çocuk sesi dikkatini çekti. Başını kaldırınca, yandaki bir pencerede küçük bir çocuk gördü.

Çocuk merakla:

— Ne oluyor? diye sordu. Rüyam doğru mu çıktı? Bu saatte ayakta olan bu genç kim?

Kit cevap vermeye fırsat bulmadan ihtiyar zangoç:

— Zavallı yavrum, nasılsın? diye sordu.

Çocuk her dinleyenin kalbine tesir edecek bir samimiyet ve merakla tekrar:

— Rüyam doğru mu çıktı? diye sordu. Fakat hayır; bu asla olamaz! Nasıl olabilir, nasıl olabilir?

Zangoç:

— Onun ne murad ettiğini anlıyorum, dedi. Haydi, yatağına yavrum, haydi yatağına!

Çocuk bir yeis taşkınlığı içinde:

Olamıyacağını biliyordum. Sormadan önce bundan emindim, dedi. Fakat bütün bu gece ve dün gece şu acıklı rüyadan kurtulup uyuyamıyorum!

İhtiyar adam onu yatıştırarak:

— Tekrar uyumaya çalış, artık rüya görmezsin, dedi.

— Hayır, hayır; rüyamın kaybolmasını istemiyorum. Acıklı olmasına rağmen, kalmasını istiyorum. Rüya görmekten korkmuyorum; fakat çok üzgün, çok üzgünüm.

İhtiyar zangoç ona hayır dua etti, çocuk ona iyi bir gece diledi ve Kit oradan ayrıldı.

Kit çocuğun söylediği sözlerin mânasını anlamadığı için, söylediklerinden ziyade onun haline acıyarak acele geri döndü. Zangocun sağlık verdiği yola aptılar ve çok geçmeden papazın evinin duvarı önüne geldiler. Burada etraflarına bakarlarken, uzakta harap binalar arasında ışıldıyan münferit, bir tek ışık gördüler.

Işık, yuvarlak bir pencereden geliyordu ve etrafındaki yüksek duvarların gölgesi ile kaplanmış olduğundan bir yıldız gibi parlıyordu. Başları üstündeki yıldızlar gibi yalnız ve hareketsiz duran bu ışık, sanki gökyüzünün ezelî lâmbalariyle bir karabeti varmış gibi, onlarla bir dostluk havası içinde yanıyordu.

Küçük kardeş:

— Bu ışık nedir? diye sordu.

Mr. Garland:

— Herhalde onların oturduğu harabeden geliyor: etrafta başka harabe göremiyorum; dedi.

Küçük kardeş:

— Bu saatte uyanık olamazlar, dedi.

Kit ise hemen araya girerek, onlar kapıyı çalıp beklerken ışığın yandığı yere kadar gidip ayakta bir kimse olup olmadığını anlamak için müsaade istedi. İstediği müsaadeyi alınca büyük helecan ve merakla, hâlâ kuş kafesini elinde tutarak, ışığın yandığı noktaya koştu.

Mezarlıklar arasında telâşla koşmak kolay bir şey değildi. Başka bir zaman daha yavaş yürüyebilir veyahut mezarlığın yanından geçebilirdi. Önüne çıkan engellere ehemmiyet vermeden ve süratini azaltmadan, kısa bir zamanda pencerenin birkaç yarda yanına geldi.

Mümkün mertebe sessizce ilerledi, sarmaşığa elbisesiyle değecek kadar yaklaşıp dinledi. İçeriden hiçbir ses gelmiyordu. Kilise bile bu kadar sessiz değildi. Pencere camına dokunarak tekrar

dinledi. Hayır; hiçbir ses yoktu. Fakat etraf o kadar sessizdi ki, eğer varsa, uyuyan bir insanın nefesini bile duyabilirdi.

Böyle bir yerde, gecenin bu saatinde, ışık bulunsun da, yanında hiçbir kimse bulunmasın, şaşılacak bir şeydi!

Pencerenin alt kısmını bir perde örtüyordu ve odanın içini göremiyordu. Lâkin perdeye içeriden hiçbir gölge vurmuyordu. Duvara çıkıp pencerenin üstünden bakmak da tehlikeli idi. Oturdukları yer hakikaten burası ise, gürültü genç kızı ürkütebilirdi. Dinleyip durdu. Usanç verici boşluk hep aynı kaldı.

Yavaş yavaş ve ihtiyatlı adımlarla oradan ayrılarak harabenin etrafını dolandı ve nihayet bir kapıya geldi. Kapıyı vurdu. Hiçbir cevap çıkmadı. Fakat içeriden garip bir ses geliyordu. Ne olduğunu kestirmek müşküldü. Istırap içinde olan bir insanın iniltisine benziyordu. Fakat pek muntazam ve devamlı olduğu için bu da olamazdı. Şimdi bir şarkı, şimdi bir iniltiye benziyordu. Daha doğrusu onun değişen tahminlerine uyuyordu; çünkü ses hiç değişmiyordu. Bu ses işittiği hiçbir sese benzemiyordu. Bu seste korku veren, tüyleri ürperten, bu dünyaya ait olmıyan bir çeşni vardı.

Kit karda ve soğuktakinden daha ziyade üşüdüğünü hissetti. Tekrar kapıyı çaldı. Yine cevap alamadı. Ses hiç kesilmeden devam ediyordu. Elini mandala koyup dizini kapıya dokundurdu. Kapı içeriden sürgülü değildi; itilince, menteşelerin

üzerinde döndü. Eski duvarlarda, yanan bir ateşin parıltılarını gördü ve içeri girdi.

LXXI.

Odada lâmba veya şamdan yanmıyordu. Odun ateşinin donuk kırmızı ışığı ona, ocağın yanında arkasını dönmüş olduğu halde oturan ve yanıp sönen ışığın üzerine eğilmiş olan bir insan gösterdi. Halinden, ateş kenarını seven bir insan olduğu anlaşılıyordu. Hem öyle idi; hem değildi. Kıvrılıp, büzülüp oturan insan orada idi; fakat ellerini bu tatlı hararete uzatmamıştı. Dışarıdaki kemiklere işliyen soğukta üşüyüp büzülmek, bu rahatlıkla mukayese edilemezdi. Bacaklarını birbirine dolamış, başını eğmiş, kollarını göğsü üzerinde kavuşturmuş, parmaklarını birbirine geçirmiş olduğu halde, hiç durmadan sallanırken Kit'in dışarıda işittiği kederli sesle bir şeyler mırıldanıyordu.

Kit içeri girerken kapı, arkasından, onu sıçratıp ürküten bir gürültü ile kapanmıştı. Meçhul şahıs ne konuştu, ne dönüp arkasına baktı, ne de bu gürültüyü işittiğine delâlet edecek bir hareket te bulundu. Bu, ihtiyar bir adamdı. Başındaki saç, gözlerini dikip baktığı ufalanıp sönen korlar gibi beyazdı. İhtiyar adam, sönük ışık, geçen ateş, eski oda, sükûnet, sönmekte olan bir hayat, loşluk, hepsi birbirine ne kadar uygundu. Kül, toz ve harabiyet!

Kit bir şey söylemeye çalıştı. Ağzından kendisinin de bilmediği birkaç kelime çıktı. İnsanı ürküten aynı hafif ses, sandalyede aynı sallanış devam ediyordu. Hiç değişmiyen ve Kit'in mevcudiyetine ehemmiyet vermiyen tasalı ihtiyar hep aynı yerde idi.

Eli kapının mandalında dururken, ocaktaki bir odun parçasının kırılıp düşmesiyle hâsıl olan alev yardımiyle. Kit'in dikkati ihtiyar adam üzerinde toplandı. Önce durduğu yere geldi; bir adım, bir adım daha attı. Bir adım daha atınca, ihtiyarın yüzünü seçti. Evet; değişmiş olmasına rağmen, onu çok iyi tanıyordu.

Diz çöküp ihtiyarın elini tutarak:

— Efendim; aziz efendim! Bana bir şey söyleyin! dedi.

İhtiyar adam ona doğru döndü ve sanki içi boş bir şeyden gelen bir sesle mırıldandı:

— Bir daha!... Bu gece hayaletlerin arkası kesilmiyor!

— Hayalet değil efendim; ben eski hizmetkârınızım.. Hiç şüphesiz beni tanıyorsunuz. Miss Nell nerede?

— Hepsi bunu söylüyor; hepsi aynı suali soruyor!

— O nerede? bana bunu söyleyin, bir bunu söyleyin; efendim.

— Şuracıkta uyuyor!

— Allah'a şükür!

— Evet; Allah'a şükür! O uyurken kaç

uzun geceler gecesi, Allah'a dua ettim. Bunu ancak Allah bilir. Dur; dinle! Seslendi mi?

— Hiçbir ses işitmedim.

— İşittin. Şimdi yine onu işitiyorsun. Şu sesi işitmiyor musun?

Doğrulup tekrar kulak verdi.

Muzaffer bir tebessümle:

— Bunu da işitmiyor musun? diye bağırdı. Hiçbir kimse bu sesi benim kadar iyi tanıyabilir mi? Dur; dinle!

Kit'e sessiz durmasını işaret ederek bir başka odaya geçti. Kısa bir fâsıladan sonra — bu esnada yumuşak, teselli edici bir sesle konuştuğu işitiliyordu — elinde bir lâmba ile geri geldi.

Bir fısıltı ile:

— Hâlâ uyuyor; dedi. Haklı imişsin; seslenmemiş; belki rüyasında konuşmuştur. Bundan önce oturup onun uyuduğunu seyrettiğim zamanlar. çok defa beni çağırdığı olmuştur. Sesi çıkmamasına rağmen, dudaklarının oynamasından benden bahsettiğini biliyorum. Işığın gözlerini kamaştırmasından korktuğum için, lâmbayı buraya getirdim.

Ziyaretçi ile konuşacak yerde, daha ziyade, kendi kendine söyleniyordu; fakat lâmbayı masanın üstüne koyduktan sonra, sanki âni bir hâtıra veya merak saikasiyle, lâmbayı tekrar eline alıp onun yüzüne yakın tuttu. Sonra; sanki bu hareketiyle yapmak istediği şeyi unutmuş gibi, dönüp lâmbayı yere koydu.

— Derin bir uykuda; dedi. Tevekkeli değil, en hafif ayakların bile daha sessiz olması için, melekler yeri kalın bir kar tabakasiyle örttü. Kuşlar bile onu uyandırmamak için göçüp gittiler. Onları beslerdi. Üşüyüp aç olsalar bile ürkek kuşçağızlar bizden kaçarlardı: fakat ondan asla!

İhtiyar adam tekrar durdu ve hemen hemen nefesini keserek uzun zaman kulak verip dinledi. Bu merakı geçtikten sonra, eski bir sandığı açtı ve sanki canlı mahlûklarmış gibi, muhabbetle çıkardığı birtakım elbiseyi eliyle sıvazlayıp okşamaya başladı.

"— Nell; dışarıda koparılacak böğürtlenler varken ne diye tembel tembel yatıyorsun?" diye mırıldandı. Küçük dostların kapıya sokulup: "Nell; şirin, tatlı Nell nerede?" diye seslenip dururken ve seni görmedikleri için, içlerini çekip ağlarken, ne diye tembelce yatıyorsun? Çocukları pek severdi. En vahşileri bile, onun istediğini yapardı. Onlara karşı pek şefkatliydi.

Kit konuşacak kudret bulamadı. Gözleri yaşarmıştı.

İhtiyar adam bir elbiseyi göğsüne bastırıp buruşmuş elleriyle okşıyarak:

"— En fazla sevdiği ev entarisi!" dedi. "Uyandığı zaman özliyecek. Lâtife olsun diye buraya saklamışlar. Fakat ona bunu vereceğim. Dünyanın bütün serveti bir araya gelse, sevgili yavrumu üzmem. Şu kunduraları görüyor musun? Bak ne kadar yıpranmış! Bunları son uzun yolculuğumuzun hâtırası olarak sakladı. Küçük ayakla-

rının nerelerde toprağa değdiğini görüyorsun. Sonradan öğrendim ki, taşlar ayaklarını kesip berelemiş; fakat o, bunu bana asla söylemedi. Hayır, asla! Allah ondan razı olsun! Şimdi ne kadar topalladığını görmeyim diye, arkadan yürüdüğünü hatırlıyorum. Fakat elini elimden bırakmamış ve yine bana rehberlik etmişti."

İhtiyar adam entariyi dudaklarına götürüp tekrar itina ile yerine koyduktan sonra, kendi kendine konuşmaya devam etti. İkide bir, biraz önce ziyaret ettiği küçük odaya dalgın dalgın bakıyordu.

"— Böyle yatakta tembel tembel yatmak âdeti değildi; fakat o zaman sıhhati yerindeydi. Sabırlı olmak lâzım." dedi. "İyileşince, yine eskisi gibi erkenden kalkıp, insana sıhhat veren sabah havasında etrafta dolaşacak. Kaç defa gittiği yerin izini bulmaya çalıştım. Fakat onun hafif, peri ayakları şebnemli toprakta bana rehberlik edecek bir iz bırakmazdı. Kim o? Kapıyı kapa! Çabuk! onu soğuktan muhafaza edip sıcak tutmaya dikkat etmek lâzım."

Hakikaten kapı Mr. Garland ile arkadaşı ve diğer iki zatın içeri girmesi için açılmıştı. Bunlar, öğretmen ile papazın bekâr arkadaşı idi. Öğretmenin elinde ışık vardı. Anlaşılan; Kit içeri girip ihtiyar dedeyi yalnız bulduğu zaman, o da, lâmbaya gaz koymak için kendi evine gitmişti.

İhtiyar dede bu iki dostu görünce — bu kadar âciz ve hazin bir şeye izafe edilebilirse — kapı açıldığı zaman konuştuğu hiddetli tavrı bıraka-

rak yumuşadı ve eski yerine çökerek, yavaş yavaş eski hareketine ve eski kederli mırıltısına başladı.

Yabancılara hiç ehemmiyet vermemişti. Onları görmüştü; fakat herhangi bir alâka ve meraktan uzak görünüyordu. Küçük kardeş uzak durdu. Papazın eski dostu ihtiyar dedenin yanına bir sandalye çekip oturdu ve uzun bir sükûttan sonra konuşma cesaretini gösterdi.

Alçak bir sesle:

— Gece de yatağında değilsin! dedi. Bana verdiğin söze daha fazla kıymet vereceğini ummuştum. Niçin biraz istirahat etmiyorsun?

İhtiyar dede cevap verdi:

— Uyku beni terk etti; uyku hep onunla beraber!

— Senin böyle ayakta ve uykusuz olduğunu görmek onu üzer. Onu üzmek istemezsin değil mi?

— Buna emin değilim, keşki onu uykudan uyandırabilse! Uzun zamandır uyuyor; gerçi böyle konuşmak da akıl kârı değil. Bu iyi ve rahat bir uyku değil mi?

— Hiç şüphesiz öyle; hiç şüphesiz öyle!

İhtiyar dede kekeliyerek:

— Bu öyle! dedi. Fakat uyanması?

— Bu da mutlu bir hâdise, dilin ifade ve insan kalbinin hissedebileceğinden daha sevinçli bir olay olurdu.

İhtiyar dedenin yerinden kalkıp, ayaklarının ucuna basarak lâmbayı tekrar yerine koymak üzere küçük odaya geçtiğini seyrettiler. Sessiz duvarlar arasında konuştuğu işitiliyordu. Birbirinin yü-

züne baktılar. Hiçbiri göz yaşlarını zaptedememişti. İhtiyar dede geri dönerek hâlâ uyuduğunu fakat, sandığına göre, kımıldanmış olduğunu söyledi. Elini, küçücük, minimini elini, ihtimal onun elini tutmak için oynatmıştı. Onun daha önceleri derin uykuda iken böyle yaptığını söyledi. Sonra tekrar sandalyesine çökerek ellerini başı üstünde kavuşturup hiç unutulmıyacak bir feryat kopardı.

Öğretmen, papazın eski dostuna işaret ederek, köşede onunla konuşmak istedi. Yavaşça kır saçları üstünde kilitlediği ellerini çözdüler.

Öğretmen:

— Yalvaracak olursak, sizi veya beni dinliyecektir. Nell her zaman dinlerdi; dedi.

İhtiyar dede:

— Onun işitmekten hoşlandığı her sesi dinlerim; dedi. Onun her sevdiğini ben de severim.

Öğretmen sözüne devam etti:

— Bunu biliyorum ve bundan eminim. Onu düşünün; paylaştığınız keder ve elemi, acı tecrübeleri, birlikte tattığınız âsude zevkleri düşünün!

— Evet; zaten bunlardan başka bir şey düşünmüyorum.

— Bu gece kalbinizi yumuşatacak, eski zamanları ve muhabbetleri hatırlatacak şeylerden başkasını düşünmenizi arzu etmem; aziz dostum. O ancak bu suretle sizinle konuşabilir ve ben şimdi sizinle onun namına konuşuyorum.

— Yavaş konuştuğunuza çok iyi ediyorsunuz. Onu uyandırmıyalım. Onun gözlerini ve gülümsediğini tekrar görmekten çok memnun ola-

cağım. Genç simasında şimdi de bir tebessüm var; fakat bu, sabit ve değişmez bir tebessüm. Bunun gelip gitmesini isterdim. Allah'ın inayetiyle bu da olur. Onu uyandırmıyalım.

— Ondan uyurken değil, fakat beraber yolculuk ettiğiniz zamanlardan, uzakta, evinizde olduğunuz ve beraberce yola çıktığınız zamandan, eski âsude zamanınızdan bahsedelim.

İhtiyar dede öğretmene sabit nazarlarla bakarak:

— O her zaman neşeli idi, dedi. Onda yumuşak ve sakin bir hal vardı; fakat daima memnun ve mesut görünürdü.

— Gerek bünyesi ve gerek iyi huyu bakımından onun, annesine pek benzediğini söylerdiniz. Onu düşünüp hatırlayınız.

İhtiyar adam sabit nazarlarla bakmakta devam etti; fakat hiçbir cevapta bulunmadı.

Papazın eski dostu:

— Hattâ daha öncesini! dedi. Uzun bir zaman geçmiş — keder, zamanı daha da uzatır — fakat ölümü ile size, daha, değer ve kalbini öğrenmeden bu genç kızı sevdirmeye sebep olan insanı unutmadınız, değil mi? Hâtıranızı uzakta kalan günlere, çocukluğunuza götürün! Bu güzel çiçek gibi, hayatınızı yalnız olarak geçirmediğiniz günlere dönün! Eski tarihlere giderek, çocukluğunuzda sizi büyük bir muhabbetle seven bir diğer çocuğu hatırladığınızı söyleyin! Uzun zamandır unuttuğunuz, uzun zaman görmediğiniz, uzun zaman ayrı kaldığınız ve nihayet şimdi ona en

ziyade ihtiyacınız olduğu bir zamanda, sizi teselliye gelen bir kardeşiniz olduğunu söyleyin!

Küçük kardeş onun önünde dizleri üstüne çökerek:

"— Vaktiyle senin bana yaptığını yapmaya geldim." dedi. "Aziz ağabeyciğim; eski muhabbetini, daimî itina, merak ve sevgini ödemeye geldim. Denizler bizi birbirimizden ayırdığı zaman, seni asla aklımdan ve kalbımden çıkarmadığımı göstermeye, senin yanıbaşında bulunmaya geldim. Sadakatimi, senelerce süren hasretimi ispata geldim. Bana bir tek kelime söyle, ağabey: bugünden itibaren, çocukluğumuzun en parlak günlerinde, hayatımızı iki kayıtsız çocuk olarak geçirdiğimiz günlerdekilerden ziyade birbirimize düşkün iki kardeş olacağız."

İhtiyar dede gözlerini birinden diğerine çevirdi; dudakları oynadı; fakat hiçbir cevap vermedi.

Küçük kardeş sözlerine devam etti:

"— O zaman birbirimize ne kadar düşkün ve bağlı olduğumuzu düşünürsen; şimdiki alâka ve rabıtamız ne olmalı! Dostluk ve arkadaşlığımız; hayatımız önümüzde iken, çocukluğumuzda başladı ve nihayet, yine birer çocuk olduğumuz zaman da devam edecek. Koca dünyada servet, şöhret ve zevk peşinde koştuktan sonra, zeval senelerinde, ölmeden önce, tekrar birer çocuk olmaya gayret edersek, hayatta ilk defa teneffüs ettikleri yere dönenler gibi; ilk senelerde onlardan daha az bahtlı, fakat son senelerinde daha

bahtiyar olan biz de; çocukluğumuzu geçirdiğimiz yerlerde istirahate çekileceğiz. Çocuklukta besleyip yetişkinlik çağında tahakkuk etmiyen ümitlerimizle, ancak birbirimize karşı duyduğumuz hasret ve hayat harabesinden sadece bizi birbirimize bağlıyan sevgiden başka bir şey kurtaramamış olarak yuvamıza dönecek olursak; yine uzun seneler evvelki çocukluk çağına kavuşabiliriz."

Küçük kardeş değişik bir tonla ilâve etti: "Hattâ ağzıma almaya cesaret edemediğim şey — Allah korusun! — vâki olsa bile, yine birbirimizden uzak kalmıyacağız ve büyük acımızda teselli bulacağız."

Bu sözler esnasında ihtiyar dede yavaş yavaş iç odaya çekilmişti.

— Beni ondan soğutmaya çalışıyorsunuz; dedi. Ben hayatta oldukça buna muvaffak olamıyacaksınız. Benim ondan başka yakınım, akrabam yok! Asla olmadı ve olmıyacak! O, yalnız benim. Bizi birbirimizden ayırmakta geciktiniz.

İhtiyar adam elleriyle onlara yaklaşmalarını işaret ederek ve yumuşak bir sesle seslenerek, odaya girdi. Arkada kalanlar bir araya toplandılar; kolaylıkla telâffuz edilmiyen, heyecanlı birkaç kelime fısıldadıktan sonra, onu takip ettiler. O kadar yavaş yürüyorlardı ki, ayak sesleri bile işitilmiyordu; fakat hıçkırıklar, kederli ve yaslı sesler duyuluyordu.

Çünkü Nell ölmüştü. Küçücük yatağı içinde ebedî istirahate kavuşmuştu. Huşû telkin eden bu sessizlik boşuna değildi.

Nell ölmüştü. Hiçbir uyku bu kadar güzel, bu kadar âsude bu kadar acısız, ıstırapsız, bu kadar sevimli olamazdı. O, sanki yaşayıp ölen bir insan değil; Tanrının elinden yeni çıkmış, teneffüs etmeye hazır bir yaratıktı.

Yatağı; yer yer, sevdiği yerlerden toplanan kırmızı tomurcuklar ve yeşil yapraklarla süslenmişti. "Öldüğüm zaman yanıma ışık seven ve başı üstünde daima gökyüzünü seyreden bir şey koyun!" demişti.

Nell ölmüştü. Aziz, nazik, sabırlı, asîl ruhlu Nell ölmüştü. Bir parmak tazyikiyle ezilebilecek olan zavallı, çelimsiz, küçük kuş, kafesinde hoplayıp duruyordu; fakat küçük hanımının kuvvetli kalbi ebediyen sessiz ve hareketsiz kalmıştı.

Şimdi bütün endişeleri, ıstırapları, yorgunlukları kaybolmuştu. Onda keder ölmüş; sakin bir güzellik ve derin bir istirahatte tecelli eden huzur ve saadet doğmuştu.

Bununla beraber; eski benliği ile, bu değişiklik içinde, değişmemiş olarak, orada yatıyordu. Evet eski şömine bu tatlı çehreye gülümsemiş; sefalet ve endişe içinde bir rüya gibi gelip geçmiş; bir yaz akşamı fakir köy öğretmeninin kapısında, soğuk ve rutubetli bir kış gecesi kızgın ocak önünde. ölüm yatağında yatan küçük çocuğun başı ucunda, hep aynı sevimli sima hazır bulunmuştu. Ölümden sonra melekleri herhalde bütün ihtişamlariyle bu şekilde göreceğiz.

İhtiyar dede, mecalsiz bir kol tuttu ve küçük bir eli ısıtmak için göğsüne bastırdı. Bu, son

tebessümü ile ona uzattığı, bütün yolculukları esnasında onu sevk ve idare eden küçük bir eldi. İhtiyar adam bu eli dudaklarına götürdü, sonra göğsüne bastırıp şimdi daha sıcak olduğunu söyledi. Genç kıza yardım etmelerini niyaz eden bir bakışla ve bir işkence içinde, etrafındakilere baktı.

Nell ölmüştü. Artık yapılacak yardım geçmişti ve buna ihtiyaç da kalmamıştı. Kendi hayatı sönerken, hayatla doldurduğu eski odalar, yetiştirdiği bahçe, zevk ve memnuniyetle ona bakan gözler, nice düşünceli ve sessiz saatler, daha dün çiğnediği yollar, artık onu bir daha göremiyecekti.

Öğretmen göz yaşlarına serbest bir cereyan vererek onu öpmek üzere eğilirken: "İlâhi adalet yeryüzünde sona ermez!" dedi. "Genç ruhunun kanatlandığı âlemi düşünün! Bu yatağın başında ifade edilebilecek bir arzu onu tekrar hayata kavuşturabilse, buna hangimiz cesaret edebiliriz!"

LXXII.

Sabah olup dûçar oldukları felâket hakkında daha sakince konuşabildikleri zaman, küçük Nell'in hayata nasıl vedâ ettiğini öğrendiler.

Öleli iki gün olmuştu. Akibetin yaklaştığını anlıyarak herkes onun etrafında toplanmıştı. Şafaktan biraz sonra hayata gözlerini kapamıştı. Gecenin ilk yarısında onunla konuşmuşlar, ona hikâyeler okumuşlardı; fakat saatler geçince, derin

bir uykuya dalmış; rüyasında hafifçe konuşması esnasında dedesiyle birlikte yaptığı yolculukları anmıştı. Konuşmasında elemli sahneler yoktu. Kendilerine karşı iyi muamele edip şefkat gösterenleri hatırladığı anlaşılıyordu; çünkü sık sık ve hararetle "Allah razı olsun!" dediği işitilmiştı. Uyandığı zaman hiçbir hezeyan geçirmemiş; sadece tatlı bir müzik işittiğinden bahsetmişti. Kim bilir; belki de işitmişti.

Pek sakin bir uykudan uyanınca, kendisini bir kere daha öpmelerini rica etmişti. Bundan sonra — anlattıklarına göre — yüzünde tatlı bir tebessüm, hiç görmedikleri ve hiç unutamıyacakları bir tebessümle, dedesine dönmüş ve kollarını onun boynuna dolamıştı. Öldüğünü, önce anlıyamamışlardı.

Kendisi için pek aziz dost olduklarını söylediği iki hemşireden sık sık bahsetmişti. Onları ne kadar düşündüğünü ve akşamları nehir kenarında yürürlerken onları nasıl seyrettiğini bilmelerini arzu etmişti. Son zamanlarda zavallı Kit'i pek özlediğini söylemiş; hattâ o zaman bile ondan bahsederken eski, berrak, neşeli gülüşünü unutmamıştı.

Kısacası; hiçbir şikâyette bulunmamış; sakin ve değişmemiş haliyle etrafındakilere karşı her gün biraz daha samimî ve minnettar olmuş; tıpkı yaz akşamlarında gün ışığının yavaş yavaş solması gibi, ebedî istirahate kavuşmuştu.

Nell'in küçük dostu sabah olur olmaz gelmiş ve getirdiği kurumuş çiçekleri onun göğsüne koy-

malarını rica etmişti. Geceleyin pencereye gelip zangoçla konuşan da bu çocuktu. Yatağına çekilmeden önce Nell'in yattığı odanın civarında dolaşmış olduğu, kar üstündeki küçük ayak izlerinden belli idi. Anlaşılan; genç kızı yalnız bıraktıklarını sanmış ve buna tahammül edemiyerek evin etrafında dolaşmıştı.

Onlara gördüğü rüyayı, Nell'in eski haline dönmüş olduğunu anlattı. Onu görmeyi çok arzu ettiğini, çok sakin davranacağını, bundan endişe etmemelerini, çünkü kendi kardeşi öldüğü zaman, bütün gün onun yanından ayrılmadığını ve onun yanında bulunmaktan memnun olduğunu söyledi. Çocuğun bu arzusunun önüne geçmediler. O da sözünü tuttu ve çocuk olmasına rağmen, hepsine bir ders oldu.

İhtiyar dede genç kızdan başkasına hitab etmemiş ve onun yatağının yanından kalkmamıştı; fakat Nell'in küçük dostunu görünce müteessir olmuş ve onun yaklaşmasını arzu ettiğini ihsas etmiş; sonra genç kızın yatağına işaret ederek ilk defa göz yaşı dökmüştü. Etrafındakiler küçük çocuğun ona iyi bir tesir icra ettiğini anlıyarak onları başbaşa ve yalnız bıraktılar.

Küçük çocuk, Nell hakkındaki sâf konuşmalariyle ihtiyar adamı teskin ederek onu istirahate, gezmeye ve hemen hemen her istediğini yaptırmaya razı etti. Gün ilerleyip genç kızı insan gözünden, insan kılığı ile ebediyen ayırmak zamanı gelince; çocuk, Nell'i ihtiyar dedesinden ne za-

man ayırdıklarını bilmemesi için, onu uzaklara götürdü.

Nell'in yatağı için beraberce taze yapraklar ve tomurcuklar toplıyacaklardı. Açık, berrak bir kış günü idi. Günlerden pazardı. Köy caddesinden geçerlerken yolda onlara rastlıyanlar yol verip tatlı, yumuşak kalbli selâmlarda bulundular. Bazıları ihtiyar adamın şefkatle elini sıktı; bazıları, o sendeliyerek giderken, şapkalarını çıkardı ve yine bazıları da "Allah yardımcı olsun!" diye mırıldandı.

İhtiyar adam, küçük kılavuzunun annesinin oturduğu kulübenin önünde durarak:

— Komşu; dedi, niçin herkes bugün siyahlara bürünmüş? Hemen hemen herkesin matem kurdelâsı taktığını gördüm.

Kadıncağız sebebini bilmediğini söyledi.

— Siz de matem tutuyorsunuz! Gündüzün hiç kapanmıyan pencereler kapanmış! Bunun mânası nedir?

Kadıncağız yine bir şey bilmediğini söyledi.

İhtiyar adam telâşla:

— Geri dönelim: bakalım ne oluyor! dedi.

Nell'in küçük dostu onu alıkoyarak:

— Hayır, hayır; dedi. Verdiğiniz sözü unutmayın! Yolunuz, onunla ikimizin ekseriya gittiğimiz ve sizin de çok kereler onun yetiştirdiği bahçe için çiçek topladığımızı gördüğünüz, yeşil yoldur. Geri dönmeyin!

— Şimdi o nerede? Bana bunu söyle!

— Bilmiyor musunuz? Biraz önce onun yanından ayrılmadık mı?

— Doğru, doğru. Yanından ayrıldığımız o idi, değil mi?

İhtiyar dede elini alnına bastırdı, boş nazarlarla etrafına bakındı ve sanki birdenbire aklına gelmiş gibi, sokağın karşı tarafına geçip zangocun evine girdi. Zangoç ve sağır yardımcısı ateşin önünde oturmuşlardı. Kimin geldiğini görünce her ikisi de ayağa kalktı.

Çocuk eliyle onlara acele bir işarette bulundu; fakat bu işaret ve ihtiyar dedenin bakışı her şeyi anlatmaya kâfi geldi.

İhtiyar adam merakla:

— Bugün gömeceğiniz birisi var mı? diye sordu.

Zangoç cevap verdi:

— Hayır, hayır! Kimi gömeceğiz?

— Evet kimi?

Zangoç sükûnetle:

— Bugün tatil günümüz, dedi. Bugün çalışmıyacağız!

İhtiyar adam küçük çocuğa dönerek:

— Öyle ise seninle istediğin yere giderim, dedi. Bana söylediğinizden eminsiniz; değil mi? Beni aldatmıyorsunuz ya! Son defa gördüğünüzden beri geçen kısa zaman zarfında bile değiştim.

— Siz yolunuza gidin efendim. Allah her ikinizin muini olsun!

İhtiyar adam uysallıkla:

— Gel çocuğum: ben hazırım! diyerek yola devam etmeye rıza gösterdi.

Şimdi kilise çanları, Nell'in gece gündüz işittiği ve sanki bir insan sesi imiş gibi, huşû ve zevkle dinlediği kilise çanları, bu kadar genç, bu kadar güzel, bu kadar iyi bir insan için merhametsizce çalıyordu. Beli bükülmüş ihtiyarlar, zinde gençler, dinç delikanlılar, âciz çocuklar: kimi koltuk değneğiyle, kimi sıhhat ve zindelik içinde, kimi yetişkin, kimi toy, hep onun mezarının başına sakın ettiler. Gözleri iyi seçmiyen. his kuvvetleri azalmış, ihtiyar adamlar, on sene önce öldükleri takdirde ihtiyarlamış denilecek nineler, sağır, topalı, inmelisi. her türlü yaşıyan ölü, hep bu mezarın kapanmasını görmeye gelmişti. Fakat mezarın kabul edeceği ölüm, onun üzerinde hâlâ sürüklenebilen ölümle kıyas kabul eder miydi?

Şimdi; yeni düşen karlar kadar sâf ve temiz, ömrü de onlar kadar fâni olan genç kızın naşını kalabalık yollardan geçiriyorlardı. Onu Tanrının merhametiyle bu sakin köye ilk geldiği zaman altında oturduğu revaktan geçirdiler ve eski kilise onu sakin gölgesi altına kabul etti.

Onu çok defa oturup düşünceye daldığı kuytu bir köşeye getirip yavaşça yere koydular. Yazın dalların hışırdayıp sallandığı ve kuşların bütün gün cıvıldadığı renkli camlarla süslü pencereden tabutun üstüne ışıklar süzülüyordu. Güneş ışığında, esen rüzgârla sallanan dallar, onun kabrinin üstüne titrek ve her an değişen bir ışık serpecekti.

Toprak toprağa, kül küle, toz, toza! Birçok küçük el, ufak çiçek demetleri attı ve boğuk hıçkırıklar işitildi. Bazıları diz çökmüştü. Hepsinin de kederi samimî ve kalbten geliyordu.

Dua bitince, matem tutanlar ayrıldılar. Mezarın kapağı kapanmadan köyün halkı toplanıp kabre baktı. İçlerinden biri, genç kızın aynı yerde kitabı kucağına düşmüş olduğu halde ve düşünceli nazarlarla gökyüzüne baktığını hatırladı. Bir diğeri, onun kadar narin bir insanın bu kadar cesur olmasına, geceleyin yalnız başına kiliseye girmekten korkmadığına, her şey sükûnet içinde iken orada bulunmaktan hoşlandığına, kalın duvardaki küçük deliklerden giren ay ışığından başka ışık bulunmıyan kilise kulesine tırmanmaktan çekinmediğine hayret ettiğini söyledi. İhtiyarlar arasında genç kızın melekleri görüp konuştuğu fısıldandı. Onun halini, konuşmasını ve erken ölümünü düşününce, bazıları bunun bir hakikat olduğunu sandı. Böylece; halk, küçük kümeler halinde, kabrin yanına gelip durdular ve diğerlerine yol vererek üçer, dörder kişilik guruplar halinde fısıldaşıp ayrıldılar. Kilisede yalnız zangoçla matem tutan dostlar kalmıştı.

Kabir taşının kapandığını görüp akşam karanlığı bastığı; bu mukaddes yerin sükûnetini hiçbir ses ihlâl edemediği; ay ışığının mezar ve âbidelere, sütunlar, duvarlar, kemerler — ve bilhassa onların düşüncesine göre — genç kızın kabri üstüne düştüğü, derunî ve batınî her şeyde ebediyet teminatı okunduğu sırada; rahat ve müte-

vekkil. oradan ayrılıp onu Tanrı'ya emanet ettiler.

Bu gibi ölümlerin öğrettiği dersi mühimsemek zor bir iştir; fakat hiçbir kimse bunu küçümsememelidir; çünkü bu, büyük ve âlemşümul bir hakikattir. Ölüm her genç ve mâsum insanı pençesine alıp bu nahif ten kafesinden ruhu ayırdığı zaman; merhamet, hayır ve muhabbet şeklinde tezahür eden nice faziletler, dünyamızı takdis eder. Bu gibi taze kabirlere fânilerin döktüğü her göz yaşından bir iyilik doğar; daha yumuşak bir kalb tahassül eder. Ölümün kuvvetli ve tahripkâr pençesine meydan okuyan yeni ve parlak hilkatler zuhur eder ve ölümün karanlık yolu cennete giden ışıklı bir yol olur.

İhtiyar dede eve döndüğü zaman, vakit hayli ilerlemişti. Küçük çocuk geri dönerlerken, bir bahane ile, onu kendi evlerine götürmüş; bu gezinti ve son zamanlardaki uykusuzluğunun bir neticesi olarak ateşin yanında derin bir uykuya dalmıştı. İhtiyar adam pek bitap olduğundan onu uyandırmamaya dikkat etti. Epey uyuduktan sonra kalktığı zaman, gökyüzünde ay parıldıyordu.

Uzun zaman ortada görünmediği için meraka düşen küçük kardeş, kapıda onun dönmesini beklerken, ihtiyar dede küçük rehberle yolda göründü. Küçük kardeş onları karşılamaya çıktı ve ihtiyar dedenin koluna girerek yavaş yavaş ve titrek adımlarla onu içeri aldı.

İhtiyar adam dosdoğru genç kızın odasına gitti. Orada bıraktığını göremeyince, hepsinin toplandıkları odaya girip onlara şaşkın şaşkın baktı. Buradan, genç kızın adını çağırarak, köy öğretmeninin kulübesine gitti. Onu arkasından takip ettiler. İhtiyar dede boş yere arandıktan sonra, onu alıp eve getirdiler.

İhtiyar adamı merhamet ve muhabbetin telkin ettiği ikna edici kelimelerle teskin edip söyliyeceklerini dinlemeye razı ettiler. Sonra türlü incelik ve ustalıkla âkıbeti öğrenmesine gayret edip genç kızın kavuştuğu saadete dair hararetli kelimeler sarf ettikten sonra, nihayet hakikati söylediler. İhtiyar adam bunu işitir işitmez, vurulmuş gibi yere yuvarlandı.

Onun kendine geleceğinden uzun zaman ümidi kestiler: fakat kader kuvvetlidir. İhtiyar adam kendine geldi.

Ölümü takibeden boşluk, üzgünlük ve bezginliği, en iradeli insanlara ârız olan perişanlığı bilmiyenler; yokluğu her an hissedilen, sevilen bir yakın için duyulan kederi; cansız cisimlerle hatırdan çıkmıyan bu insan arasındaki rabıta ve münasebeti, ve her eşyanın bir âbide ve her odanın bir mezar kesildiğini bilip nefsinde tecrübe etmiyenler; ihtiyar adamın üzgün ve perişan bir halde aradığını bulamıyan bir insan rahatsızlığı ile, nasıl vakit geçirdiğini anlıyamazlar.

İhtiyar adamda baki kalan her hâtıra ve düşünce hep genç kızla ilgili idi. Kardeşini tanımamış, veyahut tanımaz görünmüştü. Her türlü sev-

gi ve ihtimama karşı kayıtsız kalmıştı. Genç kızdan başka konuşulan her konuyu bir müddet sabırla dinliyor, sonra kalkıp eskisi gibi, aranmakta devam ediyordu.

Onun ve hepsinin aklından çıkmıyan bir mevzua temas etmek mümkün değildi. Öldü! Bu kelimeye ne tahammülü vardı, ne de işitmek istiyordu. En ufak bir ima, ona bu kelimeyi ilk işittiği zamanda olduğu gibi, bir baygınlık nöbeti veriyordu. Ne ümitle yaşadığını kimse bilmiyordu; fakat genç kızı tekrar bulmak hususunda beslediği, günden güne kırılan bir ümitle, gittikçe daha üzgün ve kederli olduğu aşikârdı.

Onu bu son keder sahnesinden ayırmayı hava ve yer değiştirmek suretiyle canlandırıp neşelendirmeyi düşündüler. Kardeşi bu gibi hallerde ehliyet sahibi olan şahıslarla istişarede bulundu. Gelip ihtiyar dedeyi gördüler. Bazıları orada kalıp konuşmak istediği zaman onunla konuştu; yalnız başına sessizce bir aşağı bir yukarı dolaşırken onu seyretti: "Her nereye götürürseniz, daima buraya gelmek istiyecektir." dediler. Aklı, fikri bu noktadan ayrılamazdı. Onu alıkoyacak ve hapsedecek olsalar, bir çare bulup kaçacak, yine bu noktaya gelecek, veyahut yolda ölecekti.

Önce teslimiyet gösterdiği küçük çocuğun da artık nüfuz ve tesiri kalmamıştı. Bazan çocuğun, yanında yürümesine müsaade ediyor; onun mevcudiyetine ehemmiyet vererek elini tutuyor; durup yanağından öpüyor; yahut başını okşuyordu. Bazan da yanında bulunmasına tahammül edemi-

yerek çekilip gitmesini şefkatle rica ediyordu. Fakat ister uysal dostu ile beraber olsun; ister her ne bahasına olursa olsun, onu teselli edecek ve huzur verecek bir çare bulmak için her türlü fedakârlığa katlanacak olan insanlarla beraber bulunsun; her zaman hep aynı idi. Hayata karşı sevgi ve alâkası kalmıyan, kalbi kırılmış bir insan!

Nihayet bir gün sabahleyin erkenden kalkıp çantası sırtında; bastonu, Nell'in hasır şapkası ve içinde bulundurmak itiyadında bulunduğu ufak tefekleri ihtiva eden küçük sepeti elinde olduğu halde çıkıp gitmişti. Onu arayıp takibetmeye hazırlanırken korkmuş bir halde çocuk geldi ve bir lâhza önce ihtiyar adamın kilisede, genç kızın kabri başında, oturmakta olduğunu söyledi.

Acele oraya gittiler ve yavaşça kapıya yaklaşarak onun sabırla bekliyen bir insan haliyle oturduğunu gördüler. Onu rahatsız etmeden, bütün gün gözden ayırmadılar. Hava adamakıllı kararınca, ihtiyar adam kalkıp eve döndü ve yatağına çekilirken: "Yarın gelecektir!" diye mırıldandı.

Ertesi gün de güneşin doğmasından gece oluncıya kadar yine orada kaldı. Geceleyin yine: "Yarın gelecektir!" diye mırıldanarak yatağına çekildi.

Bu zamandan itibaren her gün, bütün gün, onun mezarının başında bekledi. Eski, loş ve sakin kilisede, gözlerinin önünde, lâtif köylerde geçen yeni yolculuklar, açık havada istirahat yerle-

ri, tarlalarda ve ormanlıklarda gezintiler, pek az insan ayağı basan dar geçitler; peki iyi tanıdığı sesin tonu, onun endamı, hışırdıyan elbisesi, rüzgârda gamsızca dalgalanan saçı, olup bitenlerin ve olmasını ümit ettiği şeylerin hayali birer tablo halinde tecessüm etti. Hiçbir zaman ne düşündüğünü ve nereye gittiğini kimseye söylemedi. Geceleyin onlarla oturuyor — hissettiklerine göre — gizli bir hazla, tekrar gece olmadan torunu ile birlikte kaçmayı düşünüyor ve dualarında: "Ne olur; yarın geliversel" diye fısıldadığı işitiliyordu.

Son defa, yüze gülen bir bahar sabahı, ihtiyar dede mutat saatte avdet etmedi. Onu aramaya çıktılar ve Nell'in mezar taşının üstünde ölü olarak buldular.

İhtiyar adamı pek sevdiği genç kızın yanına gömdüler. Kilisede çok defa elele dua ettikleri, düşünceye dalıp kaldıkları yerde, genç kızla ihtiyar adam. yanyana, ebedî uykuya çekilmişlerdi

SON FASIL

Önde dönüp yuvarlanarak hikâyeciyi buraya kadar sevk eden sihirli bobin şimdi hızını kaybedip durmuştur. Hedefin önündeyiz ve yolculuğumuz sona ermiştir.

Geriye, bize yolda arkadaşlık eden küçük gurubun belli başlı eşhasından ayrılıp. yolculuğumuzu bitirmek kalıyor.

Bunlar arasında, hepsinden önce, sakin ve

mülâyim haliyle, Sampson Brass ve kızkardeşi Sally; kol kola, nazik dikkatimizi davet ediyor.

Hatırlarda olduğu gibi, ziyaret ettiği sulh hâkimi tarafından alıkonan ve büyük bir ısrarla ziyaretinin uzatılması istenen Sampson, bu isteği reddedemiyerek, uzun zaman hâkimin himayesi altında kaldı. Bu zaman zarfında büyük bir itina ile ağırlanıp alıkonan Sampson Brass, cemiyet içine çıkamadı ve ancak taş döşeli küçük bir alanda gezinebildi! Onunla meşgul olmak durumunda bulunanlar tarafından mütevazi ve çekingen tabiatı o kadar iyi anlaşılmış ve huzuru o kadar sevilmişti ki, ancak ev sahibi iki şahıs tarafından her birinin beş yüzer liralık bir mukavele imzalaması takdirinde, bu misafirperver çatıyı terk etmesine müsaade edileceği, başka şartlar altında serbest bırakılacak olursa, avdetinin şüpheli olduğu belirtildi. Bu jestteki mizahı kavrıyan Brass'ın tanıdıkları arasında kefil olarak — bu sevimli kelimede mutabık kalmışlardı — gösterdiği iki arkadaşın müşterek serveti, on dört buçuk peni'yi geçmedi! Yirmi dört saatlik bir şakadan sonra bu centilmenler reddedilince, Brass olduğu yerde kalmaya rıza gösterdi ve mümtaz birtakım şahıslardan teşekkül eden lâtifeci bir heyet tarafından yalan yere yemin ve sahtekârlık suçundan bir jüri huzuruna davet edilinciye kadar, orada kaldı. Jüri onu pek büyük bir zevk ve şakacılık havası içinde suçlu buldu. Suçlu, bir araba içinde jürinin toplandığı binaya giderken halk da şakacılığı ele alıp onu çürük yumurta ve kedi leş-

leri atmak suretiyle selâmladı; hattâ daha ileri giderek onu parçalamak arzusunu gösterdi. Brass da. herhalde, işin gittikçe artan bu komik taraflarından büyük bir zevk duydu!

Lâtifemize devam ederek şunu da kaydedelim ki, Bay Brass'ın vekili, müvekkilinin teminat ve af vaitleriyle hareket ettiğini ileri sürerek, tehiri icra talebinde bulundu ve bu şekilde iğfal edilenlere karşı kanunun gösterdiği müsamahadan faydalanmasını istedi. Ciddî bir müzakereden sonra, bu nokta ve mübalâğaya tahammülü olmıyan daha birtakım komik, teknik hususlar hâkimler heyetinin kararına bırakıldı ve bu arada Sampson Brass eski yerine sevk edildi Nihayet, bazı noktalar lehine, bazıları da aleyhine tefsir edilerek, netice itibariyle, yabancı memleketlerde kalacak yerde, bazı ehemmiyetsiz takyidat altında, vatan topraklarına şeref vermesine müsaade edildi!..

Bu kısıntılar, birkaç sene geniş bir binada daha birtakım centilmenlerle birlikte, devlet hesabına yiyip, içip, barınmak, yakası sarı, gri bir elbise giyip, saçlarını pek kısa olarak kestirmek ve başlıca lâpa ve hafif çorba ile yaşamaktan ibaret kalıyordu. Bundan başka, diğerleriyle birlikte sonu gelmiyen bir merdiveni tırmanması, bu gibi yorgunluklu gayretlere alışık olmadığı için, bacakları zayıflamasın diye, topuğunun üstüne demir hamail takması icabediyordu. Brass bu şartlar altında bir akşam diğer dokuz centilmen ve iki lady

ile birlikte resmî bir araba ile yeni meskenine sevk edilmek imtiyaziyle zevk duydu!

Bu küçük cezadan maada, Brass'ın adı dâva vekilleri listesinden silindi ki, son zamanlarda bu pek büyük bir şerefsizlik ve rezalet telâkki ediliyor, — birçok değersiz isimlerin hâlâ listede kayıtlı olduğuna bakılırsa — pek büyük bir habaset işlenmiş olmasını tazammun ediyordu.

Sally Brass hakkında türlü tevatür dolaştı. Bazıları onun erkek kıyafetiyle doklara gidip denizci olduğunu söyledi; bazıları muhafız alayına kaydedildiğini ve hattâ bir akşam tüfeğine dayanmış olduğu halde bir nöbetçi kulübesinde nöbet beklerken görüldüğünü fısıldadı. Daha bunun gibi nice şâyialar dolaştı; fakat hakikat olan şu görünüyor ki, beş sene geçtikten sonra — bu zaman zarfında onun görüldüğüne dair katî bir delil mevcut değildir — iki sefilin alaca karanlıkta St. Giles semtinin iç taraflarından ağır ağır yürüyerek caddeye çıktıkları, dolaşık bacaklarla, ürkek ve titrek bir halde, ara sokaklara ve inlere bakarak, artık yiyecek ve sakatat aradıkları görülmüştü. Bu iki insana ancak soğuk ve kasvetli havalarda, hastalık, şer ve açlığın müstekreh inzivalarından — kemerler, karanlık kubbeler ve mahzenlerden — çıkıp caddelere uğradığı zamanlarda tesadüf edilebiliyordu. Kulağı delik olanlar tarafından bu iki şahsın Sampson ile kızkardesi Sally olduğu fısıldandı. Söylendiğine göre, bu iki şahıs kötü ve gamlı gecelerde hâlâ bu iğrenç kılıklariyle, sakı-

nıp çekinen yolcuların dirseği dibinde dolaşmaktadırlar.

Birkaç gün geçtikten sonra Quilp'in cesedi bulununca, cesedin karaya vurduğu yerde tahkikat açıldı. Umumî kanaat, onun intihar ettiği merkezinde idi ve ölüm şekli bu kanaati takviye ettiğinden, hüküm de buna göre verildi. Ücra bir dört yol ağzında kalbi ortasında bir kazık olduğu halde gömülmeye terk edildi.

Sonradan dolaşan bir şâiaya göre, bu korkunç ve barbarca seremoniden sarfınazar edilerek, ceset gizlice Tom Scott'a teslim edildi; fakat bu hususta da rivayet değişikti. Bazıları Tom'un gece yarısı toprağı kazarak cesedin bekayasının cücenin dul karısı tarafından gösterilen bir yere nakledildiğini söyledi. Pek muhtemeldir ki, her iki hikâyenin esasını da Tom'un — pek olağanüstü bir hâdise görünmesine rağmen — tahkikat sırasında göz yaşı dökmesi teşkil ediyordu. Diğer taraftan Tom jüriye tecavüz etmek temayülü gösterdiğinden, bu hareketinin önüne geçilip jüri huzurundan çıkarılınca, kapı önünde takla atarak ve başı üstünde durarak pencereyi perdelemiş ve tedbirli bir mübaşir tarafından, ustalıkla, ayakları üstüne çevrilmişti.

Efendisinin ölümü ile koca dünyada kimsesiz ve işsiz kalan Tom Scott, başı ve elleri üzerinde yürümeye azmederek rızkını kazanmaya çalıştı. Sanatının revaçta olmasına rağmen, İngiliz tabiiyetinde bulunmasının ilerlemesine engel olduğunu görerek, tanıdığı bir İtalyan gencinin adı-

nı aldı ve kalabalık seyirciler huzurunda büyük bir başarı ile takla atıp elleri üzerinde ve baş aşağı yürümekte devam etti.

Ufak tefek yapılı bayan Quilp vicdanında ukde kalan bir hileden dolayı kendini asla affetmedi, her ne zaman bu meseleden bahsetse, acı göz yaşları dökmekten kendini alamadı. Kocasının akrabası olmadığından, zengin bir dul olmuştu. Quilp vasiyetname bırakmamıştı, yoksa belki de fakir kalacaktı. İlk defa annesinin ısrar ve teşvikiyle evlenen bayan Quilp, ikinci izdivacında kendisinden başka hiçbir kimsenin tavsiyesine müracaat etmedi. Genç ve yakışıklı bir koca seçti ve ikinci kocası, kayın anası bayan Jiniwin'in birlikte oturmamasını şart koştuğundan, evlendikten sonra karı, koca normal kavganın üstüne çıkmıyarak, merhum cücenin parası ile mesut bir hayat sürdüler.

Bay ve bayan Garland ve bay Abel eski hayatlarına devam ettiler. Yalnız aile hayatında birazdan bahsedeceğimiz bir değişiklik oldu. Bay Abel, dostu noter ile ortak oldu ve bu münasebetle bir ziyafet ve balo verildi; büyük cümbüş yapıldı. Mr. Abel baloya davet edilen pek mahçup tavırlı bir genç kadına âşık oldu. Bunun nasıl meydana çıktığını, hangisinin bu keşfi diğerine ilk defa söylediğini kimse bilmiyordu; fakat muhakkak olan şu idi ki, zamanında evlendiler; pek mesut bir çift oldular ve herhalde buna hak kazandılar. Şu da kayde değer hoş bir şeydir ki, evlât büyütüp yetiştirdiler; çünkü iyilik ve iyilikseverliğin

yayılması küçümsenecek bir şey olmadığı gibi, insanlık için de bir sevinç kaynağıdır.

Ömrü pek uzun olduğu için midillilerin "Zaro ağası" sayılan mıdilli, bütün ömrü boyunca istiklâl ve prensibini muhafaza etti. Gençler ve ihtiyarlar sık sık bir arada olduklarından, midilli arabayı bay Garland ile oğlu arasında çekmekte devam etti ve yeni müessesedeki ahırına hayret verici bir vekarla girip çıktı. Çocuklar büyüyüp onunla arkadaşlık edecek bir yaşa gelince, onlarla oynamaya tenezzül gösterdi ve çayırda, bir köpek gibi, onlarla koşuşup durdu. Fakat bu kadar gevşeyip yumuşamasına ve hattâ onların okşamalarına, nalına bakmalarına, kuyruğuna asılmalarına müsaade etmesine rağmen, hiçbirinin sırtına binmesine veyahut arabaya koşmasına müsamaha göstermedi. Teklifsizliğin de bir hududu vardı ve aralarında hiç küçümsenmemesi icabeden bazı mühim prensip meseleleri mevcuttu.

Midilli, hayatının sonlarında, sıcak bir merbutiyet göstermekten hali kalmadı ve dostu papazın vefatı üzerine bay Garland'ın kendisiyle oturmaya gelen kardeşine karşı büyük bir dostluk besledi ve hiçbir mukavemet göstermeden onun tarafından koşulmaya rıza gösterdi. Ölümünden birkaç sene önce emekli olarak pek rahat yaşadı ve son hareketi — tıpkı yaşlı ve öfkeli bir centilmen gibi — baytarını tekmelemek oldu!

Swiveller yavaş yavaş hastalığını yenip iyileşerek miras kalan yıllık gelirini almaya başlayınca, Markiz için bir hayli giyecek satın alıp hasta

yatağındaki ahdını yerine getirdi ve onu derhal bir mektebe yerleştirdi. Küçük kıza münasip bir isim bulmak için epey zihin yorduktan sonra, ahengine ve uyandırdığı sır havasına kapılarak Sophronia adında karar kıldı. Markiz, bu nam altında, onun seçtiği okula gözü yaşlı olduğu halde gidip arkadaşlarını kısa zamanda geride bıraktı ve çok geçmeden daha yüksek bir okula nakledildi. Onun tahsil masrafları Swiveller'i, altı sene müddetle dara soktu ise de, insaflıca şunu kaydetmek icabeder ki, Swiveller şevkini asla kaybetmedi ve onu garip itiyatları olan ve fevkalâde bir iktibas kabiliyeti bulunan edebiyat meraklısı bir centilmen sanan okul müdüresine yaptığı aylık ziyaretlerde genç kızın kaydettiği ilerlemeyi işitmek suretiyle yaptığı masrafın yerine sarf edildiğini öğrendi.

Hülâsa; Swiveller Markizi güzelleşip, akıllanıp, hoş bir mizaç sahibi oluncıya kadar, ortalama bir tahminle on dokuz yaşına gelinciye kadar, bu okulda bıraktıktan sonra, ne yapacağını düşünmeye başladı. Mûtat ziyaretlerinden biri esnasında bu meseleyi zihninde kurarken, Markiz, her zamankinden daha mütebessim ve daha taravetli bir halde, yalnız olarak, onu karşıladı.

Swiveller o zaman — bu ilk defa değildi — genç kız kendisiyle evlenecek olursa, ne kadar rahat edeceklerini düşündü. Richard teklifte bulundu; genç kız her ne cevap verdi ise, bu, bir "hayır!" değildi. Böylece cidden ve gerçekten, ertesi hafta evlendiler ve Richard Swiveller bundan böy-

le, muhtelif vesilelerle, nihayet kendisini de hakikaten bekliyen bir genç kız bulunduğunu söylemek fırsatını kaçırmadı.

Hampstead semtinde, bahçe içinde kibar sosyetenin gıpta ettiği bir ev kiralıktı. Bu evin kiracısı olmayı tasarlıyarak, balayından sonra oraya taşındılar. Chuckster her pazar bu tenha köşeye gelerek, kahvaltıdan başlamak suretiyle, günü geçirmeye başladı ve günün dedikodu ve havadisini yetiştirmekte kusur etmedi. Diğer taraftan; suçunun cüret ve cesaretine, halbuki mâsumiyetinin sinsi ve kurnaz tabiatına bir başka delil teşkil ettiği için, suçtan sâlim olduğu ispat edildiği zamandan ziyade, beş lirayı çalmakla itham edildiği zaman Kit'i daha ziyade takdir ettiğini ileri sürerek, senelerce ona düşman kalmakta devam etti. Bununla beraber, yavaş yavaş ona ısındı ve hattâ ıslah olduğu için affedilmesi icabeden bir insan haysiyetiyle onu ziyaretiyle taltif etti. Fakat; bir başka şilin kazanmak için gelmiş olsa, bunu tabiî bulacağını; halbuki evvelce verilen bir bahşişin hesabını kapatmak için tekrar gelmesi karakteri üzerinde hiçbir nedamet ve pişmanlığın silemiyeceği bir leke olduğunu iddia ederek, meşhur şilin hâdisesini ne unuttu, ne de affetti.

Swiveller'in daima bir filozof ve mütefekkir tarafı olduğundan, gittikçe daha ziyade artan bir mürakabeye vardı ve bu zamanlarda bahçedeki küçük kulübede kendi kendine Sophronia'nın anasını babasını düşünmeye başladı. Sophronia. kendisi, bir yetim olduğunu sanıyordu; fakat Swivel-

ler bazı küçük hâdiseleri bir araya toplıyarak, Miss Brass'ın daha iyisini bileceğini ve karısının Quilp ile yaptığı konuşmayı işitince, cücenin de, hayatta olsaydı, bu muammayı çözebileceğini düşündü. Bununla beraber bu gibi mülâhazalar onu rahatsız etmedi; çünkü Sophronia ona her zaman neşeli, her zaman sadık ve basiretli bir eş olmuştu. Karısının doğru bir görüşle önlemekten ziyade teşvik ettiği Chuckster ile yaptığı cümbüşler müstesna, Dick de eşine merbut ve ehil bir koca oldu ve beraberce yüz binlerce defa kart oynadılar. Dick'in lehine olarak şunu da ilâve edelim ki, eşinden Sophronia diye bahsetmesine rağmen, o, başından sonuna kadar, eşine Markiz diye hitabetti ve eşini hasta yatağının ucunda bulduğu günün her yıl dönümünde, Chuckster onları ziyarete geldi ve bu sırada büyük cümbüşler yapıldı.

Kumarbaz İsaac List ve Jowl ile itimada lâyık ve şüpheden uzak bulunan suç ortakları James Groves, mesleklerindeki cesur bir teşebbüsün başarısızlıkla neticelenmesi yüzünden darma dağın olup kanunun kuvvetli pençesi altında meslek hayatları sekteye uğrayıncıya kadar, kararsız bir hayat sürdüler. Şanssızlık, yeni bir suç ortağı olan genç Fredrick Trent'in uğursuz bir tesadüfle yakayı ele vermesiyle başlamış ve istemiyerek hem onların hem de kendisinin cezalandırılmasına sebep olmuştu.

Genç adam kısa bir müddet zekâsiyle yaşıyarak — yani lâyikiyle kullandığı takdirde insanları hayvanların üstüne çıkaran, kötüye kullandığı

zaman onları hayvanlardan aşağıya düşüren ner hassayı kötüye kullanarak — yabancı diyarlarda sürttü. Çok geçmeden Paris'te boğulanların cesedinin teşhis edilmesi için nakledildikleri bir hastahanede tesadüfen ziyarette bulunan bir yabancı tarafından, bir boğuşma neticesi olduğu bildirilen yara ve berelere rağmen, teşhis edildi; fakat yabancı adam yurda dönünciye kadar bunu bir sır olarak saklamış ve cesede hiçbir kimse sahıp çıkmamıştı.

Küçük kardeş — yahut bekâr zat — fakir öğretmeni bu hücra köşeden ayırıp onu dostu ve arkadaşı olarak kabul etmek istedi. Fakat alçakgönüllü köy öğretmeni kilise avlusundaki mekânına alışmış ve şehrin gürültüsüne karışmak cesaretini göstermemişti. Okulda, köyde ve genç kızın matemini tutan küçük çocuğun sevgisinde âsude bir saadet bularak, sakin bir hayat sürmekte devam etti ve kısaca, dostunun haklı bir minnettarlığı ile fakir bir köy öğretmeni olarak kaldı.

Küçük kardeşin kalbinde büyük bir elem yer aldı; fakat insanlardan nefret etmek ve kasvete düşmekten uzak kalarak, hemcinsini seven bir insan sıfatiyle insanlar arasına karıştı. Uzun zaman — genç kızın son hikâyesinden öğrendiği kadar — dede ile torunun bulunduğu yerlerde dolaşmaktan büyük bir zevk aldı. Onların kaldıkları yerlerde kaldı. Istırap içinde oldukları yerlerde kaldı. Istırap içinde oldukları yerlerde onların hissiyatına iştirak etti ve mesut oldukları yerlerde bulunmakla memnunluk duydu. Onlara iyilik edenleri ara-

yıp bulmaktan boş kalmadı. Genç kızın — dostsuz ve arkadaşsız oldukları için — kendilerine karşı dostluk hissi beslediği iki hemşireyi, mumya müzesi sahibi bayan Jarley'i, Codlin ve Short'u, hepsini arayıp buldu. Hattâ fabrika ateşçisini bile unutmadı.

Kit'in hikâyesi duyulup yayılınca, birçok dost kazandı ve ilerideki hayatı için birçok teklifler aldı. Mr. Garland'ın hizmetinden ayrılmayı önce aklından geçirmedi; fakat bu zatın tavsiye ve sitemlerinden sonra, bir değişiklik yapmanın mümkün olacağını düşünmeye başladı. İtham edildiği suçu işlediğine inanarak bu kanaate göre hareket eden bir centilmen tarafından, hayret edilecek bir süratle, ona çok iyi bir iş bulundu. Aynı zat tarafından Kit'in annesi de ihtiyaçtan kurtulmuş ve mesut olmuştu. Böylece — ekseriya söylediği gibi — Kit'in bahtsızlığı, sonunda onun için bir refah kaynağı teşkil etmişti.

Kit evlendi mi; yoksa bekâr mı kaldı? Tabii evlendi ve karısı Barbara'dan başkası değildi. En hoş olan tarafı şu ki, pek çabuk evlendiğinden, küçük Jacob henüz uzun pantalon giymeden amca olmuş ve hattâ — ister istemez — bebek bile amcalık payesine erişmişti. Kit'in annesinin ve Barbara'nın annesinin bu vesile ile izhar ettikleri memnuniyet tarife sığacak gibi değildir. Bu mevzuda ve diğer bütün mevzularda pek iyi uyuştuklarını anlıyarak bir arada yerleştiler ve bu andan itibaren birbirine pek uygun iki dost oldular. Üç ayda bir, hep birlikte Astley tiyatrosuna gitme-

leri Astley için bir şeref değil miydi? Tiyatronun dışını boyadıkları zaman Kit'in annesi buna Kit'in son ikramının yardımı olduğunu ve tiyatro müdürünün evinin önünden geçerlerken kendisi bunu bilecek olsa ne diyeceğini merak ettiğini söylemmiş miydi?

Kit'in altı ve yedi yaşlarında çocukları olduğu zaman bunlar arasında bir de pek sevimli bir Barbara vardı. Jacob'un istridyenin ne olduğunu öğrendiği geçmiş tarihteki halinin tam bir kopyası da eksik değildi. Hiç şüphesiz bay Garland'ın vaftiz babası bulunduğu bir Abel ve bay Swiveller'in pek hoşlandığı bir de Dick vardı. Bu küçük gurup geceleri Kit'in etrafında toplanarak, hayata gözlerini kapıyan iyi kalbli Miss Nell'in hikâyesini tekrar tekrar anlatmasını ondan rica ederdi. Kit onların bu arzusunu yerine getirir ve hikâyenin daha uzun olmasını istedikleri zaman, onlara, bütün iyi insanlar gibi nasıl cennete gittiğini öğretir; Miss Nell gibi iy kalbli olurlarsa, bir gün onların da oraya gideceklerini ve kendisinin çocukluğunda yaptığı gibi, onu görüp tanıyacaklarını söylerdi. Sonra, onlara ne kadar ihtiyaç içinde olduğu zamanları, genç kızın ona öğrenip bildiklerini, bir başkasından öğrenemiyecek şekilde, nasıl öğrettiğini; ihtiyar dedenin nasıl daima "Her zaman Kit'e gülersin!" dediğini anlatır; o zaman çocuklar genç kızın bu haline pek memnun olarak göz yaşlarını silip tekrar neşelerini kazanırlardı.

Bazan çocukları genç kızın oturduğu sokağa götürüyordu; fakat birtakım yenilikler sokağı o

kadar değiştirmişti ki, artık eskisinin aynı değildi. Eski ev yıkılmış ve evin bulunduğu yerde geniş bir cadde açılmıştı. Önceleri bastonu ile yere işaret ederek binanın bulunduğu yeri gösterebiliyordu. Fakat zaman geçtikçe binanın yerini katiyetle kestiremez oldu. Değişikliğin çok şaşırtıcı olduğunu söyliyerek "şuralarda olacak!" diyebildi.

İşte birkaç senenin meydana getirdiği değişiklik ve işte bir masal gibi gelip geçen hâdiseler!.

SON

Dünya Edebiyatından Seçmeler

80

No. 9403

TOPTAN SATIŞ
İstanbul Devlet Kitapları Müdürlüğü
Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Elazığ, Erzurum,
Trabzon ve Van Bölge Şeflikleri

PERAKENDE SATIŞ
Millî Eğitim Yayınevleri
ve Bakanlık Yayınları satıcısı kitapçılar

% 6 KDV DAHİL FİYATI : 11000 LİRA
(10377 Lira + 623 Lira)